

אספקלריא לקלריא

אספקלריא לפרשת פקודי תשפ"ב

חינוך

חידות

אספקלריא לדף היומי

סיפור

ניתן להגיש תגובות לכל המאמרים, בכתובת המערכת:

9797@okmail.co.il

המערכת אינה אחראית לתוכן המאמרים וסגנונם

אסור להדפיס ולפרסם את החיבור או חלקו למטרת מסחר בלא רשות מפורשת בכתב מהמו"ל (ישראל אברהם קלאר)

אספקלריא לפרשת פקודי תשפ"ב..... 1

אשרי האיש - פנינים והארות מכל הדורות / ישראל אברהם קלאר 1
מדוע הקדים "אשר לא הלך וגו'" ל"כי אם בתורת"? - ביאור הירושלמי
שנלמד מכאן ש'סור מרע' שווה במעלתו ל'עשה טוב', וביאור החתם סופר ו

אבניה ברזל / הרב יהודה אייזנשטיין, מח"ס 'אהל מועד', ישיבת מיר ירושלים ... ח
"דברי הצומות וזעקתם", מדוע דוקא אחרי ישועת הפורים קיבלו את ד'
הצומות לחובה? ומדוע אנשים ששרדו בשואה 6 שנים במחנות, נפלו דוקא
אחרי השחרור?..... ח

אדמה לעליון - רום מעלות האדם / הרב חיים שולביץ, ר"מ בישיבת 'תורת רפאל',
עיה"ק ירושלים..... יד
קומת האדם..... יד

באר התורה / הרב יעקב אשר פלדמן, מח"ס 'כתב משה' ושא"ס, ירושלים ..... כא
"כְּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה"..... כא
"וַיְבָרֶךְ אֶתְּכֶם מֹשֶׁה"..... כד
"בַּיּוֹם הַחֲדָשׁ הָרִאשׁוֹן בְּאֶחָד לַחֲדָשׁ"..... כז

הכי איתמר / הרב איתמר טעפ, מח"ס 'הכי איתמר', קרית ספר ..... ל
גדר הקדש..... ל

השבת של מ"י / הרב יחיאל פישל רוזנר, מח"ס 'מנחת יחיאל' ו'השבת של מ"י'. לב
פניני עיון בפרשת פקודי..... לב

ויברך דוד / הרב דוד אריה הילדסהיים, מח"ס 'ויברך דוד' ומעורכי ספרי הגאון
מרוגוטשוב ..... לו
טעם תקנת ברכת המינים ונוסחה האמיתי..... לו

ויצבור יוסף / הרב יוסף צברי, רב ומו"צ בעיר אלעד, ומח"ס ויען יוסף, שלחן
מלכים ושא"ס ..... מ
בניית בית מדרש ממותר נדבת המשכן..... מ

יקרה מפנינים / הרב מנשה פייגנבוים מח"ס יקרה מפנינים עה"ת ..... מב
ארון הברית [וסכות על הארון | 'משכן העדות' הנוסף | מקום הארון].... מב

להתענג על ה' / הרב יעקב מנשה, מגיד מישרים בשכונת פסגת זאב ..... מט
ויברך אותם משה..... מט

לוית ח"ץ / הרב חיים נתן היילפרין, מח"ס 'לקוטי שערי תשובה' (מאנשעסטער) .. נב
מה יכולים לעשות להציל רבבות יהודים הנמצאים במצב של סכנת
נפשות?..... נב
גמטריא פלאית שגילה האמרי אמת לפני שחישב אותה!..... נג

למען הסר ספק / הרב ישראל מאיר ווייל, מח"ס וביום השבת והשולחן כהלכתו
והמועדים כהלכתם, רב קהילות בני הישיבות וביהכנ"ס היכל יוסף שלו' רמב"ש .. נו
קציצת ציפורניים בראש חודש שחל ביום חמישי ושישי..... נו

מאור שעשועי - תפילה לעני / הרב מנחם צבי גולדבאום, מחבר סדרת 'מוסר דרך'
נח .....
שמונה עשרה כנגד מי?..... נח

מעדני מלך / הרב מרדכי מלכא, הרב הראשי לעיר אלעד, נשיא וראש מוסדות
"אור המלך", מחבר ספרי שו"ת דרך המלך, אמרי מרדכי ועוד ..... ס
מידת התמימות..... ס

מעלת התורה / הרב אברהם דניאל עבשטיין, מח"ס 'מי מנוחות', לייקווד ..... עג
בביאור "משכן העדות"..... עג

מצוות הארץ בפרשה / הרב אברהם יוסף חבצלת, מרבני 'בית המדרש להלכה
בהתיישבות' ..... עה
קיום 'לבשומי' ביין של שביעית..... עה

משאת משה / הרב מנחם ישראל חזן, מודיעין עילית ..... עז
ברכת ה'..... עז

מתורתו של הצפנת פענח / הרב אברהם ישעיהו הכהן בירנהק, מו"ל 'צפנת פענח
החדשות', מודיעין עילית ..... פו
מצות עשיית משכן ומקדש והחילוק היסודי שביניהם - וביאור בחורבן
המתהווה סילוקו של צדיק (האדמו"ר הרש"ב מליובאוויטש זצ"ל)..... פו
לשון המערכה הכתוב בנרות המנורה..... פז
עריכת השלחן בשמיני למילואים..... פח

עיונים בפרשה / הרב יעקב ברמן, בני ברק ..... צ
מחלוקת רש"י והרמב"ן בצורת הפעמונים והרימונים במעיל..... צ

פניני תרגום יונתן / מכתבי הרב מאיר שפריר ז"ל בעריכת הרב מאיר פרידמן .... צב
לא יקרע | האם זה איסור או טעם?..... צב
משמעות כלי המשכן והמיקום בו הועמדו..... צג
משמעות משיחת המשכן והמזבח והכיור..... צז
ויתן את העדות אל הארון | משמעות הלשון 'עדות'..... צט

ויתן שמה מים | איזה מים נתנו בכיור? ואיזה נס התרחש עמם?..... ק

פרחים לתורה / הרב ישראל חיים בלומנטל, מג"ש בכולל תורת מרדכי..... קא
עשה ככל יכולתך - אסור להתעצל!..... קא

פרפראות גימטריא / הרב מרדכי צבי סלומון, קרית גת..... קי
'ארור המן' כמנין 'ברוך מרדכי' - ומה עוד?..... קי

פתחי שביעית - בירור הלכתי עניני שנת השמיטה / הרב יאיר רינמן, מו"צ בבית
הוראה 'נאות שמחה', מודיעין עילית..... קיא
עניני שנת השמיטה, בענין 'היתר מכירה' בשביעית..... קיא

צוף התורה / הרב נעם לסר, נו"נ בישיבת מיר, ירושלים..... קכח
מלחמת רוסיה אוקריינה - איך אפשר להתגבר על התאוה להתעדכן... קכח

שבט מישראל / הרב ישראל פרידמן, רב קהילת טשארטקוב, מח"ס 'שבט
מישראל', מאנשעסטער..... קל
גדרי לחשוד בחבירו שעבר עבירה..... קל
המלחמה באוקריינא וימות המשיח..... קלו

שמחת מיכאל / הרב דוד דרעי, מראשי ישיבת 'משכן אהרון' ומח"ס שמחת מיכאל
על הש"ס, אלעד..... קמא
דין הדלקת שמן שביעית בנר שבת וחנוכה..... קמא

תא שמע / הרב שמעון גרינפעלד, הר יונה..... קמד
מניין עשרה בעת כתיבת האזכרות של סת"ם..... קמד

תבונות שורש - הארות בפרשה על פי שורשי התיבות / הרב אשר זאב שרייבר,
מח"ס תבונות כפיו, תבונות מועד..... קמח
הזכות וההתחזקות בעבודות הקודש | ביאור שורשי: פתל, תכל, ציץ... קמח

חינוך..... קנג

חינוך בפרשה / הרב יחיאל מיכל מונדרוביץ', מפקח בתלמודי תורה ומרצה חינוכי
..... קנג
יהי רצון..... קנג

חידות..... קנה

חידות - שאלות לחידודא בפרשת השבוע / הרב בנימין צבי יהודה לוי, מח"ס
לקוטי רש"י וליל משוררים על הגש"פ..... קנה
שאלות בפרשת פקודי..... קנה

[קנה](#).....(מלכים-א ז מ-נ).....
[קנה](#).....(מלכים-א ז, נא - ח, כא).....
[קנה](#).....ויקהל.....
[קנו](#).....(מלכים-ב יב).....

מלה צפונה / הרב יוסף שפר .....
[קנה](#).....
[קנה](#).....
[קנט](#).....'מלה צפונה'.....

קס ..... אספקלריא לדרך היומי

קס.....
[קס](#).....
[קס](#).....

קסה ..... סיפור

קסה.....
[קסה](#).....
[קסה](#).....

”מתוך ההפיכה” – סיפור היסטורי מפעים, מהעבר הלא רחוק / הרב חנוך חיים
וינשטוק .....
[קסח](#).....
[קסח](#).....

קעז .....
[קעז](#).....

אספקלריא לפרשת פקודי תשפ"ב

אשרי האיש - פנינים והארות מכל הדורות / ישראל אברהם קלאר

אשרי האיש גו'. רבי יודן אומר: המזמור הזה משובח מכל המזמורים (מד' שוח"ט)
מדוע הקדים "אשר לא הלך וגו'" ל"כי אם בתורת"? - ביאור
הירושלמי שנלמד מכאן ש'סור מרע' שווה במעלתו ל'עשה
טוב', וביאור החתם סופר

מדוע הקדים "אשר לא הלך וגו'" ל"כי אם בתורת"?

ביאור הירושלמי

בתלמוד ירושלמי (קידושין פ"א ה"ט - דף כב, ב) מובא מזמור א' בין שלושה מקורות לכך
שהנמנע מעבירה מקבל שכר כעושה מצוה:

"גמ'. ... תמן תנינן: הא כל היושב ולא עבר עבירה נותנין לו שכר כעושה מצוה? (וכו').

אמר רבי מנא (תהלים קיט): "אֲשֶׁרִי תְּמִימֵי דְרַךְ - הֵהָלְכִים בְּתוֹרַת ה' = כהולכים בתורת
ה'.

אמר רבי אבון: "אֵף לֹא פָעֵלוּ עוֹלָה - בְּדַרְכֵי הַלְכוּ" = כבדרכיו הלכו.

אמר רבי יוסי בי רבי בון: מה כתיב? "אֲשֶׁרִי הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא הָלַךְ בְּעֵצַת רְשָׁעִים": מכיון
שלא הלך בעצת רשעים - כמי שהלך בעצת צדיקים.

*

ישנם שני ביאורים, לבאר מאיזה דיוק בלשון המזמור דייק האמורא הירושלמי רבי יוסי
בי רבי בון, שמי שלא הלך בעצת רשעים הרי הוא כמי שהלך בעצת צדיקים.

לפי אחד הביאורים דבר זה נלמד ממה שכתוב "אשר לא הלך בעצת רשעים" ולא נאמר
"אשר הלך בעצת צדיקים".

אמנם יש בדברי הירושלמי ביאור נוסף: שהדיוק הוא מהשאלה שבה אנו עוסקים
בשבועות האחרונים, מדוע הקדים הכתוב "אשר לא הלך וגו'" ל"כי אם בתורת".

וכמו שאר הביאורים שהוזכרו עד עתה, גם ביאור הירושלמי נע על ציר "סור מרע ועשה
טוב":

פתח בסור מרע וסיים בעשה טוב, לומר, שמי שאינו הולך בעצת רשעים, הרי הוא כמו מי
שהולך בעצת צדיקים. שאם ישב אדם ולא עבר עבירה למרות שיצרו פתה אותו לכך, נותנים
לו שכר כשכר עושה מצוה.

*

ויעויין שם בירושלמי, שמכח סתירת לשון המשנה הוכיחו שמה שהנמנע מעבירה יש לו שכר כעושה מצוה, אין זה בכל מקרה ואופן. אלא דוקא:

או - במי שבא לידו 'ספק' עבירה, ונמנע מלעבור - שגדר את עצמו גם מלעשות מעשה שאין ודאי שהוא כרוך בעבירה.

או - במי שייחד לו מצוה אחת ולא עבר עליה מימיו [כגון כבוד אב ואם].

*

בסוגייה זו, אם הימנעות מעבירה הרי היא כמצוה, יש לציין גם לדברי המשנה המפורשת במסכת מכות (פ"ג מט"ו):

"כל היושב ולא עבר עבירה - נותנין לו שכר כעושה מצוה".

*

ביאור החתם סופר

ביאור נוסף מצאנו, לענות על השאלה מדוע הקדים הכתוב "אשר לא הלך וגו'" ל"כי אם בתורת":

החתם סופר בדרשותיו (חלק ב, דף רפ ט"ד) מבאר זאת:

תהילותיו של איש הם, כשסר לגמרי מהרע ואז עושה טוב, שלא יהיה "עירוב טוב ורע".

*

יש לצרף לכאן את דברי התקוני זהר (תקון יג, דף כזב) בביאור המזמור, שהליכה בעצת רשעים היא על דרך עצת הנחש לאכול מ"עץ הדעת טוב ורע", כלומר לערב טוב ורע [לפי ביאור הגר"א: דורש 'עצת' מלשון 'עץ', שהסטרא אחרא מייעצת לאדם שטוב לו לעבור עבירה, כמו שיעץ הנחש לחוה]. והנדבק בבחינת "אשרי" הוא ההפך, שהוא כ"עץ החיים" [מתוק מדבש: שנאמר בו ואכל וחי לעולם]. ועלהו לא יבול [שאין בו שום חלק רע. נראה הביאור: בשונה מעץ הדעת טוב ורע שעניינו עירוב טוב ורע].

ובספר "אהבת ישראל" (ויז'ניץ, הובא בליקוט "יד דוד"): "לא כן הרשעים כי אם כמץ אשר תדפנו רוח": "מוץ" הוא "כלאים", עירוב טוב ורע.

*

בדברי האהבת ישראל לכאורה צריך ביאור, מה ענין מוץ לכלאים, וצריך תלמוד. [ועפ"י מענה "לדופקי בתשובה": שהמוץ מעורב עם גרעיני החיטה כמו כלאים].

אבניה ברזל / הרב יהודה אייזנשטיין, מח"ס 'אהל מועד', ישיבת מיר ירושלים

"דברי הצומות וזעקתם", מדוע דוקא אחרי ישועת הפורים קיבלו את ד' הצומות לחובה? ומדוע אנשים ששרדו בשואה 6 שנים במחנות, נפלו דוקא אחרי השחרור?

לְקִיּוֹם אֶת יְמֵי הַפְּרִים הָאֵלֶּה בְּזִמְנֵיהֶם כַּאֲשֶׁר קִיַּם עֲלֵיהֶם מְרַדְכֵי הַיְהוּדִי וְאַסְתֵּר הַמַּלְכָּה וּכְאֲשֶׁר קִיַּמוּ עַל נַפְשָׁם וְעַל זְרַעַם דְּבָרֵי הַצְּמוּת וְזַעֲקָתָם (אסתר ט, לא)
שיטת התשב"ץ שדוקא אחרי הישועה קיבלו את ד' הצומות לחובה

(א) במגילה נאמר (ט, לא) "לקיים את ימי הפורים האלה בזמניהם כאשר קים עליהם מרדכי היהודי ואסתר המלכה וכאשר קימו על נפשם ועל זרעם דברי הצומות וזעקתם".

וביאר התשב"ץ (ח"ב סימן רע"א) כלומר, כמו שקבלו עליהם ימי המשתה והשמחה, כן קבלו עליהם מעצמם דברי הצומות וזעקתם. וכתב החת"ס (דרוש לח' טבת, תקצ"ג) דנמצא מבואר מדברי התשב"ץ, דבזמן הנסים בימי מרדכי ואסתר קבלו ישראל על עצמם את כל הד' הצומות לחובה.

והנה בסוגית הגמ' בר"ה (יח, ב) מבואר לגבי חיוב הד' צומות, דבזמן שיש שלום יהיו לששון ולשמחה, ובזמן שאין שלום הדבר תלוי, אם יש שמד הצום חובה, ובזמן שאין שמד רצו מתעניין רצו אין מתעניין. וביאר בזאת הרמב"ן ('תורת האדם' ענין אבילות ישנה) דבזמן שיש שלום – היינו בנין בית המקדש שאז יהיו לששון ולשמחה. ובזמן שאין שלום – היינו בזמן הגלות, ואם יש שמד שעומדים עלינו לכלותינו הצום חובה, ואם אין שמד ומ"מ אין שלום כי אין ביהמ"ק קיים, אז רצו אין מתעניין.

וכתב התשב"ץ (שם) דמוכח מהפסוקים שבזכריה שבשבעים שנה של גלות בבל היה צום. והרי אין ספק שלא היה שמד כל אותן שבעים שנה, דהגם שנבוכדנצר העמיד הצלם, ודריוש המדי בטל התפלה, ואחשורוש גזר להשתחות להמן, מ"מ אותן השמדים לא עמדו שבעים שנה, וא"כ למה נהגו בהן צום כל אותו זמן. אלא דכיון שהדבר תלוי ברצונם של ישראל, הם רצו וקבלו עליהם.

והנה הרמב"ן שם כתב, דבימי מרדכי ואסתר שהיה מרדכי משנה למלך ורבים מעמי הארץ מתיידיים, לא היה שמד ומ"מ אין שלום כי אין ביהמ"ק קיים, ואז רצו אין מתעניין. אמנם כאמור בתשב"ץ מבואר שאחרי הנסים בזמן ההוא קבלו ישראל על עצמם את כל הד' הצומות לחובה.

והדבר מתמיה מאוד שדוקא אחרי התגלות הנסים קיבלו ישראל על עצמם את הד' צומות, והרי מהות הצומות נועדו לזמן הגלות, ומה פתאום קיבלו ישראל על עצמם את

הד' צומות דוקא אחרי הישועה הגדולה שגאל אותנו הקב"ה מידי המן הרשע ויצאנו מאפילה לאורה.

עובדא ומשל נפלא מהחתם סופר

ב) נקדים במה שהקשה החת"ס על דברי המדרש (ב"ר פרשת צו) בריש פרשת ויחי: למה פרשה זו סתומה מכל הפרשיות של תורה? אלא כיון שנפטר אבינו יעקב התחילה שעבוד מצרים על ישראל כו'. דבר אחר, למה היא סתומה מפני שסתם ממנו כל צרות שבעולם.

ומבואר בדברי המדרש שבזמן שהותו של יעקב במצרים היה לו צרה גדולה שגרמה לסתום (להשתיק) ממנו את שאר הצרות שהיו לו עד עתה. ובודאי הדבר טעון ביאור, שהרי אדרבה אחרי שירד יעקב למצרים הפסיקו הצרות, שאז ישבו כל השבטים באחדות בארץ גושן ואכלו מטוב הארץ, וכמו שכתוב (בראשית מה, כז) אחרי שראה יעקב את העגלות אשר שלח לו יוסף "ותחי רוח יעקב אביהם" והיינו ששרתה עליו שכינה שפירשה ממנו כל אותן השנים.

וראוי להבין איזה צרה היה ליעקב אבינו אחרי שירד למצרים אחרי שהתורה נותנת לנו רושם שהכל היה טוב.

משל נפלא המשיל בזה החת"ס, וכפי שמובא בספר "משכיל אל דל" (תלמיד החת"ס) הדבר היה נוגע למעשה שארע עם החת"ס עצמו, וכך מובא שם: דכירנא כשיצקתו מים אצל מורי כו' בשנת תקצ"ב או תקצ"ג ואז היה מקום בית ועד ואסיפה ראשי וחורי הארץ בעיר פ"ב והיה אז כמעט גמרו אצל שולחן המלך והשרים ליתן לישראל חירות (הנקרא גלייכשטעלונג) ובאו אקרו"ט לרבינו שיאמר דרשת הודאה על זה. וכן עשה ואמר כיד ה' הטובה עליו, ובסוף הדרשה אמר בקול יללה ובכי משל יקר מפז.

וזהו המשל, כפי שהובא באריכות בטוב טעם בספר "משכיל אל דל" (תורף המשל דומה למשלו הידוע של הגר"א במגילת אסתר, אך החת"ס הוציא בזה מסר באופ"א).

מלך אחד היה לו ממלכת גדולה וממשלה רבה, והיה לו בן יחיד המעותד להיות יורש עצר שלו. ויהי כעת עבר על הבן רוח אחרת ולא מלבד שעזב אורחות יושר ולא נהג כשורה דברים הנוגעים בין אדם למקום, אלא גם חבר עם פועלי און לעשות מעשים אשר לא יעשו בין אדם לחבירו, והמלך והשרים הוכיחו אותו זה כמה ולא הועיל.

ויהי כאשר הרע לעשות וגם לזלזל נגד כבוד מלך ושרים ונגד חוקי המדינה עד שאם היה נשאר בדרך כזה לא היה באפשרות שתינתן לו המלוכה משום שעל ידי מעשיו המכוערים היה נבאש בעיני עם מדינות המלך, קראו המלך לבוא לפניו ביחידות ובכה והתחנן לו – ראה מה אתה עושה לך, הלא עושרי וכבודי וגדולתי שלך הוא ואתה על ידי דרכיך הרעים כמעט תהיה בכל רע, נא נא חזור בך, עשה למעני, עשה למען כבוד אבותיך ואבותיך, ונתקיים בו בדברים לא יוסר עבד ולא הטה און לשמוע בקול הורים ומורים.

אזי שלח המלך אחר אוהביו וחכמיו לאמר הבה נתחכמה מה לעשות אולי יש עוד תקוה שלא יבוזו זרים כל יגיעי ושלא יתקיים בי ועזבו לאחריים חילם. ונזרקה מפי החבורה, עבור

**"דברי הצומות וזעקתם", מדוע דוקא אחרי ישועת הפורים קיבלו את ד' הצומות לחובה?
ומדוע אנשים ששרדו בשואה 6 שנים במחנות, נפלו דוקא אחרי השחרור?**

שהרבה יין עושה והרבה שלוח עושה והרבה מרבית תענוגים עושה כי מלא כריסא זני בישא וכתוב וישמן ויבעט, זאת היא העצה היעוצה תגרשהו ותשלחהו מעל פניך ריקם למרחקים באחת מאיי הים ושם יהיה מושבו בתורת גר בכפר אחד אצל כפריי ושם יהיה מאכלו ומשתהו ודירתו וכל צרכיו הכל כהתנהגות ותהלכות ביתו של אותו כפריי, ואז כשיראה עצמו בעוני ובצער על ידי כן יכנע לבבו הערל.

ויעש המלך כן. ויהי בהיותו שם זמן זמנים טובא וראה עצמו בצרה גדולה נעזב מבית אביו ומבית מלכותו להיות גר בארץ נכריה, ונוסף על זה בן מלך שהורגל להיות מאכלו חטי מנית ודבש ושמן עתה יהיה מאכלו עוגת שעורים, הלא חיי צער כאלה למי שלא הורגל בה מר היא ממות. אזי צעק ובכה ממעמקי לבבו וקבל על נפשו לילך בדרך טובים, וכן כתב לבית אביו הרבה פעמים, אבל תשובת אביו אליו בוששה לבוא.

ויהיה כי ארכו לו שם הימים ואחר רבות בשנים נכמרו רחמי האב הזקן על בנו להקל מעלו צערו ולמעט עניו ומרודו. ויהי היום ויעבור דבר מלכות מלפניו לשלוח שמה לבנו אומנים וגבלים ובונים וחרשים וחכמים בכל מלאכת חרש וחושב להכין לו שמה ארמון כבנין מלכים בכל מיני הידור ויפוי ונוי וגם שלח לו עבדים להיותם שמה אצלו, למען שאותן הימים הנקבצים לו עוד להיותו בארץ נכריה שלא יהיה כל כך בתכלית העוני והשפלות.

וכשראה בן מלך כך, צעק בקול עצוב, הנה לשלום מר לי מר ואליה וקוץ בה, וזאת הנוסח שכתב לאביו מכתב תודה: אבי אבי באמת במה אקדם ומה אשיב לך מכל תגמולוהי שגמלתני הלא להגיד לך כמה היה עד עתה חיי צער כו' אי אפשר לפורטו, רק זאת אומר לך, תמיד היה שאלתי טוב מותי מחיי וקח נפשי ממני, ועתה כשבא יום בשורה שהזכרתני לטובה להניח לי מעצבי ומרגזי כמה תודות ושבח שאני חייב לך.

אבל מצד אחר נוסף לי אבל על אבל והוה על הוה, כי עד עתה היה לו תוחלת ותקוה בכל יום ויום שמא אזכה היום להתבשר מאבי לשוב אל ארצי ואל בית מלכותי, וקיווי זה היה אצלי תמיד חצי נחמה והיא החייתני בימים הרעים האלה, אבל אוי לי ואהה עלי ועל אותו הצלחה והגדולה שפיזר כעת עלי אבי הון עתק לעשות הוצאות רבות וגדולות לבנות לי כאן בית המלך, מזה מוכח שדעתו דעת אבי נוטה לשקעני כאן עוד כמה, אוי לי על שברי ולא יום בשורה היום ואם מארצי וממולדתי ומבית מלכותי הושלכתי ולראות פני אבי לא אזכה, למה לי חיים. לכן נא נא יעוררו שורות האלו הנכתבים בדמע הנוזלים מעמקי לבבי את רחמיך ותגדל נא חסדך עמי להשיבני לביתך ולהיות מאוכלי שולחנך.

והנמשל, המלך זה הקב"ה והבן המה ישראל הבן יקיר לי אפרים.

ויהי העת כמרעיתם וישבעו שבעו על כן שכחני לנטות מדרכי ה', וברוב רחמיו שלח להם עבדיו הנביאים השכם ושלח ולא שמעו ולא הטו אזנם וגם שלח בהם גדודים מארם ממצרים ופלישתים, ובכל זאת נתנו כתף סוררת ולא אבו בדרכיו הלוך עד עלות חמת ה' בעמו להשליכם מעל פניו לארץ אחרת, והיה שמה למשל ולשנינה ללעג ולביזה.

**"דברי הצומות וזעקתם", מדוע דוקא אחרי ישועת הפורים קיבלו את ד' הצומות לחובה?
ומדוע אנשים ששרדו בשואה 6 שנים במחנות, נפלו דוקא אחרי השחרור?**

וכבר היה ימים ימים של צער כשזכרה ירושלים ימי עניה ומרודיה כל מחמדיה שהיה לה מימי קדם, ועל זאת בכה תבכה בלילה ונפשה עליה תאבל ובמסתרים במר תבכה, אבל בעו"ה גם כי אזעק ואשוע שתם תפילתי, וכל יום ויום קללתו מרובה משל חבריו.

וידי אחר שעברו עלינו משך ימי גלותינו זמן מאות שבעה עשר וששים וחמש שנה הטיב ה' עמנו והטה עלינו חסד בעיני המלך והשרים לתת לנו דרור וחירות, באמת הודאה הזו מן הצריכות הוא, אבל צרתה מטובתה שזה מורה שרצון ה' הוא לבנות לנו כאן באדמת נכר דירת קבע ועוד אנו חייבים להתגורר זמן זמנים, שמחת הצלחה זו מה זו עושה לנו אם נפשי שואלני איה דבירך מקום ההיכל, ואיה הדר ארון והמזבחות איה חצריך, מתי ישובון ויבואו בתוך אהלך המתאווים שכון תחת מעוניך.

ואז צעק ובכה החתם סופר והתאבל ואמר כזאת: אנו לעת עתה יתמי דיתמי דור האחרון הזה שעברה עלינו עוד חמשה ושלושים שנה, ובמשך הזמן הזה נשארנו בעירום ובחוסר נתמעטה התורה ונתמעטו הצדיקים התלמידי חכמים ונעדר האמת זה כמה, ועל כולם עת צרה היא ליעקב שחמד רשע מצוד רעים לפתות ולהסית ולהדיח נפשות נקיים מישראל, איך יש לנו לזעוק בקול מר צורח אם לעת כזאת שכבר שלמו שמונה עשר מאות שנה בגלות המר ומעמדינו בתורה וביראה ובדת יהדות ודת משה היא רזה ודלה מאוד אם אתה רוצה לתת לנו דרור וחירות ועוד נשב בגוים מה יהיה בסופינו ומה תהיה אחריתנו.^א

ג) ועפ"ז ביאר החת"ס שיעקב אבינו אחרי שסבל על ימיו צרות רבות ואיתא במדרש (ב"ר פרשה פד) שקרא על עצמו לא שלותי ולא שקטתי ולא נחתי ויבוא רוגז, מ"מ הצער האחרון הזה שיכח ממנו כל הצרות כי הוא היה גדול מן הכל, היינו ראותו עצמו ובניו בסוף ימיו יושב בגדולה ומלכות בערות הארץ במצרים ובני ישראל ישבו בארץ גושן ויפרו וירבו בה ויחי יעקב בארץ מצרים, בכל הטוב אמר אם כן מתי נשוב לעיר אלוקינו, על כן נסתמו ממנו כל הצרות כי הצרה האחרונה היתה קשה מן הכל.

^א אעתיק כאן עובדא נוראה שכתב הרה"ח רבי חיים אלטר ראטה זצ"ל מחשובי חסידי צאנו בספר זיכרונותיו "כל הכתוב לחיים": "כדי לצייר בעיני הקורא באיזה מצב היינו ועד כמה גדול היה הנסיון, אזכיר כאן פרט אחד קטן המלמד על הכלל כולו: במשך כל התקופה שהייתי במחנות ההשמדה קראתי "שמע ישראל" בכל יום. ולא זו בלבד, אלא המשכתי בזה גם אחרי השחרור - והנסיון להישאר דבוק באמונת השם יתברך אחרי השחרור, היה קשה יותר מהנסיון בעת החורבן עצמו!

הקורא בודאי יתמה על כך, אבל המציאות היתה, שבמחנות פיעמה בנו כל הזמן התקוה הגדולה שמיד למחר תבוא הגאולה, וכפי שאבי רגיל היה לומר: "משיח צדקנו יבוא לאושוויץ", וחשבנו שלפתע פתאום תהיה ההתגלות והגאולה ונראה עין בעין מדוע סבלנו ונבין מה הוא החשבון והתכלית של היסורים. אבל היותר קשה היה כאשר הגיע יום השחרור - קראו לזה "שחרור", אבל אינני יודע איזה שחרור הוא זה - כי אדרבה אז נתגלה לנו החורבן הנורא שמסביבנו, ויחד עם זה ראינו ששום דבר לא נשתנה, העולם כמנהגו נוהג והסתר הפנים הוא כפי שהיה ולא מצאנו שום שינוי בעולם, לנוכח כל זה יהודים רבים שהחזיקו מעמד ועמדו בנסיונות קשים אבדו, לדאבון לבנו, את אמונתם ולא עצרו כח להמשיך הלאה! כו' יש הרבה שנתרחקו אז, ואחר כך כאשר נרגעו מעט מהמכה האיומה חזרו לאמונתם. ואתה הקורא, נא אל תתמה על אותם שלא חזרו - כי הסתר הפנים אחרי "השחרור" היה נורא. לא להפסיק כלל ולהחזיק כל הזמן במעוז האמונה - זה היה נסיון עצום שלא רבים זכו לעמוד בו.

וזה גם הביאור בימי מרדכי ואסתר, שראו עם ישראל את הישועה הגדולה וקבעו על כך ימי משתה ושמחה, אך בכל אופן צרתה בצידה שהרי אחשוורוש התנה עד חצי המלכות ואמרו חז"ל (מגילה טו, ב) חצי המלכות ולא כל המלכות ולא דבר שחוצץ למלכות ומאי ניהו בנין בית המקדש. ולכן קיבלו על עצמם דברי הצומות וזעקתם להורות שאין כאן ישועה מהגלות הנוראה, ואדרבה עד עתה היה תקוה שנזכה במהרה לגאולה שלימה, אבל אחרי שראו שהישועה הגיע מתוך המלכות והשרים ונראה שהגאולה השלימה מתמהמת לבוא, א"כ מחד גיסא יש כאן העמקת צרת הגלות והחליטו שעל זה גופא ראוי לקבוע צומות.^ב

"והאמת והשלום אהבו"

(ד) וביאר החת"ס שזהו כונת הפסוק בזכריה (ח, יט) שנאמר "כה אמר ה' צבאות, צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה ולמועדים טובים, והאמת והשלום אהבו". וראוי להבין מה ענין "והאמת והשלום אהבו" לכאן. וביאר ד"האמת" - הוא מדת משפט אמת שלא נבעט בטובתו של הקב"ה ונקבל הטובה ונחגוג את חג הפורים יום שמחה על טובתו. "והשלום אהבו" - היינו בנין בית המקדש שנקרא שלום, אותו אהבו וחפצו בו ולא נהיה משונאי ציון שאינם רוצים לשוב וטוב להם לישוב בשלום תחת המלכויות ואינם מצפים לזכות מהרה בתפארת עוזך.

נמצינו למדים שהתקוה הגדולה בגלות הוא צפית הישועה במהרה, וזה מה שמחזיק אותנו. וכמו דאיתא בגמ' בפסחים (פז, ב) דהקב"ה הגלה את ישראל בדוקא לבבל מפני שהיא עמוקה כשואל, ופרש"י דלכך יפדם משם מהר וכמו שהבטיחם "מיד שאול אפדם" (הושע יג, יד). אבל אם הכל מתנהל כשורה והכל טוב זה מוכיח שיש עוד זמן לגאולה השלימה וזהו צרה בפני עצמה.

(ה) לסיום נסיים בהרגשת הלב, הנה לפני שנתיים פרצה מגיפת הקורונה, וכולם היו בפחד והרגישו במוחש תלויים בידי ה' יתברך, בחג הפסח ה'תש"פ בעת פתיחת הדלת של "שפוך חמתך" היה ניתן להרגיש במוחש את הציפיה לאליהו הנביא. הקושי והפחד גרמו בהכרח לציפיה לגאולה.

והנה כבר אז אמר הג"ר דב לנדו שליט"א בשיחה (יתד נאמן כח אדר תש"פ): "איננו יודעים לחשוב בשל מה הסער הזה, וכל אלו האומרים שיש סימנים כאלה ואחרים על לעתיד לבא אינם יודעים, ומה שכן הקב"ה רוצה מאיתנו הוא "שובה ישראל" לשוב אל ד' ואת זה יש לומר בקול גדול".

^ב ויש לצרף בזה את דברי הגר"א שהובאו במקור"א, שמה דנתחייבו כליה בשושן הוא מפני שאחשוורוש שָׁמַח על ביטול בנין בית המקדש והם שנהנו מסעודתו של אחשוורוש הורו בזה כמו שמודים לו ומתיאשים מבנין הבית. ומפני שבית המקדש הוא עיקר התגלות כבודו יתברך על כן היה בזה חילול השם ועון חילול השם הוא במיתה. ונראה שלכן אחרי הישועה של ביטול גזירת הכליה עמדו ותקנו "דברי הצומות וזעקתם" להורות שאמנם הם מודים על ביטול הגזירה אבל עדיין המה אבלים על העדר בנין הבית.

אבניה ברזל / הרב יהודה אייזנשטיין, מח"ס 'אהל מועד', ישיבת מיר ירושלים

**"דברי הצומות וזעקתם", מדוע דוקא אחרי ישועת הפורים קיבלו את ד' הצומות לחובה?
ומדוע אנשים ששרדו בשואה 6 שנים במחנות, נפלו דוקא אחרי השחרור?**

בכל אופן המצב אז גרם בהכרח לציפיה, ובעת שהכל בסדר והעולם כביכול מתנהל סדיר,
והכל חזר לסורו.

נמצא שאמנם מבקשים אנו תמיד "ואל תביאנו לידי נסיון", אבל כשיש קשיים הדבר גורם
להעצים את הציפיה למשיח, ומאידך כשהעולם מתנהל יחס כרגיל – אות היא שיש
תוכניות ארוכות אשר גורמים לירידה בציפיה לגאולה.

לתגובות: 5322906@gmail.com

להאזנה לשיעור: 0733-718134 (215)

אדמה לעליון - רום מעלות האדם / הרב חיים שולביץ, ר"מ בישיבת 'תורת רפאל', עיה"ק ירושלים

קומת האדם

ויפרש את האהל על המשכן (מ, יט)

השוואת קומת האדם לקומת המקדש

בשבת (צב.) דרשו ויפרש את האהל על המשכן, אמר רב, משה רבינו פרשו, מכאן אתה למד גובהן של לויים עשר אמות, ומבואר שגבהם של עובדי המשכן הושווה לגובה המשכן.

ובחגיגה (יב.) אמרו, אדם הראשון היה מן הארץ לרקיע, כיון שסרח הניח הקב"ה ידו עליו ומיעטו, שנאמר 'אחור וקדם צרתני ותשת עלי כפך'. ובמסורת הש"ס שם הובא, שכאשר מיעטו העמידו על מאה אמה, שכן דרשו (ב"ב עה.) 'ואולך אתכם קוממיות' רבי מאיר אומר, מאתים אמה, כשתי קומות של אדם הראשון. רבי יהודה אומר, מאה אמה, כנגד היכל וכתליו. וביאר רשב"ם שקומתו של אדם הראשון היתה מאה אמה, וציין למה שאמרו בחגיגה (שם) שהקב"ה מיעטו עד מאה אמה.

ובשטמ"ק שם ביאר שמחלוקת רבי מאיר ורבי יהודה היא כמה תהיה קומת אדם בימות המשיח, וכתב רבינו בחיי (שולחן של ארבע), שכיון שאז יתכפר החטא יחזרו הקומות לשיעורן, כשם שכל מעשה בראשית יחזור לטוב וישוב לשלמותו וזכותו כמו שהיה בזמנו של אדם הראשון קודם החטא. והדבר תמוה ממה נפשך, כי אם ישוב הכל לשלמותו, למה

ג ראה רש"י שם שלגבי שאר הלויים היא רק הו"א שהיה גובהם עשר אמות, ולמסקנא רק משה היה כן. ובשיטה מקובצת (בכורות מד.) ובמושב זקנים לבעלי התוס' (שמות כו א) תמהו, אם גובהו של משה היה עשר אמות כגובה המשכן, אם כן איך נכנס משה למשכן לעבוד עבודה, והרי מי שהוא גבוה עשר אינו נכנס בגובה עשר. ולהלן תתיישב תמיהתו. וראה שם שכתב שאין לומר שהיה כופף קומתו כדי להכנס, שהרי כיון שהיה עובד עבודה, הרי אם היה כופף קומתו היו הבגדים שלובש נגררים, ודרשו בפסחים (סה:): מהפסוק (ויקרא ו ג) 'מדו בד' מדו כמדתו, שלא יחסר ולא יוסיף, ופירש רש"י שם (ד"ה כמדתו) שהבגדים יגיעו עד לארץ, אך לא יגררו עליה. והוסיף, שהקושיא היא בין לרב שאמר בזבחים (קא:): שמשו שימש בכהונה גדולה כל ארבעים שנה, ובין למאן דאמר שעבד בשמונה ימי המילואים. והאחרונים העירו שבעבודה זרה (לד.) אמרו שבימי המילואים שימש משה בחלוק לבן, ולא בבגדי כהונה, ואם כן לא היה שייך בבגדיו פסול של נגררים, וגם התוספות בעבודה זרה שם (ד"ה במה, בתירוץ א' ובתירוץ הר"י מאורליינש) כתבו שבימי המילואים לא היה עדיין דין בגדי כהונה, ואם כן כל הקושיא היא רק לפי רב שאמר שכל ארבעים שנה שימש משה בכהונה גדולה.

ד וטעמו של רבי מאיר שאמר מאתיים אמה, ביאר מהרש"א כי בריאת האדם לעתיד תהיה בריאה חדשה ע"י השי"ת, ושתי קומותיו, היינו קומת אדם הראשון מצד הבריאה בעוה"ז, וקומה נוספת מצד הבריאה שבעוה"ב. ומהר"ל (ח"א שם) ביאר, שמאה אמה הוא מספר שלם, המורה על שלימות מבלי חסרון, ולזה מדה אף מ"ד שגובה האדם יהיה מאתים אמה, אלא שסבר שיש באדם מעלה יותר עליונה, מעלה אלקית, ולכך ראוי שיהיה, כפול כי הדבר שהוא נבדל הוא כפול, כי הטבעי מעלה אחת, והנבדלת מעלה שניה. ועומק דבריו כמבואר בסמוך שלעתיד לבא יתגלה איך הנהגת המשפט התנהלה ע"י הנהגת הייחוד העליונה, הנשגבה מהשגת בני אדם.

תעמוד קומת האדם בגבהו כפי שהתמעט אחר החטא, ולא ישוב להיות מן הארץ עד הרקיע.

עוד זאת, כי בדברי רבי יהודה מבואר שקומת האדם תהיה שוה לקומת בית המקדש, שכן דרש מהכתוב (תהילים קמד יב) 'אשר בנינו כנטיעים מגודלים בנעוריהם, בנותינו כזויות מחוטבות תבנית היכל', מה היכל מאה אף בנינו ובנותינו יהיו גבוהים מאה אמה. והיינו ששלמות האדם היא בהשוואת קומתו לקומת המקדש, כהשוואת קומת משה למשכן. והלב חושק להשיג טעם השוואות אלו, ואת שורש החילוק בין הגבהים שבמקדש למשכן, וכן בין אדם למשה.

הצורך במקדש אחר החטא

וכבר כתב הספורנו (בהקדמתו לפירושו עה"ת) שאחר ששבו במתן תורה למדרגת אדם הראשון קודם החטא, שוב חטאו בעגל, ותיקון החטא העגל כאשר השיב הקב"ה שכינתו לתוכם בעשיית משכן וכליו, אך בזמן שאחר מתן תורה עד חטא העגל, לא היו ישראל צריכים למשכן וכליו כדי להשרות שכינתו בתוכם, כאמור (ירמיה ז כב) 'כי לא דברתי את אבותיכם ולא צויתים ביום הוציאי אותם מארץ מצרים על דברי עולה וזבח', כי אין צורך לשום אמצעי להשרות שכינתו בתוכם, אלא אדרבא אמר הקב"ה (כ כא) 'בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבא אליך', ורק אחר החטא אמר הקב"ה (כד יח) 'ועשו לי מקדש' שאשכון בו ביניהם, ולא באופן אחר כי לא שבו למדריגת מעלתם שהיו בה קודם.

ומבואר שקודם חטא העגל, כיון שפסקה מישראל זוהמת החטא במתן תורה, ועמדו במעלה כעין אדם הראשון קודם החטא [ועניינה מבואר בהרחבה לעיל פר' יתרו], הרי אז היתה כל הבריאה משמשת כמשכן לגילוי 'מלא כל הארץ כבודו', ולא הוצרכה הקמת המשכן בפועל אלא מחמת חטא העגל, כי גילוי כבוד השי"ת בישראל הוא במשכן, והוא מורה על תיקון החטא [כמבואר לעיל פר' תרומה ופר' ויקהל].

ולכך בתחילה היתה קומת האדם מן הארץ לרקיע, כי תכליתו היתה לגלות כבוד השי"ת בכל העולם כולו, אלא שהחטא גרם למיעוט קומתו ביחס למיעוט הארתו בעולם, ואף

^ה הספורנו כתב כדרכו בכמה מקומות, ראה לעיל (כ כא) שביאר את הכתוב אחר מתן תורה (שם) 'לא תעשון אתי אלהי כסף', כי ראיתם שאין צריך לאמצעיים להתקרב אלי, אלא 'מזבח אדמה תעשה לי', כי אין צורך בהיכלות של כסף וזהב ואבנים יקרות למען אקרב אליכם, שהרי 'בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתיך', אכן כל זאת קודם מעשה העגל, אך אחריו נאמר 'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם' כי מאז צריך לעבודת כהנים. וכן כתב (כה ט, לא יח) שהטעם שלא התקיים מאמר 'בכל המקום אבא אליך' הוא בסיבת רוע בחירת ישראל. כי אמנם בסוף ארבעים יום הראשונים נתן הלוחות מעשה אלקים לקדש את כולם לכהנים וגוי קדוש ככל דברו הטוב והמה מרו והשחיתו דרכם ונפלו ממעלתם וכו'. ומדבריו מבואר שקודם החטא לא הוצרך משכן כלל. אולם במשך חכמה (לה ב) כתב, שקודם שעשו בני ישראל את העגל, היתה השכינה שורה בישראל שלא באמצעות המשכן, שהרי בני ישראל בעצמם הם היו המעון להשי"ת, כאמור (ירמיה ז ד) 'והיכל ה' המה', כי לולי החטא היה עניינו של המשכן רק כדי לייחד מקום לעבודה ולהשראת השכינה, אבל לא באופן שעל ידו יזכו לראות בכבוד השי"ת, וכיון שחטאו, אין כבודו מתגלה בכל העולם אלא באמצעות המשכן.

^י ולפיכך יעקב אבינו היו מלאכי אלקים עולים ויורדים בו, כי שופריה דיעקב מעין שופריה דאדה"ר קודם החטא, והיא צורת האדם שלא חל עליו המיעוט, אלא הוא מן השמים עד הארץ, ובית המקדש הוא מקום חיבור שמים וארץ, במקום שיעקב אבינו קיבל את מעלתו.

בעת התיקון מצטמצם הגילוי למקום המשכן והמקדש, ולכן גובהם משתנה כפי שלבי התיקון.

ועל כך אמר שלמה בתפילתו בעת בנין הבית (מלכים א' ח כז) 'הנה שמים ושמי השמים לא יכלכלוך אף כי הבית הזה אשר בניתי, לאמור כי ודאי אין גילוי כבוד השי"ת מוגבל בעולם למקום המקדש, שהרי תכלית הבריאה כולה היא לגילוי כבודו, אלא שכיון שעל ידי חטא האדם הצטמצמה ההשגחה, נקבע מקום לגילוייה בבית המקדש'.

אם כנים הדברים, הרי שומה עלינו לבאר את מהות שינוי הגובה ביחס לשלבי התיקון, ולמה יוגבל גובהו אף בעת התיקון השלם, כצורת הבית המפורשת על ידי יחזקאל, וביותר יופלאו דברי הנביאים ובכללם חזון ישעיהו (נו) 'והביאותים אל הר קדשי ושמחתים בבית תפלתי, עולותיהם וזבחייהם לרצון על מזבחי, כי הלא כיון שיעמדו ישראל במעלתם מה הצורך במקדש'.

ואמנם עצם הדברים טעונים ביאור, איך כתב הספורנו שבנין המשכן התחדש מחמת חטא העגל, והרי מקראות מפורשים המה (כה מ, כו ל) שהראה הקב"ה למשה את תבנית המשכן כבר בעלותו להר סיני, ונקט הרמב"ן (לה א, ופר' צו) שזה היה בעלייתו הראשונה קודם חטא העגל. וכן לענין חטא אדם הראשון, הרי ענין בנין המקדש קדם לבריאתו כאמור בתנחומא (נשא סי' טז) לגבי בנין המשכן, שכבר 'בשעה שברא הקב"ה את העולם נתאוה שתהיה לו דירה בתחתונים', הרי שתכלית הבריאה היתה להשרות שכינתו במקדש'.

^י ראה ביאור רמ"ד ואלי (כסא נכון, מלכים שם), ששלמה בא לתת טעם למה נבנה מבית לשכינה בתחתונים, והלא ודאי אינו נעשה כדי לצמצם ולהגביל את דירת השכינה בעולם, כי הקב"ה מקומו של עולם, ואין העולם מקומו, אלא לצמצם את ההשגחה, לענין ההשפעה העליונה, ולענין שמיעת התפילה והעלאת ריח ניחוח ממעשה התחתונים, וכענין הנשמה, שהיא בכל הגוף, אך עיקר משכנה בלב, לכלכל הגוף ולהחיותו, וכל בית המקדש הוא לבו של עולם ממש.

^י ולא זו בלבד, אלא שאף על המשכן עצמו אמרו 'עצי שיטים עומדים לעד ולעולמי עולמים', וכבר הובא שהמשכן נגזר ולא נחרב, ועתיד לקום לעתיד לבא, וצריך טעם לשם מה הוא נצרך, הן מצד היות המקדש על מכוננו, והן משום שלהאמור, לכאורה בעת התיקון אין צורך למשכן כלל.

ואמנם היה מקום ליישב כמשמעות השטמ"ק, שכל דברי הגמ' נסובו רק על ימות המשיח, שעניינם הוא ממוצע בין חיי עוה"ז הגשמיים לחיי עוה"ב הרוחניים, כמבואר ברשב"א (ב"ב עה., הובא לעיל), ולכך לא שב האדם לשלימו עד עלייתו לעולם הנשמות. אולם מדברי רבנו בחיי הנ"ל מבואר שמדובר על העת שאחר תיקון החטא.

^ט אמנם בתנחומא (תרומה ח) אמרו 'אימתי נאמר על המשכן, ביום הכפורים', וכן שיטת רש"י (לא יח) שהציווי על הקמת המשכן היה אחר ריצוי על מעשה העגל, אך לפ"ז נמצא שכל סדר הפרשיות אינו כסדרו, וגם נמצא שבעת רדת משה מן ההר עוד לא היה הארון להניח בו את הלוחות. וראה באדרת אליהו (לד ו) שאחר שאמר 'ושכנתי בתוכם' הפסידו מעלה זו במעשה העגל. ואילו בביאורו לשה"ש (א טז) כתב שציווי המשכן היה אחר מעשה העגל, ושיטתו תבואר להלן.

^י ובשם משמואל כתב שאמנם לעתיד יהיה המקדש מזוכך ורוחני, והוא הטעם שבנין שלעתיד ביחזקאל לא נתפרש (רמב"ם בית הבחירה פ"א ה"ד), כי אי אפשר לצייר לנו ציור רוחני, כי אין אנו רוחניים, ונמצא שכוונת הספורנו שלא היה אמור להבנות משכן ומקדש גשמי, אלא כמקדש שלעתיד שיהיה של אש ורוחני, והוא אינו נחשב לממוצע בין ישראל להשי"ת. ואמנם אף שצורת הבית לעתיד לבא התפרשה בפירוט ביחזקאל, הרי לא נאמר שם כלל מאיזה חומרים יבנהו, בעוד שבבנין המשכן אמרה התורה שיבנהו דוקא מט"ו דברים שהזכרו בראש פרשת תרומה. ולדבריו א"ש, כי אכן לא יבנה מחומר גשמי. ברם, הרמב"ם (מלכים יא א) נקט שמלך ישראל יבנה את המקדש, ולכך נראה יותר לבאר כדלהלן.

הבית העליון והתחתון

אמנם, פנימיות עניינו של המשכן והמקדש עולה ממאמר רשב"י (תנחומא ריש פקודי) 'ההיכל שלמטה מכוון כנגד היכל של מעלה, שנאמר (שמות טו) מכוון לשבתך פעלת ה' מקדש ה' כוננו ידיך^{יא}, וכן אמרו (תענית ה.) 'לא אבוא בעיר אין הקב"ה נכנס בירושלים של מעלה עד שיכנס בירושלים של מטה', לאמור כי עיר הקודש והמקדש, הם דוגמת שרשי הקודש העליון.

ובביאור הדבר כבר הרחיב הרמח"ל בהקדמת ספרו 'משכני עליון', שעיקרו של בית המקדש הוא העמדת ההארות העליונות כסדרם להשפיע לעולם, והוא נבנה קודם בריאת העולם, וממנו לוקחים שפע וכח כל הנבראים, והחילוק בין בית ראשון לשני הוא לפי מעלת החיבור של ישראל אל ההארות העליונות, ואף אחר החרבן, לא פסק הבית למעלה, כי הלא לא נבנה הבית למטה רק ברוב חוזק המאורות, וכאשר חסר כח זה, אין קיום לבית למטה. וסיים, שלעתיד לבא, הבית העליון יתפשט ויגיע למטה. והוא מה שאמרו חז"ל, שמקדש שלישי הוא מעשה ידיו של מקום, כי לא יעקר הבית העליון ממקומו, רק יתפשט ויגיע למטה, ואז יבנה סביבותיו בנין חמרי כאשר לעולם הזה, ויתחבר בנין בבנין להיות אחד, לא יתפרדו זה מזה^{יב}. והכבוד יהיה שורה בו בגילוי גמור, והוא הענין שנאמר עליו 'ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו'.

הרי שענין המקדש שנברא קודם בריאת העולם, הוא המקדש העליון, ואילו הצורך בנין בית המקדש התחתון שהוא סביב לו, הוא לפי מעלת הנבראים, וכן כתב הש"ך עה"ת (כה ב) 'שאילו לא עשו העגל היה הקב"ה עושה להם משכן מאותו האור הרוחני, והיו יכולין לקבלו ולהסתכל בו שנאמר (ישעיה ל כ) 'והיו עיניך רואות את מוריך', כי במעמד הר סיני נתלבן חומרם ונזדכך שכלם והיה בהם כח לראות, שנאמר 'וכל העם רואים את הקולות', אבל אחר שחטאו בעגל כבה מאור שכלם ונסמו עיניהם מהביט, ולזה אמר 'ויכס הענן את אוהל מועד', ציום לעשות משכן וכלים מזהב במה שבחרו, ועם כל זה 'ועשו לי מקדש', הם לא רצו שאני אעשה להם מקדש הם יעשו לי.

והוא מה שראה משה בהר בצווי הקמת המשכן, כמו שאמרו במדרש (שמו"ר לה ו, יל"ש שסט) שהראה הקב"ה למשה למעלה אש אדומה אש ירוקה אש שחורה אש לבנה ואמר לו עשה לי משכן. אמר לו משה להקב"ה רבש"ע מאין יש לי אש אדומה אש ירוקה אש שחורה אש לבנה אמר לו בתבניתם 'אשר אתה מראה בהר', אתה בסמניך ואני בכבודי,

^{יא} וכן הוא גם בתנחומא (משפטים יח) ובמדרש תהלים (ל) שבית המקדש שלמטה מכוון כנגד בית המקדש שלמעלה. ^{יב} לביאורו תתיישב הסתירה בין מה שהעיד רש"י (ר"ה ל. ד"ה לא צריכא, סוכה מא. ד"ה אי נמי) שהבית השלישי לא יבנה ע"י בני אדם אלא ירד באש מן השמים, לבין מה שכתב הרמב"ם (מלכים פי"א ה"א) 'המלך המשיח עתיד לעמוד ולהחזיר מלכות דוד ליושנה לממשלה הראשונה ובונה המקדש', ושם (ה"ד) 'אם עשה והצליח ובנה מקדש במקומו וקבץ נדחי ישראל הרי זה משיח ודאי', הרי שבנין המקדש לעתיד הוא בידי אדם. ולהאמור בנין מלך ישראל יהיה סביב הארת אש בית המקדש העליון הבאה משמים.

קומת האדם

וביאר רבנו בחיי (כה מ) 'שם היה רואה הדברים שכליים רוחניים, וכאן נצטוו לעשותם גופניים'^{יג}.

והיינו, שמשה רבנו זכה לראות את המשכן לפי עניינו הפנימי והרוחני, ורק כשירד לישראל הוצרך ללמד את תבניתו הגשמית, כי שבה זוהמת החטא ומנעה מהם את ההשגה העליונה. ואם כן פשוט הוא שעצם עניינו של בית המקדש העליון שייך לעתיד לבא, אף אחר תיקון החטא. אלא שעדיין יש לבאר לגבי מה אמרו שהיכל והאדם יהיו לעתיד לבא בגובה מאה אמה.

קומת האדם לעתיד לבא

והנה כבר ביאר האר"י (שער הפסוקים בראשית ב) שאדם הראשון נחצב מכסא הכבוד שהוא עולם הבריאה, והיה כולל בגופו כל שלשת עולמות בריאה יצירה ועשיה, ועל כך אמרו שארכו מסוף העולם ועד סופו. ולא עוד, אלא שהיה כולל אותם אז, בהיותם גבוהים, למעלה מן המקום שעומדים בו עתה. כי גם העולמות היו גבוהים קודם שחטא אדם, ועומדים למעלה מן המקום שירדו בו אחר שחטא אדם. ועולה מדבריו, שאחר החטא, כאשר ירד האדם אל עולם העשיה, אזי נקבעה עבודתו להעלות ולגלות את כבוד השי"ת גם במקומות הרחוקים והשפלים ביותר^{יד}.

ועל דרך זו הוסיף הגר"א (היכלות פ"ה), שענין התיקון שאחר החטא, הוא לצרף מעשי בני אדם אל גילוי כבודו ית', והיינו שיש בכח התשובה, לצרף ולזכך אף את החלק הגשמי, להיותו תואם אל שורשו הרוחני, לגילוי כבודו ית'.

נמצא שעם היות כבוד ה' מלא כל הארץ, הרי אחר שירד האדם ממעלתו הבלתי מוגבלת בעולמות העליונים, המשיך את עבודתו גם לרובד עולם המעשה שיש בו גבול, וזהו ענין הקמת המשכן והמקדש בעולם הזה, להכין מקום להשגת כבודו מצד הנבראים, שהם בהכרח מוגבלים מצד הווייתם לגבולות זמן ומקום, ובעולם העשיה יהיה גבול זה קיים גם לעתיד לבא, ולכך יבנה בו בית המקדש, ותהיה קומתו מאה אמה, שהוא השיעור הראוי לשלימות העבודה בעולם המעשה [כדלהלן]^{טו}.

^{יג} וביאר שם שלכן נאמר 'בתבניתם אשר אתה מראה בהר', ולא אמר כתבניתם בכ"ף הדמיון, כי הנין הגשמי הוא מעין הרוחני, כשם שנאמר בבראשית 'בצלמנו כדמותנו' ופירושו שהצלם ענינו צורך השכל, והנפש השכלית שבאדם עם השכלים הנפרדים הכל מין אחד, והצורך בהם אחד הוא, ולכך אמר 'בצלמנו' שמשמעו באותו צלם ממש, ואילו לגבי הדמות הזכיר כ"ף הדמיון, כי ידמה האדם לדמות המלאכים בפרצוף אבל אין הדמות בהם אחד.

^{יד} ראה בדעת תבונות (קס) 'בהיות הצדיקים עובדים העבודה, יתעורר היחוד העליון, ויגלה קצת גילוי ממנו כפי הכנת העבודה ההיא, עד שיהיה נוסף תיקון בבריאה כולה כערך העבודה ההיא, שאין לך עבודה שאין מוספת תיקון בעולם מצד גילוי מיחודו ית', שהוא המעביר מה שמפריד בין הנבראים ובין הבורא ית', ומדביק הנבראים אל הכבוד העליון. ויתדבק מציאות התחתונים עם קדושתו ית' בכל הדרכים שסידר להיות מאציל מקדושתו עליה'.

^{טו} ובוזה מיושבת גם קושית השטמ"ק בבכורות איך נכנס משה למשכן שהיה שווה לגובהו. כי הנה ביחזקאל מבואר שלעתיד לבא יהיו הפתחים גבוהים מאה אמה, אך כמה מחלקי המקדש יהיו שישים אמה, ואיך יכנס בהם אדם, שיהיה בגובה מאה אמה. ובהכרח שאין מידות המשכן והמקדש לפי צורך כניסת העובדים בפועל, אלא לפי ענייני גילוי כב' ית', כמו שהפליג הרמח"ל לבאר במשכני עליון.

קומת האדם

חילוקי עבודה אלו נטבעו בקומתו של אדם, כי בתחילה היתה מן הארץ עד לרקיע, בהיות גופו מייצג את קומתו הרוחנית, כפי הראוי לעולמו, שאז זכה לאור הגנוז שראה בו מקצה העולם עד סופו (חגיגה יב.), אך לאחר שחטא, וירדה קומתו הרוחנית, ושוב לא היה ראוי לעולמות העליונים, אזי מיעט הקב"ה אף את גופו והעמידו על מאה אמה, כשיעור הראוי לשלימות העבודה בעולם המעשה^{טו}, ולכך יעמוד בשיעור זה גם לעתיד לבא, כאשר ישוב לשלימותו, כי אף שאחר התיקון יחזור לקומתו הרוחנית שהיא מן הרקיע עד הארץ, הרי כיון שחטא ושב, יתמשך הגילוי אף בעולם המעשה, ובו הכל בגבול ומידה^{טז}.

קומת אדם ומשה

את שיעור קומתו של האדם, ביארו האר"י (שער הפסוקים פר' ויצא) והגר"א (ספד"צ פ"ה ד"ה ויאמר) שהתמעט עד מאה אמה, לפי שקומת ז"א הוא מאה אמות, כי יש בו עשר ספירות, שכל אחת כלולה מעשר, ועל ידו מתנהג העולם, וכל שבו דוגמתו באדם^{יז}. והיינו כי תכלית בריאת האדם היא לחבר שמים וארץ (הגר"א שה"ש א ג), ובכך הוא מייצג את הנהגת זעיר אנפין, שהיא ההשגחה מן השמים על הארץ, ושלימותה היא כאשר כל הנהגה כוללת עשר פרטי מידותיו ית', ולכן 'גובהו' של אדם הוא מאה אמה.

אכן, חלוק הוא ענין הגובה באדם ובמשה, כי בעוד תחילתו של אדם הראשון היתה מן הרקיע עד הארץ, אלא שהתמעט מקומתו, ונותר בגובה של מאה אמה^{יח}, הרי שמשה התעלתה נשמתו, עד שגבה מכל דורו, ולכך בעוד באדם הראשון נקבעה צורת אדם,

^{טו} ויתכן עוד, שמתחילה היה גופו מאה אמה, שהוא השיעור הראוי למעלת האדם השלם, ומה שאמרו שהיה מן השמים עד הארץ, היינו קומתו הרוחנית, והיא התמעטה והשוותה ביחס לגופו הגשמי. וראה להלן מה שלוקט בזה לגבי קומתו של משה.

^{יז} תורף הדברים הוא, שכל הקושיות נובעות מתפיסת עולם המעשה, אולם יש רובד עליון, בו יש קיום למקדש בכל עת. וככל האמור כאן יש להוכיח גם מענין הבגדים, כי הנה כל הצורך בכיסויי הבגד נולד רק כתוצאה מחטא אדה"ר, ואם כן לעתיד לבא לכאור' לא יהיה צורך בבגדים, והכתוב אומר (זכריה ח כג) 'בימים ההמה אשר יחזיקו עשרה אנשים מכל לשנות הגוים והחזיקו בכנף איש יהודי לאמר נלכה עמכם', ופשוט הוא שלבד משימוש הבגדים לכסות בשר ערוה, יש מעלה בבגדים לכבוד ולתפארת, והיא שייכת גם בעולם הנשמות, שהרי שמואל עלה באוב עם מעיל, ודעת לנבון נקל, שכל הנמצא אחר החטא בעולם העשיה, יש לו שורש עליון וזך, ואף שקודם החטא לא היה מופיע בעולם המעשה, הרי אחר התיקון הוא מתגלה כפי שהוא נראה בגשמיות בעולם המעשה, אכמ"ל.

^{יח} הגר"א חבר (אפיקי מים מו"ק יב). כתב, 'אדם כולל ג' דרגין, שהם בריאה יצירה עשיה, שהם שמים וארץ ואויר, כי שמים הוא בינה, וארץ מלכות, ואויר באמצע, ז"א. וזה שאמרו 'אדה"ר מן הארץ עד לרקיע', שהם נר"ן שבו, שנשמה הוא משמים, ורוח הוא עיקר האדם, ונפש למטה ממדריגתו, והוא בארץ, כאמור (בראשית א כד) 'תוצא הארץ נפש חיה', ואמרו (ב"ר פ"ז) זו נפשו של אדה"ר. ואחר שחטא הניח הקב"ה ידו עליו ומיעטו, כידוע שע"י החטא נשמתו מסתלק ממנו, והוא סילוק המוחין שהוא בסוד התוהו, ובתחילה היה בנן עדין, דרגא דבינה בבריאה, ומשם נתגרש למטה בב' עלמין תתאין, כי תחילה היה מגיע על למעלה מידיים, בבינה ג"ר, ואח"כ נשאר בז"ת מידיים ולמטה, וזה שאמרו הניח הקב"ה ידו עליו.

^{טז} בגופו או בקומתו הרוחנית, כמבואר לעיל.

^כ ראה אלשיך (שמות ב ו) שלכך נאמר במשה כשהיה בתיבה 'והוא נער', כי לפי יחס גובהו כלפי דורו, הרי כבר בהיותו ילד היה כפי שאחר בגובה נער. ונקט שכך היה טבע גופו של משה. ומזהר"ל (גבורות ה יח) ביאר עפ"ז מה שאמרו במדרש (שמו"ר מ"א) שנאמר על משה 'ויגדל הילד' כאשר היה בן כ"ד חדש, ללמד שהיה גדל שלא כדרך כל הארץ. אך בחידושי אגדות (ב"מ פה.) כתב מהר"ל שגובה עשר אמות אינו מצד מעלת הגוף, אלא לפי מדריגת ומעלת הנפש, שאליה מתחבר הגוף, ואין זה שיעור מוחש, אלא מופשט מן הגשמי, והיינו שמשה היה ראוי לפי שלימות נפשו שיהיה בגובה עשר אמות. וכ"כ בעקידת יצחק (שער פא) שאין הכוונה לקומת הגוף, אלא לעשר אמות שכליים של שכינה.

קומת האדם

ששלימות הוא במאה אמה, הרי שגובהו של משה מורה על עבודתו ומעלתו, וכמו שכתב האר"י (שער הפסוקים בראשית ב) 'כי משה מבחר הנבראים, ולכן הוא תקן פגם אדה"ר, מה שלא תקן שום צדיק אחר בעולם'.

אמנם, בעוד הקומה שנוצרה בבריאת האדם, היא מצד היותו מוכן לגילוי הייחוד בין שמים לארץ, וכפי שתהיה ההנהגה נגלית לעתיד לבא, בכל פרטיה, הרי שמשה בעלה דמטרוניתא, זכה להמשיך את גילוי הנהגת הייחוד בתוך הנהגת המשפט, וזו היא קומתו של עשרה אמות, שיש בה גילוי כל כללי ההנהגה, אך פרטיה עדיין בצמצום.

המשכן והמקדשות לעתיד לבא

והנה כבר כתב הגר"א (אד"א דברים א ז, שה"ש א יד, חבקוק ג ו) שבמשכן ירדה השכינה לאויר העולם ושכנה בין בני ישראל, וכשנכנסו לארץ ישראל ירשה שכינה לארץ ממש, ושכנה בקביעות בבית המקדש^{כא}, ומשמע שמעלת המקדש גדולה משל המשכן.

אולם לעומת זאת, כתב (שה"ש א יז) 'שבמשכן היה גילוי האישות, שהיו דבקים להקב"ה תמיד, ולכן נקרא 'ערשינו', שהוא מקום החיבור, אבל בתי המקדשות לא היה כי אם בערך המפרנסת את ביתה', ומדבריו אלו משמע שמעלת המשכן גדולה משל בתי המקדשות.

אמנם אין סתירה בין הדברים, כי כאמור, קודם חטא העגל,

לתגובות: h0527690963@gmail.com

---

^{כא} וכבר כתב מהרח"ו בשם האר"י (עהד"ט נשא) משכן סוד לאה מקדש רחל, ודרש ל'הקים א'ת ה'משכן ר"ת לא"ה, וכן אל"ה פקודי בהיפוך אתון לא"ה. והיינו שבמשכן התגלתה הנהגת הייחוד, שנמשכה בדור המדבר, והיא הנהגת לאה שלעת עתה היא באתכסיא, ואילו בבתי המקדשות היתה ההנהגה של רחל, התלויה בעבודת ישראל, אך לעתיד לבא, יהיו כלולים המשכן והמקדשות יחד בבית השלישי, שהוא רחל ולאה, וזה מה שאמרו שהמשכן נגנו, כי אף לעניינו יהיה קיום בבית המקדש השלישי לעתיד לבא.

באר התורה / הרב יעקב אשר פלדמן, מח"ס 'כתב משה' ושא"ס, ירושלים

"פֶּאֶשֶׁר צוּהָה ה' אֶת מֹשֶׁה"

וּמִן הַתְּכִלֶּת וְהָאֲרָגְמָן וְתוֹלַעַת הַשָּׂנִי עָשׂוּ בְּגָדֵי שָׂרָד לְשָׂרֵת בְּקֹדֶשׁ וַיַּעֲשׂוּ אֶת בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ
אֲשֶׁר לְאַהֲרֹן פֶּאֶשֶׁר צוּהָה ה' אֶת מֹשֶׁה (טל, א)

-א-

במדבר רבה (נשא יב ט) את מוצא שהיה משה מחזור על האומנין בכל יום ובכל שעה
ללמדם כיצד יעשו את המלאכה שלא יטעו בה לפי שאמר לו הקדוש ברוך הוא "וראה
ועשה כתבניתם" וגו' (תרומה כה מ), ולכך כתיב על כל דבר ודבר "כאשר צוה ה' את משה"
שלא היה זו מעל גביהם וכו' עכ"ל. וכ"ה בתנחומא (נשא יג).

-ב-

בבעל הטורים (פקודי מ כא) "כאשר צוה ה' את משה", כתיב על כל דבר ודבר. כנגד מה
שאמר משה "מחני נא" (לעיל כי תשא לב לב) הרבה להזכירו, והם י"ח פעמים כאשר צוה
ה' את משה, וכל אשר צוה ה' את משה (ויק"ר א ח).

וכנגדם תקנו י"ח ברכות. ואחד "כאשר צוה ה' כן עשו" (לעיל טל מג), ותקנו כנגדו ברכת
המינים, ויש בהם קי"ג תיבות. וכן בסופי הברכות, כמו ברוך אתה ה' מגן אברהם, ברוך
אתה ה' מחיה המתים, ובו קי"ג תיבות. וקי"ג פעמים "לב" בחומש שצריכים כוונת הלב
(ברכות לד ב), עכ"ל. כב

-ג-

בדרשות ר"י אבן שועיב (שם) ולא היה צריך להאריך לו שיכתוב ככל אשר צוה השם את
משה כן עשו בני ישראל. אבל טעם האריכות לב' כוונות. האחד שעשו כל המלאכה
בשלימות לא חסרו דבר, ועוד להודיענו שכל הפרטים במשכן כל אחד ואחד יש בו ענין
ולא היה בו דבר לבטלה, ולכן יחד לכל דבר ודבר, כאשר צוה ה' את משה, והודיענו
שאהבתו וחפצו הוא עמנו עתה כקודם החטא, עכ"ל.

באור החיים (פקודי מ יט) כאשר צוה ה' את משה. הוצרך לומר את משה ולא הספיק
לומר כאשר צוה ה' והדבר ידוע כי אותו צוה ה', כוונת הכתוב הוא להודיע שהתורה
מעידה על המעשה שלא היה בו שינוי מהמצוה, ושיעור אומרו כאשר הוא על גופו של

---

^{כב} ספורנו (פקודי טל ה) בד"ה כאשר צוה ה' את משה. בכל עשיה שעשו האומנין היתה כונתם לעשות רצון האל
יתברך שצוה זה למשה, עכ"ל.

ובאגרא דכלה (פקודי) בד"ה כאשר צוה י"י את משה. בכל מלאכה ומלאכה נאמר כאשר צוה י"י את משה, להורות
שחששו פן יחסרו איזה כוונה ויחוד הנצרך לכל מלאכה ומלאכה, אמרו בכל מלאכה כאשר צוה י"י את משה, שעושים
על דעת המצווה, וכבר כתבנו מזה כמה פעמים, עכ"ל.

מעשה, ואם היה אומר כאשר צוהו ה' היה בנשמע שחוזר על העושה שעשה כאשר צוהו והבן, וטעם כפל הדבר בכל פרט ופרט להראות שכל פרט הוא חשוב מצוה בפני עצמו וראוי ליאמר עליו לבדו צוה ה' את משה, עכ"ל.

פי' דכל פרט מעבודת המשכן היה חשוב אצלם כאילו הוא ציווי בפני עצמו [ורק עליו נצטוו].

-ד-

בירושלמי (ברכות פ"ד ה"ג) מתני' ר"ג אומר בכל יום אדם מתפלל שמונה עשרה וכו'. ובגמרא (שם) ולמה שמונה עשרה, אמר ריב"ל כנגד וכו', רבי שמואל בר נחמני בשם ר' יוחנן כנגד י"ח ציוויין שכתוב בפרשת משכן שני. אמר רבי חייא בר ווא ובלבד מן "ואתו אהליאב בן אחיסמך למטה דן" (פקודי לח כג) עד סופיה דסיפרא ע"כ.

בפי' פני משה (שם) בד"ה בפרשת משכן שני. כלומר בפ' פקודי והאי שני כמו שני דברים הכפולין על שם שכתוב בו שני פעמים משכן זא"ז ויש בפרשה זו י"ח פעמים צוה ה' עד סוף הספר והיינו דקאמר ובלבד מן "ואתו אהליאב" (פקודי לח כג) כלומר דלא מחשבינן הציווי שנאמר שם בפסוק "ובצלאל בן אורי" וגו' (שם כב), כי אם מכאשר צוה ה' וכו' הכתובים אחר הקרא דואתו ואילך עד סוף הפרשה, עכ"ל.^{כג}

ועי' עוד בספר לב שמחה (פקודי תשמא) מש"כ בביאור דברי הירושלמי.

באוצר המדרשים (אייזנשטיין, מדרש שלשה וארבעה) שמונה עשר (ס"ה) כאשר צוה ה' את משה שבאלה פקודי המשכן שמונה עשר פעמים, כנגד שמונה עשרה ברכות שבתפלה, לומר לך שהתפלה במקום עבודה היא, ע"כ.

-ה-

ונראה דמה שאמרו בירושלמי דנתקן הי"ח ברכות של תפילה כנגד הי"ח ציוויין של מלאכת המשכן, הוא בהקדם הביאור בהא שכתבה התורה על כל פרט ופרט מעבודת המשכן "כאשר צוה ה' את משה", והוא כדי להורות את גודל החביבות של מלאכת המשכן אצל בני ישראל דכל פרט ופרט היה אצלם כאילו ציווי מחדש [וגם ציווי פרטי] שנעשה בהתחדשות ושמחה כמו שרק עכשיו קבלו את הציווי [ורק ע"ז נצטוו] וכמו שנתבאר על דרך זה באור החיים.

ובירושלמי (שם ה"ד) מתני' ר"א אומר העושה תפילתו קבע אין תפילתו תחנונים וכו'. ובגמ' (שם) ר' אבהו בשם ר"א ובלבד שלא יהא כקורא באיגרת, ר' אחא בשם ר' יוסי צריך

^{כג} **בפי' מראה הפנים** (שם) בד"ה כנגד י"ח ציוויין שכתוב בפרשת משכן שני. יש סמך לזה על פי שאמרו חז"ל במדרש (תנחומא פקודי ב) משכן משכן שני פעמים רמו למשכן שנתמשכן בעוונות וכו' ולאחר שנתמשכן אין לנו אלא תפלה במקום הקרבן ע"ש "ונשלמה" וגו' (הושע יד ג). והא דלא חשיב "אשר צוה ה'" דקרא "ובצלאל" וגו' (פקודי לח כב), משום דלא נשלמה מלאכת המשכן כ"א ע"י בצלאל ואהליאב עמו בדוקא, ואם תתבונן בפרשה זו תמצא כ"ב אזכרות בו, לרמוז על התורה בכ"ב אותיות שכל התורה היא שמותיו ית' ויתעלה כידוע, ולפי שהתפלה והתורה הן שעומדות לנו אחר שנתמשכן בעונותינו ויש בפסוק "ואתו אהליאב" (לח כג) רמז נפלא ואין כאן מקומו לבארו, עכ"ל.

לחדש בה דבר בכל יום, אחיתופל היה מתפלל שלש תפלות חדשות בכל יום. אמר ר"ז כל זמן דהוינא עביד כן הוינא טעי לית לך אלא כיי דמר רבי אבהו בשם ר"א ובלבד שלא יהא כקורא באיגרת, רבי אליעזר היה מתפלל תפלה חדשה בכל יום, רבי אבהו היה מברך ברכה חדשה בכל יום, ע"כ.

ונראה דלכו"ע העיקר שבתפילה הוא ההתחדשות בכל תפילה ותפילה, אלא דפלוגתתם היא אם להוסיף תפילה או ברכה חדשה, או די שאותה תפילה תהיה בהתחדשות [ולא כקורא באיגרת דהיינו בלא התחדשות].

ולהמתבאר יש לפרש שפיר מה שאמרו בירושלמי דהי"ח ברכות שבתפילה נתקנו כנגד הי"ח ציווין שבמשכן, והוא דלאחר שביארנו דהטעם שכתבה התורה על כל פרט ופרט ממעשה המשכן "כאשר צוה ה' את משה" כדי להורות את גודל החביבות דכל פרט ופרט היה כאילו ציווי מחדש [ורק ע"ז נצטוו]. וגם התפילה צריכה להיות בהתחדשות.

לכן תקנו הי"ח ברכות כנגד הי"ח ציווין, ללמד שתהיה כל ברכה וברכה כברכה חדשה, כדרך שהיה בעבודת המשכן [ואפשר דזהו הכוונה בירושלמי דקאמר רבי אבהו היה מברך ברכה חדשה בכל יום, אף שר' אבהו גופא אמר בשם ר"א ובלבד שלא יהא כקורא באיגרת].

-1-

בבית הלוי (כי תשא לא יג) בד"ה ובזה נבין מה דבפרשת פקודי דעל כל פרט ופרט ועל מעשה ומעשה שעשו במשכן כתוב מפורש כאשר צוה ה' את משה ותיבות הללו כתובים כמעט בכל פסוק ופסוק שבאותה פרשה והלא דבר הוא. רק הענין דמעשה המשכן הרי בא לכפר עליהם על מעשה העגל וכמו דאיתא במדרש רבה פרשה ויקהל (מח ו) חטאו בנזמים דכתיב "פרקו נזמי הזהב" (כי תשא לב ב) ובנזמים נתרצה להם "הביאו חח ונזם" (ויקהל לה כב), וכיון דעיקר חטאם בעגל היה מה שרצו להתחכם מעצמם לעשות ע"פ ידיעתם וחכמתם מעשה אשר לא נצטוו עליו.

ולזה במעשה המשכן שבא לכפר נאמר על כל אשר עשו "כאשר צוה ה'", כלומר דהגם דבצלאל היה יודע לצרף אותיות שנבראו בהם שמים וארץ והיה יודע רמזים וסודות במלאכתו (עי' ברכות נה א), עם כל זה במלאכתו היה כל כוונתם רק כאשר צוה ה', ונתכוונו רק לעשות ציוויו ורצונו יתברך לא משום שהשכל של עצמם מחייבם לעשות כן, וזהו שכיפר להם על חטא העגל, עכ"ל.

ובבית הלוי (לך לך יז א) בד"ה ובזה יבואר וכו', וזהו ג"כ הענין דבפרשת פקודי כתיב על כל פרט ופרט ממעשה המשכן כאשר צוה ה' את משה דקמ"ל דאע"ג דיידעו ישראל כמה חביב עליהם המשכן ורוב ההצלחה ששיגו על ידו עכ"ז לא עשוהו רק משום הציווי לחודא, עכ"ל.

ויש לנו עוד יישוב על מה שכתבה התורה על כל פרט ופרט כאשר צוה ה' את משה והוא ללמד שעשייתם היתה רק משום ציווי ה'.

*

"וַיְבָרֶךְ אֶתְּם מֹשֶׁה"

"וַיֵּרָא מֹשֶׁה אֶת כָּל הַמַּלְאָכָה וְהִגִּיד עָשׂו אֶתְּהָ כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' בֵּן עָשׂו וַיְבָרֶךְ אֶתְּם מֹשֶׁה"
ע"כ (פקודי טל מג).

ובפיו רש"י (שם) בד"ה ויברך אותם משה, אמר להם יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם, "ויהי נועם ה' אלהינו עלינו" וגו' (תהלים צ יז), והוא אחד מאחד עשר מזמורים שבתפלה למשה, עכ"ל.^{כד}

-א-

ומבואר כי בתחילה בירכם יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיהם, ואח"כ אמר "ויהי נועם" (תהלים צ יז) וכל מזמור צא והוא 'יושב בסתר עליון' שהוא אחד מי"א מזמורים שבתפילה למשה, והוא להבריח קליפות הטומאה.

והיה ברכתו על ב' דברים: א' שתשרה שכינה במעשה ידיהם, ב' להכרית ולהבריח הקליפות המתאווים להדבק בדבר קדושה. כמבואר בשבועות (טו ב) ובפיו רש"י (שם) בד"ה ושיר של פגעים.

-ב-

"וַיָּבֵא מֹשֶׁה וְאֶהְרֹן אֶל אֱהֱל מוֹעֵד וַיִּצְאוּ וַיְבָרְכוּ אֶת הָעָם וְגו'" ע"כ (שמיני ט כג).

ובפיו רש"י (שם) בד"ה ויצאו ויברכו את העם, אמרו "ויהי נועם ה' אלהינו עלינו" (תהלים צ יז), יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם וכו', לפי שכל שבעת ימי המלואים, שהעמידו משה למשכן ושמש בו ופרקו בכל יום, לא שרתה בו שכינה, עכ"ל.

-ג-

מבואר דלאחר שברכם בפעם הב' יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם שרתה בו השכינה.

גם מצאנו בפעם הב' כשבירכם לא הוסיף לברכם על הכרתת הקליפות כמו בפעם הראשונה [דבפרשת פקודי כתב רש"י תיבת וגו', והוסיף והוא אחד מי"א מזמורים, פי' שאמר ג"כ מזמור 'יושב בסתר עליון' וכן הוא בפיו רש"י בשבועות (טו ב בד"ה ושיר)], ונראה שברכה זו נקיימה כבר, וצ"ב מה נשתנתה ברכה זו מהברכה על השראת השכינה.

בספר דקדוקי רש"י במירא דכיא (פקודי שם) בד"ה ויברך אותם משה, אמר להם יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם ויהי נועם ה' אלהינו עלינו וגו', והוא אחד מי"א מזמורים

^{כד} וכ"ה ברש"י בשבועות (טו ב בד"ה ושיר של פגעים) שהקדים ה"יהי רצון" ל"ויהי נועם". וכ"ה בספרי (פנחס פיסקא קמג), ובמדרש תנחומא (פקודי סי' יא). אמנם עי' במדרש רבה (נשא יב סוף אות ט), ובפיו מהרז"ו שם.

שבתפילה למשה. בכאן מקשים בפרשת שמיני מהפך רש"י הסדר, דשם נאמר "ויצאו ויברכו את העם" (שמיני ט כג) פ"י רש"י אמרו ויהי נועם וכו' יהי רצון שתשרה שכינה. וכו' כה עכ"ל. פ"י דקשה אמאי שינה בפרשת שמיני והפך את הסדר ואמר קודם ויהי נועם ואח"כ שתשרה שכינה ביניהם.

ד-ד-

והנראה בכל זה והוא עפ"י מש"כ בזוהר (ויחי רכו ב) וז"ל: בגין כך בכל אתר דברכאן אצטריכו לברכא בעי קודשא בריך הוא לאתברכא בקדמיתא, ולבתר אתברכו אחרנין ואי קודשא בריך הוא לא אתברין בקדמיתא אינון ברכאן לא מתקיימין, וכו' עכ"ל.

בספר דבש לפי להחיד"א (מערכת הב' אות ט) אמרו בזוהר (ויחי רכו ב) דכשאדם רוצה לברך לחבירו או לבנו וכיוצא, צריך לברך בתחילה להקב"ה, ואי לא מברך בתחילה להקב"ה אינון ברכאן לא אתקיימו ע"ש באורך.

ואני שמעתי מהרב עיר וקדיש סבא קדישא כמהר"ר יעקב חזן ז"ל אב"ד ור"מ דק"ק פאדוב"ה, דכשבא אליו חבר א' לברכו משים ידו על ראשו, ואומר יתברך שמו של הקב"ה, ואח"כ מברך לאיש ההוא או לנער וכיוצא, עכ"ל.

ומבואר דכל שמברך לחבירו ורוצה שיתקיימו ברכותיו צריך לברך קודם להקב"ה ואח"כ לברך את חברו, ואם אינו מברך תחילה להקב"ה אין ברכתו מתקיימת.

ולהמבואר יש לפרש דבפרשת פקודי שהקדים ברכת 'יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם' ועדיין לא מצינו ברכה להקב"ה, לכן לא נתקיימה ברכתו [וכמו שמצינו בפ"י רש"י בפרשת שמיני שכל שבעת ימי המילואים לא שרתה שכינה עליהם].

אבל שיר של פגעים שהוא להכרית הקליפות, מכיון שאמר תחילה "ויהי נועם ה' אלוקינו עלינו" שיש בו שבח להקב"ה במה שאמר "ה' אלוקינו" שפיר נתקיימה כבר.

ומה שבפרשת שמיני הפך הסדר שקדם ואמר 'ויהי נועם ה' אלוקינו' ואח"כ אמר ה'יהי רצון', מתיישב שפיר מכיון שרצה להקדים שבח להקב"ה שהוא ה' אלוקינו, ורק אז נתקיימה ברכתו ושרתה עליהם השכינה.

כ"ה שם: נראה לתרץ דכאן לא עשה משה שום דבר אלא ישראל, כדכתיב (שם) "וירא משה את המלאכה והנה עשו אותה", רק שהיה יודע בנבואה שהקב"ה יצוה אותו אח"כ להקים את המשכן, או נצטווה קודם לכן באמת ואין מוקדם ומאוחר בתורה (עי' פסחים ח ב), וגם היה יודע שישמש בז' ימי המילואים, לכן אמר להם יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם שעשו כבר תחילה, ואח"כ אמר ויהי נועם וכו' על מעשה ידיו שיעשה גם הוא. לכך מפרש רש"י והוא מי"א מזמורים שאמר משה, ר"ל ויהי נועם הוא מי"א מזמורים שהתפלל על עצמו. אבל בפרשת שמיני אחר שעשו משה ואהרן את עבודתם אמר תחילה ויהי נועם להתפלל על מעשה ידיו, ואח"כ ראה שעדיין לא שרתה שכינה כמו שפ"י רש"י בפרשת שמיני ע"ש, אמר יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם שישרה למענכם אם לא למענינו, לכן מסיים רש"י התם לפי שכל ז' ימי המילואים וכו' ע"ש, עכ"ל.
ועי' עוד מש"כ בזה בספר דברי דוד (שמיני שם) בד"ה ויצאו.

-ה-

במטה אפרים (סי' תריט סעי' ב) נהגו שהאב והאם מברכין את בניהם טרם לכתם לביהכ"נ, ומעתיקים בברכה זו ג"כ שיחתמו לחיים טובים ושיהיה לבם נכון ביראת ה' וכו', ע"כ. כ"י
ובאלף המגן (שם אות ה) בד"ה שהאב, עי' בזוה"ק (ויחי רכז ב) אם אדם רוצה לברך לחבירו או לבנו יברך תחילה להקב"ה ואח"כ יברך למי שברצונו לברך ואם אינו מברך תחילה להקב"ה אין מתקיימין ברכותיו עיי"ש (ועי' בס' דבש לפי להחיד"א ז"ל) ולכן קודם שיברך לבניו או לאחר יברך מקודם להקב"ה ויאמר 'יתברך שמו של הקב"ה' ואח"כ יברך למי שברצונו לברך, עכ"ל.

ובספר שולחן הטהור להרה"ק משומרי אמונים במאמרי שבת קודש (עמ' רמח), ונהגו לברך הבנים ובנות בליל שבת קודש, והוא מנהג ותיקין וכו', וככה ינהג קודם יאמר הכתוב "ברוך ה' לעולם אמן ואמן" (תהלים פט נג) או יתברך ויתרומם ויתנשא שמו של ממ"ה הקב"ה, כדי שיברך להקב"ה קודם שיברך לבשר ודם, ולא יהיה קטרוג ח"ו, ואח"כ יאמר יברך ד' וישמרך וכו' (נשא ו כד) ואח"כ "ישימך אלקים כאפרים וכמנשה" (ויחי מח כ) [ולנקבה] ישימך אלקים כשרה רבקה רחל ולאה. ואח"כ יאמר הכתוב "ונחה עליו" וכו' (ישעיה יא ב) כמובא לעיל, עכ"ל.

-ו-

"וְזֹאת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בֵּרַךְ מֹשֶׁה וְגו', וַיֹּאמֶר ה' מְסִינֵי בְּא" וְגו' ע"כ (וזאת הברכה לג א-ב).
ובפי' רש"י (שם) בד"ה ויאמר ה' מסיני בא, פתח תחילה בשבחו של מקום ואח"כ פתח בצרכיהם של ישראל, ובשבח שפתח בו יש בו הזכרת זכות לישראל וכו', עכ"ל.
ובאור החיים (שם) בד"ה וזאת הברכה. וכו', עוד צריך לדעת לאיזה ענין נאמר כל הכתוב וכו', עכ"ל.

ונראה דכדי שיתקיימו הברכות של משה רבינו היה צריך שיתחיל בשבחו של מקום, ורק אח"כ יוכל לברך את בני ישראל, והוא סמוכין לדברי הזוהר.

ובזה יש ללמוד שבכל מקום שאדם בא לשמוח בשמחת חברו ולאחל לו ברכתו וכן כל כיוצא בזה, צריך שיזכור מקודם לברך להקב"ה ואח"כ יברך את חבירו, ורק אז יחולו ברכותיו.

*

---

^כ בספורנו (ויצא לב א) בד"ה ויברך אתה. כבר אמרו אל תהי ברכת הדיוט קלה בעיניך (מגילה טו א), אמנם סיפר ברכת לבן לבנותיו להורות שברכת האב אשר על בניו בכל נפשו בלי ספק ראוי שתחול יותר בסגלת צלם אלהים המברך כאמרו "בעבור תברכך נפשי" (לעיל תולדות כו ד), עכ"ל.

"ביום החדש הראשון באחד לחדש"

"וידבר ה' אל משה לאמר: ביום החדש הראשון באחד לחדש תקים את משכן אהל מועד"
ע"כ (פקודי מ א-ב).

ויהי בחדש הראשון בשנה השנית באחד לחדש הוקם המשכן (שם יז).

-א-

הנה שינה הכתוב כאן וכתב "ביום החודש הראשון באחד לחודש", ולא כתב באחד לחודש הראשון (עי' במדבר א א), גם לכאורה במה שכתוב ביום החודש הראשון נכלל בזה גם שהוא ביום הראשון לחודש (עי' יחזקאל מו א). וצ"ב כפל הלשון.

-ב-

"ותכל כל עבדת משכן אהל מועד ויעשו בני ישראל ככל אשר צוה ה' את משה בן עשו"
ע"כ (פקודי טל לב).

באור החיים (שם) בד"ה ככל אשר וגו'. נתכוין בזה להסיר החשד מהם כי יראה הרואה מצוה ה' על המשכן ונעשה וקפלוהו ג' חדשים (שמות רבה נב ב), יאמר כי היתה סיבה מצד המעשה שהיה בו דבר בלתי הגון, או שישראל עכבו דבר מכל האמור במצותו, לזה אמר "ותכל וגו' ויעשו בני ישראל ככל", ומה טעם המתין הקדוש ברוך הוא עד חדש הראשון שהוא חדש המשובח שנקרא ראשון, והוא אומרו בגמר המלאכה (לקמן מ ב) "ביום החדש הראשון תקים" וגו', ורבותינו ז"ל אמרו (שם) לצד שנתבשר אברהם ביצחק, עכ"ל. ולהמתבאר כי הטעם שנצטוה על הקמת המשכן בזמן זה הוא משום מעלתו של החודש. מדוייק שפיר לפי זה מה שאמר הכתוב "ביום החודש הראשון באחד לחודש", ולא אמר בקצרה באחד לחדש הראשון, ללמד שהחודש הראשון הוא הגורם. גם הוצרך לכתוב שהוא באחד לחודש משום שלא נטעה לומר שהיה ביום אחר מימי החודש.

-ג-

בספר אגרא דכלה (שם) ביום החדש הראשון באחד לחדש. הוה ליה למימר בקיצור באחד לחדש הראשון, והנראה על פי מה שקבלנו דאותן הי"ב ימים הראשונים דניסן ימי הקרבת הנשיאים, המה כח כללי לי"ב חדשי השנה, כל יום רומז לחודש שלם, כן שמענו מכבוד אדמו"ר הרב הק' מהרמ"מ זצ"ל, וזכי הראות יכולין להתבונן בכל יום איזה מאורעות יהיה בחודש אשר הוא נגד היום ההוא. וכבוד אדמו"ר הרב הק' מהריע"צ היה כותב ברוח קדשו בכל יום מה יהיה בכל חדש, כנודע הדבר בפרסום לחבורתינו קדש, ובאותו השנה שנתבקש בישיבה של מעלה בחדש מנחם, לא כתב רק עד מנחם, והענין הוא בפרסום, ואם כן לפי"ז יום הראשון הוא נגד כל החודש הראשון, וז"ש ביום החדש הראשון, רצ"ל באותו יום שהוא נגד החדש הראשון, היינו באחד לחודש, נ"ל, עכ"ל.

-ד-

ראש השנה (ב א) מתני' ארבעה ראשי שנים הם באחד בניסן ראש השנה למלכים ולרגלים, ע"כ. **ובגמרא** (שם ד א) ולרגלים. רגלים באחד בניסן הוא, בחמשה עשר בניסן הוא, אמר רב חסדא: רגל שבו ראש השנה לרגלים ע"כ.

ובפני רש"י (שם) בד"ה רגל שבו ראש השנה לרגלים - רגל שהוא בחדש הנכנס באחד בניסן, הוא ראש השנה לרגלים, עכ"ל.

והנה עדיין צ"ב דהא הרגל בט"ו בו ולא באחד בו.¹² ולהמתבאר דכל הכח של החודש הוא באחד בו א"כ מובן שפיר, פי' דהרגל אף שהוא בט"ו בו, מ"מ כבר באחד לחודש מרומז בו ודו"ק.

בספר בית אהרן (לפרשת החדש סוף דף עב) ואמר בשם הרב הקדוש מלובלין נ"ע שהי"ב ימים מי"ב נשיאים כל יום מרמז נגד חודש אחד מהשנה הבאה. והרב הק' הנ"ל היה אומר בכל יום מה שיהיה בחודש שכנגדו. **ואיתא בגמרא** שהוא ר"ה למלכים ולרגלים ע"ש, ומסיק בגמרא רגל שבו הוא ראשון לסדר הרגלים לענין בל תאחר, וכו' שמעון דסבר דבעי כסדרן וכו' ע"ש, עכ"ל.

ואפשר דכוונתו למה שכתבנו עפ"י מש"כ בספר אגרא דכלה.

-ה-

ובספר משך חכמה (שם) "ביום החדש הראשון באחד לחודש" יפלא דלפי משפטי הלשון היה לומר "בחודש הראשון ביום אחד לחודש", "ביום החדש" הוא שם על ראש חודש, וכאמור בשמואל "ויהי החודש" (שמואל א' כ כד), "מחר חודש" (שם יט), ואם כן מיותר לומר "באחד לחודש", וכן ביחזקאל (מו ו) "וביום החדש". **לכן נראה** דהפירוש כאן לא על ציון היום שהוא "ערב ובוקר יום אחד", רק המכוון הוא על עצמות יום ולא לילה, וזה דהקמת המשכן לא היה רק ביום. ויעויין פרק ב דשבועות (טו ב) מקרא אחרינא. **אי נמי** מכוון "ביום (החודש) הראשון", שקביעות החודש יהיה ביום הראשון לשבת ולא יעברוהו. וכן אמרו ראשון למעשה בראשית (סדר עולם רבה פרק שביעי), עכ"ל.

-ו-

בספר בני בנימין ליקוטים (שם) בד"ה ביום החדש הראשון באחד לחודש תקים את המשכן, עי' באגרא דכלה שהקשה למה האריך הכתוב והיה די לומר באחד לחודש הראשון וכו', ותירץ שם בדבר נחמד.

ולי נראה לפרש כי החדש הזה היה במעלה שנולד בו יצחק אבינו שנעקד ע"ג המזבח לקרבן וגם תיכף באחד לחודש הזה מאיר הצירוף השם הוי' כסידרן כידוע מבעלי המקובלים שיוצא מר"ת של הפסוק "ישמחו השמים ותגל הארץ" וניסן הוא מזל טלה שהוא

¹² עי' בהג' הרש"ש (שם) מש"כ לבאר בזה.

ראש לכל המזלות להראות שכל הנמצאים והנבראים בכל מיני העולמות החיות שלהם תלוי בשם הוי', ואם השם הוי' מאיר כסדרן זה מורה על ניסים נגלים והרמת קרן ישראל. א"כ היה ביום הראשון שני מעלות א) שנולד בו יצחק כמובא במד"ר פכ"ב, והקב"ה נתכוין להעמיד המשכן בחודש שנולד בו יצחק עיי"ש. וזה היה בוודאי באמצע החודש היינו בפסח כמו שאמרו חז"ל עה"פ "למועד אשר דבר אתו" (וירא כא ב) שרט לו שריטה בכותל א"ל כשתגיע חמה לשריטה זו בשנה האחרת תלד, וזה מרומז במאמר הפ' "ביום החודש הראשון" היינו מעלה של החודש הזה שנולד בו יצחק. ומעלה השני' שתיכף באחד לחודש מאיר השם הוי' כסדרן כנ"ל. לכן האריך הכתוב להודיע שני המעלות: א) שהוא חודש הראשון שנולד בו יצחק כנ"ל. ב) שמתחיל להאיר הציורף הטוב באחד לחדש והבן, עכ"ל.

-ז-

רש"ר הירש (שם) ביום - החדש הראשון באחד לחדש. לכאורה מבטא הכתוב אותו הדבר בשני ביטויים שפירושם אחד. העניין מתבאר אם נזכור את משמעותם של ראשי - חדשים ביהדות, כפי שכבר הסברנו בפ' לעיל (בא יב ב): הם אינם ימי חג המציינים את המאורע הקוסמי - האסטרונומי, אלא הם מראים לנו באותו מאורע טבעי רק דוגמה, ומעוררים אותנו להעמיד ולקיים "ראשי חדשים", התחדשויות בתחום החברה האנושית. עם הקמתו של משכן אהל מועד יתחיל כבוד ה' לשכון בארץ בתוך עם ישראל, ובכך יתחיל בישראל ה"מועד", ההתחברות של ישראל עם ה"שמש" שלו, הארתו באור ה'. דבר זה יחול ביום ראש חודש הראשון, כלומר באותו יום ראש חודש שהוא תחילת השנה היהודית. והרי היה זה אותו ראש חודש, אשר הביא לראשונה את הבשורה על ה"התחדשות" התמידית והמיידית בישראל, ובאמצעות ישראל לכל באי עולם. ראש החודש של התקומה הלאומית היה גם ראש החודש של השראת השכינה, של קיום הבטחת "ושכנתי בתוכם" (תרומה כה ח), שרק בו הגיעה הגאולה הלאומית לכלל השלמתה.

לפיכך: "ביום החדש הראשון" - די היה בכך כדי לציין את יום אחד בניסן; בא הכתוב ומוסיף: "באחד לחדש" - כדי להרחיק מיום זה, החשוב שבין כל ימי אחד - בניסן, כל ריח של חג - טבע אלילי. לא מפני שביום זה חל ראש חודש לפי כללי האסטרונומיה, אלא מפני שבעקבות ראש חודש זה מונים בני ישראל את יום החודש הראשון שלהם נבחר יום זה להקמת המשכן.

אילו פירוש "החדש הראשון" היה כאן הירח הראשון, הרי שהכתוב היה אומר, כרגיל: "בחדש הראשון באחד לחדש". "ביום החדש הראשון" אין פירושו אלא: ביומו של ראש - החודש הראשון. אפשר, אפוא, שהכתוב רומז להלכה "אין בנין בית המקדש בלילה", הנלמדת מן הפסוק "וביום הקים את המשכן" (בהעלתך ט טו ועי' שבועות טו ב). הרי שגם הלכה זו, כפי שכבר הסברנו (ישורון, כרך ד, עמ' 621 ואילך), מעלה כל מלאכה שאין זמנה אלא ביום - מן התחום האפל של שלטון - הטבע העוור לתוך מרחב האור של חירות התודעה המוסרית, שתחילת מלכותה עם מלאכת - היום של האדם, עכ"ל.

לתגובות: a0527677650@gmail.com

הכי איתמר / הרב איתמר טעפ, מח"ס 'הכי איתמר',

קרית ספר

גדר הקדש

וּמְשַׁחֵת אֶת מִזְבֵּחַ הָעֹלָה וְאֶת כָּל פְּלִי וְקִדְשָׁתָ אֶת הַמִּזְבֵּחַ וְהָיָה הַמִּזְבֵּחַ קָדֵשׁ קְדָשִׁים (מ, י)
הנה הגזול מהדיוט נקרא "גזולין" והגזול מהקדש נקרא "מועל", וכן נראה מב"ב (פח:): דאמר רבי לוי "קשה גזל הדיוט מגזל גבוה, שזה הקדים חטא למעילה וזה הקדים מעילה לחטא", הרי שלזה קרי גזל הדיוט ולזה גזל גבוה אבל תרווייהו הווי "גזל". ובברכות (לה.:-) איכא ב' מ"ד אם הנהנה מהעולם בלא ברכה מעל או גזל, דהאוכל בלא ברכה גזול את הקב"ה וכנסת ישראל, הרי שהוא גזול מהקדש ומחולין ולכך עובר בתרתי בגזל ומעילה.
ויש להבין החילוק ביניהם הא לכאורה תרווייהו פעולה של גזילה, א"כ למה חילקה לב' שמות.

ובקידושין (ב:): מבואר דאף שקידושין הם קנין מועיל בהם לשון "הרי את מקודשת לי", כיון שבקנין זה אוסר לה על כו"ע כהקדש, וכתבו על כך תוס' ותוס' רא"ש דא"כ רק בקידושין מועילה לשון זו אבל שאר חפצים א"א לקנות בלשון זו, אם אומר "טלית זו מקודשת לי", דאשה במה שמתייחדת להיות לו היא נאסרת לכל אבל בכיכר וטלית לא שייך למימר הכי.

נמצא שההבדל בין קנין של הקדש לקנין חולין הוא, שמהמהות של הקדש הוא שלא שייך לתת בו רשות לאחרים, משא"כ בחולין אף שבלא רשות הוא גזל מ"מ אם הבעלים נותנים רשות מותר להשתמש בהם, ולכן א"א לקנות חולין בלשון הקדש, דהא אם הבעלים נותנים רשות להשתמש אינם אסורים לאחרים. ומובן נמי למה גזל דהקדש הוא שם אחר, דבשאר גזל שייך אופן שהוא מותר, וגם שייך מחילה על מה שגזל, משא"כ מעילה הוא גזל לא אפשרות של רשות או מחילה.

ואיסור אשת איש מוגדר בתורה "ומעלה בו מעל" (במדבר ה יב), דלא שייך בה נתינת רשות, לכן אם אחר "גזל" רשות הבעל באשתו הויא "מעילה" ולא "גזל".

ולפ"ז מה שלאחר ברכה מותר להנות מן העולם, צ"ל דברכה הויא "פדיון" מהקדש ולאחריה הווי חולין, אבל לא שיש רשות להשתמש בהקדש, וכך נראה מהגמ' שלאחר ברכה קרינן ביי' "והארץ נתן לבני אדם", הרי שאכן נעשין "ארציים" וחולין ולא הקדש עם היתר השתמשות.

ובחנוכה מוסיפין נר כל יום מטעם ד"מעלין בקודש" (שבת כא:), וכן תקנו לומר "הנרות הללו קודש הם" (מס' סופרים פ"כ ה"ו), וצ"ב הא בגמ' (שם כב.) אמרו דלכו"ע נר אין בו קדושה, א"כ מה שייך בו "מעלין בקודש" ולשון "קדש הם". אך להנ"ל זה יתבאר עפ"י ההמשך "ואין לנו רשות להשתמש בהם", דזה גופא שאין לנו רשות בהם זהו ה"קודש הם", שאסורים על כל העולם בלא אפשרות לקבלת רשות או מחילה.

ומשבאנו לכל זה אפשר לבאר האמור בפרשתנו גבי מזבח "והיה המזבח קודש קדשים", והתפרש בקרא לעיל (כט לז) "והיה המזבח קודש קדשים כל הנוגע במזבח יקדש", וכן כתוב לגבי כלי השרת (ל כט) "וקדשת אותם והיו קודש קדשים כל הנוגע בהם יקדש", דדבר שהופך כל הנוגע בו למקודש ומיוחד אך ורק לגבוה אינו רק "קודש" אלא הוא "קודש קדשים", שלא רק הוא עצמו מיוחד לגבוה אלא הוא גם מיוחד לכך את כל הנוגע בו. וכ"כ הרמב"ן כאן (מ י) בפירוש ב'. ועיין רש"י (כט שם) "והיה המזבח קודש, ומה היא קדושתו כל הנוגע במזבח יקדש".

אכן צ"ע על כל הנ"ל ממה שפסק הרמ"א (ס"ס קכח) דהמשתמש בכהן אף בזמן הזה מועל, אם לא מחל. ואם קדושת כהונה היא כהקדש עד ששייך בה מעילה, מה שייך בה מחילה. ואלא לאו נראה דהרמ"א לית ליה כל המתבאר דמהמהות ההקדש הוא שאינו במחילה ובזה שאני מגזל. אלא שבס' נזר הקודש (בכורות כז. סק"ח) כתב דבמוחל על כבודו חשיב עושה לעצמו, וא"כ אה"נ אינה מחילה על הקדש אלא שההקדש עושה לעצמו. אלא דהתינח אם עושה בשביל שכר או שאר טובת הנאה, אבל כשרק מוחל על כבודו למה נחשיבו עושה לעצמו. ועוד שאפילו בזמן הבית ובגדיהם עליהם תועיל מחילה.

השבת של מ"י / הרב יחיאל פישל רוזנר, מח"ס 'מנחת יחיאל' ו'השבת של מ"י'

פניני עיון בפרשת פקודי

לח, כא: אלה פקודי המשכן משכן העדות.

פירש"י המשכן משכן, שני פעמים, רמז למקדש שנתמשכן בשני חורבנין על עוונותיהן של ישראל.

במדרש אגדה הוסיף ואמר אחריו "העדות" להורות על בית שלישי שלא יחרב ולא ינתן לעולם לפי שהוא בנין מלך מלכי המלכים הקב"ה, מה הוא קיים אף בניינו קיים, אבל בית ראשון ובית שני שהוא בנין אדם, ולפי שהאדם אינו קיים אף בניינו אינו קיים עכ"ד.

ולפי זה יש תבלין במה דאיתא בסוטה [ט, א] דרש ר' חנינא בר פפא מאי דכתיב רננו צדיקים בה' לישרים נאוה תהילה, אל תקרי נאוה תהילה אלא נוה תהילה, זה משה ודוד שלא שלטו שונאיהם במעשיהם עכ"ל. דלהנ"ל הטעם שזכו לכך הוא דכמו דצדיקים אלו קיימין לעולם [דצדיקים במיתתן קרויין חיים ברכות יח, א] כך מעשיהם קיימים לעולם.

*

לח, כב: ובצלאל בן אורי וגו' עשה את כל אשר ציוה ה' את משה.

עיין רש"י כי משה ציוה לבצלאל לעשות תחילה כלים ואח"כ משכן, אמר לו בצלאל מנהג העולם לעשות תחילה בית ואח"כ משים כלים בתוכו וכו'.

וכעין זה בקהלת רבה [ז, יא] טובה חכמה, זו חכמתו של בצלאל שהנחיל ארון לישראל, ובשעה שאמר לו משה עשה ארון וכלים למשכן אמר לו בצלאל משה רבינו מביאין את הכלים ומעמידים אותם באויר, בתחילה יעשה המשכן ואח"כ יעשה הארון, אמר לו משה שמא בצל-אל היית וידעת בתחילה ועשו ארון ואח"כ ואת המשכן תעשה עכ"ד.

העירוני אחר דבין כך משה פירק כמה פעמים את המשכן בז' ימי המילואים, וגם לפי הפסיקתא רבתי הכלים והמשכן היו מוכנין בכ"ה בכסלו והיו מונחין עד א' ניסן שהוקם המשכן, א"כ מאי נפק"מ מה יעשה ראשון משכן או כלים, הרי לא תיכף שעשה את המשכן הכניס את הכלים לתוכו, ועל כרחך בלאו הכי היה לכלים מקום היכן להיות מונחין כאשר המשכן מפורק, ומעתה לכאורה אין נפק"מ אם יעשה תחילה משכן או כלים.

ואפשר דהגם אם מפני ההכרח יש מקום לכלים להיות מונחין גם לא במשכן, עם כל זה האדם מצד עצמו שיש לו הערך והיקר הנכון לכלים החשובין והמעולין האלו יש לו לעשות המשכן תחילה מטעם הנ"ל, ואם לא עשה כן חסר לו בחשיבותו, ולכן המדרש קורא לזה "חכמה" כי מי שלא חכם יכול לומר שיכולין להסתדר גם כשיעשו הכלים תחילה.

*

לט, ב: ויעש את האפוד זהב תכלת וארגמן ותולעת שני ושש מושזר.

בזוהר הקדוש [פרשת ויחי דף ריז, א ד"ה ומה] מקשה אמאי עשו את בגדי הכהן גדול רק מחוטי זהב, ולא חוטי כסף ונחושת, ותירץ שזה היה בשביל חצר המשכן דכתיב סוף תרומה [כו, יא] כל עמודי החצר סביב מחושקים כסף וכתוב ואדניהם נחושת "דאינון מאני שימושא לאישתמשא מישכנא בהו, אבל הכא באילין לבושין דיקר לא בעי לאשתמשא בהו ב"נ אחרא בר מכהנא רבא דרבו משח קודשא על רישיה דכתיב (שם כח) ועשית בגדי קדש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת דבאינון לבושין דמי לגוונא דלעילא", וביאר בפירוש מתוק מדבש דבמה דכל ישראל משתמשין בחצר המשכן בחוץ אינון יכולין לשמש בפנים.

*

לט, כו: פעמון ורימון על שולי המעיל סביב לשרת.

המהרי"ל דיסקין כתב צריך להבין מהו זה הלשון "לשרת", דמה היו משתמשים בפעמונים ורימונים, ואמר רבינו ז"ל דלעיל בפסוק א' כתיב ומן התכלת וגו' בגדי שרד לשרת, גם כן צריך להבין מה היה זה לשרת, ואמר דבכל מיני הבגדים של כהן גדול היה בהם מהד' מינים תכלת וארגמן ותולעת שני ושש ג"כ, רק בבגדי השרד וברימונים לא היה שש, כי אם תכלת וארגמן ותולעת שני, על כן אמר הכתוב לשון "לשרת" כלומר לשירות בעלמא, דבגדי השרד היו לכסות בהם כלי הקודש בשעת מסעות, ופה הרימונים היו לנוי בשביל הפעמונים כדי "ונשמע קולו בבואו אל הקודש" עכ"ד.

ובמשך חכמה ביאר שכוונת הכתוב שהפעמונים באו כדי לשרת את אהרן להיות שליחיו, שקול הפעמונים הם כשליח ציבור המודיע את כניסת אהרן אל הקודש.

והנה לעיל [כח, לה] כתיב ג"כ והיה על אהרן לשרת ונשמע קולו בבואו אל הקודש לפני ה' ובצאתו ולא ימות, וכתב בהעמק דבר אלא פירוש והיה על אהרן לשרת קאי על כלל המעיל, דאילו על הפעמונים והיו מיבעי, וה"פ דהמעיל יהיה מגין על אהרן בשרתו, אע"ג שהפעמונים עליו בבואו ובצאתו, והיה זה הקול לכבוד או משום דבעינן בבית אלקים נהלך ברגש, וכהנים הדיוטים באו בקיבוץ, אבל כהן גדול משמש לבדו בהיכל ע"פ רוב ע"כ נצרך רגש כבוד, אבל יוכל להיות שיזיק לו אותו הכבוד שנכנס לפני מלך הכבוד בקול ויוצא בקול, מש"ה היה המעיל כולו תכלת מגין עליו, באשר התכלת היה מעלה בלב כה"ג מחשבה קדושה כמו שהוא מרכבה לשכינה, או כמו שמשמש לפניו ית' במרום כמו שמורה חוט של תכלת בציצית, אלא דשם אינו אלא חוט אחד מטעם שביארנו בפ' שלח, ובזה שהכה"ג מתקדש ומתרום אינו מזיק לו השמעת קול הפעמונים שנעשה לכבודו. ואפשר לפרש והיה על אהרן לשרת, שהמעיל פועל במחשבתו שאינו אלא לשרת, ולא להתהדר לפניו ית'.

ובילקוט ראובני פרשת אחרי מות הביא מספר ברית ומנוחה דביום הכיפורים כשהיה הכהן רואה בהיכל חוט אדום שנהפך ללבן היה הכהן גדול מנענע הפעמונים מרוב שמחה ובעזרת כהנים [פ"ד מידות מ"ז ד"ה אמנם עמ' פ"ד] הביא לשון הספר ברית ומנוחה עצמו "דהיה יודע אז שהוא עת רצון ואז היה מנענע את בגדיו והיו קולן של פעמונים נשמעין

החוצה והיו ישראל יודעין שהגיע עת רצון" [ומה דמשמע בילקוט ראובני הנ"ל דהכהן היה מנענע הפעמונים בעודו בקודש הקדשים כבר העיר בעזרת כהנים הנ"ל דבקודש הקדשים פעמונים מאי עבדתיה הא בפנים אינו נכנס בפעמונים שהם בגדי זהב ונדחק ליישב שעומד בהיכל ורואה זאת על שער הארון עיין שם]. ולפי"ז אפשר המכוון כאן "לשרת" היינו שהפעמונים לא להתהדר לפניו יתברך באו, רק שע"י קול הפעמונים ידעו ישראל שעתה הוא עת רצון וזהו השירות.

*

לט, לג: ויביאו את המשכן אל משה וגו'.

פירש"י שלא היו יכולין להקימו. ולפי שלא עשה משה שום מלאכה במשכן הניח לו הקב"ה הקמתו שלא היה יכול להקימו שום אדם מחמת כובד הקרשים שאין כח באדם לזקפן ומשה העמידו. אמר משה לפני הקב"ה איך אפשר הקמתו ע"י אדם, אמר לו עסוק אתה בידך נראה כמקימו והוא נזקף וקם מאליו, וזהו שנאמר הוקם המשכן הוקם מאליו, מדרש רבי תנחומא.

ברא"ם כתב ואם תאמר למה לא נעשה זה על ידי האומנים שיתעסקו הם בידם נראה כמקימין והוא נזקף וקם מאליו כמו שנעשה זה בכל עת שהיו מקימין אותו בכל מסע ומסע לכל מסעיהם, אבל נעשה בפעם ראשונה על ידי משה כדכתיב ויקם משה את המשכן, כבר אמרו לפי שלא עשה משה שום מלאכה במשכן הניח לו הקב"ה הקמתו שלא היה יכול להקימו שום אדם מחמת כובד הקרשים שאין כח באדם לזקפן ומשה העמידן עכ"ל.

מבואר ברא"ם דמאז שמשה הקים את המשכן נראה כמקימו והוקם מאליו כך זה הוי בכל המסעות שהיו במדבר גם כן, אלא שהיה ענין בראשונה שיעשה ע"י משה דוקא. ועיין באר בשדה שביאר שעיקר הקושי היה שיעמדו הקרשים זקופין ולא יפלו לצדדין מחמת שגבוהין עשר אמות ורוחבן אמה אחת היו נופלין מחמת כובדן, ולכך אין ביד אדם להעמידן זקופין אלא על ידי הבריח התיכון שהיה מבריח מן הקצה אל הקצה ולא היה אפשר להעבירו אלא על ידי נס כדאיתא בתרגום יונתן בפסוק והבריח התיכון ובדברי חז"ל עכ"ל.

אמנם בביאור האמרים על התנחומא כתב ואין להקשות הא הלויים פירקו והקימו אותו כל ימי היותם במדבר, דזה היה אחר ששרתה בו שכינה וניתן בו חיות רוחנית להיות נושא את עצמו כדאשכחן בלוחות לעיל פרשת כי תשא סימן לא. עכ"ד.

*

לט, לג: ויביאו את המשכן אל משה וכו'.

פירש"י לפי שלא היו יכולין להקימו, לפי שלא עשה משה שום מלאכה במשכן הניח לו הקב"ה הקמתו שלא היה יכול להקימו שום אדם מחמת כובד הקרשים וכו' ומשה העמידו, אמר משה לפני הקב"ה איך אפשר הקמתו על ידי אדם, אמר לו עסוק אתה בידך ונראה כמשימו והוא נזקף וקם מאליו, וזה שנאמר הוקם המשכן הוקם מאליו עכ"ד.

בכלי חמדה כאן אות ג' כתב והנה לכאורה יפלא מאד א. דמקודם כתב רש"י "דמשה העמידו", ואח"כ כתב אמר משה לפני הקב"ה וכו', נראה דמשה לא יכול להעמידו. ב. איך אפשר לומר דמשה לא היה יכול להעמידו והא כתיב בתורה "הוקם המשכן" היינו בשמיני למילואים בא' ניסן, וא"כ נראה מבואר דרק אז היה סיוע השי"ת, והרי משה רבינו היה מעמידו ופרקו כל ז' ימי המילואים, וא"כ בח' למילואים אמאי אמר לפני הקב"ה איך אפשר הקמתו על ידי אדם עיין שם.

ואולי יש לומר דבאמת מקור דברי רש"י הם בתנחומא אות י"א ושם איתא לעיל מיניה, והיה משה מצר על דבר זה [שלא היה לו חלק במלאכת המשכן] עד שאמר לו הקב"ה למשה לפי שהיית מצר שלא היה לך עשייה ולא חלק במלאכת המשכן לפיכך לא יכלו אותם חכמים להעמידו בשבילך כדי שידעו כל ישראל שאם על ידך אינו עומד שוב אינו עומד לעולם, ואיני כותב לו הקמה אלא על ידך שנאמר [מ, יח] ויקם משה את המשכן עכ"ד.

לפי זה יתכן לומר דהגם דבכל ז' ימי המילואים היה משה מעמיד ומפרק את הקרשים והיה בכוחו הטבעי לעשות כן, שהרי הקרשים היה גובהן עשר אמות ומשה ג"כ היה גובהו י' אמות כדאיתא בברכות [נד, ב] והיה גיבור כדאיתא בנדרים [לח, א] דאין הקב"ה משרה שכינתו אלא על עשיר וגיבור וכו', מכל מקום ביום השמיני למילואים שבו התחיל לשרות בו שכינה עשה הקב"ה הנותן כח שגם משה באופן טבעי לא יכל להקים את המשכן, כדי שלא יאמרו דאם בכח טבעי הוא גם אדם אחר שיקום פעם ויהא גבוה י' אמות וגיבור, היה יכול להקימו ולא דוקא משה, לכן עשה הקב"ה דגם משה רבינו באופן טבעי לא יכל להקימו, אלא רק נראה כמקיים והקב"ה סייע בידו והוקם מאליו, ומעתה הכל יודעים דמשום זכותו הגדולה דמשה ושהיה מיצר שיהא לו חלק בעשיית המשכן זכה שהוקם המשכן על ידו ונקרא על שמו ואין אדם אחר זוכה לכך.

להארות והערות, משפחת רוזנר רח' הרב כהנמן 6 י-ם [עבור הרב יחיאל] 0533163778

ויברך דוד / הרב דוד אריה הילדסהיים, מח"ס 'ויברך דוד' ומעורכי ספרי הגאון מרוגוטשוב

טעם תקנת ברכת המינים ונוסחה האמיתית

כתב בעל הטורים להלן מ' ל"ב: "והם י"ח פעמים כאשר צוה ה' את משה, וכל אשר צוה ה'. וכנגדם תקנו י"ח ברכות. ואחד כאשר צוה ה' כן עשו ותקנו כנגדו ברכת המינים". ואמרתי לברר מעט את עניינה של ברכה זו, ולמה נשתנה נוסח הברכה בדורות האחרונים. כידוע, הברכה הנקראת "ברכת המינים" לא נתקנה על ידי אנשי כנסת הגדולה אלא נוספה אחרי החורבן ביבנה, כדאיתא בברכות כ"ח ע"ב: "אמר רבי לוי ברכת המינים ביבנה תקנוה... ת"ר שמעון הפקולי הסדיר י"ח ברכות לפני רבן גמליאל על הסדר ביבנה, אמר להם ר"ג לחכמים כלום יש אדם שיודע לתקן ברכת המינים, עמד שמואל הקטן ותקנה". ולא מבואר בגמרא כ"כ מהו עניינה של ברכת המינים ולשם מה הוצרכו לתקנה, ורש"י שם פירש "ביבנה תקנוה. לאחר זמן מרובה". ולא מובן מה רצונו לומר בזה (וכמה מפרשים נדחקו בביאור דבריו), אכן בדקדוקי סופרים ובדפוס וונציא הגירסא היא: "לאחר זמן מרובה קרוב לתרבותו של ישו הנוצרי שלמדם להפך דברי אלהים חיים", ובגמרות שלנו הושמטו מילים אלו על ידי הצנזורה [ומשום מה גם בדפוסים החדשים שכחו להחזיר השמטה זו!]. ובארחות חיים הלכות תפילה סי' י"ז כתב בשם בה"ג: "ברכת המינים בתר ישו בר פנדירא הוא דאיתקן דנפישו להו מיני".

ובאשכול הלכות תפילה כתב: "וכיון דאווש הני מיני באותן הימים ואתחברו בהדי מלכות חייבת משום הכי חשש רבן גמליאל ובית דינו וכל סיעת החכמים שהיו שם ותקנו ברכה זו כנגד מפלתן".

ומבואר מדברי רש"י והבה"ג והאשכול שברכת המינים נתקנה כנגד הנוצרים, ובסידורים ארץ ישראלים מזמן הגאונים שנמצאו בגניזה הקהירית הנוסח: "למשומדים אל תהי תקוה אם לא ישובו לתורתך, הנוצרים והמינים כרגע יאבדו, ימחו מספר חיים ועם צדיקים אל יכתבו, בא"י מכניע זדים". ויש שגרסו במקום "אם לא ישובו לתורתך", "ומלכות זדון מהרה תעקר בימינו".

ומהנוסח "הנוצרים והמינים" נראה שעיקר תקנת ברכה זו היתה כנגד הנוצרים ימ"ש, אך כללו עמם גם את שאר הכתות שחלקן על דברי חכמים, כמו הצדוקים האיסיים וכדו'.

ונוסח הראשונים האשכנזים בברכה זו הוא: ולמשומדים אל תהי תקוה וכל המינים כרגע יאבדו וכל אויבי עמך מהרה יכרתו ומלכות זדון מהרה תעקר וכו' (ויש כמה חילופי גירסאות בראשונים עצמם).

ולפי דברי האשכול ניחא מה שנזכר בברכה זו (בנוסח הראשונים) "מלכות זדון מהרה תעקר" שלכאורה אינו ענין לשאר הברכה שהיא כנגד המשומדים שבעם ישראל, אך לפי דבריו עיקר תקנת הברכה היה משום ד"אתחברו בהדי מלכות חייבת", ולכאורה דבריו

סותרים את הידוע שבאותו זמן הרומאים היו עובדי אלילים ורדפו את הנוצרים, ורק בזמן האמוראים קיבלו הרומאים את הדת הנוצרית, וצריך לומר שכבר באותו זמן היו שליטים רומאים שאהבו את הנוצרים בסתר וקיבלו את הלשנותיהם ועלילותיהם וסייעו להם לגלגל על ישראל גזירות וצרות שונות, ולכן תקנו בברכה זו בקשה גם על מפלת רומי.

*

למה נשתנה נוסח הברכה בדורות האחרונים

כידוע, הנוסח "ולמלשינים" המקובל בדורות האחרונים אינו קיים באף חיבור שנדפס לפני תקופת הצנזורה, והוא שינוי של המדפיסים מאימת הצנזורה הנוצרית.

ובשו"ת משפט צדק להג"ר מאיר ב"ר שם טוב מלמד (תלמידו של מהר"ר יוסף בן עזרא בעל העצמות יוסף) ח"ב סי' ט' נשאל בזה"ל:

"ברוב גלילות ישראל נוהגים בברכת המינים לומר למשומדים אל תהי להם תקוה וש"צ אחד משנה מטבע שהורגלו רוב העולם וכל המינים והמוסרים מהרה מהארץ יכרתו, ואינו אומר למשומדים רק אומר למלשינים אל תהי להם תקוה, והתרו בו לומר למשומדים ולא רצה לומר כן, ומרננים העולם לומר שאינו אומר משום שיש לו קרובים משומדים שהמירו שפיר קא עביד או לא".

והשיב ע"ז בתשובה ארוכה מאוד, וכתב שלכאורה יש לסלק את אותו ש"ץ משום מה שאמרו טעה בברכת המינים מסלקין אותו, וכ"ש זה שהתרו בו ואינו רוצה לחזור בו, וגם אם יש לו קרובים שנשתמדו על כרחו צריך לקללם אחר שכך תקנו חכמים, ואם נשתמדו לאנסם אינם בכלל הקללה שבברכה זו, וכתב:

"הרי מצינו שהרא"ש כתב שנוסחא הכתובה היא ולמשומדים, והגם שבנוסחאות של הספרדים שהם בידינו כתוב למלשינים מפני החקירה שעושים במקום הדפוס כנודע בע"ז, אבל לעולם יצטרך לומר למשומדים, וכן אומרים הספרדים, וכן שמעתי שאומרים התושבים היינו הגיריגוש, ואין לשנות מטבע וכו' ואם כן ש"צ צריך לומר כן".

והביא את דבריו בקצרה הכנה"ג או"ח סי' קי"ח בהגהת הטור, וז"ל: "נסח הברכה למשומדים אל תהי תקוה ובקצת סדורים שכתוב למלשינים הוא מפני החקירה שעושין בעלי הדפוס. משפט צדק. ובקושטנדינא יע"א ראיתי לבני רומניא היו אומרים ולמלשינים אל תהי תקוה".

וכן הביאו הכנה"ג שם סי' קכ"ו בהגהת הטור, וז"ל: "שליח צבור שאומר בברכת המינים למלשינים במקום למשומדים לא טוב עשה בימיו ויאמר למשומדים, ואם אחר ההתראה אינו אומר למשומדים נסתפק בעל משפט צדק בח"ב סי' ט' אם מסלקין אותו, עכ"ל (בכנה"ג הנדפס בשני המקומות במקום "למשומדים" כתוב "לכופרים" מאימת הצנזורה).

ובמג"א סי' קכ"ו סק"א כתב: "ואם לא רצה לומר ולמשומדים רק ולמלשינים ספק אם מסלקין אותו (כנסת הגדולה, משפט צדק ח"ב ט') ובסי' קי"ח כתב שבני רומנים אומרים

ולמלשינים" (במג"א הנדפס כתוב "לכופרים" במקום "למשומדים" מאימת הצנזור).
ובמחצית השקל שם כתב על דברי המג"א: "שבני רומנים אומרים כו'. מפחד אויב".
ובמגן גבורים שם באלף המגן סק"א כתב: "ועיין מ"א מה שכתב בשם כנה"ג, ומהתימא
שלא כתב שמנהגנו הוא לומר ולמלשינים כבני רומניא". ובמשנ"ב שם סק"ד כתב: "אם לא
רצה לומר לכופרים אלא ולמלשינים אין מסלקין אותו מפני שיש מקומות שאומרים
לכתחילה ולמלשינים", ובשעה"צ ציין מקורו במגן גבורים.
והנה ברור שגם נוסח רומניא המקורי היה ולמשומדים, כמו שהוא בכל סידוריהם
הישנים, וכן בשו"ת משפט צדק הנ"ל העיד: "וכן שמעתי שאומרים התושבים היינו
הגיריגוש", וידוע ש"הגיריגוש" הם בני רומניא, המכונים גם "רומניוטים", ומה שכתב המגן
גבורים שמנהגם לומר ולמלשינים, ודאי גם זה היה מאימת הצנזורה, ומפחד המומרים
שהוציאו את דיבת היהודים רעה בפני השלטונות שהם מחרפים את הנוצרים בתפילתם,
אך ודאי אין כוונתו שזהו הנוסח האמיתי.
ונראה שהמשנ"ב בכוונה תחילה לא כתב כלשונו של המגן גבורים "שמנהגינו הוא לומר
ולמלשינים", אלא כתב רק שאין מסלקין אותו מפני שיש מקומות שאומרים כך, דהיינו
שבזמנינו מי שלא אומר ולמשומדים אין עליו חשד שמץ מינות ח"ו, כי ידוע שנוסח זה
נשתרש רק מפחד האויב, אך ודאי שאין לנוסח זה תורת "מנהג", כי לכתחילה לא היה
צריך לומר כך.
ובסידור בית יעקב של היעב"ץ ג"כ נדפס נוסח ולמלשינים, אכן בספר לוח ארש האריך
היעב"ץ מאוד להתרעם בחריפות על השינוי שעשו המדפיסים, ונעתיק קצת מלשונו:
"ולמשומדים. כן הוא הוא הנוסחא הישנה הנאמנה. ואין צורך לשנות ולהמיר ארש
הנכונה. בעבור אנשים בוערים וכסילים מבקשי תואנה. כאשר כה עשו קצת מדפיסים חסרי
לב שנו הנוסח כלו והחליפוהו במגונה. מיראת עלילות דברים. חורשי און וצורפי שקרים.
מאויבי היהודים כותבי שטנה. ובגלל הדבר הזה השחיתו את דרכם. להחליף ולקלקל
הלשונות והענינים... ולא הבינו אל עושיהם. מתקני הברכות והתפלות. שהיו מאה ועשרים
זקנים. ומהם כמה נביאים. וברכת המינים ביבנה תקנוה במושב סנהדרין (ושמואל הקטן
שתקנה. כבר נודע בתלמוד ונתפרסם מענינו. שהיה קרוב למדרגת הנבואה. ופעם אחד
שכחה. והשקיף בה שתים ושלש שעות. עם שהוא תקנה והמציאה. מכלל שיש בה כוונות
נסתרות וסודות גדולות נרמזות בתיבותיה ואותיותיה (וכנודע מכל תקוני ברכות. כי שגבו
דברי סתרים הגנוזים בהן) ולא הרשה לעצמו לאמרה בכל לשון שיזדמן. כמו אלה
המדפיסים... שלא טרחו בה. אפילו רביעית שעה. והמציאו נוסח חדש... וכבר אמרו רבותינו
ז"ל כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בברכות. אינו אלא טועה. ולא יצא ידי חובתו. על
כן לא נירא בהמיר אר"ש השקר באמת. כי שפת אמת תעמוד לעד. אינה הפקר. וגם נצח
ישראל לא ישקר. ולא ימצא בפי שאריתם לשון תרמית. לא ייראו מאנוש עריץ. כי מורא
שמים עליהם אשר לגדולתו אין חקר...".

וכאן האריך היעב"ץ מאוד לבאר שאין בתיבות הברכה הזאת (כביכול) שום דבר נגד אלו שהמירו את דתם, וכן אין בה שום דבר נגד הדת הנוצרית אלא רק נגד אלה שפרקו מעליהם כל עול ועושים כל התועבות, ובתוך דבריו כתב:

"על פי הדברים האלה כרתי אתך המעיין קורא בצדק נשפט באמונה. ברית המדע והתבונה. להשיב עטרת האמת לישנה. להעמיד הנוסח הקדמון על חזקתו. שהיא ולמשומדים אל תהי תקוה. כמו שהוא בנוסחאות הישנות המאומות ונאמנות. לא ולמלשינים".

ועוד האריך לבאר שמלכות הזדון שנזכרה בברכה זו אין הכוונה בה למלכויות אשר אנו יושבים בצילם, וסיום דבריו הוא:

"ואנחנו בשם ה' אלקינו נזכיר ונאמר לשון הברכה. כאשר תקנוהו לנו רבותינו ז"ל הקדושים ההולכים בדרכי ה' ומבקשים טובת העולם בכללו ומתחננים בעד תקון והצלחת כל אומה. כאשר יאות לאנשים חכמים נבונים ומשכילים בכל חכמה. ושומר מצוה לא ידע דבר רע כל מאומה. ויזכו לראות בנחמה".

ולמותר לומר שברכה זו אכן נתקנה ונוסדה כנגד הדת הנוצרית וכנגד נושאת דגלה מלכות אדום הרשעה, כמו שכתבו הראשונים, וכל מה שכתב היעב"ץ להיפך הוא רק מן השפה ולחוץ מאימת המלכויות.

והנה היעב"ץ כתב שמי שאומר ולמלשינים הוא משנה ממטבע שטבעו חכמים בברכות ולא יצא ידי חובתו, וכן בספר תפלת דוד להגאון האדר"ת תמה מאוד איך יוצאין ידי חובה באמירת נוסח "ולמלשינים" הנהוג, שלכאורה הוא שינוי מהמטבע שתקנו חכמים בברכה זו, אמנם מדברי הכנה"ג והמג"א והמגן גבורים והמשנ"ב הנ"ל נראה שיוצאין בזה ידי חובה, וכן מנהג רוב ישראל היום לומר נוסח זה, ולכאור' תמוה אמאי לא הוי שינוי מטבע הברכה. ולפי מה שנתבאר לעיל בכוונת ספר האשכול, אפשר לומר שכיון עיקר תיקון הברכה היה על המשומדים שהיו מלשינים על ישראל בפני המלכות, לכן אין זה כ"כ שינוי ממטבע חכמים, וכע"ז תירץ האדר"ת שם בשם הגאון ר' יוסף זכריה שטרן שמי שבקי בקורות הימים ההם יודע שהמינים היו גם מלשינים גדולים.

אמנם בימינו שבחסדי ה' סרה אימת הצנזורה מכל וכל, תמוה מאוד למה לא נחזור אל הנוסח האמיתי המתוקן מאת אנשי כנסת הגדולה אשר רוח ה' דיבר בם, מה גם שראוי לחוש לדעת היעב"ץ שכל המשנה לא יוצא ידי חובתו, ואין ספק שכאשר תאמר הברכה כתיקונה, בכל מילותיה ואותיותיה וצירופיה וסודותיה, אזי יגדל כוחה יותר לאין ערוך לכלות ולהשבית ולהעביר מן העולם את קליפת אדום הרשעה, אשר כנגדה נתקנה ברכה זו.

ויה"ר שיקויים במהרה הכתוב "ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו והיתה לה' המלוכה".

ויצבור יוסף / הרב יוסף צברי, רב ומו"צ בעיר אלעד, ומח"ס ויען יוסף, שלחן מלכים ושא"ס

בניית בית מדרש ממותר נדבת המשכן

אלה פקודי המשכן משפן העדת (לח, כא)

החתם סופר (עה"ת, ריש פר' תרומה ד"ה כתב בעה"ט עמ' קי"ז) מוכיח, שכוונת הפסוק: "פקודי המשכן – משכן העדות" מלמדות אותנו כי ממותר תרומת המשכן, בנו בני ישראל בית מדרש ללמוד תורה סמוך למשכן, וזה מה שעשו אף משיירי התרומה שהביאו בני ישראל למשכן. והוא עפ"י מדרש תנחומא (פקודי סי' ה) ושמות רבה (נא, ב), עיי"ש.

וזה לשונו: "כתב בעל הטורים, חצר המשכן היה אחד מחמישים מהר הבית, שהיה ת"ק על ת"ק צא וחשוב. וק' הר הבית מאן דכר שמיה הכא. ע"כ נלע"ד עפ"י מ"ש במדרש, שממותר תרומה זו כדכתיב: "והותר", מאותו מותר בנו בהמ"ד ללמוד תורה שם סמוך למשכן, והיינו: "פקודי המשכן - משכן העדות", תרי הוה.

ועוד כתב רמב"ן גבי כיור, נשים הצובאות פתח אהל מועד, שהיה שם פתח אהל מועד בית מקודש לנשים שפרשו מהנאת עוה"ז ע"ש ל"ח ח'. ונראה שבכל מקום חנייתם הפרישו באמצע ת"ק על ת"ק כהר הבית, והתרומה מזה המקום שהוא מאה על חמישים, בנו חצר המשכן והמשכן בתוכו, והשיריים שסביבותיו לבתי מדרשות, לכל אשר ידבנו לבו להיות מחובשי בהמ"ד. נמצא היה חצר המשכן התרומה מהקרקע של נדבי לב לתורה, והיינו: "ויקחו לי תרומה" קרקע לחצר המשכן, "מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו" התרומה הזאת, "וזאת התרומה אשר תקחו מאתם" מסתם בני ישראל, שהתחיל: "דבר אל בני ישראל", תקחו: "זהב וכסף ונחושת" עכ"ל החתם סופר שם.

וצ"ע, הרי התרומה נתרמה בדוקא עבור המשכן, וכלשון רש"י בריש פרשת תרומה: "לי – לשמי", וכיצד מותר לשנות מעות אלו לבנין בית מדרש אשר שקדושתו קלה מקדושת המשכן (שו"ע או"ח קנג, ה). וראה רמב"ם (פ"ד מהל' תמורה הי"א) דקדשי בדק הבית אסור לשנות אפילו לקדושה חמורה כקדשי מזבח. ואפילו לדעת הראב"ד (שם) שמותר לשנות מקדושה לקדושה, הני מילי לצורך הבית, אבל כל שאינו צורך הבית לכו"ע אסור.

ת. ויש לבאר, כי דברי החת"ס מבוססים ע"ד המדרש, ובמדרש מבואר שמשם רבינו שאל את הקב"ה בעצמו מה לעשות עם מותר הכסף, וה' אמר לו לבנות "משכן לעדות", והבין החת"ס שזהו הביהמ"ד הנ"ל, וז"ל המדרש {שמות רבה, פקודי, פר' נ"א סי' ב'}: "נכנס משה אצל בצלאל ראה שהותיר מן המשכן אמר לפני הקדוש ברוך הוא רבון העולם עשינו את מלאכת המשכן והותרנו מה נעשה בנותר, אמר לו לך ועשה בהם משכן לעדות, הלך משה ועשה בהן כיון שבא ליתן חשבון אמר להם כך וכך יצא למשכן וביתר עשיתי משכן לעדות, הוי אלה פקודי המשכן משכן העדות" עכ"ל.

נמצא שקושיא מעיקרא ליתא, ואין כאן כל "שינוי", שכן שינוי שייך רק כאשר משנים את הייעוד מעצמם, וכאן לא שינו אלא שאלו את ה'. ואדרבה, מעצם זה ששאלו את ה' מה לעשות עם המותר, ולא בנו בית מדרש כנ"ל מעצמם, זה הוכחה להנחת השאלה, וראיה שקדושת בית המדרש קדושה קלה היא מהמשכן, ולולי ציווי ה' מה לעשות במותר לא היה היתר לשנות את מעות הצדקה לבניית בית מדרש.

יקרה מפנינים / הרב מנשה פייגנבוים מח"ס יקרה מפנינים עה"ת

ארון הברית [וסכות על הארון | 'משכן העדות' הנוסף | מקום הארון]

וְשִׁמְתָּ שָׁם אֶת אֲרוֹן הָעֵדוּת וְסִפְתָּ עַל הָאָרוֹן אֶת הַפְּרֹכֶת (מ, ג) וּבִבְרֵשׁי וְסִכּוֹת עַל הָאָרוֹן –
לְשׁוֹן הַגְּנָה, שֶׁהִיא מַחִיצָה הִיא.

מדוע פירש רש"י "וסכות על הארון" כדברי רבי יאשיה במסכת סוכה ולא כרבנן | איזה
משכן נוסף עשה משה רבינו ע"ה הנקרא משכן העדות | מה הראיה של רבי ש"על" בסמוך
מהכתוב וסכות על הארון, הלא לרבנן מיבעיא ליה דניכוף ביה פורתא | היכן היה מונח
הארון בקודש הקדשים

הנה לעיל בפרשת ויקהל כתיב אֶת הָאָרוֹן וְאֶת בְּדָיו אֶת הַפְּרֹכֶת וְאֶת הַמָּסַךְ (לה, יב)
– ופירש רש"י ואת פרכת "המסך" – פרוכת המחיצה. כל דבר המגין בין מלמעלה בין מכנגד,
קרוי מסך וסכך, וכן שכת בעדו (איוב א, י). הנני שך את דרכך (הושע ב, ח).

והנה במסכת סוכה (דף ז ע"ב) איתא, על הא דתנן ושחמתה מרובה מצלתה פסולה - תנו
רבנן חמתה מחמת סיכוך ולא מחמת דפנות. רבי יאשיה אומר אף מחמת דפנות, אמר רב
יימר בר שלמיה משמיה דאביי מאי טעמא דרבי יאשיה דכתיב וסכות על הארון את
הפרוכת (להלן מ, ג) – פרוכת מחיצה היא – פירש רש"י דכתיב והבדילה הפרוכת לכם וגו'
(לעיל כו, לג), וקא קרייה רחמנא סככה, אלמא מחיצה כסכך בעינן. ורבנן ההוא דניכוף
ביה פורתא דמחזי כסכך – פירש רש"י ניכוף ביה למעלה פורתא, כעין גג יעשה ממקצתה.
והיה קשה לי דאמאי נקט רש"י כאן כרבי יאשיה במה שכתב פרוכת "המחיצה", כל דבר
המגין בין מלמעלה "בין מכנגד" קרוי מסך ו"סכך". דהרי לרבנן טעמא דאמר קרא "וסכות"
הוא מטעמא דאמר רחמנא ניכוף ביה פורתא.

וחשבתי לומר דטעמא דרש"י הוא, כי על כרחך בעינן לפרש ד"מסך" הוא לישנא דמחיצה
כי זהו פשוטו של מקרא, שכן בהמשך הפרשה כתיב להדיא לישנא ד"מסך" ושם על כרחך
הכוונה היא למחיצה מכנגד, ולא לסכך מלמעלה. כדכתיב ואת "מסך" הפתח לפתח
המשכן (להלן פסוק טו), וכן ואת "מסך" שער החצר (שם פסוק יז), וכמו שפירש בפרשת
תרומה הא דכתיב ועשית "מסך" לפתח האהל (לעיל כו, לו) "מסך" - וילון הוא מסך כנגד
הפתח, כמו סכת בעדו – לשון מגין. על כן פירש גם כאן אחר פשוטו של מקרא כח.

כח וכן הוא דרכו בכל מקום. וראה מה שכתב הרא"ם בפרשת משפטים (כב, ח) וז"ל הרמב"ן ז"ל טען ואמר שזה העניין
שכתב הרב דברי יחידים הם, ואינם כהלכה, ונראה לי שאין מזה טענה על דברי הרב, כי אף על פי שהם דברי יחידים
וכו', מכל מקום כבר הודיענו רש"י בפסוק וישמעו את קול ה' אלהים (בראשית ג, ח) ש"יש מדרשי אגדה רבים, ואני
לא באתי רק לפשוטו של מקרא ולאגדה המיושבת דברי המקרא", ומפני שהמדרש של רבי חייא בר אבא והברייתא

וכשהקשיתי זאת לידידי הגה"ח רבי אברהם מרדכי יוסף מרקסון שליט"א הראה לי שבשפת אמת לקוטים, בפרשתן הקשה כן על הפסוק וסכות על הארון את הפרוכת – שפירש רש"י לשון הגנה, שהרי מחיצה היה. והקשה, לשון רש"י צ"ע, דנראה דנמשך אחר שיטת רבי יאשיה בגמרא, ולא קיימא לן הכי, עכ"ל.

שוב מצאתי שכבר עמד בזה במשכיל לדוד (פרשתן) שכתב אף על גב דבפרק קמא דסוכה רבי יאשיה הוא דדריש הכי וכו' ורבנן דמכשרי מפרשים הפסוק דניכוף ביה פורתא וכו' ופשיטא דקיימא לן כרבנן.

מכל מקום רש"י נקיט כרבי יאשיה, דפשט הכתוב אזיל כוותיה, והיינו נמי דפירש רש"י בפרשת ויקהל, שכל דבר המגין בין מלמעלה בין מכנגד קרוי סכך, וההוא נמי כרבי יאשיה, עכ"ל. ולא ביאר אמאי פשט הכתוב אזיל כוותיה, ונראה דלמה שכתבתי יתבאר שפיר.

ביאור המדרש שעשה משה משכן נוסף והוא משכן העדות

הנה במדרש (שמות רבה נא, ב) איתא נכנס משה אצל בצלאל ראה שהותיר מן המשכן, אמר לפני הקדוש ברוך הוא רבון העולם עשינו את מלאכת המשכן והותרנו, מה נעשה בנותר, אמר לו לך ועשה בהם משכן לעדות, הלך משה ועשה בהן, כיון שבא ליתן חשבון, אמר להם כך וכך יצא למשכן, וביתר עשיתי משכן לעדות, הוי אלה פקודי המשכן, משכן העדות, עכ"ל.

וביפה תואר תמה, לא הבינותי מהו המשכן הזה המיוחד לעדות שנתחדש לו עכשיו, כי לא מצינו בשום מקום רק המשכן הנזכר עד עכשיו חלק בחלק.

משה רבינו ע"ה בנה בית גדול לתלמוד ומדרש ונקרא משכן לעדות

וכתב, ומצאתי כתוב שאפשר שעשה בית ועד לתלמוד ומדרש גדול, ולא הוזכר בכתוב אלא ברמז, כי לא היה בו צווי א-להי בתחילת הענין, ונקרא משכן לעדות, שמאחר שמנעו מהם ההבאה לב' ימים ועוד, עשה משכן אחר, ודאי יסתם פי דוברי שקר החושדים אותו, דמשמע ליה משכן העדות – שהוא עדות על נאמנותו.

ולא נהירא כלל דמשכן לעדות, פירושו לתורה שנקראת עדות כדכתיב ואל הארון תתן את העדות (לעיל כה, כא), והכי גרסינן בתנחומא (י) ועשה בהן משכן לדברות.

בקודש הקדשים עשה משה רבינו ע"ה אהל קטן סביב הארון

והיותר קרוב שבקודש הקדשים אשר שם הארון, עשה אהל מיוחד כמין משכן להיות בתוכו הארון, והרמז לזה במה שכתוב ויבא את הארון אל המשכן (להלן מ, כא), דהוה ליה

של רמי בר חמא מתיישבים אחר פשוטו של מקרא, ואילו המדרש של רבי חייא ברבי יוסף שאמר ערוב פרשיות כתיב כאן הוא דבר קשה מאד, שאינו מתיישב כלל על פשוטו של מקרא, לפיכך בחר לפרש המקרא על פי המדרש של רמי בר חמא ורבי חייא בר אבא, אף על פי שהן דברי יחידים ואינם כהלכה, שכן עשה גם כן בפסוק אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו (בראשית ט, ד) שפירש אותו על דעת רבי חנניה בן גמליאל, שהן דברי יחיד ועזב דברי חכמים שהן הרבים, עכ"ל. וראה עוד בדבריו בפרשת נשא (ה, כד), ובפרשת בהעלותך (ט, י).

למימר ויבא את הארון אל קודש הקדשים או אל קצה המשכן, ולא אל המשכן - דמשמע כלל המשכן, להכי משמע משכן קטן מיוחד שהיה עשוי לארון בקודש הקדשים, עכ"ל.

התוספת של הפרוכת שסככה בקודש הקדשים היא משכן העדות

ובשפת אמת (הנ"ל) כתב, אכן עיקר פירוש משכן לעדות, איני יודע מה הוא, וביפה תואר נדחק שעשה אוהל קטן סביב הארון. ואולי יש לומר קצת, דהנה כתיב וסכות על הארון את הפרוכת - ואין מובן למה נקרא סכך, ורש"י פירש שהפרוכת מחיצה היא. ובגמרא ריש סוכה למד רבי יאשיה מכאן דמחיצה נקראת סכך ופוסל חמתה מרובה מחמת דפנות, אבל רבנן פליגי ואמרו ההוא דניכוף לפרוכת וכו', והיינו שיהיה הפרוכת מסיך על הארון למעלה כט.

ולפי זה יש לומר שזה הוא "המשכן לעדות" שהוסיפו על הפרוכת להיות נוטה להלן על רוחב הקודש קדשים. ואתי שפיר דבפרשת תרומה לא נזכר רק פרוכת סתם ל, ורק בפרשה זו בצוואת השם יתברך להקים המשכן כתיב וסכות וגו', וכן בעשיה (להלן פסוק כא) כתיב וישם את הפרוכת וגו' "ויסך על הארון", משמע בהדיא כשיטת רבנן דרבי יאשיה הנ"ל, שאחר היתרון שאמר הקב"ה שיעשה משכן לעדות, היה זו הוספה כנוצר לעיל.

בדברי המדש יתבאר טעמא שאמר משה רבינו ע"ה לעשות כלים קודם למשכן

ובשפת אמת הקשה קושיא אחריתי במאי דכתיב ובצלאל בן אורי וגו' עשה את כל אשר צוה ה' את משה (לעיל כא, כב) - ופירש רש"י אפילו דברים שלא אמר לו רבו, הסכימה דעתו למה שנאמר למשה בסיני, כי משה צוה לבצלאל לעשות תחילה כלים ואחר כך משכן, אמר לו בצלאל מנהג העולם לעשות תחילה בית ואחר כך משים כלים בתוכו, אמר לו כך שמעתי מפי הקדוש ברוך הוא, אמר משה בצל א-ל היית כי וודאי כך צוה לי הקדוש ברוך הוא, וכן עשה המשכן תחילה, ואחר כך עשה כלים.

והקשה השפת אמת ויש לדייק טובא, א. וכי צוה משה רבינו ע"ה לבצלאל היפוך ממה שנאמר לו, ותו מה הוא הלשון "כל" אשר צוה, הלא עשיית משכן וכליו הגיד לו, ונחלקו רק איזה קדום, ולא שייך ריבוי ד"כל" אשר צוה לא.

---

^{כט} מדבריו נראה שהבין בכוונת הגמרא דניכוף ביה פורתא - היינו שהפרוכת מסכך על כל הארון מלמעלה, ובוה אתי שפיר "משכן לעדות" שעשה לארון גג נוסף, אמנם מדברי רש"י שם שכתב ניכוף ביה למעלה "פורתא", כעין גג יעשה ממקצתה, משמע שלא סיכך על הארון ורק כפף מקצתה למעלה, וכמו שהארכנו בזה לקמן (ד"ה היכן היה). אך בתוס' במסכת חולין (דף צ ע"ב ד"ה שלוש מאות) משמע קצת כן, דכתבו דקאמר בפרק קמא דסוכה וסכות על הארון - דכייף ליה מיכף "עילויה דארון", וכן כתבו במסכת ביצה (דף יד ע"ב ד"ה מפני מה).

^ל ולא זכיתי להבין דבריו שבוודאי שבפרשת תרומה לא הוזכרה הפרוכת רק בסתם ולא היה לו להזכירה רק פרוכת סתם, כי שם מיירי רק בעשיית הפרוכת ולא בהנחתה במשכן וכיצד מניחין, על כן נזכרה בסתם, ומאי ראייה היא זו. ואולי יש לומר בכוונתו כי שם לא נאמר "מסך" הפרוכת, רק פרוכת סתם. אך אי נימא דזאת כוונתו עדיין צריך עיון, דבפרשת ויקהל כתיב וכל חכם לב בכם יבואו ויעשו את וגו' ואת "פרוכת המסך" (לה, י-יב), ושם הרי מיירי בצווי עשיית המשכן הראשון. ובשלמא בפרשת דכתיב ויביאו את המשכן למשה וגו' ואת פרוכת המסך, אתי שפיר שכבר מדובר לאחר עשייתם, וזה היה אחר שנצטווה משה רבינו ע"ה על עשיית משכן העדות, וצריך עיון.

^{לא} עיין בחזקוני שכתב פירש רש"י אפילו דברים שלא אמר לו רבו - כגון ציפוי ראשי העמודים. (שפת אמת - שם)

ויש לומר על פי דברי המדרש הנזכר שהיו ב' משכנות, וזה המשכן לעדות נעשה אחר שהיה יתרון בנדבה. ואם כן אתי שפיר הכל, שמשנה רבינו ע"ה שמע בשמים ב' הלשונות, פעם אחת שמע המשכן קודם, ופעם אחת שמע הכלים קודם המשכן, ובחר הוא שיהיה המשכן אחר כך, ובצאלאל אמר דרך העולם משכן קודם, ואחר כך שנעשה המשכן לעדות נתקיים הכל, משכן מקודם ומשכן אחר כך. וזה "כל" אשר צוה – ב' המשכנות הנ"ל.

ביאור חדש בפלוגת רבנן ורבי יאשיה

שכולי עלמא מודו שכל דבר המגין אפילו מכנגד קרי סכך ולא פליגי בזה

כתב בבאר בשדה ^לב ונראה לעניות דעתי דברי רש"י בין הכא בין בפרשת ויקהל אתי ככולי עלמא, דכולי עלמא מודו שכל דבר המגין אפילו מנגד קרי סכך, דהא כתיב שכת בעדו, והנני שך את דרכך כמו שהביא רש"י, ומאי דפליגי רבנן ורבי יאשיה הוא דוקא בהך קרא דכתיב וסכות על הארון וגו', דרבי יאשיה סבירא ליה דאף על גב דפרוכת הוי מחיצה קריא רחמנא סככה מדכתיב וסכות "על" הארון על – משמע על גביו, אלמא מחיצה כסכך, מדכתיב וסכות "על" שיהא [דין] המחיצה כמו הסכך שעל גבי הארון, דדוחק לפרושי "על בסמוך" כדדריש במנחות (דף סב ע"א), ומהכא למד דכל מחיצה שתהיה בסכך נואפילו בדפנות שגם נקראים סכך] לא יהיו בה נקבים שיעור שיהיה בה חמתה מרובה מצילתה.

ורבנן סבירא להו דלהכי כתיב וסכות "על" – דניכוף ביה פורתא דמחזי כסכך, אבל היכא דכתיב לשון סכך לבד, כולי עלמא מודו דסכך משמע בין מלמעלה בין מכנגד. תדע דאי לא תימא הכי תקשי לך, אדמייתי קרא דוסכות דפרשתן, אמאי לא אייתי קרא דפרוכת "המסך" דכתיב בפרשת ויקהל ושם כתיב ואת "מסך" הפתח, אלא ודאי כדאמרן דלא פליגי אלא בקרא ד"וסכות" משום דכתיב "על" ^לב.

קושיית המפרשים ממסכת סוטה ומנחות

הנה במסכת סוטה (דף לו ע"א) איתא על הכתוב אלה יעמדו לברך את העם "על" הר גריזים וגו' (דברים כז, יב) – רבי אומר אלו ואלו למטה הן עומדים, ומקשה הגמרא מאי "על", ומשני "על בסמוך" כדתניא ונתת "על" המערכת לבונה זכה (ויקרא כד, ז) – רבי אומר "על בסמוך", אתה אומר "על בסמוך", או אינו אלא "על ממש" כשהוא אומר וסכות "על" הארון, הוי אומר "על בסמוך, ופירש רש"י, וסכות על הארון – על כרחך לאו "על ממש", דהאי מחיצה הואי פרוכת, ולא היה סכך. עכ"ל.

וכן במסכת מנחות (דף סב ע"א) תנו רבנן והניף הכהן אותם "על" לחם הבכורים (ויקרא כג, כ) אמר רבי מניח זה בצד זה ומניף, ומקשה, והא בעינן "על" אמר ליה רב חסדא לרב

^לב פירוש על רש"י עה"ת, מתלמידו של בעל המשכיל לדוד מוהר"ר מאיר בנימין מנחם דאנון ז"ל. נדפס לראשונה שנת תו"ר.

^לב ובזה יש לתרץ גם כן מאי דהוקשה התם לרבתינו בעלי התוס' (ד"ה מחיצה היא), אמאי לא מוכח מהא דנפקא לן מחיצות מתיבת "בסכות" וקריא רחמנא סככה, ונדחקו לתרץ עיי"ש, ועל פי האמור לא קשה מידי, ודוק. (באר בשדה – שם)

המנונא ואמרי לה רב המנונא לרב חסדא רבי לטעמיה דאמר "על בסמוך" דתניא ונתת "על" המערכת לבונה זכה – רבי אומר "על בסמוך", אתה אומר "על בסמוך", או אינו אלא "על ממש" כשהוא אומר וסכות "על" הארון את הפרוכת, הוי אומר "על בסמוך". ופירש רש"י דליכא למימר "על ממש", דהא פרוכת מחיצה היא להבדיל בין הקודש ובין קודש הקדשים, הוי אומר "על בסמוך": שהיה אצל הארון, הכא נמי על שני כבשים "על בסמוך". והקשו בעץ יוסף (פירוש על עין יעקב סוטה שם) ובלחמי תודה לד (מענינא דחג הסוכות דף רג ע"ב) דהא ניחא לרבי יאשיה דקאמר פרוכת מחיצה היא וקא קרייה רחמנא סככה, שפיר מוכח ד"על בסמוך", אלא לרבנן דקאמרי ההוא דניכוף ביה פורתא דמחזי כסכך, אם כן לא מוכח משם כדברי רבי ד"על בסמוך".

אפשר לומר דרבי סבירא ליה כרבי יאשיה

ובתורת קנאות לה (סוטה שם) תירץ, ולי נראה דאינו קושיא דהא רבי יאשיה דמביא ראיה מהא דפרוכת מחיצה ומיקרי סככה, להא דינא דחמתה מרובה מצלתה מחמת דפנות נמי פוסל, משמע או דלית ליה דניכוף ביה פורתא, או אפילו אית ליה, לא משמע ליה דמשום האי פורתא מיקרי סככה, אי לאו דכל המחיצה נמי קרויה סככה, ואם כן הוא יש לומר דרבי כרבי יאשיה סבירא ליה בזה [וכמו דתרווייהו סבירא להו (שם) דסוכה דירת קבע בעינן], ואם כן כמו דמשום האי פורתא דכייף אין לכתוב "וסכות", אי אין מחיצה קרויה סככה, הכא נמי אין לכתוב משום ההוא פורתא "על", אי לאו דעל הפרוכת כולה שייך "על" משום ד"על בסמוך" הוא לו.

אמנם בלחמי תודה כתב, ואין לומר דרבי סבירא ליה כרבי יאשיה דהפרוכת עצמה קרויה סככה, משום דאם כן אכתי תקשה על דברי הרמב"ם (פרק ה מהלכות תמידין ומוספין הלכה ב, ופרק ח הלכה יא) דפסק כרבי דעל בסמוך, וכאן לגבי סוכה קיימא לן כרבנן דרבי יאשיה.

והנראה לעניות דעתי הוא, דעל אף דפסקינן כרבי ד"על בסמוך", עם כל זה אין הלכה כרבי יאשיה, ולא מהאי טעמא דסבירא ליה "על בסמוך", אלא מטעמא אחרינא והוא דסבירא ליה סוכת דירת קבע בעינן וכדאמר אביי (שם), ואנן קיימא לן דלא בינן סוכה דירת קבע, אלא כדרבא דאמר בסוכות תשבו שבעת ימים - אמרה תורה כל שבעת הימים צא מדירת קבע ושב בדירת עראי (שם דף ב ע"א).

נראה לומר דרבנן נמי סבירא להו ד"על בסמוך"

ולולא דברי רש"י היה אפשר לומר דרבנן נמי סבירא להו ד"על בסמוך", בהקדים דברי הרש"ש דהנה במשנה במסכת מנחות (פרק יא משנה ה דף צו ע"א) תנן, אבא שאול אומר

לד ממוהר"ר צבי הירש הלוי איש הורביץ ז"ל בן מוהר"ר בעל ההפלא"ה ז"ל.
לה למוהר"ר משה בצלאל לוריא ז"ל הרב אב"ד דק"ק סיני, בעל מחבר נהור שרגא - על מסכת יבמות וכובע ישועה - על מסכת בבא קמא ועוד.
לו ועיין עוד בעמק סוכות דיליה (סוכה דף יב ע"א ד"ה וכולן כשרין לדפנות) מה שכתב בזה.

שם (ברוח שעל השולחן בין שתי הסדרים של לחם הפנים) היו נותנין שני בזיכי לבונה של לחם הפנים, אמרו לו והרי כבר נאמר ונתת "על" המערכת לבונה זכה, אמר להם הרי כבר נאמר ו"עליו" מטה מנשה (במדבר ב, כ), ע"כ.

וכתב התוספות יום טוב (שם) ובמשנה ו פרק ה כתבתי דרבי מייתי ליה (שם דף סב ע"א) ד"על בסמוך" מקרא ד"וסכות על הארון". יש לומר דניחא ליה למינקט קרא דבמשכן לראיה על התנופה דבמשכן, ואבא שאול לא נקטיה, משום הארכת לשון ד"וסכות" עכ"ל.

וכתב על דבריו בתוספות חדשים ולי נראה דאבא שאול סבירא ליה דיש לדחות הראיה, כמו שדחו רבנן במסכת סוכה דכוונת הכתוב דניכוף ביה פורתא דמחזי כסכך.

היכן היה מונח הארון בקודש הקדשים

ועל דברי התוספות חדשים כתב הרש"ש (שם) לא הועיל כלום בזה לדעת הרשב"ם (במסכת בבא בתרא דף צט ע"א ד"ה ארון שעשה משה) דהארון בבית המקדש היה במערבו דבית קודש הקדשים, וכן הוא דעת הרמב"ם (פרק ד מהלכות בית הבחירה הלכה א), ומסתמא כמו כן היה במשכן. אם כן מרוחק היה מן הפרוכת ואפילו הסיכוך לא היה עליו נגדו ממש אלא בסמוך עכ"ל.

ולכאורה צריך להבין למה כתב שרק לדעת הרשב"ם והרמב"ם לא הועיל, הלא גם לדעת רש"י והתוס' לא הועיל, דתינח לדעת הריצב"א (הובא דבריו בתוס' במסכת בבא בתרא דף כה ע"א ד"ה וצבא) שהארון היה מונח במזרח קודש הקדשים שפיר היתה הפרוכת מסככת על הארון ממש כשכפף פורתא, אמנם לדעת רש"י במסכת מגילה (דף י ע"ב ד"ה אינו מן המדה) ובמסכת יומא (דף כא ע"א ד"ה מקום ארון), והתוס' במסכת מנחות (דף צח ע"ב ד"ה דוחקין) שהארון בבית המקדש היה מונח באמצע קודש הקדשים, וכמו כן היה במשכן וכמו שכתב במעשה חושב¹⁵, גם כן לכאורה לא הועיל, דהלא קודש הקדשים במשכן היה עשר אמות על עשר אמות, והארון שהיה מונח באמצע היה רחוק מהפרוכת חמש אמות דהרי מקום ארון אינו מן המדה, ובכדי שתסכך הפרוכת על הארון ממש, הוה ליה למיכף חמש אמות ויותר קצת, ובגמרא איתא דניכוף ביה "פורתא" דהיינו מעט, ומעט אינו חמש אמות ויותר, ואם היתה כוונת הגמרא "על הארון ממש" הוה לה להגמרא למימר דניכוף רובו של קודש הקדשים. ולא לומר "פורתא". אלא על כרחך צריך לומר כוונת הגמרא שכפף הפרוכת מעט בקודש הקדשים ושפיר קרינן לה "וסכות" כיון שהיה מלמעלה, ומאי דכתיב "על" הארון הכוונה בסמוך, ואם כן לא הועיל בזה גם לדעת רש"י ותוס'.

ואם כנים אנחנו על כרחך צריך לומר דפלוגתת רבי יאשיה ורבנן הוא לא בתיבת "על" דלתרוויהו "על" בסמוך משמע, ופלוגתתם הוא בתיבת "וסכות" אי קאי על המחיצה מהצד או על מה שסיכך למעלה. ושוב לא קשיא ולא מידי מגמרא סוטה ומנחות דמייתי ראיה מהכתוב וסכות "על" הארון דעל בסמוך, כיון דתרוויהו סבירא להו דעל בסמוך ודוק.

¹⁵ על מלאכת המשכן למוהר"ר עמנואל חי ריקי ז"ל (פרק ח סעיף ז), נדפס לראשונה שנת "עברת".

אמנם לרש"י בסוטה ומנחות שביאר הוכחת רבי ד"על בסמוך" וז"ל, דעל כרחק לאו "על ממש", דהאי מחיצה הואי פרוכת, ולא היה סכך, אי אפשר לומר הכי, כיון דחזינן שפירש להדיא דההוכחה היא רק מדברי רבי יאשיהו..

שוב חשבתי לומר דאולי כוונת הגמרא דניכוף ביה "פורתא" הוא כפיפה מועטה על הארון^ל, ואז לשיטת הריצב"א הכוונה "פורתא" ממש בקודש הקדשים כיון דהארון במזרח קודש הקדשים, ולשיטת רש"י והתוס' יהיה הפירוש דניכוף ביה חמש אמות ויותר קצת, והוי "פורתא" על הארון, ושוב הוי "על ממש". אמנם לשיטת הרשב"ם והרמב"ם לא נוכל לפרש ניכוף ביה "פורתא" על הארון דהרי ארכו של קודש הקדשים הוא עשר אמות, וכשיכוף הפרוכת עשר אמות על כל ארכו ורחבו של קודש הקדשים ממילא יהיה על הארון כולו, כי מקום ארון אינו מן המדה, ולא שייך לשיטתם לפרש "ניכוף ביה פורתא, וזה היה כוונת הרש"ש, ודוחק.

שוב ראיתי שאי אפשר לומר כן ברש"י שהרי הוא מבאר (סוכה שם) ניכוף ביה פורתא – "למעלה פורתא" כעין גג יעשה "ממקצתה" עכ"ל, ונראה מדבריו שמפרש שיכוף רק פורתא "למעלה ומקצתה", ולא שיכוף פורתא על הארון, שאז יהיה כפיפה מרובה, ודוק.

היוצא מדברינו שגם לרש"י צריך לומר ד"על הוא בסמוך" וכמו שנתבאר, ואם כן לכאורה יש להבין אמאי פירש הוכחת רבי ד"על בסמוך" רק מרבי יאשיהו, ולא פירש ההוכחה גם מרבנן דהלא גם מדבריהם מתפרש ד"על הוא בסמוך".

ויש ליישב בפשיטות הא שפירש כן הוא כיון דמרבי יאשיהו ההוכחה היא גדולה יותר, דהרי רבי מפרש בבזיכי הלבונה ובהנפת הלחם שעל אף דכתיב בהו "על", אין הכוונה "עליו" מלמעלה, אלא אף בצדו הסמוך אליו, נקרא "עליו", ולזה הביא ראייה גדולה מרבי יאשיהו שכן הוא ביאר וסכות "עליו" שאין הכוונה "מלמעלה" אלא בסמוך אליו בצדו, ומה שאין כן לרבנן דאף דסבירא להו "על בסמוך" פירשו "עליו" היינו מלמעלה, רק לא ממש עליו אלא בסמוך מלמעלה.

ובזה יתורץ גם כן הערת הרש"ש על התוספות חדשים, דכוונתו לומר הא דאבא שאול לא הוכיח מהכתוב "וסכות עליו", כיון דרבנן מפרשי היינו דניכוף עליה פורתא, ואף דסבירא להו ד"על בסמוך", עם כל זה פירשו "עליו" מלמעלה, ולא פירשו בסמוך מצדו, ומה שאין כן בפסוק ו"עליו" מטה מנשה מפורש להדיא דבסמוך מצדו איירי וכמו שביארנו, ודוק.

^ל אך מדברי התוס' במסכת חולין (דף צ ע"ב ד"ה שלוש מאות) משמע קצת שהבינו שכיסה את כל הארון, ממה שכתבו בזה"ל, דקאמר בפרק קמא דסוכה וסכות על הארון – דכייף ליה מיכף "עילויה דארון", וכן כתבו במסכת ביצה (דף יד ע"ב ד"ה מפני מה). ועיין עוד מה שכתבתי לעיל הערה ב בדברי השפת אמת.

להתענג על ה' / הרב יעקב מנשה, מגיד מישרים בשכונת פסגת זאב

ויברך אותם משה

וַיֵּרָא מֹשֶׁה אֶת כָּל הַמְּלָאכָה וְהִנֵּה עֲשׂוּ אֹתָהּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' בְּן עֲשׂוֹ וַיְבָרַךְ אֹתָם מֹשֶׁה (לט, מג)

"וירא משה את כל המלאכה והנה עשו אתה כאשר צוה ה' כן עשו ויברך אתם משה". ואמרו חז"ל אמר להם יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם. "ויהי נעם אדני אלקינו עלינו, ומעשה ידינו כוננה עלינו, ומעשה ידינו כוננהו". (תהלים צ, יז). וביארו המפרשים שחז"ל למדו זאת ממה שכתוב בתחילת הפרק כתוב "תפילה למשה". נוכל אחד עשר המזמורים שם הם ממשה]. ואמנם עדיין לא ביארו כל הצורך, הקשר בין מה שאמר משה במזמור זה, למשכן.

ובכלי יקר כתב לבאר עפ"י מה שאמרו חז"ל (תנחומא פקודי ו) לפרש הפסוק "משכן העדות". שהוא עדות לכל באי עולם שכיפר הקב"ה על מעשה העגל, שהרי השרה שכינתו ביניהם. משל למה הדבר דומה, למלך שנשא אשה, והיה מחבבה ביותר, כעס עליה והניחה, והיו שכינותיה אומרות לה אינו חוזר עליך, לאחר ימים נתרצה לה המלך, ונכנס עמה לפלטין שלו, ואכל ושתה, ולא היו שכינותיה מאמינות שנתרצה לה, והיה ריח בשמים עליה, מיד ידעו שנתרצה המלך לה, כך הקב"ה חבב את ישראל, והביאם לפני הר סיני, ונתן להם את התורה, וקרא אותם מלכים, לסוף ארבעים יום עשו את העגל, ואמרו "אלה אלהיך ישראל" (שמות לב, ד). באותה שעה אמרו אומות העולם אין הקב"ה מתרצה להם עוד, כיון שעמד משה ונתפלל עליהם, א"ל הקב"ה "סלחתי כדברך". (במדבר יד, כ). ולא עוד אלא שאני משרה שכינתי עליהם וביניהם, והכל יודעים שמחלתי להם, שנאמר "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם". (שמות כה, ח).

ומבואר שלולי חטא העגל לא היה צורך במשכן, כיון שתכלית הבריאה הייתה לצורך עם ישראל שיעסקו בתורה, ובשעה שהקב"ה נתן את התורה לעם ישראל במעמד הר סיני היה כעין בריאת העולם מחדש, וכמו שאמרו רבותינו (שבת פח). מאי דכתיב "ויהי ערב ויהי בקר יום הששי". ה"א יתירה למה לי, מלמד שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית, ואמר להם 'אם ישראל מקבלים התורה, אתם מתקיימין, ואם לאו, אני מחזיר אתכם לתוהו ובוהו'. ואחרי שחטאו בעגל ונשתברו הלוחות, חזר העולם לתוהו ובוהו, וכשהתכפר להם עוון העגל יצא העולם שנית מכלל תוהו ובוהו, והרי הוא כאילו היה נברא העולם שנית בזמן ההוא, ועל כן נצטוו לבנות משכן בתבנית כל שלושה עולמות, לומר לך שעכשיו חזרו לכמות שהיו תחילה קודם העוון.

ובזה יש לפרש מה שאמר משר רבינו בריש המזמור: "אדני מעון אתה היית לנו בודר ודור". שהוא על דרך מה שאמר שלמה המלך כשחנך את בית המקדש. "הנה השמים ושמי השמים לא יכלכלוך ואף כי הבית הזה". (מלכים א, ח, כז). וכך אמר משה אדני מעון אתה

היית, כי הקב"ה הוא מעונו של עולם, ואין העולם מעון להקב"ה, וא"כ כיצד יעלה על הדעת שהקב"ה יבקש שיכינו לו מעון לדור בו. וזה שהמשיך לומר: "בטרם הרים יולדו ותחולל ארץ ותבל, ומעולם עד עולם אתה אל". שהרי הקב"ה היה עוד לפני שברא את העולם, ואם היה צריך הקב"ה מקום לשכון בו, היכן היה? אלא ודאי שאין העולם מקומו של הקב"ה ואדרבא הוא מעונו של העולם, וא"כ יקשה יתכן שצווה הקב"ה לבנות לו בית כאילו הוא צריך מקום לשכון בו.

ועל זה אמר משה רבינו: "תשב אנוש עד דכא ותאמר שובו בני אדם". שבאמת לולי חטא העגל לא היה צריך כלל לבנות משכן לה', אך כיון שעם ישראל חטא בעגל, הוצרך הקב"ה לוותר על כבודו ולעשות לו מדור בתחתונים כדי להראות לאומות העולם שכיפר להם עוון העגל. ונרמז במילת 'דכא'. שהיא ר"ת דם, אשה, כפירה, שאמרו חז"ל שבחטא העגל עברו על ג' עברות, דם שהרגו את חור. אשה כמו שדרשו חז"ל "ויקומו לצחק". (שמות לב, ו). דהיינו גלוי עריות. כפירה במה שעבדו את העגל ואמרו "אלה אלהיך ישראל". (שם ד). וכל המשך הפסוקים "כי אלף שנים בעיניך כיום אתמול כי יעבר.. שמחנו כימות עניתנו שנות ראינו רעה". מדברים בעניין התשובה.

רבינו האלשיך כתב לבאר מה שאמר משה רבינו בסמוך: "יושב בסתר עליון בצל שדי יתלונן". (שם צא, א). שלכאורה הדבר תמוה איך יתכן שהקב"ה ישרה במשכן הלא, "השמים ושמי השמים לא יכלכלוך". לזה אמר משה רבינו: **שישיבתו של הקב"ה איננה במובן הגשמי כלל, אלא הוא יושב בסתר'. ואינו ממלא שום מקום, כי אינו גבולי כלל, ואינו צריך לשום מקום, וגם בשבתו הוא 'עליון'. כי על השמים כבודו. והראיה: שהרי הקב"ה ממלא את כל העולם, כמש"כ "מלא כל הארץ כבודו". (ישעיה ו, ג). וגם זה לא מובן שהרי "בצל שדי יתלונן". שהקב"ה אמר לעולם 'די' והגביל את העולם, (חגיגה יב). וא"כ איך יכול להיות בלתי מוגבל בתוך עולם מוגבל, ע"כ שאין ישיבתו גשמית ותופסת מקום, אלא זה בגדר 'עליון'. וגם במשכן הדבר כך.**

ויהי נעם

ובסוף הפרק אמר: "יראה אל עבדיך **פעלך**". דהיינו שיראו שמין מעשה אצבעותיך ויעשו כתבניתם במשכן. דהיינו שהמשכן יהא דוגמת העולמות שלמעלה. "והדרך על **בניהם**". שישרה שכינתך על בוני המשכן. וכעין שדרשו חז"ל (ברכות סד.) עה"פ "וכל בניך למודי ה' ורב שלום בניך". (ישעיהו נד, יג). אך תקרי בניך אלא בוניך. כך אמר משה שתשרה השכינה על בונה המשכן.

ואמר: "ויהי נעם א-דני א-להינו עלינו, ומעשה ידינו כוננה עלינו, ומעשה ידינו כוננהו". שכבר אמרו חז"ל עה"פ "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם". (שמות כה, ח). שלא נאמר 'בתוכו', אלא נאמר בתוכם כי עיקר השכינה בעבור ישראל, ולזה אמר משה רבינו שיהא נעם ה', דהיינו זיו הדרת שכינתו יתברך יהיה עלינו ממש. ומילת 'כוננהו'. חוזר על השכינה, כי המשכן הוא מקום דירה לעליונים ותחתונים כאחד, על כן אמר כוננה עלינו דהיינו מצד העליונים, ומעשה ידינו וכוננהו, מצד מעשה התחתונים.

ויברך אותם משה

רבינו האלשיך זיע"א הוסיף לפרש בזה, שהיה מקום לומר, שאין הקב"ה חפץ במעשה התחתונים, ולזה אמר משה רבינו, "ויהי נעם אדני אלהינו עלינו". דהינו שמעשה ידנו לא יחשבו לפי ערכי העולם שלנו, אלא כמו מעשה העליונים כיון שהקב"ה איתנו, וכמו שהמשיך לומר "ומעשה ידינו כוננה עלינו". שמעשי ידנו שנעשה יחשבו למעלה מגדרינו כאילו דבר רוחני עשינו לפניך ככל ענין מעשה המצות. ואמנם כל זה הוא במצוות אבל כלפי עבירות יהא "ומעשה ידינו כוננהו". דהיינו שמעשה העגל לא יחשב שנעשה ע"י ישראל אלא ע"י הערב רב.

*

וירא משה את כל המלאכה והנה עשו אתה כאשר צוה ה' כן עשו ויברך אתם משה. והקשה רבינו אוה"ח הקדוש מדוע נכפל שמו של משה פעמים.

הרב זלמן סורצקין זצ"ל בבספר 'אזנים לתורה'. מספר שהזדמן לו להיות נכח בחנוכת בית של מוסד ציבורי, שנבנה בעמל רב של רב גדול שטרח להשיג נדיבי עם שיתרמו לבניית המוסד. ואותו רב עמד והודה לכל התורמים.

כשהגיע זמנו של הרב סורצקין לדבר, אמר שעולם הפוך אני רואה כאן, כי משורת הדין היה על הקהל לברך ולהודות לרב שהשקיע כ"כ עמל בדבר ציבורי, ושהמציא לנדיבים מצוה רבה כזו. ולא שהרב יברך את הנדיבים.

אמנם זכה הרב לעשות כמעשה של משהר בינו, שאחרי שנדבו כולם למשכן עמד משה ובירך את ישראל על תרומתם, ולא המתין וקיווה שהמנדבים יברכו אותו על שהמציא להם מצוה רבה כזו ועל טרחתו הגדולה בבנין המשכן והעמדתו כפי שהשכל היה מחייב, אלא הוא מצדו ברך את המנדבים ואת עושי המלאכה.

ובזה ביאר מדוע נאמר "ויברך אתם משה". שהרי כבר נאמר משה בתחלת הפסוק, כיון שמשורת הדין היה על בני" לברך ולהודות למשה. אלא שמה רבינו הקדים ובירך את ישראל, לכן הדגישה התורה שמשה הוא זה שבירך.

לוית ח"ן / הרב חיים נתן היילפרין, מח"ס 'לקוטי שערי תשובה' (מאנשעסטער)

מה יכולים לעשות להציל רבבות יהודים הנמצאים במצב של סכנת נפשות?

"ועל המדינות בו יאמר, אי זו לחרב, אי זו לשלום, אי זו לרעב, אי זו לשבע. ובריות בו יפקדו, להזכירם לחיים..." מה שקרה בשבוע האחרונה בין מדינות רוסיה ומדינת אוקריינה בימי מלחמה, כבר נגזרה בראש השנה כפי שהתפללנו בימים נוראים, ורואים בחוש הפסק דין בימים אלו. אבל מדברים כאן על יהודים שנמצאים במקומות אלו בפרט – 350,000 יהודים בתוך 35 עיירות באוקראינה, מספרים שנתפרסמו אתמול ע"י חב"ד שעוסקים במקום כבר עשרות בשנים!! פחד מוות, הגלות, וכל הפרטי פרטים הם דברים שמריחוק מקום, לא קל להרגיש עמהם באמת. יכולים לצייר ולדמיין ולהתפלל, אבל לא תמיד פשוט להבין עד כמה חייהם תלוייהם הם מנגד.

ואולי חושבים מה באמת אוכל לעשות להציל, אפשר להתפלל ולתרום להצלתם, אבל האם בכח איש יחדי ופשוט להציל רבבות של יהודים? אבל האמת הוא, שחכמינו זכרונם לברכה לימד אותנו איך שביד כל אחד להיות מכריע כל העולם כולו, וכמפורש בדברי חז"ל ונפסק לדינא ברמב"ם ריש פ"ג מהלכות תשובה שמעשה של כל יחיד ויחיד משפיע, ויכול להטות זכיות העולם. ואפילו אדם אחד שנתנסה בנסיון ידע שאולי התגברותו שווה הרבה הרבה זכיות, ובבת אחת יכול להביא רחמים גדולים להעולם. והא לך לשונו הזהב של הנשר הגדול רבינו הרמב"ם שם "ושקול זה אינו לפי מנין הזכיות והעונות אלא לפי גודלם, יש זכות שהיא כנגד כמה עונות.. ויש עון שהוא כנגד כמה זכיות .. ואין שוקלין אלא בדעתו של א-ל דעות, והוא היודע היאך עורכין הזכיות כנגד העונות", עכ"ל. זאת אומרת, שיתכן שיהיה למישהו נסיון של לשון הרע ומחלוקת שמירת עינים או ביטול תורה וכדומה, וע"י התגברותו, ומלחמת היצר שלו יזכה בנצחונו להרבות הזכיות בעולם.

גודל כח התפלה של אלו שלא נמצאים בתוך עצם המלחמה

זאת ועוד, כח התפלה שלנו שלא נמצאים בתוך עצם המלחמה, גדול מאד! וכמו שכתוב בספר בית אלוקים (שער התפילה ריש פי"ב) מהמבי"ט, שהמתפלל על אחרים יש להם יתר שאת ומעלה בקבלת תפלתם מהמתפללים על עצמם מחמת צרכיהם וחסרונם ע"ש. וע' מה שביאר הגאון ר' שלמה קלוגער בפירושו למגילת אסתר "מאמר אסתר" עה"פ (ג', ו') "ויבז בעיניו לשלח יד במרדכי לבדו, כי הגידו לו את עם מרדכי, ויבקש המן להשמיד את כל היהודים אשר בכל מלכות אחשורוש עם מרדכי". והנה הדבר פלא פלאים, למה ביקש המן להרוג כל היהודים בגלל תאוות הכבוד שלו כלפי יהודי אחד?! ומבאר, ע"פ הגמ' (ברכות ה:) דאין חבוש מתיר את עצמו מבית האסורין, ולכך הכי נמי תחלה היה רוצה המן להרוג את מרדכי, ולא הוי חושש שיתפלל מרדכי ויועיל תפלתו, דאין חבוש מתיר את עצמו מבית

האסורין, אך הם הגידו לו שכל ישראל אוהבין זה לזה, והם מתפללים זה על זה, ולא יוכל לו, וזה שכתוב "ויבז בעיניו לשלוח יד במרדכי לבדו כי הגידו לו את עם מרדכי", שהם יתפללו עליו, ויהיו נענין, ולכך ויבקש המן להשמיד את כל היהודים וכו' עם מרדכי, דאם כולם יהיו בצרה, לא יועילו בתפלתן, כי אין חבוש מתיר את עצמו מבית האסורין!

המתפלל בעד חבריו

ויש לציין עוד לדברי האלשיך בפירושו "משאת משה" על מגילת אסתר עה"פ (ד', ט"ז) "לך כנוס את כל היהודים הנמצאים בשושן וצומו עלי ואל תאכלו ואל תשתו שלשת ימים לילה ויום גם אני ונערתני אצום כן ובכן אבוא אל המלך אשר לא כדת וכאשר אבדתי אבדתי", ומדקדק למה אמרה "גם אני ונערתני אצום כן" ולא אמרה "נצום".

ומבאר "הנה המצאה גדולה לשתשמע התפלה, היא להתפלל איש בעד רעהו, כמו שאמרו ז"ל (בבא קמא צב א) כי המתפלל על חבריו והוא צריך לאותו דבר הוא נענה תחלה, הנה תשועתי בבואי אל המלך אשר לא כדת, ותשועתכם לאשר שתיתם אשר לא כדת, באים כאחד, שהיא בבואי לפני המלך שצריך למצוא חן להחיותני ולהחיות אתכם, ולא יצדק בזה להיות אחת משתי הכתות נענה תחלה, על כן צומו עלי ואני עליכם באופן נהיה נענים כאחד וזהו אומרו וצומו "עלי". וגם אני ונערתני אצום "כן", כלומר "כן" ככם, הנה שכאשר אתם צמים עלי, גם אני עליכם, וזהו אומרו "אצום כן" ולא אמרה "נצום", כי נערותיה לא ידעו בחינה זו לצום כן, ומה גם אם לא מישראל היו, כי אם שיתענו על דעתה והיא המכוונת לכך, על כן אמרה אצום כן לשון יחיד, עכ"ד. ולכן חייבים לדעת עד כמה יש לנו הכח להתפלל לישועתן של ישראל, ואחינו בני ישראל הנתונים בצרה אשר המקום ירחם עליהם ויוציאם מצרה לרווחה ומאפילה לאורה השתא בעגלא ובזמן קרוב, ונאמר אמין!

*

גמטריא פלאית שגילה האמרי אמת לפני שחישוב אותה!

דבר נפלא עד למאד שמעתי, ורציתי להעלות אותה על שלחן מלכים, מאן מלכי רבנן. והוא בהקדם דברי המדרש תנחומא (פקודי פרק ז') "אמר משה, יודע אני שישראל רוגנים הם, הריני עושה להם חשבון מכל מלאכת המשכן, התחיל לעשות חשבון עמהם "אלה פקודי המשכן", והוא נותן להם חשבון על כל דבר ודבר, לזהב ולכסף ולנחשת, וכסף פקודי העדה מאת ככר, ואלף ושבע מאות ויהי מאת ככר הכסף לצקת, ונחשת התנופה שבעים ככר. עם שהוא עושה חשבון והולך על כל דבר ודבר שעשויין כסדר בתוך המשכן, שכח אלף ושבע מאות וחמשה ושבעים שקל שעשה מהן וויין לעמודין, ולא היו נראין, התחיל עומד תמה ואומר, עכשיו ימצאו ידיהם של ישראל עלי לומר שאני נטלתי אותם, והוא חוזר לבוא על כל מלאכה ומלאכה, מיד האיר הקב"ה את עיניו, ותלה עיניו, וראה שהיו עשויין וויין לעמודים, התחיל להשיב להם בקול רם "ואת האלף ושבע המאות וחמשה ושבעים עשה וויים לעמודים", באותה שעה נתפייסו ישראל.

גודל כח הא"ב

והנה באמרי אמת (תרפ"ט) מביא מזוה"ק "ואת האלף" היינו מאלף עד תיו, ואיתא שם דעל האותיות נאמר סוד ה' ליראיו ובריתו להודיעם. ומבאר הכוונה, כי שכשאוחזין באלף בית אין יכולים לשכוח, וכשאחזו משה רבינו באלף בית על ידי זה נזכר, כי הגמטרי' של כל האותיות של א"ב עם האותיות מנצפ"ך, הם עולים ביחד להיות אלף ושבע מאות וע"ה (1775). ונחשוב יחד בקלות, א, ב, ג, ד, ה, ו, ז, ח, ט עולים ביחד 45, ומאותיות י' עד צ' עולים ביחד 450, והאותיות ק' ר' ש' ת' עולים ביחד 1000 באופן שהכל ביחד עולים למספר 1495, וכאשר מצרפים לזה האותיות מ' (40) נ' (50) צ' (90) פ' (80) ך' (20) עולה ביחד 280. ומעתה 1495 ביחד עם 280 עולה בדיוק למספר 1775! וע' בספר ליקוטי יהודה שמוסיף בזה "כשסיים אא"ז האמרי אמת ז"ל להגיד מאמר זה פנה לחתנו הרה"ח מוה"ר רבי יצחק מאיר אלטר הי"ד בן אחיו הרה"ק רבי משה בצלאל הי"ד ואמר לו שיחשב את הגימטריא, והוסיף שהוא עדיין לא חישב! באופן שהיה בבחינת תורה מן השמים, כי האופן שזכר משה רבינו מה נעשה עם 1775 היה ע"י הא"ב.

שתי הופסות למשנת האמרי אמת

ומצינו שם בליקוטי יהודה שתי הוספות למש"כ באמרי אמת, א' - שציין למה שמספרים מעשה מהבעש"ט ז"ל שנסע לאיזה מקום ונטלו ממנו כל המדריגות עד ששכח הכל והתחיל לצרף אות לאות של הא' ב' עד שנזכר הכל כן, ושנית, אמר אא"ז האמרי אמת ז"ל למה נשתכח ממשה רבינו ע"ה דוקא המותר שנעשה מהם ווים לעמודים, אלא שאלו היו נדבות מאנשים פחותים ביותר, והיה נצרך ליתן להם במה להאחז, ולכן נעשה מהם דווקא ווים לעמודים ענין אחיזה והפחיתות שלהם גרם למשה רבינו ע"ה לשכוח מה נעשה עמהם.

תוספת ביאור בדברי החתם סופר

הנקודה השניה מצינו בתוספת ביאור בדברי החתם סופר, ואלו דבריו "ואת האלף ושבע המאות וחמשה ושבעים עשה ווים לעמודים, ידוע מה שאמרו חז"ל שהיה נשכח ממשה מה שעשה מאותן השקלים עד שעמדה וי"ו נגדו ונזכר שהם ווים לעמודים, והענין כי שרשן של ישראל ס' רבוא נשמות נגד אותיות התורה ישראל" ר"ת יש ששים רבוא אותיות ל'תורה והוא ידוע. והנה לכל אחד חלקו בתורה למעלה, אמנם יש נותרים שנשמותיהם מקליפת נוגה הסמוכה לקדושה ולהם אין להם חלק בתורה ולא אות מס' רבוא אותיות ומ"מ יש להם תקנה במהנה לת"ח מנכסיו, (כדאיתא בכתובות דף קי"א ע"ב א"ר אלעזר עמי הארצות אינם חיים וכו' כל המשתמש באור תורה אור תורה מחייהו, וכל שאינו משמש באור תורה וכו' א"ל רבי מצאתי להם תקנה מן התורה כל המהנה לת"ח מנכסיו ומשיא בתו לת"ח והעושה פרקמטיא לת"ח כאלו מדבק בשכינה) על דרך "שמח זבלון בצאתך", דמניה ומניה מסתייע מלתא, שע"י העם הארץ עוסק הת"ח בתורה, ונעשה צדיק יסוד עולם, ואלו הם אלף ושבע המאות שהי' יתירים על ס' רבוא לא ידע משה למצוא להם תקנה עד שעשה מהם ווים לעמודים שיתלו בהם עמודי עולם כנ"ל, עכ"ד. ויש להתבונן מה שמבואר בהמשך דברי המדרש תנחומא כי רח"ל חשדו משה רבינו ולכן

הוצרך ליתן חשבון, ואולי לאו הנשמות היתירות מהששים ריבוא היו אלו שחשדו אותו, אשר האופן לתקנם היה דייקא לעשות מהם ווי"ן, שיהיו דבוקים לתלמידי חכמים, וכמו שמצינו שהיה להם נסיון להיות כופר בנאמנותו של משה רבינו, והפנימיות עולה יפה עם פשט דברי המדרש.

תורת הג"ר יצחק אהרן גולדהירש שליט"א

והנה העיר בזה הרה"ח פה מפיק מרגליות הר"ר יצחק אהרן גולדהירש שליט"א מירושלים עיה"ק ת"ו שתי הערות על דברי האמרי אמת, א' - כי לכאו' משה רבינו ידע החשבון, ורק שכח מה עשה עם הכסף הנשאר. ב' - כי האותיות מנצפ"ך יש להם גמטרי' בפני עצמם כידוע, $\text{ך} = 500$, $\text{ם} = 600$, $\text{ן} = 700$, $\text{ף} = 800$, $\text{ץ} = 900$ אבל להשתמש עם האותיות הסופיים רק כמספר של האותיות הרגילים פעם שנית לכאו' צ"ב. (ואולי י"ל, כי הרמז הוא "ואת האלף" באופן זה "ו" - האותיות א' עד ת' ביחד עם האותיות מנצפ"ך שעולים ביחד לגמטרי' "אלף - 1000)

והציע הגאון ר' יצחק אהרן שליט"א גמטרי' אחרת, מיוסד על תורה האמרי אמת, אשר ע"י הגמטרי' של הא"ב זכר משה רבינו גם מה שעשה עמהם. נויש להקדים שיש כמה אופנים של מילוי האותיות, וגם להקדים כי האות ד' לפעמים נכתב "דלית" במילואו, והאות צ' לפעמים נכתב בשם "צדי" ולפעמים בשם "צדיק" (ע' אותיות דר"ע). והא לך הגמטרי' הנפלאה "אלף בית גימל דלית הי ואו זין חית טית יוד כף למד מס נון סמך עין פא צדיק קוף ריש שין תיו" = 4369 שהוא בדיוק כמו הגמטרי של הפסוק "ואת האלף ושבע המאות וחמשה ושבעים עשה ויום לעמודים!!!"

למען הסר ספק / הרב ישראל מאיר ווייל, מח"ס וביום השבת והשולחן כהלכתו והמועדים כהלכתם, רב קהילות בני הישיבות וביהכנ"ס היכל יוסף שלו' רמב"ש

קציצת ציפורניים בראש חודש שחל ביום חמישי ושישי

אם חל ראש חודש בימים חמישי ושישי, ורבים מקפידים על צוואת רבי יהודה החסיד שלא לקצוץ ציפורניים בראש חודש, ומעתה מסתפקים מתי לקצוץ את הציפורניים לכבוד שבת?

ומפורסם מש"כ המג"א והמשנ"ב בסי' ר"ס שאם חל ר"ח בערב שבת יקצצו ביום חמישי. ויש לדון האם הוא הדין אם חל ראש חודש בימים חמישי ושישי האם יקדימו ליום רביעי או שבמקרה כזה יקצצו בערב שבת.

ומצאתי בס"ד בספר אמת ליעקב להגר"י קמינצקי זצ"ל שהוכיח מדבריהם עצמם שבאופן כזה לכל השיטות יקצצו בערב שבת ולא ביום רביעי. ויש לבאר הדברים, וכדאי מאוד לראות את הדברים בפנים כי כמה שנוכח לא נוכל להשוות למקור הדברים עד כמה מוכח כך.

הנידון של המג"א שם [בסי' ר"ס] הוא האם כבוד שבת הוא דוקא ביום שישי או גם ביום חמישי. והנידון בעיקר לגבי תספורת וגם לגבי קציצת ציפורניים, האם צריך להסתפר לשבת דוקא ביום שישי או שגם ביום חמישי יש בזה כבוד שבת להסתפר.

והביא שם שרש"י כתב שדרך רוב בני אדם להסתפר ביום חמישי לכבוד שבת ולא ביום שישי מפני טורח (ההכנות ל)שבת.

ודחה שאפשר שמצוה מן המובחר לגלח בערב שבת אלא שאנשי מעמד לא עשו כך.

ועל זה הביא שיש אנשים שאם ר"ח חל בערב שבת מקדימים לקצוץ הציפורניים ביום חמישי.

ולכאורה עיקר כוונתו להוכיח שגם ביום חמישי יש כבוד שבת, שאם לא כן, מה שייך דבר זה לנידון המדובר שם.

וגם המשך דבריו שם עוסקים בהוכחות שגם ביום חמישי יש כבוד שבת.

א"כ פשוט שאם ראש חודש חל בימים חמישי ושישי שיש לקצוץ הציפורניים בערב שבת ולא ביום רביעי.

עוד יש להוכיח כן ממש"כ האחרונים [פר"ח, שכנה"ג, שו"ע הגר"ז ומשנ"ב בסי' תצ"ג] שאם ר"ח אייר חל בערב שבת שמותר להסתפר לכבוד שבת, ולא הזכיר אף אחד שיש בזה

קציצת ציפורניים בראש חודש שחל ביום חמישי ושישי

איסור מפני צוואת רבי יהודה החסיד [ובעיקר הד"ט סי' כ"א סק"ט הביא בשם יוסף אומץ
סי' מ' אות שאין בזה איסור צוואת רבי יהודה החסיד], והיינו משום שפשוט שאין הצוואה
יכולה לדחות כבוד שבת אלא שדברי המג"א הם שגם ביום חמישי יש כבוד שבת, אבל
אם אי אפשר ביום חמישי, פשוט שיהיה מותר בערב שבת.

*

הערה לענין סעודת שבת מפלג המנחה כשחל ר"ח בער"ש

אלו המקפידים שלא לאכול פת בסעודה שלישית שהיא ערב חודש מפני הספק אם לומר
יעלה ויבוא בברכת המזון, יכולים לעשות קידוש מפלג המנחה כאשר ראש חודש חל בערב
שבת [מלבד מה שהדבר אינו נכון באופן כללי בארץ ישראל כמו שהורו הפוסקים], וגם
אם יאכלו פת לפני השקיעה לא יאמרו יעלה ויבוא בברכת המזון, כ"כ במג"א סי' תי"ט
סק"א ומשנ"ב סי' תכ"ד סק"ב, והטעם משום שאחר שהתפלל כבר ערבית של היום הבא
כבר אינו מזכיר יעלה ויבוא בברכת המזון.

מאור שעשועי - תפילה לעני / הרב מנחם צבי גולדבאום, מחבר סדרת 'מוסר דרך'

שמונה עשרה כנגד מי?

וְאֵתוּ אֶהְיָא בֶּן אַחִיסָמֶךְ לְמִטָּה דָן (לח, כג)

להלן מהספר "קישוטי תורה": במשנה ברכות (פ"ד מ"ג) שנינו, 'רבן גמליאל אומר, בכל יום ויום אדם מתפלל שמונה עשרה', ובגמרא (שם דף כח ע"ב), 'הני שמונה עשרה כנגד מי?'

אמר רבי הלל בריה דרב שמואל בר נחמני, כנגד שמונה עשרה אזכרות שאמר דוד ב'הבו להשם בני אלים' (תהלים כט).

רב יוסף אמר, כנגד שמונה עשרה אזכרות שבקריאת שמע.

רבי תנחום אמר רבי יהושע בן לוי, כנגד שמונה עשרה חוליות שבשדרה.

ובירושלמי שם, רבי שמואל ב"ר נחמני בשם ר' יוחנן, כנגד שמונה עשרה ציוויין שכתוב בפרשת משכן שני (כלומר בפרשת פקודי). אמר רבי חייא בר ווא, ובלבד מן 'וְאֵתוּ אֶהְיָא בֶּן אַחִיסָמֶךְ לְמִטָּה דָן' (לח, כג) עד סופיה דספרא, (עיין שם בשנות אליהו ובבעל הטורים סוף פרשת פקודי).

ויש להבין, מה השייכות של שמונה עשרה הציוויין של פרשת המשכן, לשמונה עשרה ברכות שבתפלת העמידה?

ונראה לבאר שכל הני 'כנגד' יוצאים ללמד על הנקודה המיוחדת שבתפלת העמידה:

למאן דאמר, 'כנגד שמונה עשרה אזכרות שאמר דוד', עיקר מהותה של תפלה היא שבח לקב"ה.

ואילו למאן דסבירא ליה כנגד שמונה עשרה אזכרות שבקריאת שמע, תפלת שמונה עשרה היא המשך לקבלת עול מלכות שמים ועול מצוות שבקריאת שמע, בחינת הסמכת גאולה לתפלה (עיין שם דף ט ע"ב 'ייראוך עם שמש' ורש"י שם).

ולשיטת רבי תנחום דהני שמונה עשרה כנגד שמונה עשרה חוליות שבשדרה, היינו טעמא, שבתפלה מבטא האדם הכנעתו להשם יתברך, וזהו שאמרו בירושלמי (שם) 'כנגד שמונה עשרה חוליות שבשדרה', שבשעה שאדם עומד ומתפלל צריך לשוח בכולן.

והא דאמרו (שם) שברכת הצדוקים תיקונה כנגד חוליא קטנה שבשדרה, נראה דהיינו הלוז שבשדרה (וכן הביא הרד"ל בשם הרוקח, עיין בראשית רבה כח, ג) שממנו מציץ הקב"ה את האדם לתחיית המתים לעתיד לבא, והמינים כופרים בזה, ולכך תיקנו הברכה התשע עשרה כנגד חוליא זו.

ועתה נבוא למה שפתחנו, 'כנגד שמונה עשרה ציוויין שבמשכן'. בפירוש "עץ יוסף" (ויקרא רבה א ח) מבאר, 'לפי שראוי להתפלל תמיד על בנין בית המקדש. אי נמי משום דהשתא

דבית המקדש חרב, התפילה במקום הקרבנות, קבעו מנין הברכות כנגד המשכן. ואולם לפי דבריו היו צריכים לתקן כנגד בית המקדש, ומאי שייטא דמשכן לכאן.

וראיתי ב'מראה הפנים' (בירושלמי שם) שמוסיף נופך לטעם זה, על פי מה שאמרו חז"ל 'משכן' 'משכן' - שני פעמים, רמז למשכן שנתמשכן בעוונות וכו', ולאחר שנתמשכן אין לנו אלא תפלה במקום הקרבן על שם 'ונשלמה פרים שפתינו', עכ"ל, ועדיין חסר תבלין.

ונראה על פי מה שאמרו בויקרא רבה (א, ח), 'בשעה שאמר לו הקב"ה למשה, 'עשה לי משכן', על כל דבר ודבר שהיה עושה היה כותב עליו 'כאשר צוה ה' את משה'. אמר הקב"ה, 'כל הכבוד הזה עשה לי משה ואני מבפנים והוא מבחוץ? - קראו שיכנס לפני ולפנים'. לכך נאמר 'ויקרא אל משה' עכ"ל. נמצא דעל ידי שמונה עשרה פעמים שכתב 'כאשר צוה ה' את משה' זכה ל' (וְאַנְי) קְרַבְתָּ אֶל־לְהִים לִי טוֹב (שְׁתִּי בְּא־דְנִי ה' מְחַסֵּי לְסַפֵּר כָּל מַלְאָכוֹתֶיךָ) (תהלים עג, כח). כך גם אנו בתפלתנו בכוונה נזכה להשראת שכינתו עלינו, כמו שברך משה את בני ישראל בגמר מלאכת המשכן, 'יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם ויהי נועם ה' א-להינו עלינו וגו' (רש"י לט, מג), עכ"ל הספר "קישוטי תורה". ולפי זה מצאנו כמה דעות ושיטות מהי הנקודה המיוחדת שבתפלת העמידה, והרי הן בקיצור:

א] שבח לקב"ה. ב] המשך לקבלת עול מלכות שמים ועול מצוות שבקריאת שמע. ג] בתפלה מבטא האדם הכנעתו להשם יתברך. ד] תפילה על בנין בית המקדש. ה] במקום הקרבנות. ו] קרבת אלוקים.

ואחשוב אולי שכולהו אית בהו. עוד אחשוב שיש למצוא שייכות וקשר בין הרבה מן הטעמים.

מעדני מלך / הרב מרדכי מלכא, הרב הראשי לעיר אלעד, נשיא וראש מוסדות "אור המלך", מחבר ספרי שו"ת דרך המלך, אמרי מרדכי ועוד

מידת התמימות

וּמִן־הַתְּכֵלֶת וְהָאֲרָגְמָן וְתוֹלַעַת הַשָּׁנִי עָשׂוּ בְּגְדֵי־שָׂרָד לְשָׂרֵת בְּקֹדֶשׁ וַיַּעֲשׂוּ אֶת־בְּגְדֵי הַקֹּדֶשׁ
אֲשֶׁר לְאַהֲרֹן כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה (לט, א)

שאלות

א. שואלים חז"ל במדרש מדוע נכתב שמונה עשרה פעמים כאשר צוה השם למשה ובפרט שעל כל בגד ובגד חוזרת התורה לכתוב כאשר צוה השם את משה, מדוע לא הסתפקה בפעם אחת על הכל? והנה נאמרו בזה כמה תירוצים במדרש 1. ביאר על פי משל למלך שמינה אחראי לבנות לו ארמון ואותו ממונה חקק את שמו של המלך בכל חלק וחלק של הבניין וכשראה כך המלך איזה כבוד עשה לו הכניסו לפני ולפנים כך משה כתב על דבר את שמו של השם ולכן קראו להיכנס למשכן. הרמב"ן 2. כתב בכדי לתת שכר על כל חלק וחלק. הספורנו 3. כתב ללמדנו שעשו כל חלק בכוונה לעשות רצון השם. האור החיים 4. תירץ ללמדנו שרב הנסתר על הנגלה מאחר ובכל ציווי של השם יתברך הדברים עמוקים לאין ערוך ולא ניתן לכותבם אלא כפי שמסר להם משה בציווי השם, אך עדיין קשה. ב. עוד אמרו חז"ל 5. שכנגד שמונה עשר פעמים שנאמר כאשר צוה השם למשה נתקנו שמונה ברכות בתפילת לחש, והשאלה מה הקשר בין הנאמר לתפילה? ג. עוד שאלו הראשונים מדוע בכלי המשכן הספיק פעם לומר שעשו כאשר צוה השם למשה ואילו בבגדי כהונה חזרו וכתבו על כל בגד בנפרד?

טבעו של אדם

כאשר נתבונן מטבעו של אדם לחקור ולדרוש ולהבין כל מה שעושה מפני שבזה מבטא את העצמאות שלו וקיומו שאינו דבר שמוכן מאליו אלא חייב לבטא את הבנתו ודעתו בכל מעשיו ומה שנראה בעיניו כפי הבנתו הוא עושה ולא הוא נמנע, ויותר מכך שאוהב להתחכם ולנסות לפעול בכל מיני דרכים כפי חוכמתו להשיג את מבוקשו והדבר בא לידי ביטוי הן בחייו וצרכיו הגשמיים שבגלל תכונה זו פועל פעמים רבות בדרכים עקלקלות ובערמומיות להשיג את מבוקש ומטרתו, וכן בעבודת השם האדם מתחכם בקיום המצוות ויודע לעגל פינות ולעשות קיצורי דרך כיון שלפי הבנתו אין הדבר מוכרח או יש לו הסבר אחר להימנע ולשנות כפי מצבו וכן על זה הדרך. אולם תורתנו הקדושה מלמדת אותנו שזו הדרך הנכשלת, וההיפך הוא הנכון לנהוג במידת התמימות כפי שנבאר.

להגיד שבחו של משה שלא שינה ונהג במידת התמימות

ובזה נבוא לביאור פרשתנו מבואר במדרש תנחומא 6. שנכתב בכוונה על כל בגד ובגד כאשר ציוה השם למשה מפני שהיו אשר הרהרו אחרי מעשיו של משה שמא עשה הדברים על דעת עצמו והקב"ה כתב בתורה להעיד על מעלתו של משה שכל פרט ופרט שנעשה בציווי השם למשה. ואמנם עדיין קשה למה רק בבגדי כהונה ולא נאמר כך גם בכלי המשכן, כתב במשיבת נפש 7. כיון שבכלי המשכן אשר משרת את כלל ישראל לא יעלה על הדעת לזלזל ולשנות ממה שנצטווה, אולם בגדי אהרון ובניו אשר נועדו לכבוד ולתפארת הכוהנים שזה פרטי היה מקום לומר שבזה לא כל כך היית הקפדה ונעשו שינויים מציווי השם יתברך לכן כתבה התורה על כל בגד ובגד שנעשה ללא שום שינוי אלא כרצון השם בהיותו מבטל את דעתו וכל ישותו ועצמאותו כלפי ציווי השם יתברך, ולכן חוזרת התורה להדגיש בכל בגד בנפרד שלא נטעה שזה נעשה רק בבגד הראשון או השני אלא בכל בגדי הכוהנים, וזו השלימות שהולך במידת התמימות ואינו משנה דבר לפי הבנתו, כדכתיב (בראשית כה) ויעקב איש תם ותרגם אונקלוס "ויעקב גבר שלים". וכן כתב הרמב"ן (דברים יח, יג) "תמים הוא השלם בדבר.

בדומה לכך נאמר אצל אהרון ללמד שבחו של אהרון שלא שינה מידת התמימות

כתב בשו"ת מהרי"ל דיסקין דברי אגדה ויעש כן אהרן אל מול פני המנורה העלה נרתיה כאשר צוה ה' את משה (במדבר פרק ח פסוק ג) בפרשת בהעלותך פירש רש"י על הפסוק ויעש אהרן כאשר צוה ה', מלמד שלא שינה. וקשה מה חידש הרב על אהרן שלא שינה מה שצוה ה', מה שבח יש לו בזה? אך אמרו חז"ל אבן גדולה היתה לפני המנורה שבו הכהן עומד ומטיב, אך אהרן לבדו לא היה צריך לאותו אבן, אלא אפילו היה עומד על הרצפה ג"כ יכול להטיב את הנרות, אך שלא לשנות לדורות עמד ג"כ על המעלה, והי' גם הוא צריך לשנות להטיב את הנרות, וזהו השבח של אהרן שלא שינה לדורות.

עוד כתב המגיד מדובנא בספרו "אהל יעקב" (פרשת בהעלותך) לבאר שלמרות חכמתו של אהרון שיכל לערב שיקול דעתו בעשיית ציווי השם למשה בכל זאת אחז במידת התמימות לעשות כפי שנצטווה ללא שינוי, וכמו שאמר שלמה המלך החכם מכל אדם אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני. והביא על כך משל לשלושה חולים אותה מחלה והלכו לאותו רופא וקיבלו אותה תרופה אלא שהראשון מבין קצת ברפואה והתחכם ולא שמע לרופא ומת, השני תמים לא מבין ועושה מה שאמר הרופא וניצל, והשלישי אמנם פיקח ומבין אך למרות זאת ביטל דעתו לרופא ושמע וניצל וזה מעלתו גדולה יורת כך אהרון ושלמה זהו שבחן.

והוסיף הרה"ג א"ל שטיינמן זצ"ל באילת השחר שמות (פרשת פקודי) פרק לט פסוק א ויעשו את בגדי הקדש אשר לאהרן כאשר צוה ה' את משה. צ"ב למה התורה חוזרת ואומרת כך על כל דבר שעשו? וי"ל משום שקשה לאנשים לקיים בדיוק כפי הציווי בלי לשנות כלום, ובדרך כלל אנשים עושים בשינוי מועט, וכיון שהם עשו בדיוק כפי שנצטוו התורה מדגישה בכל פרט ופרט שעשו כאשר צוה ה' את משה:

חטא אדם וחווה

הנה מעלת מידת התמימות היא בזה שהאדם מבטל את העצמיות שלו כלפי הבורא יתברך ואינו מנסה להתחכם בכדי לעשות רצון הבורא יתברך בהיותו יודע ומאמין שהיכן שהשכל של האדם נגמר שם מתחיל עומק חכמת השם בכל תורתו ומצוותיו כך שקצרה דעת האדם מהשיג כוונת הבורא יתברך בכל תורתו ומצוותיו ואין מקום לשכל האדם להיות מעורב בעשיית התורה והמצוות, ובעצם כל חטא אדם הראשון נבע מפיתוי הנחש לאכול מעץ הדעת אשר על ידו יוכלו להבין ולהשכיל בין טוב לרע, כמו שאמר הנחש לחווה בראשית פרק ג פסוק (ה) **כִּי יִדַע אֱלֹהִים כִּי בְּיוֹם אֲכָלְכֶם מִמֶּנּוּ וְנִפְקָחוּ עֵינֵיכֶם וְהִיִּיתֶם כְּאֱלֹהִים יֹדְעֵי טוֹב וָרָע:** ויש לשאול ובאמת מדוע נאסר על אדם וחווה עץ הדעת הרי התורה מעידה שלאחר שאכלו בראשית (פרק ג פסוק ז) **וַתִּפְקְחֶנָּה עֵינֵי שָׂנִיָּהֶם וַיִּדְעוּ כִּי עֵרְוָם הֵם וַיִּתְּפְרוּ עָלֶיהָ תְּאֵנָה וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם חֲגָרֹת:** ואם כן מדוע השם יתברך מנע מהם? אולם רצון השם יתברך כמו שציווה לאברהם (פרשת לך לך) פרק יז פסוק א **וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי אַבְרָהָם לֵשׂ דִּי הִתְהַלַּךְ לְפָנַי וְהָיָה תָמִים:** ולכן השם יתברך ברא את האדם שילך בתמימות עם השם יתברך שזו דרך עבודת השם, מאחר וכאשר האדם מערב את שכלו בדבר הרי משנה דברים כפי הבנתו וזה מקור כל הכישלון והחטא של אדם וחווה.

ניסיונות אברהם במידת התמימות

כמו כן כל ניסיונות אברהם היו לבחון אם הולך בתמים עם השם ואינו מתחכם להבין לפי שכלו והבנתו, כגון ניסיון לך לך אשר לא גילה לו להיכן ללכת אלא בהמשך הדרך יורה מה לעשות והוא עוזב את ביתו ומולדתו אל הלא נודע באמונה תמימה מבלי להרהר ולנסות להבין את הדבר. כמו כן ניסיון העקידה אשר ציווה השם יתברך נגד השכל והיו שאלות רבות וכאשר מבואר בחז"ל במסכת סנהדרין דף פט ע"ב שהשטן ניסה למונעו מכך בטענות שכליות שזה בנו יחידו והקב"ה הבטיח לו שממנו יהיה זרעו ויהיה חילול השם בעולם שכל הזמן דיבר נגד השוחטים בניהם לבודה זרה וכדומא, אבל אברהם עמד ואמר אני בתומי אלך אחרי דברי השם מבלי לחקור ולדרוש. וכן ניסיון הברית מילה שבעצם אינו מבין כיצד נעשה תמים על ידי מעשה הברית כדכתיב התהלך לפני והיה תמים, אך אברהם למרות שבשכל אין הבנה לדבר מדוע לעשות ברית איזה תועלת יש בדבר לחתוך חתיכה מבשרו ולפגום גופו, אולם קיים הציווי בלי שאלות אלא הלך בתמימות אחר דבר השם זו השלימות. עד שחז"ל 9. אמרו במדרש שכל מה שזכו ישראל לקבל התורה בזכות תמימותו של אברהם.

תמימות רות ואנשי ננוה

והוסיף דוגמאות נוספות בספר בנין שלם. וכך זכתה רות להקים את בית המלוכה בזכות תמימותה ללכת עם נעמי ללא כל הגיון אנושי ואילו ערפה שפעלה בהגיון נדחתה מעם ישראל אפילו באומות העולם מצויה לעיתים הנהגת תמימות ששכרה בצידה. **וכן אצל אנשי ננוה יונה ג'.** כאשר התעוררו מדברי יונה הנביא ושבנו מדרכם הרעה ויאמינו אנשי ננוה באלוהים יונה ג ה אזי אפילו גזל מריש קורת בניה ובנאו בבירה שילב את הקורה

במבנה ארמונו מקעקע כל הבירה כולה ומחזיר מריש לבעליו כלומר הורס את כל ארמונו כדי להחזיר לבעלים המקוריים את חפציהם ולא מסתפק בהחזרת דמי החוב וזאת כמובן מתוך הבנה תמימה של הצווי האלוקי בפי יונה הנביא.

נעשה ונשמע

ובעצם כל מעלת עם ישראל שקיבלו את התורה בזה שהקדימו ואמרו נעשה ונשמע עד שמבואר **במסכת שבת דף דף פח ע"א**

אמר רבי אלעזר: בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע יצתה בת קול ואמרה להן: מי גילה לבני רז זה שמלאכי השרת משתמשין בו? דכתיב ברכו ה' מלאכיו גברי כח עשי דברו לשמע בקול דברו, ברישא עשי, והדר לשמע. **וכתב בית הלוי שמות (פרשת כי תשא) פרק לא פסוק (יג)** ולכאורה למה לא אמרו כסדר הלשון נשמע ונעשה והרי אי אפשר לעשות מבלי שמקודם ישמעו כדי לידע היאך ומה לעשות? אלא ביאור הדבר שלשון ונשמע האמור כאן אין הכוונה על שמיעת האוזן דזה ודאי כבר נכלל בכלל אמרם נעשה דאין מקום לקיים העשייה מבלי שישמע האוזן מקודם, רק פירושו שמיעת הלב והבנת הדברים בעומקן, ועל כן אמרו נעשה ונשמע דנעשה הוא קבלה שקיבלו על עצמם לקיים המעשה כפי אשר יהיו מצווים, ואמרו עוד ונשמע דגם יתנו לב ללמוד בדברי תורה להבין עומק הדברים וסודותיהם והפנימיות שבהם.

ההבדל בין ישראל לאומות התמימות או התחכמות

ולאחר מכן מספרת הגמרא שם על אותו מין שראה את רבא שקוע בלימוד והניח אצבעותיו תחת רגליו ובצבץ דם ולא הרגיש ופנה אליו ואמר לו שאתם עם פזיז שהקדמתם נעשה לפני נשמע בלי לבדוק את יכולתכם לעמוד בדבר ועד עכשיו אתם ממשיכים כך שאינך שם לבך לאצבעותיך. והשיבו רבא בפסוק ממשלי פרק יא פסוק ג **תַּמָּת יִשְׂרָאֵל תִּנְחַם וְסִלַּף בּוֹגְדִים וְשָׂדֵם יִשְׂדָּם**: אנחנו שהולכים בתמימות נאמר תומת ישרים תנחם, אתם שמתחכמים עליכם נאמר וסלף בוגדים ישדם.

ביאור דברי המין ודברי רבא על קבלת התורה: לכאורה אפשר לטעות ולחשוב שיש בכך צדק הרי הקב"ה ברא אותנו לתוך המציאות ויש בנו רצונות רבים אם כן נראה שעלינו לממש ולהגשים רצונות אלו בימינו רווחת האמרה כל אחד והאמת שלו, פעמים רבות משמעותה היא כל אחד והרצונות הפרטיים האינטרסים האישיים והיצרים שלו במידה מסוימת בכולנו יש נטייה להגשים את עצמנו, ולראות בביצוע רצונותינו מטרה ראשית חלילה, אמנם על גישה זו נאמר בפסוק וסלף בוגדים ישדם, מדוע מכוונים האוחזים בגישה זו בוגדים? בגידה היא חוסר נאמנות הגישה שלפיה נוצרנו כדי לממש את רצונותינו יש בה התעלמות מרצון ה' והתכחשות לתורה בגישה זו יש הפניית עורף וחוסר נאמנות לה' ולתורתו ועל כן היא מכוונה סלף בוגדים' הנטייה לראות את מטרת החיים בהגשמה של רצונותינו הפרטיים היא הפניית עורף לרצון ה' ולמגמתו בבריאה ועלינו להשתחרר ממנה כאמור, עיקרה של אמירת נעשה ונשמע' הוא שעם היותנו מלאי רצונות שאיפות וחלומות

אנו מסוגלים להיות מלאכים שליחים של דבר ה' בעולם זוהי מידת התמימות המבוארת בפסוק תומת ישרים תנחם' שמביא רבא. על תמימות זו נצטוינו בתורה תמים תהיה עם ה' אלוקיך יש להתבונן מהי התמימות שנצטוינו עליה ההשקפה האנושית הפשוטה רואה במידת התמימות טיפשות או נאיביות הנובעת מחוסר התפתחות ודאי שאין זוהי משמעותה של מידת התמימות שנצטוינו עליה בגמרא כמבואר שמידת התמימות נובעת ממידה מרוממת נעלה של שלמות כך אמר רבא למין. משמעותה של מידת התמימות היא אפוא ההתנערות מהחשבונות האנושיים הקטנים מנקודת המבט האישית התועלתית על המציאות ודבקות מוחלטת ברצון ה' ההיפך מן ההליכה בתמימות הוא הניסיון לחיות על פי החשבונות האנושיים לחיות חיים המנותקים משם ה'. מלשון הפסוק תמים תהיה עם ה' אלקיך' נראה שהתמימות נובעת מהיכולת להיות עם ה' ההימצאות עם ה' המודעות לערך האלוקי של החיים למטרתם העליונה מביאה אותנו להיות תמימים עם ה' אלוקינו. ובעצם המבדיל בין ישראל לשאר האומות שעם ישראל מתאם עצמו לתורה ולזאת הולך בתמימות אחר דבר השם, ואילו האומות רוצים שהתורה תתאים להם. **עוד כתב בית הלוי שמות (פרשת כי תשא) פרק לא פסוק (יג)** והנה זה האיש הסובר בדעתו שיודע תכלית המכוון במצות הוא עלול יותר להכשל וצריך זריזות ושמירה יתירה בעצמו דלא יטעה לפעמים לילך אחר שכלו להוסיף או לגרוע קצת בהם כפי הבנתו. וכמו שמבואר **במסכת סנהדרין (דף כ"א)** מפני מה לא נתגלו טעמי תורה שהרי שני מקראות נתגלה טעמם ונכשלו בהם גדולי עולם כו' אמר אני ארבה ולא אסור לבי, לאפוקי מי שאינו יודע כלל הטעמים הרי הוא בטוח יותר בעצמו שלא יסור מן דרכי התורה ימין ושמאל אף נטיה קטנה בפרט אחד מן המצוה כיון דאינו יודע טעמה מאומה. וזהו שנתכוונו ישראל אז בעת קבלתם והקדימו נעשה לנשמע, שבתחילה אמרו נעשה קודם השמיעה והכוונה שקיבלו על עצמם העשייה כמי שאין לו שום הבנה כלל ורק מקיים צויו של האדון ושלא לדון בדברים אחר שכלם למען לא ינטו ממנה ימין ושמאל ואחר כך אמרו ונשמע שגם נלמוד חלק זה דהיינו ההבנה אבל אין העשייה תלוי בהבנה. ולמעלה זו כיוונו חז"ל **במסכת חולין (דף ה')** על פסוק (תהלים לו) אדם ובהמה תושיע ה' **אלו בני אדם שהם ערומים בדעת כאדם ועושים עצמן כבהמה.**

כל המצוות חוקים נלמד מפרה אדומה

עוד המשיך בבית הלוי בזה יבואר הפסוק דאמר (במדבר יט) זאת חוקת התורה כו' ויקחו אליך פרה כו' ולכאורה הרי פרה הוא רק מצוה אחת שבתורה ואמאי קרי ליה חוקת התורה, ורק שמפרה יתברר להאדם שאינו יודע מאומה מכל מצות שבתורה וממילא כל התורה חוקה היא, וההסבר לזה שהרי כל המצות מקושרים ומשולבים אחת לאחת וכולם תלויים זה בזה וכמו שבאדם השפל יש בו רמ"ח אברים ושס"ה גידין וכולם קשורים ותלויים אחד באחד כן המצות הרמ"ח עשין ושס"ה ל"ת קשורים כאחד והם כולם אחד ואי אפשר לירד לסוף אחת מהם בלא ידיעת כולם וכיון שהגיע לפרה ולא ידע טעמה מוכח ממילא שאינו יודע כולם, ונמצא היוצא מדברינו שפרה אדומה הוא סייג וגדר גדול לאדם המתבונן

בשכלו לחקור בטעמי המצות לבל יכשל בהם לדון אחר שכלו ולהרוס ולומר אנכי הרואה לידע טעמים ועל ידי זה יוכל להכשל להוסיף או לגרוע רק צריך לעשות הכל בכל הפרטים כפי מה שקבלנו מרבותינו על פי כללי התורה וההלכה הקבוע בלי נטות מאומה מדברי השו"ע כיון דהוא יודע בעצמו שאינו יודע עומק הדברים, ונמצא שמצות פרה הוא מנגד ממש למעשה העגל והיא סייג וגדר שלא להכשל עוד ברעיונות כאלה לבדות מלבו עבודות ומעשים חדשים שלא נתקבלו מרבותינו הלכה: וכך אמר המשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל בשיחותיו שמסר בגלות שנחאי כל המצוות גם כן הן חוקה ואף שאנו יודעים ומבינים טעם כלשהו למצוות מסויימות מכל מקום בכל מצוה מונחת חכמה כה רבה עד שאי אפשר לצמצם ולהבין את הטעם האמיתי שבכל אחת מהם, וכל מה שאנו מבינים אין זה אלא טיפה מן הים לעומת פנימיות הדברים כי התורה יש לה עומק בלי גבול ותכלית, וכך מצינו בספר החינוך שנתן טעמים לכל המצוות ובידוע שגם לפרה אדומה מצינו כמה טעמים כגון תבוא האם ותקנח צואת בנה, ומכל מקום אמרו חז"ל שאין טעם למצוה זו וזאת ללמד אותנו שאף שמצינו לעתים טעם למצוות עלינו לדעת שכל המצוות אינם אלא חוק.

עשיית המשכן ובגדי כהונה כאשר צוה ה' למשה לתקן חטא העגל שעשו מדעת עצמם

עוד כתב בית הלוי בזה נבין מה דבפרשת פקודי דעל כל פרט ופרט ועל מעשה ומעשה שעשו במשכן כתוב מפורש כאשר צוה ה' את משה ותיבות הללו כתובים כמעט בכל פסוק ופסוק שבאותה פרשה והלא דבר הוא. רק הענין שמעשה המשכן הרי בא לכפר עליהם על מעשה העגל, וכמו שמבואר במדרש רבה פרשה ויקהל (מח ו) חטאו בנזמים דכתיב פרקו נזמי הזהב ובנזמים נתרצה להם הביאו חח ונזם (שמות לה), וכיון שעיקר חטאם בעגל היה מה שרצו להתחכם מעצמם לעשות על פי ידיעתם וחכמתם מעשה אשר לא נצטוו עליו, ולזה במעשה המשכן שבא לכפר נאמר על כל אשר עשו כאשר צוה ה', כלומר שהגם שבצאלאל היה יודע לצרף אותיות שנבראו בהם שמים וארץ והיה יודע רמזים וסודות במלאכתו עם כל זה במלאכתו היה כל כוונתם רק כאשר צוה ה' ונתכוונו רק לעשות ציווי ורצונו יתברך לא משום שהשכל של עצמם מחייבם לעשות כן, וזהו שכיפר להם על חטא העגל:

גלות ספרד בגלל חוסר מידת התמימות

כתב בשו"ת זכרון יהודה סימן צא עסק בנו של הרא"ש זצ"ל בשאלה מדוע הגלות מתגברת עלינו בכל יום ובמיוחד מהו הטעם שהתרגשה הצרה הנוראה של גלות ספרד וכתב שם כי הסיבה הראשית לכל זה הוא חוסר הקיום המוחלט של הציווי תמים תהיה עם ה' אלוֹקֵיךְ עוֹן זֶה מוֹנֵעַ אֶת הַגְּאוּלָּה וּמַגְבִּיר אֶת צְרוּת הַגְּלוּת אֲשֶׁר בְּעוֹכְרֵינוּ.

בזכות מידת התמימות זוכה לעושר

מבואר במסכת בבא מציעא דף לה ע"א ומאי שנא לזה דמהימן ליה למלוה, ומאי שנא מלוה דלא מהימן ליה ללוה? לזה מקיים ביה במלוה תמת ישרים תנחם, מלוה מקיים ביה בלוה וסלף בוגדים ישדם. ביאורו שיש הבדל בין המלוה ללוה בנאמנות שהלוה מאמין

למלוה ואילו המלוה אינו מאמין ללוה ומבארת הגמרא טעם הדבר היות והמלוה עשיר שיש לו כסף להלוות בהכרח שהוא מתקיים בו תומת ישרים תנחם כיון שהולך בתמימות השם בעזרו, ואילו הלוה שמצבו הכלכלי קשה כנראה סלף בוגדים ישדם כיון שהוא מתחכם ואינו הולך בתום ויושר לכן הוא עני ואינו נאמן.

אמונת חכמים תמימה

מספרת הגמרא במסכת פסחים דף מ"ב למקומם של בני פפוניא הזדמן רב מתנה ודרש בפניהם בהלכות הפסח בין השאר הזכיר הלכה מהלכות אפית מצות הדורשת להשתמש לאפית מצות במים שלנו כוונת הרב היתה בוודאי למים שנשאבו לפנות ערב ולנו במשך הלילה בכלים שאובים, אך בני פפוניא טעו בהבנת הדברים וסברו שהבטוי שלנו היינו בטוי של שייכות מים השייכים לנו לרב וביתו, ולכן בבוקר יום המחרת התיצבו כולם כאיש אחד מצוידים במכלי מים ריקים כדי לקבל מהרב את מי האפיה איש מהם לא העלה בדעתו לערער על דרישת הרב ולהרהר בלבו או לאזני חבריו כיצד יתכן הדבר שבמשך עשרות שנים אפו מצות כמנהג כל בית ישראל ולפתע מגיע רב אורח ומשנה סדרי בראשית וכי הם חבורת גרים או בעלי תשובה זה מקרוב, בכל זאת באו בני פפוניא פעלו בתמימות "ככל אשר יורוך" בכפוף למגבלות הלכתיות שאין כאן המקום לפרטן.

מעשה שהובא בספר פניני דברי יאשיהו פינטו.

מעשה שהיה באחד הצדיקים, שנגלה לו בחלום חזיון הלילה, כי על שני אנשים העולם מתקיים. שאל: מי הם השניים? אמרו לו: האחד מתפלל בבית כנסת פלוני, והאחד בבית כנסת פלוני. והיכן קובעים את מקומם? הוסיף לשאול. השיבו לו: זה עומד בזווית זו ומתפלל וזה עומדת בזווית זו ומתפלל. ביום שבת קודש, הועיד פעמיו לאחד מבתי הכנסת שנאמרו לו במחזה, נתן את עיניו בקרן זווית, וראה איש פשוט לבוש בפשטות, עומד ומתפלל בפשטות גדולה. חשב, בוודאי איש זה אחד מל"ו צדיקים נסתרים שבדור, ובתוך סידורו התמים למראה, מסתתרים שמות קדושים, כוונות וייחודים. קרב אליו בלאט, ומה מאוד נדהם כשראה שהאיש מתפלל תפילת שמונה עשרה של חול... כשהפסיע לאחוריו, ניגש אליו: אמור נא רחמימאי, הלא שבת היום, ומדוע תתפלל תפילה של חול? השיב האיש: אוהב אני מאוד את השבת ומשתוקק לעשות למענה כל שביכולתי, על כן מתפלל אני תפילה של חול שהיא יותר ארוכה ויש בה תשע עשרה ברכות... ביום ראשון פנה הצדיק לבית הכנסת השני, נתן עיניו בקרן זווית, ושוב ראה איש פשוט לבוש בפשטות, עומד ומתפלל בפשטות גדולה. חשב, בוודאי איש זה אחד מל"ו צדיקים נסתרים שבדור, ובתוך סידורו התמים, יש שמות קדושים וייחודים עליונים. קרב אליו בלאט, ומה מאוד נדהם כשראה שהאיש מתפלל תפילת שבת קודש... כשהפסיע לאחוריו, ניגש אליו: אמור נא אהובי, הלא יום חול היום, ומדוע תתפלל תפילה של שבת? השיב האיש: אוהב אני עד מאוד את הקב"ה ומשתוקק לעשות למענו כל שביכולתי. כיוון שראיתי שתיקנו אנשי כנסת הגדולה תפילה מיוחדת זו ליום השבת שהוא היום הנבחר מכל הימים, החלטתי להעניק לקב"ה בכל יום תפילה שכזאת, לעשות נחת רוח לבורא יתברך! נתן הצדיק אל ליבו את

מה שהראוהו משמים, והבין שהעיקר הנרצה והאהוב לפני ה' הוא התמימות, וכשם שאמרו (ברכות ח'): אחד המרבה ואחד הממעט ובלבד שיכווין ליבו לשמים. ופירשו צדיקים: לא כשם שסבורים העולם ש"בלבד שיכוון ליבו לשמים" נסוב על הממעט, כי הממעט יכוון ליבו לשמים בדרך כלל.

בזכות מידת התמימות נולד מרן הרב שך זצ"ל

בקהילה קטנה באירופה לפני מלחמת העולם הראשונה חיה אשה צדקנית עשרה ילדים היו לה בשעה שעמדה לקראת לידתו של אחד מילדיה חל בו סיבוך כלשהו והרופאים יעצו לה לסיים, חלילה וחס. הצדקנית הזו לא עשתה חשבונות ולא שמעה בקול הרופאים אלא הלכה בתמימות עם בוראה ולבסוף נולד לה בסייעתא דשמיא בן נוסף בריא ושלם לא עברו שנים רבות והגיעו ימי הזעם ימי שואת אירופה ושמונה מתוך ילדיה עלו על המוקד על קידוש שמו יתברך ורק שנים מילדיה נותרו לפליטה בן ובת הבן שנותר היה הוא אותו אחד שאמו התעקשה להולידו למרות תחזיות הרופאים והנה מכל בניה דוקא הוא ניצל דוקא הוא היה זה שהשאיר שם ושארית למשפחה עד כאן כשלעצמו מדובר בסיפור מרגש אבל כאן מגיע הפרט היותר מרגש בסיפור אותו בן שנותר לפליטה היה לא אחר מאשר מאור דורנו רבן של כל בני הגולה מרן הרב שך זצ"ל בשעת מעשה לא ידעה אמו הצדקנית שהיא נושאת בקרבה את גדול הדור הבא אך כל מה שנדרש ממנה היה ללכת בתמימות ולא לשים את ליבה לעצות הרופאים ורק מפני שהיא נהגה בתמימות עם הקב"ה ולא עשתה חשבונות היא זיכתה את העולם כולו במאור הדור מרן הרב שך זצ"ל זאת היא כוחה של תמימות.

מוסר השכל

למדנו מפרשתנו עד כמה חייב האדם לקנות את מידת התמימות אלא שיש שני חלקים במידה זו יש תמימות באמונה ויש תמימות בביטחון על מאורעות חיי האדם, ובפרשתנו נדבר על מידת התמימות בקיום התורה והמצוות ובאורח חיי האדם שרצון השם יתברך שהאדם ילך בתום כאשר ציוה לאברהם אבינו התהלך לפי והיה תמים וביאור שאין לאדם להתחכם לקיים את התורה והמצוות כפי הבנתו ולשנות ולחפש קצורי דרך בעבודת שם, וכן להנהיג את אורח חייו בערמומיות ובדרך עקלקלות להשיג את מבוקשו, בהיות וכאשר האדם רוצה לעשות הכל לפי הבנתו הרי מובטח לו הכישלון כמו שטעה שלמה המלך והרבה לו סוסים וכסף או כרבי ישמעאל שהתיר לעצמו לקרוא לאור הנר מפני שבטח בעצמו שלא ונכשל, ובעצם זה כל כישלון אדם וחווה שרצו להבין ולהשכיל, אולם השם יתברך ציוה את אברהם וזרעו אחריו ללכת בתמימות ואכן עמד בכל הניסיונות שהלך בציוי השם ללא נודע ועשה ברית בלי להבין ועקד בנו נגד כל עבודתו והבטחת השם ובזכות תמימותו זכינו לקבל התורה וזכו עם ישראל לדרגת נעשה ונשמע וקבלו על עצמם קיום התורה והמצוות גם אם לא יבינו וזה השבח של עם ישראל להבדיל מהאומות שרוצים שהתורה תתאים לאורח חייהם, וכל ההולך במידת התמימות זוכה שהשם עימו זוכה להצלחה וניצול מגזרות רעות, וכך הדבר באמונת חכמים כאשר הולך בתמימות זוכה

לישועות, יעזור השם שנזכה לקנות את מידת התמימות לעשות רצון השם בעבודתנו
ואורח חיינו ובוזה זכה לגאולה בקרוב בחסד וברחמים אמן.

החותם בברכת שבת שלום ומבורך.

הצב"י מרדכי מלכא עיה"ק אלעד

*

מקורות

1. ויקרא רבה (וילנא) (פרשת ויקרא) פרשה א סימן ז. וכן הוא במדרש הגדול שמות (פרשת פקודי) פרק מ פסוק לח רבי שמואל בר נחמני אומר מפני מה כתוב על כל דבר ודבר כאשר צוה ה' את משה? משל למלך בשר ודם שהיה לו אפטורפוס וצוהו לבנות לו פלטורין עמד אפטורפוס ובנה לו פלטורין גדולים ושכללה ותיקנה ביותר וכתב על כל מקום ומקום שם המלך. כיון שהשלימו נכנס המלך וראה אותו וערב לו ביותר, אמר כל הכבוד הזה עשה לי אפטורפוס שלי וחקק שמי על כל מקום ומקום ואני בפנים והוא בחוץ קראו לו ויבוא, כך משה רבינו כשהשלים כל עבודת המשכן וכתב על כל פרשה ופרשה כאשר צוה ה' את משה נגלה הקדוש ברוך הוא והשרה שכינתו בו וראה אותו וערב לו, כענין שנאמר וערבה לה' מנחת יהודה וירושלם (מלאכי ג, ד), אמר כל הכבוד הזה עשה לי בן עמרם והוא בחוץ ראוי לו ליכנס למחיצה שלי ולהסתופף בצל שכינתי, מיד ויקרא אל משה. והוסיף המהרש"א [מהדורה בתרא] מסכת שבת דף פט ע"א גמ' א"ל הקדוש ברוך הוא למשה הואיל ומעטתה עצמך תקרא על שמך שנא' זכרו תורת משה וגו'. יש לפרש הענין ע"פ מדרשי ילקוט פ' ויקרא מה כתיב למעלה מן הענין פ' המשכן כאשר צוה ה' את משה וגו' משל למלך שצוה את עבדיו לעשות לו פלטורין על כל דבר שהיה בונה היה כותב עליו שמו של מלך כו' אמר המלך כל הכבוד עשה לי עבדי ואני מבפנים והוא מבחוץ קראו לו שיכנוס לפנים כך משה על כל דבר שהיה בונה היה כותב עליו כאשר צוה ה' את משה אמר הקדוש ברוך הוא כל הכבוד הזה עשה לי משה ואני מבפנים והוא מבחוץ קראו לו שיכנוס לפנים לפיכך ויקרא אל משה כו' שהענין הוא לדעתי כי אדם אחר לא היה המלך מניח אותו לילך לפנים לחדר שהמלך שורה בו שלא יתגאה לומר שהוא שוה למלך וליקח גדולה לעצמו משא"כ לזה האיש שרואה המלך בו שמשפיל עצמו שלא ליקח שררה לעצמו כלל רק תולה כל הכבוד במלך אין חושש המלך כלום ומניחו לילך לחדרו ממש וכן משה שתלה כל הכבוד וגדולה בהש"י וכתב כאשר צוה ה' את משה לכן קראו אותו הקדוש ברוך הוא לחדרו וזה יכול להיות כוונת המדרש סוף פ' כי תשא כתוב לך התחילו המלאכים לומר אתה נותן רשות למשה שיכתוב מה שהוא מבקש שאמר לישראל אני הוא שנתתי לכם התורה אני שכתבתי ונתתי אמר הקדוש ברוך הוא ח"ו שמשעה עושה הדבר הזה ואפי' עושה נאמן הוא שנאמר בכל ביתי נאמן הוא כל העולם נתקשה במדרש זה ולדידי מיושב שאמר ח"ו שמשעה יעשה דבר זה לכתוב מה שהוא מבקש ואפילו עושה בענין שהוסיף יום אחד ושיבר הלוחות אין לחוש שיתפאר עצמו לתלות הגדולה לעצמו לומר אני נתתי התורה וכתבתי כי נאמן הוא שנאמר בכל ביתי נאמן הוא ר"ל בכל בנין ביתו שהוא המשכן

היה נאמן וכתב כאשר צוה ה' את משה לא תלה הכבוד לעצמו רק לי להש"י דהיינו נאמן שאין מבקש של אחרים אפילו כבוד של אחרים אין לחוש שיכתוב מה שהוא מבקש כדי לומר אני הוא שנתתי התורה וזה הענין הגמרא מאחר שמעטת עצמך ואמרת מי אני שיתן לי התורה לכן אקרא התורה על שמך כי אין לי חשש אם אקרא על שמך שתתגאה ותתפאר עצמך אני הוא שכתבתי ונתתי התורה כי אני רואה מדת ענוה לך שמיעטת עצמך ממילא אין לי לחוש כלל וזה כוונת המדרש רבה פ' תצוה ואתה הקרב אליך הרע למשה א"ל הקדוש ברוך הוא תורה היתה שלי ונתתיה לך כו' ר"ל היה רע בעיני משה על גדולת אהרן א"ל הקדוש ברוך הוא תורה היתה שלי ונתתיה לך לקרוא התורה על שמך כאילו היא שלך ומאיזה טעם עשיתי זאת אלא בשביל מדת ענוה שבך ואיך עכשיו מדת הגאווה אצלך וק"ל ועי' בפרק כל כתבי מ"ש שם:

2. **רמב"ן שמות (פרשת ויקהל) פרק לו פסוק ח** והנה לא הזכיר במשכן וכל כליו כאשר צוה ה' את משה, אבל באלה הפקודים בבגדי כהונה יזכיר כן בכל דבר ודבר. והטעם, כי כלל מלאכת המשכן בפסוק שאמר בסוף (להלן לח כב) ובצלאל בן אורי בן חור עשה את כל אשר צוה ה' את משה. ואולי היה זה מפני שנוי הסדר, כמו שהזכירו רבותינו (ברכות נה א). ועל הכלל כל זה דרך חבה ודרך מעלה, לומר כי חפץ השם במלאכה ומזכיר אותה בתורתו פעמים רבות להרבות שכר לעוסקים בה, כענין מה שאמרו במדרש יפה שיחת עבדי אבות לפני הקדוש ברוך הוא מתורתם של בנים, שהרי פרשתו של אליעזר שנים ושלשה דפין היא:

3. **ספורנו שמות (פרשת פקודי) פרק לט פסוק (ה)** כאשר צוה ה' את משה. בכל עשייה שעשו האומנין היתה כונתם לעשות רצון האל יתברך שצוה זה למשה: **וכ"כ באור החיים שמות (פרשת פקודי) פרק מ פסוק יט** וטעם כפל הדבר בכל פרט ופרט להראות שכל פרט הוא חשוב מצוה בפני עצמו וראוי ליאמר עליו לבדו צוה ה' את משה:

4. **אור החיים שמות (פרשת פקודי) פרק לט פסוק א** עוד נראה לפי מה שקדם לנו כי אין לך מצוה שאין בה פרטי ההשכלה ולא נכתב בתורה אלא מיעוט כמאמר ר' יוחנן בהניזקין (גיטין ס' ב) ומלבד זה יש בכל מעשה ממעשה המשכן מושכל, והוא פנימיות הדברים ואלה יעשו בכוונת הלב ובשכליות הנעלם ויעשו דבר במינו כידוע ליודעי דעת והבנין, והוא מה שרמזה התורה בכל פרט ופרט כאשר צוה ה' את משה פירוש בעל פה ואינו מפורש בתורה לצד יקרת הדבר, ואשכילך כי המכתב הוא מבחינת המופעל והמושכל מושלל מהתקבל מקצתו בבחינת ההפעל ומקצתו גם מבחינת הנדבר כי רחוק הוא בב' הדרגות, וקצת רמז ה' בנפעל נראה ואינו נראה בסוד צורת האותיות וטעמיהם ועטרות שעל ראשיהם התגין ומעשיהם בחינת מחשבה יקראו ונגלה למשה בסיני פלאי פלאות, וצא ולמד מדרשת ר' עקיבא (סנהדרין ק"ו) ג' מאות הלכות בעליונו של למ"ד, המה ראו מעשה ה', והודיע הכתוב בכל פרטי המשכן כי עשאוהו כאשר צוה ה' את משה ככל נפלאות אשר יכוין עליהם: **וכ"כ הבעל שם טוב שמות פרשת פקודי אות א.** אלה פקודי המשכן וגו'. יש להבין בפרשה זו שנאמר בפרטות בכל מעשה ומעשה שעשו במשכן וכלים נאמר בכל אחד שעשו כאשר

צוה ה' את משה, דקשה למה לו לפרוט בכל אחד, הוי לו לומר באחרונה דרך כלל ויעשו כאשר צוה וגו', אלא התורה רמזה לנו רמז מוסר בכללות עבודת ה' יתברך ועשיית המצוות, הן שופר וסוכה ופסח ותפילין וכיוצא, שיש בכל אחת עובדא ומילולא (א) ורעותא שהוא המחשבה, וכוונת המצוה והתפילה הוא רבה ונורא, ולא כל אדם גם מבני עלייה יודעים חלק אחד מאלפי אלפים חלקים, שכוונו אנשי כנסת הגדולה בכוונת התפילה, והוא הדין בכוונת המצוות, ובאמת צורך גדול יש לכל אחד מישראל בכל אחד מן שלש בחינות הנ"ל, כי מן מעשה המצוות נעשה לבוש לנשמה בגן עדן התחתון, ומן כוונת המצוות נעשה לבוש לנשמה בגן עדן העליון, לכך עצה היעוצה, לכלול את עצמו וכוונתו, הן בתפילה והן במצוה, או בכוונת אכילתו בחול, ומכל שכן בשבת בשלש סעודות דשבת, ישתף כוונתו (ב) עם שאר שלומי אמוני ישראל, היודעין כוונת התפילה והמצוה, ועל סוד כוונת אנשי כנסת הגדולה, וכיוצא בזה, וזה סוד שכתב האר"י קודם תפילה צריך לומר ואהבת לרעך כמוך, לקיים מצות עשה זו כדי שיוכלל כוונתו ותפילתו עם היודעים ליחד מדות העליונות, ודי בזה: והנה עשיית המשכן היה הכוונה שיהיה מחשבתן (ג) על מלאכת המשכן העליון, וכמו שנאמר הוקם המשכן ודרשו (תנחומא נשא י"ח) כי בהקמת המשכן למטה הוקם למעלה, והיינו על ידי המחשבה והכוונה שעשו באיברים הנגלים למטה בגשמי, ומחשבתן היה ברוחני לבנות משכן העליון שהוא סוד בריאת שמים וארץ וכל העולמות, ולא כל מוחא סביל דא, לכן בכל פעולה ופעולה של כלי המשכן אמרו בפירוש שאנו עושין על הכוונה שצוה ה' את משה, והוא על דרך שאנו אומרים קודם עשיית כל מצוה ויהי נועם וכו': (בן פורת יוסף בהקדמה דף ח' ודף ט' עיין שם)

5. **ויקרא רבה (וילנא) (פרשת ויקרא) פרשה א סימן ח** א"ר שמואל בר נחמן בשם רבי נתן שמונה עשר צוויים כתוב בפרשת משכן כנגד י"ח חוליות שבשדרה וכנגדן קבעו חכמים י"ח ברכות שבתפלה כנגד י"ח הזכרות שבקריאת שמע וכנגד י"ח הזכרות (תהלים כט) שבהבו לה' בני אלים. **וכן באוצר מדרשים (אייזנשטיין) שלשה וארבעה עמוד תקמא שמונה עשר (ס"ה)** כאשר צוה ה' את משה שבאלה פקודי המשכן שמונה עשר פעמים, כנגד שמונה עשרה ברכות שבתפלה, לומר לך שהתפלה במקום עבודה היא, וכנגד י"ח חוליות שבשדרה, לקיים מה שנאמר כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך (תהלים ל"ה).

6. **מדרש תנחומא (ורשא) פרשת פקודי סימן יא** ולמה כתיב כאן כמה פעמים כאשר צוה ה' את משה? לפי שהרהרו ישראל אחרי משה בשעה שהיו מעמידין המשכן ולא היה עומד אמרו שמא דבר קל אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה לעשות לו במשכן ומשה מעצמו הכניסנו בכל הטורח הזה לפיכך אמר הקדוש ברוך הוא הואיל והרהרתם אחריו הריני כותב שמי על כל דבר ודבר שאני צויתי אותו לכך כתיב כאשר צוה ה' את משה בכל פעם ופעם, אמר הקדוש ברוך הוא אם בקש אדם להרהר אחרי משה יהרהר אחרי שאני אמרתי לו כל זאת ושיעשו לי המשכן.

7. **משיבת נפש שמות (פרשת פקודי) פרק לח פסוק כא** עוד יש לתמוה שבפ' ויקהל גבי מלאכת המשכן כל מה שנעשה שם לא פי' לומר שעשה כאשר צוה השם את משה, ובפ'

זו גבי עשיית בגדי כהונה נאמר על כל עשייה ועשייה כאשר צוה ה' את משה. וי"ל שבמלאכת המשכן אין כל כך שבח לבצלאל ואהליאב שטרחו לעשות בתכלית הבחירה כאשר נצטוו, כי פאר ויופי וכבוד המשכן הוא שוה לכל ישראל שהשכינה שורה כמו שנאמר בשבח הכלל מי זאת עולה מן המדבר ועדות לכל באי עולם, אכן בבגדי כהונה שהם לכבוד אהרן ובניו לבד שנאמר בהם לכבוד ולתפארת באולי לא ידקדקו כ"כ בעשייתם מאחר שהיו ישראלים, או אפילו יקנאו בהם ולא ישגיחו לכוון בא הכתוב להודיע שבחן שעשו בעיון ודקדוק כאשר צוה משה. ואח"כ בהקמת המשכן אמר ג"כ גבי כל עשייה ועשייה כאשר צוה השם את משה, כאשר אמר ה' אל משה. ותדע שלא כתב כאשר צוה ה' אותו, כי משה לא עשה שום מעשה וברצון הש"י נעשה ע"פ הנס, והבן.

8. עוד כתב המגיד מדובנא בספרו "אהל יעקב" (פרשת בהעלותך) על הפסוק: ויעש כן אהרן אל מול פני המנורה העלה נרותיה כאשר צוה ה' את משה, להגיד שבחו של אהרן שלא שינה. ולבוא אל הביאור נזכיר מאמר המדרש (ריש חקת) אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני, אמר שלמה חקרתי ופשפשתי כל התורה ומצאתי בה טעם, כיון שהגעתי לפרשת פרה אדומה אמר, אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני. דע, כי כבר נתבאר מפי סופרים ומפי ספרים שאין לחקור ולבקש טעמים על מצוות השם יתברך רק להיות תמים עם ה' אלקינו באמונה שלמה כמאמר (תהלים קיט) כי מצותיך אמונה, ונאמר (שם קיא) ראשית חכמה יראת ה', ושלמה המלך ע"ה אמר (משלי ג') אל תהי חכם בעיניך ירא את ה' וסור מרע. ומה לך להתחכם ולבקש טעמים על המצוות. וזהו מאמר (תהלים קיט) דרך אמונה בחרתי משפטיך שויתי, היינו גם המשפטים שיש בכחי לחקור טעמים אני משה את כל המצוות לדרך אחד והוא דרך אמונה לבד. וכו' משל לשלשה אנשים חולים במחלה אחת, ונתן להם הרופא סמים שוים לשלשתם. האחד לא חקר מאומה ועשה ככל אשר צוה עליו הרופא ונתרפא. השני היה קצת בקי ברפואות כנשים ויחקור בשכלו בעניני הרפואה, והדברים אשר לא הבין היה זורה אותם הלאה ומת מחוליו, השלישי היה כמו השני הנ"ל אבל היה יודע כי הרופא הוא יותר בקי והוא אומן חכם מאד, לכן גמר אומר בלבו, גם כי אנכי אחקור ואתבונן ולא אבין כמה דברים, אני סומך עצמי על הרופא ועל חכמתו כי רבה היא, ובזה לא הזיק לעצמו כל מאומה בחקירתו. כן איש ההמוני מקיים המצוות בשלמות בלי חקירה כלל, אבל החכם החוקר בכל פרט נקל אליו לעבור על אשר לא ידע, אבל אם מקדים לעצמו האמונה בגודל אלהותו וחכמתו יתברך לאין תכלית אינו נופל ע"י חקירתו. הוא הדבר בשלמה המלך ע"ה כי הוא חשב שתועיל אליו חכמתו אל קיום התורה אשר באמת כן אמר אביו החסיד ע"ה (תהלים קיט) "הבינני" ואצרה תורתך ואשמרנה "בכל לב" (כלומר שהבנת טעמי מצוות יעודדו אותי בשמירת מצוות התורה בכל לב), ואמר כל זה נסיתי בחכמה, אמרתי אחכמה בעניני התורה, והיה זה סבה אל ההיפך כי על ידי זה היא רחוקה ממני יותר מהזולת הבלתי חוקר מאומה, כי ע"י חקירתו שפט ואמר אני ארבה ולא אסור. וכן חקר במשפטים והתבונן בהם עד נקודת האמת אבל כאשר הגיע לפרשת פרה אדומה, וחקר על כל הצדדים ולא מצא בשכלו טעם מספיק, זה היה לו אות נאמן כי תורת ה' היא נשגבה מבינת אנוש ואין לאדם לחקור על מצוותיה, רק לקיים

מאמר אביו החסיד כל מצוותיך אמונה. וזה שאמר להגיד שבחו של אהרן שלא שינה על דרך משל כן האיש ההמוני מה שאינו משנה אין בזה חידוש כי הלא אין בכחו לחקור. אמנם אהרן היה לבו לב חכם והיה משכיל מאד, ועם כל זה מיאן בחקירה ולא שינה כל מאומה עכ"ל.

9. **מדרש משלי (בובר) משלי פרק יט פסוק א:** טוב רש הולך בתומו מעקש (דרכים) [שפתיו] והוא כסיל. כל מי שהולך בתומו בעוה"ז לפני בוראו, עתיד להנצל מדינה של גיהנם לעתיד לבא, שכן מצינו בנח שמתוך שהלך בתומו נקרא צדיק, שנאמר נח איש צדיק תמים (בראשית ו ט), וכן מצינו באברהם שהלך [בתום נקרא] תם, שנאמר התהלך לפני והיה תמים (בראשית יז א) וזכה לקנות שמים וארץ, [שנאמר ברוך אברם לאל עליון קונה שמים וארץ (שם / בראשית / יד יט)], שמים, שזכו בניו להנחיל את התורה שנתנה מן השמים. וארץ, שזכו בניו לפרות ולרבות כעפר הארץ, וכל כך למה, בשביל תמימות שהיתה בו.

מעלת התורה / הרב אברהם דניאל עבשטיין, מח"ס 'מי מנוחות', לייקווד בביאור "משכן העדות"

ופי' רש"י כוונת הקרא "משכן העדת" - וז"ל, "עדות לישראל שויתר להם הקדוש ברוך הוא על מעשה העגל, שהרי השרה שכינתו ביניהם", עכ"ל. הרי ביאור רש"י הכוונה בזה שהמשכן נקרא "משכן העדות" על שם שהוא עדות שהקב"ה ויתר על מעשה עגל והשרה שכינתו בתוך כלל ישראל.

וכן איתא להדיא בדברי המדרש (תנחומא סי' ד'): "משכן העדות - עדות לכל האומות שנתרצה הקדוש ברוך הוא לישראל על מעשה העגל, כיצד כשעשו אותו מעשה עמד משה ולמד עליהם סנגוריא עד שנתרצה להם הקדוש ברוך הוא, אמר משה רבש"ע ומי מודיע לאומות שנתרצית, א"ל לך אמור להם ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם (שמות כה, ח), לכך כתיב משכן העדות שהמשכן מעיד שהשכינה בישראל", ע"כ.

משכן העדות - על שם הלחות

אולם יש מהראשונים שביאור כוונת "משכן העדות" באופן אחר. שהכוונה על שם שהיה בתוך הארון הלחות שנקרא בקרא (פרק כה, פסוק טז, ופסוק כא): "לוחות העדות".

וכן איתא בדברי המדרש (תנחומא סי' ד'): "דבר אחר משכן העדות, אמר רבי שמעון בן יוחאי אין עדות אלא תורה שנאמר אלה העדות והחקים והמשפטים, משל למלך שהיה לו בת, ובנה לה פלטרין והושיבה לפנים משבעה היכלים (טרקלים) הוציא שם כל מי שיכנס על בתי כאלו הוא נכנס עלי, כך שני שמות נקראו למשכן משכן העדות זו תורה, ובמקום אחר אמר לפני משכן ה', אמר הקדוש ברוך הוא אם בזה אדם את בתי כאלו מבזה לי אם נכנס אדם לבית הכנסת ובזה את תורתו כאלו עלה ובזה את כבודי, תדע לך, ארשב"י כשנכנס אנדריאנוס לבית המקדש היה מחרף ומגדף .... משכן העדות, זו תורה שהיו יגעים בה", ע"כ. הרי להדיא בדברי המדרש שהמשכן נקרא על שם התורה שנקרא עדות.

קדושת המשכן מכח הלוחות

והוסיף על זה המשך חכמה לבאר הענין וז"ל, "דארון מוכרח להיות בו העדות, והמשכן אימת הוא נחשב לאהל מועד לאסור הבמות רק כשיש בו ארון, כדתניא תוספתא סוף זבחים (יג, ח): איזהו במה גדולה בשעת היתר במות, אהל מועד נטוי כדרכו אין הארון נתון שם. וזה שאמר שדין משכן יש לו רק כשהוא משכן העדות, שהעדות נתון בו. ויעויין ראב"ע, עכ"ל.

הרי מבואר מדברי המשך חכמה הטעם שהמשכן נקרא על שם העדות, שכל זמן שלא היה הלחות בתוך המשכן לא היה לו קדושת המשכן.

משכן - אמונה בהשי"ת

ונראה שיש לקשר הני ב' פשטים עם דברי המלבי"ם. שכתב לבאר מדוע המשכן היה נקרא "משכן העדות" וז"ל, "וקראו פה בשם משכן העדות שגם המשכן היה מעיד שהכל נעשה באמונה ממה ששרתה בו שכינה שזה לא יצוייר אם היה במלאכתם איזה עון וגניבה", עכ"ל.

הרי מבואר מדברי המלבי"ם, ששרתה השכינה רק בזה שכל מלכאתם היה באמונה שלימה בהשי"ת. ונראה לבאר, שהתכלית בבנין המשכן היה לכפר על עוון של חטא העגל. ושורש השרשים של חטא העגל היה חסרון באמונה בהשי"ת, כמו שהאריך כל המפרשים. וא"כ י"ל, שהאופן לתקן הך חטא, היינו ע"י תשובה שלימה, והיינו על ידי האמונה שלימה בהשי"ת. והאופן שבאו לידי אמונה זה, הוא ע"י שמירת התורה ולא לגזל מחבירו או לעשות שום דבר אסור בעניני ממנות.

ובאמת, זהו התכילת של כל המשכן לבא לידי האמונה שלימה בהשי"ת כדכתיב (כט, מה-מו): "וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיִיתִי לָהֶם לְאֱלֹקִים. וַיִּדְעוּ פִּי אֲנִי ה' אֱלֹקֵיהֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְשָׁכְנִי בְּתוֹכְכֶם אֲנִי ה' אֱלֹקֵיהֶם".

לתגובות: adebstein@gmail.com

מצוות הארץ בפרשה / הרב אברהם יוסף חבצלת, מרבני 'בית המדרש להלכה בהתיישבות'

קיום 'לבשומי' ביין של שביעית

איתא בירושלמי (שקלים ג, ב, ועוד): ארבע כוסות, מהו לשתותן מפיסקין. כלום אמרו שישתה לא כדי שישתה ולא שישתכר. אם שתה בפיסקן אף הוא אינו משתכר. מהו לצאת ביין של שביעית תני רב אושעיא יוצאין ביין של שביעית.

פי' הספק הראשון: האם אפשר לשתות כל כוס בכמה לגימות, בהפסקות, או שחייב לשתות מלוא הכוס בבת אחת. ופשטה הגמ' מכך שחז"ל קבעו ד' כוסות ודאי כוונתם לשתיה ולא לשכרות. הילכך שפיר דמי, ויכול לשתות כל כוס בכמה לגימות.

אמנם בבאור הספק השני ראו כן תמהו כל הפוסקים. הרי פשוט שאפשר לעשות קידוש והבדלה ביין של שביעית. וכן מפורש בגמ' בסוכה שיוצאים באתרוג של שביעית. ומדוע נסתפקה הגמ' אם יוצאים ידי חובה ביין של שביעית בד' כוסות.

ועמש"כ החזון נחום, האדר"ת, ושאר חכמי ירושלים, גאוני דווינסק, האור שמח והצפנת פענח (כלאים י) הגר"מ זמבה בחידושיו כאן, ומה שחידשו גדולי דורנו, קהילות יעקב בגליונות הירושלמי, החזון איש, הובא בבאור הגר"ח כאן, ועוד, בבאור האיבעיא. אמנם לכל הפירושים השאלה אינה המשך של המימרא שלפניה אלא שאלה בפני עצמה.

לאחרונה נדפס פירוש אור החמה על הירושלמי, וז"ל שם: ואפשר דהשאלה כאן היא בד' כוסות דווקא, דכיון דעלול להשתכר ע"י הכוסות ונמצא דהיין הולך להפסד לא מיקרי לאכלה. ולכך שואלו בכאן לאחר שאמר שהתירו לשתות בפוסקין כדי שלא ישתכר, והיינו שחוששין כל כך מפני השכרות שבשתיית ד' כוסות, לכך שואל על זה דאם התירו לשתות בפוסקין, שהוא שלא מן הדין, מפני חשש שכרות, אפשר שיהא אסור להשתמש לצורך ד' כוסות ביין של שביעית. עכ"ל.

מבואר שהשותה רק כדי להשתכר ודאי אינו בכלל "לאכלה". למשל, השותה יין בפורים כדי לקיים מצות חייב לבשומי בפוריא, לא יכול לשתות יין של שביעית. וצ"ב הרי סוף סוף שותה את היין.

*

איתא בסוכה (מ, ב) ת"ר לאכלה ולא למלוגמא. לאכלה ולא לזילוף. לאכלה ולא לעשות ממנה אפיקטויזין.

פשטות הגמ' שאין לייצר מפירות שביעית אפיקטויזין. דהיינו סוג של סם, תכשיר שאינו רפואי וגורם להקאה. וכן מפורש בפיהמ"ש להרמב"ם (שבת כב, ו, בתרגום הרב קאפח): לעשות סם. גם רש"י בשבת שם (קכג, ב) פירש: אפיקטויזין – להקיא. שותה משקים ומקיא ולא לרפואה אלא להריק את מעיו שיוכל לאכול ולשתות [היום] הרבה, כדאמרינן בפרק

חבית. ואף על גב דלא גזור בה משום שחיקת סממנין דהא לאו לרפואה היא אסור משום דמתקן גברא. עכ"ל. לכאורה פירש שאפיקויזין הוא סם. ואולם בכמה מפרשים שם אפשר לפרש שאפיקטויזין היא פעולת ההקאה, הגם שלא מצאתי מי שפירש כך להדיא. בדרך אמונה (שמיטה ויובל ה, י) פירש פסק הרמב"ם: ולא להקיא – שאוכל יותר מידי כדי שיקיא, דהוי כעין רפואה. ולפירוש זה הבנת דרשת הברייתא לאוכלה היא שיש להשתמש בפרי לאכילה ולא לשימוש אחר, וכן באכילה למטרתה הרגילה בלבד.

לתגובות: Rachel.hvcpa@gmail.com

משאת משה / הרב מנחם ישראל חזן, מודיעין עילית

ברכת ה'

אלה פְּקוּדֵי הַמִּשְׁפָּן (לח, כא)

'פוקדים'. סופרים – את 'העשוי למלאכה'.

הכל נשקל, ותועד היטב. לדורות.

התורה מפרטת, ומאריכה. ועלינו ללמוד את כל זה. על כולנו לדעת היטב – את הכמות המדוייקת של הזהב, של הכסף, של הנחושת. כמה היה צריך 'לגייס' – כדי לבנות את משכן ה'.

והשאלה הנשאלת כאן – מדוע. מה זה 'נותן'. מה המטרה בספירה הזו.

והשאלה קשה עוד יותר. הלא ידוע – ש'אין הברכה מצויה, לא בדבר השקול, ולא בדבר המדוד, ולא בדבר המנוי – אלא בדבר הסמוי מן העין.

היינו:

ה'מקום' בו שורה ה'ברכה', אינו היכן שהדבר כבר 'מדוד', 'גלוי' לעין. הברכה – במהותה – שורה עוד קודם לכן. לפני שהדבר יוצא לפועל. כשזה עדיין 'סמוי' מן העין. היציאה לפועל, היא ה'מימוש' של הברכה (עי' ח"א למהר"ל שבת קיג:).

ומשכן ה', הלא הוא – לכאורה – משכן הברכה בעצמה.

ואם הברכה 'נעקרת' משם, בעקבות הספירה הזו – אז מה עשינו (עי' זוה"ק רכז:).

*

כשהסוס מתבונן

העולם שלנו, מורכב – ממציאות גשמית, וממציאות רוחנית.

אנחנו מודים על זה, בברכת 'אשר יצר'. זה ה'מפליא לעשות' (עי' ד"מ סי' ו סק"ב). היינו – קושר דבר רוחני, מן ה'עליונים', בדבר גשמי – גוף האדם. וזהו פלא אמיתי. 'מפליא'.

והפלא הזה – מרכיב את כל המציאות שלנו.

לא רק הגוף והנשמה, אלא הכל ממש. כל חי, כל צומח. כל דומם. הכל – שילוב של 'רוחני', ו'גשמי'. ההבדל הוא – באיזה 'גובה' נמצא ה'רוחני' הזה, ומה מהותו.

וכשאתה רואה, דרך החוש – ה'עין', אתה רואה רק – גשמי. ותו לא. צבע, צורה. זהו. ה'שכל', תפקידו – להוסיף את כל השאר. להבין מה 'כתוב' כאן. מה העומק. מה מונח ב'סוגיא' הזו.

אפילו ה'שם' שאתה נותן לחפץ כלשהו, 'שולחן'; 'כסא'; 'מנורה', הוא תמיד – 'רוחני'.
עליון. משהו שלא 'רואים'.

הלא גם לבהמה, יש עין. היא רואה בדיוק אותו הדבר כמונו. והיא – אינה 'מגדירה' כמונו.
ולדוגמא – העגלון של העירה.

כן, זה ההוא. מהסיפורים. זה שמצליף בסוסים. מנהיג אותם.
קוראים לו – 'אלכסיי'. איך לא.

וביום בהיר אחד, הם (– היינו העגלון והסוסים) הזדמנו לעירה קטנה, בשם – 'ראדין'.
שם, בראדין, כידוע לכל בר בי רב דחד יומא, היה דר ה'חפץ חיים'. דמות קטנה, צנומה,
כפופה משהו.

– אבל – 'חפץ חיים'.
העגלון דנן, וסוסיו האציליים, ראו – את ה'חפץ חיים'.
הסוס, מיקד את עיניו. הוא 'התבונן'.
והוא ראה – 'בשר'. ודוקא לא כל כך הרבה בשר. 'לא מענין', כך הוא פסק לעצמו. והמשיך
לחפש – חציר.

העגלון, אף הוא התבונן. הוא ראה – 'דמות קטנה, צנומה, כפופה'. לא גבוה, לא 'שרירי'.
בקיצור, לא משהו מיוחד.

בסך הכל – איזה 'יהודי זקן'.
בעגלה, שכחנו לספר, ישובים היו – שני יהודים. האחד, היה 'חילוני'. היו לו קצת
'מושגים', אבל עדיין – חילוני.
השני, היה חרד לדבר ה'.
וגם הם – התבוננו.

הראשון, ראה – 'רב יהודי'. אולי אפילו 'ראש ישיבה'.
היינו – סוג של 'מקבל תקציבים'. וזה 'על חשבון האדם העובד'. תמיד זה 'על חשבון'
מישהו.

ואילו השני – באמת 'ראה'. זהו ה'חפץ חיים'. צדיק וקדוש. תלמיד חכם אדיר. פוסק
אחרון.

ה'עינים', של כל אלו המנויים לעיל, ראו – בדיוק נמרץ – אותו הדבר. קרוב מאוד למה
שהבהמה ראתה.

רק ה'שכל', ההבנה. הם אחרים לגמרי.

והכל תלוי, עד כמה אתה מבין – שיש משהו 'למעלה' ממה שנגלה מול העינים שלך. עד
כמה אתה מודע ל'תוכן' הפנימי של המראה שלפניך.

ולפי מידת המודעות של הרואה – כך יהיה, מבחינתו, ה'שם' – של מה שהוא רואה.

*

מראה חיצוני – מלכות

העולם שלנו, מתחלק – לעשר חלקים. כל דבר, כל מציאות. אפילו כל פעולה.

ולא רק העולם שלנו, אלא גם כל מה ש'מעליו'.

שבעה מתוכן, אנחנו מזכירים בכל יום: 'הגדולה, והגבורה, והתפארת, והנצח, וההוד, כי כל, ...הממלכה'.

ובאותן 'עשר', יש שלש 'קבוצות': מערכת – ה'שכל', מערכת ה'מידות', ומערכת – ה'מעשים'. השבעה דלעיל, ה'גדולה', עד ה'כל' – אלו המידות. וה'ממלכה' – היא ה'מעשים'.

ו'מבשרי אחזה אלוק'. ה' יתברך, מנהיג את עולמו במערכת של 'צורת אדם'. והאדם עצמו – ה'מבשרי' – הוא ה'משל', ל'אלוק' – להנהגה העליונה.

וכך זה בכל פעולה שהאדם עושה. יש שכל, לאחר מכן מתעוררות ה'מידות', ולאחר מכן – המעשה.

[כך זה לפחות אמור להיות. אמנם פעמים רבות – רבות מידי – זה מתחיל מה'מידות', והן מעוררות את השכל – 'משעבדות' אותו – ל'רצון' שלהן. ולאחר מכן – ה'מעשה'. לפעמים 'מדלגים' לגמרי על השכל. שלא 'פריע'. 'עין רואה, לב חומד, וכלי מעשה גומרים'.]

כך גם המציאות הגשמית. ה'מראה' החיצוני של הדבר, הוא ה'מעשה' שבסוף. הוא נקרא – 'מלכות'. מה ש'גלוי', מה שכבר 'יצא לפועל'.

המלכות, היא זו ה'מוציאה' אותו לפועל. והיא נקראת 'מלכות', בגלל שה'מוציא לפועל' הגדול ביותר – זו 'מלכות'.

ומהיכן אנו יודעים שה'מלכות' היא 'מוציא לפועל'?

– ממלך בשר ודם.

קודם שהוא היה מלך, היו לו שאיפות. רצונות. מידות.

וביום בהיר אחד, המליכו אותו. מעתה, כל השאיפות והרצונות דלעיל – יכולים לצאת לפועל. אין מי שיעכב בידו. ולא זו בלבד, אלא שכולם – סרים למרותו.

נמצא, שהמלכות שלו, היא היכולת שלו – להוציא את כוחותיו, מידותיו, שאיפותיו, רצונותיו – אל הפועל.

*

ברכה בדבר ה'סמוי'

אמרנו. החלק ה'גלוי' – הוא 'מלכות'.

כל מה שכבר 'ספור', ו'מדוד'; היינו – כל מה שגלוי לגמרי, שאין בו שום 'סוד'; כל מה ש'יצא לפועל', הוא בשליטת – ה'מלכות'.

והמלכות, היא 'דין'. כמו 'פסק דין'. 'פסק', הוא מילה נרדפת – ל'חתך'.

הדיין, 'חותך'. עד כאן של ראובן, ולא של שמעון. ומכאן ואילך – של שמעון, ולא של ראובן. הכל ברור וגלוי, וגם מנוי וספור.

וכשזה לא ממש 'דין', אז זה יכול להיות – 'לפנים' משורת הדין. זה יותר 'פנים'. זה פחות 'חוץ'. פחות גלוי.

וכשהדבר כבר 'יצא לפועל'; כשהוא כבר 'מנוי' וברור לעין – אז אין 'ברכה'.

'הברכה שיהיה מתברך ומוסיף תמיד, ודבר זה סמוי מן העין, שכאשר ראה אותו העין – כבר הוא בפעל, שכל אשר העין שולט בו הוא בפעל שהרי כבר הוא נראה, ובדבר שכבר יצא לפעל וכבר היה מה שהיה – איך יהיה בו ברכה' (מהר"ל, שם).

הברכה – היא בחלק היותר 'פנימי'. היכן שאין מציאות של 'ספירה' ו'מנין'. כאן אפשר להרבות, לגדל. כאן אין 'גבולות'.

ולאחר כל זה, השאלה דלעיל – מתעצמת הרבה יותר.

המשכן. מקום השכינה הקדושה. המקום בו מתבטא – יותר מכל – ה'ושכנתי בתוכם'. איך אפשר למנות אותו. איך אפשר שהכל יהיה גלוי לעין, ומופקע מן הברכה.

*

מלכות מול יסוד

המנין, אמרנו, הוא ב'מלכות'.

אמנם, וגם את זה הזכרנו, יש בכל דבר – 'תוכן' פנימי. מציאות פנימית. בכל דבר 'גלוי', יש גם מציאות 'נסתרת'. וזו – אינה 'מדודה'.

וכמו שהרחבנו במאמרים קודמים. יש 'כלי', זו הגשמיות. ויש 'אור' – נגדיר אותו כאן 'רעיון' – זו הרוחניות.

ה'כלי', הוא המזלג. וה'רעיון' של 'אפשרות לאכול' – הוא התוכן הפנימי של ה'כלי' הזה. המזלג, אינו אלא – מזלג. והוא מדוד. לגמרי. הוא לעולם לא יוכל 'להתרחב'. לגדול. להתברך.

אמנם, התוכן הפנימי – האפשרות לאכול, אינו 'מוגבל'. הוא לא 'מדוד'. הוא אינו יכול 'להימדד'.

וכך גם בכל 'רעיון'. כך גם – בכל 'תוכן פנימי'.

ולכן, דוקא שם – הברכה שורה. זה 'סמוי מן העין'. אין שם אפשרות של 'עין' בכלל. ואנחנו יכולים – 'להשליט' את ה'עין'. לראות, ולומר – זה הכל. מה שאני רואה. ותו לא. וכך, באמת, ה'ברכה' – נעלמת. חלילה.

אמנם, אם אנחנו רואים כאן 'תוכן' פנימי; אם אנחנו יודעים, שב'אלה פקודי', הספורים והמדודים, שוכנת מציאות אין סופית – אז יש שם 'ברכה' (עי' זוה"ק רכה ע"א).
ה'יסוד', אף הוא – לכאורה – מנוי.

יש – 'זרע'. גרעין. אתה רואה אותו, כמו שהוא בדיוק. הוא לכאורה – מדוד וספור. אבל אתה יודע, שבכוחו – לפעול הרבה יותר ממה שהוא. גרעין קטן, מצמיח – עץ גדול. אלפי פירות, אולי עשרות אלפי עלים.

ובכל פרי כזה – יש גרעינים נוספים. ובכל אחד מהם – כח להצמיח עץ גדול חדש. ואם תתבונן בכך, תגלה – שבגרעין הזה, הכל כך קטן; המדוד; הספור – טמון כוח אדיר. כמעט – אינסופי. כוח, שהוא ממש לא 'מדוד'. וממש לא 'קטן'. זהו כוחו של ה'יסוד'. הוא 'יסוד' – למציאות גדולה, חדשה. וכשה'יסוד' מפרה את ה'מלכות' – אז הברכה שורה.

משה רבנו, היה 'מרכבה' למידת ה'תפארת'. מידה זו, מחוברת למידת ה'יסוד' – בה היה מושרש בצלאל.

והוא, בצלאל, ה'יסוד' – בנה את המשכן.

ובמשכן, היתה 'קדושה'. היה 'תוכן'. והתוכן הזה – הוא באמת אינסופי. הוא ה'ישכנתי בתוכם'.

זוה תלוי – במה אתה מתמקד. על מה אתה מסתכל. אם נתבונן ב'תוכן' הזה, אם 'נתמקד' בו – אז ה'עין', לא תהיה – 'שולטת'.

– ומעתה, החלק ה'מדוד', ישמש אך ורק כ'כלי' – לברכה העליונה.

ואז ה'ברכה' תהיה – 'מצויה'. תהיה נמצאת כאן. בתוך הכלי. תשרה בו. תאיר אותו.

*

מי רוצה ברכה

ומי הוא זה שאינו רוצה 'ברכה'.

תעשיית ה'ברכות', צוברת תאוצה מיום ליום. תעשה ככה, תקבל ברכה. ואם תתרום ככה – תקבל ברכה גדולה יותר.

ולפעמים אפילו 'מובטח' לך, שמה שתבקש – יתקיים.

זוה גם נכון. צדקה, מצילה. ומברכת. ומעשירה. הכל באמת נכון. חלילה לנו לערער.

אבל צריך להבין את ה'שורש' של הכל. אם נדע אותו, נוכל גם – 'להפעיל' אותו.

למשל – הצדקה הנ"ל. יש את היד של הנותן, שהיא – ה'. חמש אצבעות. היד של העני, גם היא – ה'. המטבע, הוא כמו י'. והנתינה, ה'מהלך' הזה – הוא ו'.

היינו – שמו יתברך. שם הוי"ה.

וזהו התוכן של הכל. זה ה'פנים' – של כל המציאות כולה.
 אנחנו נמצאים במקום 'מדוד'. 'שקול'. 'ספור'. במקום של 'אלה פקודי'.
 ובמקום זה – אין ברכה. הכל כבר 'עשוי'. גמור. יצא לפועל. ה'עין' – שולטת. לגמרי.
 אבל יש תוכן פנימי. מציאות פנימית. ה'יסוד'.
 והיסוד הזה, הוא 'חד' – עם ה'תפארת'. עם הגילוי הנורא והאדיר – של שמו הגדול
 יתברך.

ושם, יש ברכה. הרבה מאוד ברכה. 'ברכת הוי"ה' – היא תעשיר'.
 שמו הגדול יתברך, הוא ה'מציאות הפנימית'. ה'גילוי' שלו יתברך – לעמו ישראל. האופן
 בו עלה רצון מלפניו – להתגלות אלינו. 'שמך הגדול והקדוש עלינו קראת'.
 וזו מציאות אין סופית. ממש. הלא זהו ה' יתברך.
 וממנו – הברכה, האינסופית אף היא.
 ועד כמה שאנחנו מודעים לכך – אז הברכה תהיה 'מצויה'. אז ה'עין' – לא תהיה 'שולטת'.
 עלינו להפסיק 'לספור' את ה'כלים'. להפסיק להתייחס רק למה שאנחנו רואים מול ה'עין'.
 – ולהתחיל להבין, שיש כאן – מציאות פנימית. מציאות אינסופית.
 הלא ה'ושכנתי בתוכם', אינו רק במשכן. הוא נמצא – בכל אחד ואחד מאיתנו. ממש.
 'שוכן' בנו.

והחידוש הגדול שבכאן, הוא שלא רק אני רוצה את הברכה הזו.
 אלא – ה' יתברך, רוצה בה.
 – הלא זו מטרת הבריאה כולה!
 הוא רוצה – 'לשכון בתחתונים'. להכניס את ה'אין סוף' שלו – ב'דבר המדוד' שבגשמיות
 שלנו.
 ושלא נטעה. ה'דבר המדוד' – הוא תכלית הבריאה. אם נישאר ב'רעיון' – לא נרוויח
 מאומה. הרעיון, כבר 'מתוקן'. הוא אינו זקוק לנו.
 מה שצריך 'תיקון' – הוא ה'דבר המנוי'.
 וה'תיקון' שלו הוא – להכניס בו את ה'סמוי מן העין'. את השי"ת.

*

שמחה

משנכנס אדר – מרבין בשמחה.
 ואולי אפשר לפרש, על דרך ה'דרוש':
 כשנכנס אדר, כשמשוהו גבוה 'נכנס' כאן, אז נהיה 'מרבין'. אז הכל 'מתרבה'. גם הדבר
 המדוד.

והתוצאה – 'שמחה'. הוא יתברך – מקור השמחה. מקור האושר האמיתי.

וחוץ מהיסוד דלעיל, ננסה להוסיף כאן עוד נקודה אחת קטנה.

אחת מ'מחלות הנפש' המצויות כיום, היא – 'דיכאון'.

– העצבות.

וכמה היא נוראה. כמה היא מכלה כל חלקה טובה. כמה היא מקטינה.

– 'מקטינה'!

כי כשאדם 'רואה' את מה שהוא עושה, כשה'עין' שלו שולטת – אז אין לו בכלל 'מעשים'.
כמעט.

לדוגמא:

יהודי, בבוקרו של יום, מניח תפילין.

– 'תפילין'!

הגמרא (ברכות ל:) מספרת על רבה, שהיה 'בדח טובא'. אביי, תמה – הלא כתוב 'וגילו
ברעדה'??

ורבה ענה לו:

'אנא – תפילין מנחנא'.

אני מניח תפילין.

– אז מה??

גם אני מניח תפילין. מה יש בזה.

– ואכן, זו השאלה האמיתית. 'מה יש בזה'.

מה טמון כאן. איזה עומק. איזה 'פנים'. מה המשמעות של המעשים שלי. של המצוות
שלי. מה 'יש' בהן.

התפילין – הן רק דוגמא.

העולם שלנו, הוא מאוד מאוד – מטעה. ה'סמוי מן העין' הוא כל כך עמוק, כל כך גדול
וענק, וכל כך – מוסתר. וזה כל כך מתסכל. אתה לא 'רואה' – מאומה. ממש. 'מסך' אדיר,
מכסה לנו את העינים.

הכוח של מצוה אחת 'קטנה'. אם נאמר שזה למשל כמו – 'טיל גרעיני', זה יהיה מגוחך.
הטיל הנ"ל, אינו אלא 'קפצון' פשוט – אל מול מצוה אחת. כן, 'קטנה'.

אם היינו 'מורידיים' את העוצמה האדירה, של לחייך אל מישהו אחר – גמילות חסד
פשוטה – אל העולם הגשמי שלנו, זה האחרון היה – 'מתאדה'. לא היה נותר ממנו מאומה.
אין לו יכולת 'להכיל' את זה.

ואולי נכון יותר לומר, שמה שהיה קורה – זה בדיוק להיפך. העולם כולו, היה משתנה ל'מעליותא' – הרבה יותר מאשר טיל אטומי היה משנה אותו ל'גרועותא'.

ועד כמה שנגלה את ה'סמוי מן העין' – במעשים שלנו; עד כמה שהתוכן הפנימי העשיר כל כך – יהיה ידוע לנו; עד כמה שנהיה 'מחוברים' אליו – כך באמת 'נרבה בשמחה'. ולסיכום.

שאלנו – הלא 'אין הברכה שורה' וכו', ואם כן – מדוע מונים את המשכן. מדוע 'אלה פקודי'.

אמרנו, שיש באמת 'דבר המנוי', ויש את ה'סמוי מן העין'. ובכל 'דבר המנוי' – יש תוכן של 'סמוי מן העין'.

וה'בחירה' שלנו, היא – במה להתמקד. במציאות ה'חיצונית' – או ב'תוכן הפנימי'. וה'תוכן' הפנימי של הכל, הוא תמיד – שמו הגדול יתברך. השם בו הוא מתגלה אלינו. ואם נתמקד בו – הוא 'יברך' אותנו. ישפיע עלינו רוב שפע.

והשפע הזה – הוא מטרת הבריאה. הוא ה'דירה בתחתונים'. דהיינו: מטרת הבריאה היא – להכניס את ה'בלתי גלוי', אל ה'גלוי'. את ה'בלתי מדיד' – אל ה'דבר המדוד'.

ובכך – לתקן את ה'גלוי'. להכניס בו את התוכן האמיתי, הפנימי. – את שמו הגדול יתברך.

והוספנו:

ידיעת התוכן הפנימי, היא 'ערובה' – לשמחה. ל'מרבין בשמחה'. עד כמה שנהיה מודעים לעוצמות האדירות של המעשים שלנו – כך נוכל לשמוח בהם יותר ויותר. ה' יזכנו!

לתגובות: 0533127133m@gmail.com

*

הודעה משמחת

בעזרת ה' יתברך, תתקיים סידרת ועדים נוספת בענייני הבית היהודי. הועדים עוסקים בעומק מעלתו של בית יהודי, ובפרקטיקה המעשית.

תוכן הועדים מבוסס על היסודות החדשים-ישנים שקיבלנו מרבנותינו, ועל נסיון רב שנים בתחום. הדברים מוגשים בסגנון חדש, ובשימת דגש על פרקטיקה, יעילות, בתוספת הכוונה אישית ופרטנית.

מהתגובות שקיבלנו על הסדרות הקודמות:

"כששמעתי על סדרת השיעורים... חשבתי מה אפשר לחדש... שנים מאז החתונה, אבל היתה לי הפתעה גדולה. התחדשו לי יסודות חדשים, וגם אלו שהכרתי קיבלו את הדיוק והסדר הנכון..."

...שיעורים מלאי תוכן, שילוב של רובד רוחני – לא מה שרגילים לשמוע, והמון המון פרקטיקה מעשית ג"כ לא מה שרגילים לשמוע, אחרי כל שיעור יצאתי עם חומר למחשבה ומבט חדש על הרבה דברים, שממש עזר בחיי המעשה..."

יצחק ש. 0548417939

מספר המקומות מוגבל.

לפרטים והרשמה: 0548430373. או דרך המייל המצ"ב.

מתורתו של הצפנת פענח / הרב אברהם ישעיהו הכהן בירנהק, מו"ל 'צפנת פענח החדשות', מודיעין עילית

מצות עשיית משכן ומקדש והחילוק היסודי שביניהם - וביאור בחורבן המתהווה סילוקו של צדיק (האדמו"ר הרש"ב מליובאוויטש זצ"ל)

וְתָכַל כָּל עֲבֹדַת מִשְׁכַּן אֱהָל מוֹעֵד וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה בְּן עֶשְׂרִים
(לט, לב)

רבינו הרוגוצ'ובער זצ"ל מדייק את לשון הרמב"ם ז"ל בתחילת הלכות בית הבחירה פ"א
ה"א, מצות עשה לעשות בית לה' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות. וחוגגין אליו שלש
פעמים בשנה שנאמר (שמות כה-ח) ועשו לי מקדש וגו'. דמדלא נקט בלשונו 'לבנות' מבואר
דגדר המצוה היא שיהא בית מוכן וכו' ואף דמצוה זו היא מצות עשה בפני עצמה, מ"מ
מעשה הבניה הוא רק הכשר מצוה (כלשון הגמ' ביבמות דף ו'לט)מ. והביא ראייה מכך
שהבניה אינה דוחה שבת והחינוך דוחה שבת כדאיתא במו"ק דף ט' ע"אמא. ולכך קיי"ל
שבנין בחול ואח"כ מקדישים (ב"מ דף נ"ז ומעילה דף י"ד). ולכן איתא בשבת דף קי"ט ע"ב
דאין מבטלין תינוקות של בית רבן אפי' לבנין בית המקדש משום דהם שייכים לבנות כיון
דהוי רק הכשר ולא עצם המצוה. רק דתלמוד תורה דידהו עדיפא ואין מבטלין אותם^{מב}.

אבל המשכן היתה מצותו בעצם הבניה, והיא עצמה דוחה שבת^{מג}. וקטן אינו כשר לבנותו
לכן מבואר בסנהדרין דף ס"ט ע"ב דבצלאל היה בן י"ג כדאיתא בקרא איש איש ממלאכתו

^{לט} וראה גם במשך חכמה פ' קדושים.

^מ אך לא הבנתי למה בריש הל' מלכים נקט הרמב"ם שהמצוה 'לבנות'. ורבינו גם ציין לזה ולא ביאר. אך שו"ר בדרך
חכמה ריש הל' ביהב"ח בביאור ההלכה שכתב הדיוק מדשינה הרמב"ם הלשון ממה שכתב בהל' מלכים ובהל' בית
הבחירה וכתב: "לעשות בית לה' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות", מבואר שכונתו שאין המצוה הבנין עצמו.
^{מא} אלו ד' רבינו במהדו"ת עמו' 164 אך מש"כ רבינו לעיל שם (דף ג' טור ב') גבי משכן דהמצוה הבנין לכך דחי החינוך
שלו שבת. מלבד שסותר לדבריו כאן, הוא תמוה. דהלא גבי ביהמ"ק שאין הבנין המצוה ג"כ חינוכו דחי שבת. ורק
דבמו"ק שם מבואר שבימי שלמה טעו לדמות דהחילוק הוא אם צורך הדיוט או צורך גבוה ע"ש. (גם צ"ע מש"כ
בתרומות עמו' 7 מהא דקרבן הנשיאים דחי שבת, דהלא לשיטת רבינו המשכן שאני ואף עצם בנינו דחי שבת) וצ"ע.
^{מב} אמנם בצ"פ שבת שם נראה שמקשה דלמה מבואר בגמ' ריבותא דאין מבטלין אותם אפי' לבנין ביהמ"ק הא אינם
יכולים לבנות. ותי' שם דמ"מ מבואר באבות דר"נ דמקבלין מהם. ועוד תי' דנ"מ למלמדים. מזה נראה שלא חילק בין
אם המצוה היא הבנין או שיהיה.

^{מג} מש"כ רבינו כאן דבנין המשכן דוחה שבת. הנה ברש"י פ' ל"א פסוק י"ג עה"פ אך את שבתותי תשמורו וגו' כתב
דדרשינן למעט שבת ממלאכת המשכן. (וראה שם בתו"ש). וגם רבינו (בפ' ויקהל שם) ציין לדברי המכילתא ריש
ויקהל (וע"ש בתו"ש). ולע"ע צ"ע.

וגו'. אמנם כיון דגם לקטן צריך שיהיה מקום להקרבה ע"כ שייך בזה ואיתא באבות דרב נתן פ' י"א שגם הקטנים הביאו נדבה. מד

במכתב שכתב רבינו, בעקבות סילוקו של האדמו"ר הרש"ב מליובאוויטש זצ"ל, מבאר רבינו על פי דבריו הנ"ל את האמור בראש השנה דף י"ח ע"ב ששקולה מיתתן של צדיקים כשריפת בית אלוקינו. ונצטט את לשון קדשו (למרות שהינה בקיצור, אך לאור המתבאר לעיל תהא מבוארת):

"והנה הגדר דר"ה דף י"ח ע"ב שקולה כו' כשרפת כו', ר"ל דיש בזה אריכות גדול, דרבינו הרמב"ם ז"ל [בהל'] בהב"ח לא כתב לבנות כמו בסנהדרין ובהל' מלכים, רק לעשות. ור"ל דאין המצוה הבנין, דזה רק הכשר מצוה כמבואר ביבמות דף ו', וקיי"ל ב"מ דף נ"ז בונין בחול ומעילה דף י"ד, רק המצוה שיהא לנו בהמ"ק, והמצוה הוא דבר נמשך דכל זמן שישנו מקיים המצוה ויש בזה אריכות גדול. ולהפך כ"ז שהוא חרב הוה בכל רגע חורבן חדש. וזה ר"ל הירוש' ביומא פ"א כל דור שלא נבנה כאילו נחרב, ובכל רגע ורגע הוה חורבן חדש.

וכן הוא מיתת כו' הוה גדר חורבן חדש בכל רגע. וזה ר"ל במגילה משל מן מרגלית (דף ט"ו סע"א. צדיק אבד לדורו אבד, משל לאדם שאבדה לו מרגלית בכל מקום שהיא מרגלית שמה, לא אבדה אלא לבעלה), דזה הפסד נמשך כיון דהדבר ישנו, רק אינו אצלינו, וכל רגע ורגע הוה חורבן".

[מקורות צ"פ עה"ת ויקהל ל"ה י' (ע"ש בדיוק לשונות המקרא) ומהדו"ת עמו' 5 ועמו' 153 ועמו' 164 ותרומות עמו' 7 וערכין דף נ"ד טור א' ועל מס' שבת דף קי"ט ע"ב וראה צ"פ ברכות דף נ"ה ע"א שו"ת צ"פ החדשות ח"ב סי' קי"א]

*

לשון המערכה הכתוב בנרות המנורה

אֵת הַמְנִיחָה הַטְהַרָה אֵת גְּרִמְיָה גֵּרַת הַמְעַרְכָּה וְגו' (לט, לז)

הנה רבינו הרוגוצ'ובער זצ"ל בספרו על הרמב"ם הלכות חנוכה פ"ג ה"ב דייק את לשונו הזהב "ולא מצאו שמן טהור במקדש אלא פך אחד ולא היה בו להדליק אלא יום אחד בלבד והדליקו ממנו נרות המערכה שמונה ימים עד שכתשו זיתים והוציאו שמן טהור". דמלשון 'המערכה' מבואר שמדובר בנר מערבי שדינו שמדליקין אותו באש המערכה שעל מזבח החיצון כמבואר ברמב"ם פ"ג מתמידין ומוספין הי"ג. והביא מהפסיקתא שמצאו שמונה שפודין והדליקו בהם. ותמהו הלא שבעה נרות למנורה ומהו מספר שמונה ומבאר רבינו דהמדובר הוא בשמונת נרות של נר המערבי שהדליקו במשך אותם שמונה ימים.

מד ולדברי רבינו בזה לא קשה מה שהובא מרבינו בליקוטים (שו"ת צ"פ החדשות ח"ה) אות רכ"א, לתמוה ע"ד רש"י בר"ה (דף ל') וסוכה (דף מ"א ע"א) דבית שלישי ירד מן השמים, ותמה רבינו ע"ז דהלא מצוה לבנות המקדש. ולפי"ד רבינו דבמקדש ליכא מצוה בעצם הבניה רק בחינוך א"כ שפיר ירד מן השמים ואח"כ יחנכוהו. וכפי שכתב רבינו (שו"ת צ"פ החדשות ח"ב מכתבים מכת' ח') עפ"י הך דשבועות (דף ט"ו ע"ב) דאם ירד ביו"ט של עצרת יחנכוהו בשתי הלחם. וע"ע בצ"פ ברכות דף נ"ה ע"א.

ומכבר היה קשה לי הלא כבר בקרא דפרשתנו נקט הכתוב לשון המערכה, והמדובר הוא בפשטות על כל נרות המנורה. ומצאתי שעמד בזה הגאון המפורסם רבי אברהם יצחק סורוצקין שליט"א בספרו רינת יצחק (על אתר). ותירץ דלפי דברי רבינו יש לחלק בלשון הכתוב. נרותיה, היינו כל הנרות של המנורה. ונרות המערכה היינו נר המערבי. אלא שנדחק למה נכתב בלשון רבים. וכתב דאולי למ"ד מזרחי היו מונחים שצריך להשאיר ב' נרות כדי שהשני יהיה נחשב מערבי, נקרא הנר הנוסף ג"כ ע"ש המערכה. וצ"ע.

*

עריכת השלחן בשמיני למילואים

בְּיוֹם הַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ תִּקְיִם אֶת מִשְׁפַּן אֶהָל מוֹעֵד .. וְהֵבֵאתְ אֶת הַשְּׁלַחַן וְעָרַכְתָּ אֶת עֶרְפוֹ וְגו' .. וַיַּעֲרֹךְ עָלָיו עֵרֶךְ לֶחֶם לִפְנֵי ה' פֶּאֶשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה (מ, ב ד כג)

מביא רבינו הרוגוצ'ובער זצ"ל את דברי התוספתא במנחות פ"ז ה"ב: ר□ יוסי אומר כל שבעה ימי מילואים היה שולחן בטל בלא לחם לפי שלא נגמרה מלאכתן למוצאי שבת לא סידרו עליו את הלחם אלא בשבת בזמנו. הרי הוא אומר כו' וירא משה כו' (שמות לט, מב) ויערוך עליו ערך לחם לפני ה□ כאשר צוה ה', היכן צוהו, ביום השבת ביום השבת יערכנו לפני ה' וגו□ (ויקרא כד, ח).

ומבאר רבינו בשני אופנים. א. שערך לחם פירושו מערכת הכלים הנצרכים ללחם, אבל את הלחם עצמו לא ערך כלל כיון שקיי"ל שיום השמיני חל ביום ראשון ואין מסדרין את הלחם על השולחן אלא בשבת. וגם מפני שהשולחן עדיין לא נמשח בשמן המשחה, ואם יניח בו קודם המשיחה הוה כמו שסדרו הקוף^מ וגם מפני שעדיין לא היה למשה רבינו את הלחם^מ. ב. דהגם שערכו לחם מ"מ שני גדרי דין ישנם בלחם הפנים. א. לצורך השלחן שיהיה לחם מונח על השולחן. וע"ז נאמר לפני תמיד. וזה מהני לחינוך השולחן. ואין צריך לבונה. ב. בגדר מנחה והקטרה. וצריך לבונה^מ. וביום השמיני הניח את הלחם לחנך את השולחן מצד הדין הראשון. ובלא לבונה. ובשבת שסדרוהו על השלחן היה הגדר השני כמנחה והקטרה. והיה צריך לבונה^מ. ומוסיף רבינו (לט מג) שאז ביום השביעי היוזו על הלויים פעם שניה מאפר פרה ואמרו שירה ומשה שברכם כדכתיב בקרא היה אז ובגדר שירה שהיה לוי ומשורר (כמבואר בערכין דף י"א ע"א). [מקורות: צ"פ עה"ת פ' תרומה

^מ כפי שהביאו מלהלן פסוק ט' ולקחת את שמן המשחה וגו'.
^מ ע"ז יש להעיר כפי שהעיר המלבי"ם ז"ל דלעיל (לט לו) כתיב שהביאו למשה את השלחן ואת כל כליו ואת לחם הפנים.

^מ רבינו מבאר עוד שישנם ב' גדרי לבונה עיין במהדו"ת דף י"ז ודף ע"ג טור ד' ובשו"ת צ"פ החדשות ח"ג סי' ל"ד ק"י ובמצוין שם.

^מ אמנם במקו"א העיר רבינו דלבונה לא היה עדיין לפי שבאה ממותר נסכים כמבואר בכתובות דף ק"ו ע"ב, ותלוי בנידון אם קרבו נסכים במדבר (קדושין דף ל"ז וזבחים דף קי"א).

פקודי ועקב (יג יא) ומהדו"ת דף י"ז ודף ע"ג-ע"ד ושו"ת צ"פ החדשות ח"ג סי' (עי' סי' ל"ד)
ק"י וח"ד גל' על אזהרות ר"ש אבן גבירול אזהרה מטמט]]
לתגובות ומסירה או הודעה על חומרים כתבים אגרות תולדות מסמכים/תמונות
הקשורים לרבינו יוסף ראזין - הרוגצ'ובער זצ"ל:

tp089744873@gmail.com

עיונים בפרשה / הרב יעקב ברמן, בני ברק

מחלוקת רש"י והרמב"ן בצורת הפעמונים והרימונים במעיל

וַיִּתְּנוּ אֶת הַפְּעֻמוֹנִים בְּתוֹךְ הָרִימוֹנִים עַל שׁוּלֵי הַמְּעִיל סָבִיב בְּתוֹךְ הָרִימוֹנִים (לט, כה)

נחלקו רבותינו רש"י והרמב"ן מחלוקת יסודית בצורת נתינת הפעמונים ברימונים, שיטת רש"י בפרשת תצוה [נוכ"ד הרמב"ם] שחיברו הפעמונים לשולי המעיל בין הרימונים, שבין שני רימונים היה פעמון דבוק ותלוי בשולי המעיל, אך הרמב"ן שם הקשה עליו, ופירש שהפעמונים היו טמונים בתוך הרימונים ממש ונראים מתוכם.

יש להוסיף שיטה שלישית בנידון זה, דעת תוס' השלם בשם ר"י חסיד [הובא בדרך חכמה בפ"ט מכלי המקדש], שהיו ב' סוגי פעמונים אחד בתוך הרימונים ואחד בסמוך להם.

מדוע לשיטת רש"י נחשב שהיו הפעמונים בתוך הרימונים

ויש להעיר לשיטת רש"י שנתנו בשולי המעיל פעמון ובסמוך לו רימון וכן הלאה, מדוע נחשב שהיו הפעמונים בתוך הרימונים ולא להיפך שהיו הרימונים נתונים בין הרימונים, הלא באותה מידה היו הרימונים בין הפעמונים.

ביאור האוה"ח – הרימונים הקיפו לפעמונים מכל הצדדים

והנה באור החיים בפרשת פקודי הלך בדרכו של רש"י שהיו הפעמונים תלויים במעיל בסמוך לרימונים ולא בתוכם, ופירש שציותה התורה שתתחיל השורה ברימון ותסתיים ברימון, ולכן נחשב שהיו הפעמונים בין הרימונים ולא להיפך.

והוכיח האוה"ח מדברי הגמ' (זבחים פ"ח) שביארה צורת עשיית המעיל "ומביא שבעים ושנים זגים שבהם שבעים ושנים עינבלין ותולה בהם ל"ו בצד זה ול"ו בצד זה, ודקדק שלא מנתה הגמ' מנין הרימונים, משום שהרימונים היו רבים יותר מהפעמונים, לפי שציותה התורה שיהיו הפעמונים בתוך הרימונים ולכן היו הרימונים יותר מן הפעמונים בכל צד.

ולפי"ז מובן היטב מדוע נחשב שהיו הפעמונים בתוך הרימונים ולא להיפך, משום שהפעמונים היו מוקפים מכל צד ברימונים ולא להיפך.

לדעת רש"י שהמעיל מחובר מלמטה א"א לפרש כך

אמנם שמעתינא שאין בדברי האוה"ח ארוכה ליישוב דעת רש"י, שהרי כתב רש"י בפ' תצוה (כ"ח, ד) שהמעיל עשוי כעין חלוק כצורת הכתונת והיינו שהיה סגור עד למטה נוכ"ד הראב"ד, אבל ברמב"ן הקשה ע"ד והוכיח שהיה המעיל פתוח מן הצדדים ומחובר רק

¹ אמנם אין מכאן הוכחה נגד דעת הרמב"ן הסובר שהיו הפעמונים בתוך הרימונים ממש, ולפי"ז פשוט שהיה מנינם שוה, משום שלדעת הרמב"ן ניתן לפרש שהזכרו בדברי הגמ' הפעמונים והרימונים, ע"ב זגין – היינו הרימונים, וע"ב עינבלין – היינו הפעמונים שהיו בתוכם כענבל בזג, אלא שהאוה"ח שהלך כד' רש"י פירש שהפעמונים עצמם מורכבים מזג וענבל, והרימונים הם דבר בפני עצמו.

² הר"ב אייזנברג שליט"א

בכתפיו [וכעין זה דעת הרמב"ם], ולפי דברי רש"י צריך לפרש דברי הגמ' שהיו ל"ו פעמונים בצד זה ול"ו פעמונים בצד זה, אעפ"י שלא היה מחולק לשני חלקים, מ"מ כונת הגמ' שהיו ל"ו לפניו ול"ו מאחוריו.

ולפי"ז כל דברי האוה"ח שהמעיל היה מתחיל ברימון ומסתיים ברימון, מובן רק לשיטתו שסבר בצורת המעיל כהרמב"ן שהיה המעיל מחולק לב' צדדים, ולפי"ז כל צד התחיל ברימון והסתיים ברימון, אמנם לשיטת רש"י שהיה המעיל מחובר ככתונת, א"כ אין בו התחלה וסוף ובהכרח שהיה מנין הפעמונים והרימונים שוה.

והדרא קושיין לדוכתא, מדוע נחשב שהיו הפעמונים בתוך הרימונים ולא להיפך, [והאוה"ח כתב יישוב זה לשיטתו שסבר בצורת הפעמונים כרש"י ובצורת המעיל כהרמב"ן, אך לא כתב כן לדעת רש"י עצמו הסובר שהיה המעיל סגור ככתונת].

יישוב דעת רש"י – הרימונים קדמו לפעמונים

ונראה ליישב דעת רש"י, שבלשון הפסוק נראה שבתחילה חיברו הרימונים ואח"כ נתנו הפעמונים, דכתיב "ויעשו על שולי המעיל רימוני.. ויעשו פעמוני זהב טהור ויתנו את הפעמונים בתוך הרימונים", ומבואר שהסדר היה נתינת הרימונים במעיל, ורק אח"כ נתינת הפעמונים ביניהם.

[ועי' רמב"ן שכתב שעשו הרימונים תלושים ואז חיברו בהם הפעמונים בתלוש, ונתנום יחד במעיל, ובאוה"ח השיגו שלשון המקרא מוכח לא כך, ומ"מ לדעת רש"י בוודאי אין הכרח לומר כך].

ולפי"ז יש ליישב דעת רש"י בפשיטות, שמכיון שמתחילה היו מחוברים הרימונים למעיל, ורק לאחר מכן נתנו הפעמונים ביניהם, ממילא היתה נתינת הפעמונים בתוך הרימונים, משום שהשני הנכנס בתוך הראשון נחשב שנתון בתוכו, ופשוט.

[ומדויק היטב לפי"ז שלא נחשב שהיו הפעמונים בתוך הרימונים, אלא שנתנתם היתה בתוך הרימונים, ורק בשעת נתינה היה ניכר שניתנו בתוכם].

ביאור נוסף בדעת רש"י – הפעמונים תכשיט אך הרימונים מצורת הבגד

באופן אחר יש ליישב דעת רש"י, שהרימונים שהיו ארוגים כבגד, לאחר שחוברו למעיל היה דינם כחלק מהמעיל, [אף שמינם שונה שהמעיל מתכלת והם מד' מינים], משא"כ הרימונים שהם רק תכשיט וטפלים לבגד ואינם חלק מהמעיל, ולכן כשנותן דבר חיצוני בין הרימונים שהם כחלק מהמעיל נחשב שנותן ביניהם, ולא שיק לומר להיפך שהמעיל נמצא בין הפעמונים הטפלים לו.

לתגובות: yehudit2761@gmail.com

פניני תרגום יונתן / מכתבי הרב מאיר שפיר ז"ל בעריכת הרב מאיר פרידמן

לא יקרע | האם זה איסור או טעם?

(שמות לט, כג) ופי המעיל בתוכו כפי תחרא שפה לפיו סביב לא יקרע:

מה משמעות הנאמר 'לא יקרע' ? טעם לצורך בכפילת פי המעיל? או איסור קריעת המעיל?
ופום מנטר מעילא כפיל במיצעיה די כפום שיריא תורא בשיפתיה מקף לפומיה חזור חזור
מטול דלא יתבוע:

[ופי שפת המעיל כפול באמצעו כמו פי שריון. שורה תהיה מקיפה לפיו סביב משום
שלא יקרע]

מבואר בתרגום ש'לא יקרע' הנאמר בפסוק, הוא טעם לצורך לכפול את שפתו. למה
לכפול? כדי שלא יקרע.

ואילו בת"י לעיל בפרשת תצוה (כח, לב) נראה ש'הלא יקרע' הוא לאו ואיסור בפני עצמו
ולא קשור לדין לכפול. וכך כתב שם ת"י: "עובד גרדאי די כפום לשיריא יהי ליה, לא יתבוע"
ולא כתב 'מטול' [משום\בגלל] כמו שכתב כאן.

והנה בחידושי הגרי"ז על התורה (תצוה אות ע) כתב לבאר את דברי רש"י בפרשת תצוה
שאכן ב' דברים כלולים ב'לא יקרע' א. טעם הצורך לכפול לתוכו, כדי שלא יקרע. ב.
שהקורע עובר בלאו. ומנין ללמוד ב' דינים אלו?

וביאר הגרי"ז שהמקור הוא ממה שדין זה מוזכר בב' פרשות, ובכל פרשה יש הכרח לדין
אחד מב' הדינים..

בפרשת פקודי בה לא נאמר הציווי לעשות את הבגדים, אלא נכתבה פרשת עשיית
הבגדים אי אפשר לפרש ש'לא יקרע' נאמר לאיסור קריעת המעיל, כי הלא אין כאן ציווי
אל סיפור דברים. ובהכרח הלא יקרע שנאמר הוא טעם הדין לכפול את המעיל לתוכו, כדי
שלא יקרע. ואילו בפרשת תצוה שם נצטוו על עשיית הבגדים, שם אפשר לומר שנאמר
לאו ואיסור לקרוע את המעיל. וזה המקור לב' הדינים.

ולפ"ז מדוייק מאוד מה שת"י בפרשת תצוה פירש זאת ללאו כי שם הציווי. ואילו בפרשת
פקודי פירש זאת לטעם כי זה רק סיפור הדברים.

אלא שצ"ע מדוע האונקלוס תרגם בשניהם 'לא יתבוע' וצ"ע.

*

²² ואכן יש חומשים ששינו את הגירסא בת"י (כנראה מכח הקושיא מפרשת תצוה) וגרסו אף בפרשת פקודי 'לא יתבוע'.

משמעות כלי המשכן והמיקום בו הועמדו

ת"י בפרשתנו מבאר בכל פרט מכלי המשכן את משמעותו ומשמעות המיקום בו הועמד ומבאר בכך מדוע נצטוו בני ישראל להעמידו דווקא במיקום זה:

השולחן – צפון צד העשירות

השולחן הועמד בצד צפון של המשכן, ת"י מבאר את טעם הדבר:

(שמות מ, ד) וְהִנֵּעַל יֵת פְּתוּרָא בְּסֵטֶר צְפוֹנָא מְטוּל דְּמִתְמָן מְתִיב עוֹתֵרָא דְּמִתְמָן זְלָחַן רְסִיסי מְלֻקְוֹשִׁין עַל עוֹסְבִין לְמִתְפְּרָנְסָא בְּהוֹן דִּירֵי עֵלְמָא:

[והבאת את השולחן בצד צפון, משום שמשם ניתן העושר. שמשם זולפים רסיסי מלקושים על העשבים לפרנס בהם את דירי העולם].

הרי מכיון שצד צפון הוא הצד שממנו בא השפע לעולם ועל כך מלמדת העובדה שרסיסי הגשמים שיורדים לעולם כדי לפרנס את באי העולם באים מצד צפון.

וכך מבואר בגמ' (ב"ב כה:): "אמר רבי יצחק הרוצה שיחכים ידרים, ושיעשיר יצפין, וסימנך מנורה בדרום שולחן בצפון". סימן זה שנבחר בגמ' אינו רק סימן בעלמא אלא היות והשולחן מסמל את השפע לכך הושם בצפון שזה הצד שממנו בא העושר.

וכלפי החלק השני בת"י אמרו חז"ל (יומא כא:): "במוצאי יו"ט האחרון של חג הכל צופין לעשן המערכה. נוטה כלפי צפון עניים שמחים וכו' מפני שגשמי שנה מרובים".

מנין לחם הפנים – שנים עשר שבטי יעקב

עוד מבואר בת"י מה הטעם שהלחמים שעל השולחן היו במנין שנים עשר:

(שמות מ, ד) וְתִסְדֵּר יֵת סְדְרוֹי תְּרִין סְדְרֵי לְחֶמָא גּוֹאֵה שִׁית עֵגוּלִין בְּסִדְרָא כָּל קָבֵל שְׁבֻטֵי דִיעֶקֶב:

[ותסדר את סדרו שני מערכות הלחם הפנימי, שש ככרות במערכה כנגד שבטי יעקב].

מנין ככרות לחם הפנים הוא כמנין שבטי יעקב וצורת סידור הלחם הוא כמו באבני האפוד ששה מכל צד ואף כאן ששה ככרות בכל טור.

בשפת אמת (פרשת אמור) ביאר שהענין הוא כי לכל שבט יש דרך מיוחדת בעבודת ה' שלה, ואף הלחם - השפע הניתן הוא בדרך ובאופן המותאמת לדרך השבט. כך נצרך שנים עשרה לחמים המסמלים את שנים עשר הדרכים שיש בעבודת ה' והשפע מושפע בהתאם.

המנורה – גנזי החכמה

את המנורה מיקמו בצד דרום של המשכן וטעם הדבר מבואר בת"י:

(שמות מ, ד) וְתִהְיֶעַל יֵת מְנֵרֶתָא בְּסֵטֶר דְּרוּמָא מְטוּל דְּמִתְמָן שְׁבִילֵי שְׁמָשָׁא וְסִיְהָרָא וּמִתְמָן אִיסְרֵטוֹן דְּנִהוּרֵי וְתָמָן גְּנִזֵי חֲכָמָתָא דְּמִתְלִין לְנִהוּרֵי:

[והבאת את המנורה בצד דרום משום שמשם שבילי השמש והירח, ומשם שבילי המאורות, ושם גנזי החכמות שמשולים למאורות].

המנורה המאירה מסמלת את החכמה המשולה לאור וכמו שאמרו בגמ' (תענית ז:): אין אור אלא תורה שנאמר 'כי נר מצוה ותורה אור'. לכן מיקומה של המנורה הוא בצד דרום הצד שממנו מתחילים המאורות את סיבובם.

וכמבוא בגמ' ב"ב הנ"ל "הרוצה שיחכים ידרים" וסימנך מנורה בדרום".

שבעת קני המנורה – שבעת הרועים

ובטעם הדבר שלמנורה יש שבעה קנים, לא יותר ולא פחות, מבואר בת"י:

(שמות מ, ד) וְתִדְלֶיךָ יֵת בּוֹצֵינָהָא שׁוֹבְעָא כָּל קָבִיל שְׁבַעְתִּי כּוֹכְבֵי דְמְתִילִין לְצַדִּיקָא דְמִנְהֵרִין לְעֵלְמָא בְּזִכּוּתֵיהוֹן:

[ותדליק את המנורה שבעה כנגד שבעת הכוכבים הנמשלים לצדיקים שמאירים את העולם בזכותם].

הצדיקים הם מאורות המאירים את העולם בזכויותיהם. ומנין הצדיקים הוא שבע כמבואר בסוכה נב: 'והקמנו עליו שבעה רועים', לכן מספר קני המנורה יהיה שבעה כנגד שבעת הצדיקים שהומשלו בשבעת כוכבי הלכת המאירים.

מזבח הזהב – ריח הקטורת - עמלי התורה

מזבח הזהב יועד להקטרת קטורת, ומוקם לפני ארון העדות. ת"י מבאר את משמעותה של הקטרת הקטורת:

וְתִתֵּן יֵת מְדַבְּחָא דְדִהָבָא לְקְטוֹרֶת בּוֹסְמֵיָא קְדָם אַרְוֵנָא דְסִהְדוּתָא מְטוּל חִפְיֵיָא דְעֶסֶיקִין בְּאוֹרֵיָתָא וְרַחֲיֵהוֹן נְדִיף הִי כְקְטוֹרֶת בּוֹסְמֵיָא:

[ותתן את מזבח הזהב לקטורת הסמים. לפני ארון העדות כנגד החכמים שעוסקים בתורה וריחם נודף כמו קטורת הסמים].

ארון העדות בו מונחות הלוחות ושברי הלוחות מסמל את התורה. והקטורת בעלת הריח הנודף עד יריחו (יומא לט: תמיד ל:) שהוקטרה לפני הארון - התורה, מסמלת את הריח הטוב הנודף מתלמידי חכמים העוסקים בתורה, וכמו שאמרו בתרגום שה"ש (ד, יא) "ושום טב דצדיקין נדיף מכל בוסמנין".

מסך הפתח – זכויות הצדיקים

מסך הפתח היה וילון שכיסה את פתח המשכן בצד מזרח שבו לא היו קלעים ועמודים. ת"י מבאר מה מסמל וילון זה:

וְתִשְׂוֵי יֵת פְּרָסָא דְתִרְעָא לְמִשְׁכְּנָא מְטוּל צַדִּיקָא דְחִפִּין בְּזִכּוּתֵהוֹן עַל עֲמָא בֵּית יִשְׂרָאֵל:

[ושמת את מסך הפתח למשכן בגלל הצדיקים שחופים בזכותם על עם בית ישראל].

מסך זה החופה את הצד הפתוח של המשכן מסמל את זכויותיהם של הצדיקים החופות על בית ישראל ומגינות עליהם מרעות וצרות.

מזבח העולה – הכנסת אורחים במקום מזבח

מזבח העולה (החיצון) עליו הקריבו את הקרבנות הושם לפני פתח משכן אהל מועד. בטעם הדבר כתב ת"י:

(שמות מ, ו) וְתָתַן יְת מִדְּבַחָא דְעֶלְתָא קֶדֶם תְּרַע מִשְׁפָּן זְמָנָא מְטוּל עֵתִירִיא דְמִסְדָּרִין פְּתוּרָא קֶדֶם תְּרַעִיהוֹן וּמְפָרְנָסִין מְסַפְנִיא וּמִשְׁתַּבֵּיק לְהוֹן חוּבִיהוֹן כְּאִילוּ מְקַרְבִּין עֶלְתָא עַל מִדְּבַחָא: [ותתן את מזבח העולה לפני פתח אהל מועד. בגלל העשירים שעורכים שולחן לפני פתחיהם ומפרנסים את המסכנים, ונסלח להם חטאם כאילו מקריבים עולה על המזבח].

מיקומו של המזבח עליו הקריבו את קרבנות העולה - הבאים לכפר על חטאי בני ישראל, נבחר להיות כנגד הפתח של אהל מועד כדי להורות על היום שבו לא יהיה מזבח, או אז יעמוד הפתח תחת המזבח - פתח הבית של העשירים העורכים שם שולחן לעניים. עליו יעמידו את הקרבנות - בדמות אוכל לעניים המסכנים, ונסלח להם חטאם כאילו הקריבו עולה על גבי המזבח.

וכמאמר חז"ל (מנחות צז.): רבי יוחנן ורבי אלעזר דאמרי תרווייהו כל זמן שבית המקדש קיים מזבח מכפר על ישראל ועכשיו שלחנו של אדם מכפר עליו. ופירש רש"י: שולחנו של אדם מכפר עליו - בהכנסת אורחים. (וכע"ז בסוף חגיגה כז.).

מי הכיור – מסר לתשובה

הכיור ממנו קידשו הכהנים את ידיהם ואת רגליהם הוקם בין אהל מועד ובין המזבח, כלומר עוד לפני המזבח, כדי שמיד בבואם לחצר אוהל מועד, טרם שמתחילים בעבודה, יקדשו הכהנים את ידיהם ורגליהם.

ת"י בפסוק זה מבאר מה משמעות המים שניתנו בכיור:

(שמות מ, ז) וְתָתַן יְת כִּיּוֹרָא בֵּינֵי מִשְׁפָּן זְמָנָא וּבֵינֵי מִדְּבַחָא וְתָתַן תַּמָּן מוּי מְטוּל חוּבִיא דְהִדְרִין בְּתִיּוּבָתָא וְשְׂדִיין עֲקְמוּמִיתְהוֹן הִי כְּמִיא:

[ותתן את הכיור בין אהל מועד ובין המזבח ותתן שמה מים בגלל החוטאים שחוזרים בתשובה ומשליכים עקמומיותיהם כמו מים].

כלומר במי הכיור המקודשים יש מסר לחוטאים. והוא: כשם שמי הכיור בכוחם להעביר את הטומאה ולקדש את הכהנים, כך החוטא בכוחו להשליך את עקמומיותו כשטיפת המים ולהיטהר בתשובה לפני ה'.

וכך גם מבואר בתרגום מגילת 'איכה' על הפסוק (ב, יט) 'שפכי כמים לבך נכח פני ה' – שדיא היך מיא עקמומיות ליבך והדרי בתיובתא וצלאי בבי כנישתא. [השליכי כמו מים עקמומיות ליבך וחזרי בתשובה והתפללי בבית הכנסת].

הרי שהמים הם משל לתשובה והשלכת העקמומיות.

חצר המשכן – זכות אבות

חצר המשכן הקיפה את אהל מועד ואת המזבח והיתה עשויה מעמודים וקלעים. ת"י מבאר את המשמעות של הקפת אהל מועד ע"י החצר:

(שמות מ, ח) וַתִּשְׂוֶי יַת דְּרֹתָא חֲזוֹר חֲזוֹר מְטוּל זְכוּת אֲבֹהַת עֲלְמָא דְמַחְזְרִין חֲזוֹר חֲזוֹר לְעֲמָא בֵּית יִשְׂרָאֵל.

[ועשית את החצר סביב סביב. משום זכויות אבות העולם, שמסובבים סביב סביב לעם בית ישראל].

כלומר זכויות אבות העולם סובבים את עם ישראל בכל מקום שהולכים כמו חצר המשכן הסובבת את אהל מועד לשומרו.

יש לעיין מה נוסף בחצר המשכן יתר על מה שהתבטא במסך הפתח, שאף הוא כאמור מסמל את זכויות האבות?.

מסך שער החצר – שער הגהינם

בשערי החצר היה מסך ברוחב עשרים אמות ששימש כשער הכניסה למחנה השכינה. בת"י מבאר את משמעות מסך זה.

(שמות מ, ח) וַתִּתֵּן יַת פְּרָסָא דְתַרְע דְרֹתָא מְטוּל זְכוּת אֲמֹהַת עֲלְמָא דְפָרִיס בְּתַרְע גֵּיהֵנָם מִן בְּגִלְל דִּלְא יַעֲלוֹן תַּמָּן נִפְשַׁת דְרֹדְקֵי עֲמָא דִישְׂרָאֵל:

[ונתת את מסך שער החצר, בגלל זכויות אמהות העולם הפרוסות בשער גהינם כדי שלא יכנסו נפשות קטני ישראל].

מסך זה העומד בפתח מלמד על פתח אחר פתח הגהינם שאף שם עומדות 'זכויות אמהות העולם' ודואגות שלא יכנסו לגהינם נפשות ילדי בני ישראל.

יש להתבונן בעצם ההקבלה בין המסך לעמידת האמהות בפתח הגהינם. ומ"מ בת"י זה כתוב חידוש גדול שלא נמצא במדרשים שזכויות האמהות הם אלו שמונעות מדרדקי בני ישראל להיכנס לגהינם. במדרש (ב"ר מח, ח) נאמר על אברהם אבינו שאינו מניח לקטנים שמתו עד שלא מלו להיכנס לגהינם.

והנה למדרש הנ"ל מובן לכאור' כיצד מציל אברהם את הקטנים, היותה ויש שייכות גדולה בין אברהם למצוות המילה ממילא בכוחו להציל את הקטנים שלא נימולו. אך בת"י לכאורה מדובר על כל הקטנים ויש להתבונן בשייכות בין זכות האמהות הכללית לענין זה. ואכן יש גירסאות בת"י שגרסו אבות העולם. וצ"ע.

*

משמעות משיחת המשכן והמזבח והכיוור

משיחת המשכן – מלכות בית יהודה – משיח בן דוד

משה רבנו נצטווה שלאחר הקמת המשכן ימשח את המשכן בשמן המשחה ויקדש אותו. ענין המשיחה היא לכאור' סוג של הכשרה והכנה לשימוש בפועל וכשהיא נעשית בשמן המשחה יש בכחה לקדש את הנמשח. על משמעות משיחה המשכן מלמדנו ת"י.

(שמות מ, ט) וְתָסַב יֵת מִשְׁחָא דְרִבּוּתָא וְתִרְבִּי יֵת מִשְׁכָּנָא וְיֵת כָּל דְּבִיָּה וְתִקְדֵּשׁ יֵתִיהָ מְטוּל כְּלִיל דְּמִלְכוּתָא דְּבֵית יְהוּדָה וּמִלְכָּא מְשִׁיחָא דְּעֵתִיד לְמַפְרֵק יֵת יִשְׂרָאֵל בְּסוּף יוֹמִיא:

[ותיקח את שמן המשחה, ותמשח את המשכן ותקדש אותו משום כתר המלכות של בית יהודה. ומלך המשיח שעתיד לגאול את ישראל באחרית הימים].

לכאור' הדברים חתומים, מה השייכות בין משיחת המשכן למשיח בן דוד? ויתכן שהיות והמשכן נבנה בחלקו של יהודה, ודרך מלכי בית דוד להימשח בשמן כשמתמנים למלוך, הרי שכאן משחו את המשכן שנמצא בחלקו של יהודה, בשמן משיחת המלכים, נמצא שפעולה זו מסמלת את כתר המלכות של בית יהודה.

הדבר הנוסף שמובא בת"י שמשיחה זו מלמדת על מלך המשיח שעתיד לגאול את ישראל. הנה גם בפסוקים הבאים הבין ת"י שמשיחת המשכן המזבח והכיוור מלמדת על המשיחים שבאחרית הימים, ויתכן שלמד זאת מהלשון 'וימשח' – שהיא מלשון משיח, שהרי משיח נקרא על שם משיחת השמן וכמש"כ רש"י (מגילה יג.) 'משיח' – נמשך בשמן המשחה. ואף כאן משיחת המשכן מרמזת על המשיח, ואם הגענו עד כאן, הרי שמשיחת המשכן הנמצא בחלקו של יהודה ודאי רומזת למשיח שהוא מזרעו של יהודה, והוא משיח בן דוד.

משיחת המזבח – כתר כהונה – אליהו הנביא

לאחר משיחת המשכן, משח משה את המזבח הנמצא מחוץ לאהל מועד ואת כל כלי המזבח. ת"י מלמדנו על עומק משיחה זו.

(שמות מ, י) וְתִרְבִּי יֵת מִדְּבַחָא דְּעֵלְתָא וְיֵת כָּל מְנוּי וְתִקְדֵּשׁ יֵת מִדְּבַחָא וְיִהִי מִדְּבַחָא קוּדֵשׁ קוּדֵשִׁין מְטוּל כְּלִילָא דְּכֹהֲנָתָא דְּאַהֲרֹן וּבְנוֹי וְאַלְיָהוּ כְּהֵנָּא רַבָּא דְּעֵתִיד לְמִשְׁתַּלְחָא בְּסוּף גְּלוּתָא:

[ותמשח את מזבח העולה ואת כל כליו, ותקדש את המזבח ויהיה המזבח קודש קודשים. בגלל כתר הכהונה של אהרון ובניו, ואליהו הכהן הגדול שעתיד להשתלח בסוף הגלות].

בדומה למלכי בית יהודה, גם הכהנים – אהרון ובניו נמשחו לעבודתם בשמן המשחה. ולכן משיחת המזבח וכלי העבודה שבהם עובדים הכהנים את עבודתם, מרמזת על כתר הכהונה של אהרון ובניו. וכאמור הלשון משיחה הרומזת על משיח המשוח, מלמדת אף כאן על אליהו מזרע אהרון הכהן, שת"י כבר הזכירו לעיל שהוא פנחס, וכאן הוסיף ת"י חידוש גדול, שפנחס – אליהו היה כהן גדול. והוא שעתיד לבשר ולאחד את ישראל באחרית הימים לפני בוא הגאולה, ומשיחת כלי הכהונה מלמדת אליהו זה.

משיחת הכניור - יהושע ראש הסנהדרין - משיח בן אפרים

לאחר משיחה המזבח נצטווה משה למשוח את הכניור ואת כנו. ת"י מלמדנו על משמעות משיחה זו:

(שמות מ, יא) וּתְרַבֵּי ית כְּיֹרָא וְיִת בְּסִיסִיָּה וּתְקַדֵּשׁ יְתִיָּה מְטוֹל יְהוֹשֻׁעַ מְשׁוּמְשָׁנָךְ רַבָּא דְסִנְהֶדְרִין דְעַמִּיָּה דְעַל יְדוּי עֵתִידָא אַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל לְאִיתְפַּלְגָא וּמְשִׁיחָא בְרַ אַפְרַיִם דְנַפְיָק מִיָּנִיָּה דְעַל יְדוּי עֵתִידִין בֵּית יִשְׂרָאֵל לְמִנְצָחָא לְגוּג וּלְסִיעֵתִיָּה בְּסוּף יוֹמִיא:

נותמשח את הכניור, ואת כנו ותקדש אותם. בגלל יהושע משמשמך ראש הסנהדרין של עמו, שעל ידו עתידה ארץ ישראל להיחלק. ומשיח בן אפרים שיצא ממנו (מיהושע) שעל ידו עתידים בית ישראל לנצח את גוג וסייעתו בסוף הימים].

הכניור שאינו כלי העבודה עצמה, אלא כלי המקדש ומכשיר את הכהנים לעבודתם רומז ליהושע המעלה את בני ישראל לארץ ישראל. ולמשיח בן יוסף. והנה הדימיון למשיח בן יוסף הוא שכשם שהכניור אינו כלי העבודה עצמה אלא מכשיר ומקדש את הכהנים כך גם משיח בן יוסף אינו תכלית הגאולה עצמה שהיא תהיה בעת כינון מלכותו של משיח בן דוד מזרע יהודה. אלא תפקידו של משיח בן יוסף הוא להכשיר לקדש ולצרף את בני ישראל ולנצח את גוג בדרך לכינון מלכות בית יהודה.

אולם ההקשר ליהושע שעל ידו תחלק הארץ צריך ביאור. יש שמבארים שיהושע נמשל בכניור היות והוא יצק מים על ידיו של משה בעת ששימש לפניו. אולם להבנה זו אין לזה שייכות למשיח בן יוסף.

ויתכן לומר שאף מה שיהושע הכניס את ישראל לארץ לא היתה הנהגתו כתכלית בפני עצמה, אלא כדי להביא את עם ישראל לארץ ישראל ושם לכונן את מלכות בית יהודה שהם זרע המלוכה. וזה מה שנרמז בכניור שהכניור אינו חלק מהעבודה אלא מכשיר ומקדש בדרך לעבודה.

ואולי מטעם זה הדגיש ת"י את העובדה שיהושע היה ראש הסנהדרין, לומר שיהושע לא היה במעמד של מלך, היות ואינו מזרע המלוכה - יהודה, ונבחר להביא את בני ישראל לארץ ישראל ושם להחזיר עטרה למקומה.

וזהו שת"י מכניס כאן עובדה נוספת והיא שמשיח בן אפרים²² מזרעו של יהושע. כלומר שמאותה סיבה שיהושע נמשל לכניור מכיון שהוא מזרע יוסף ותפקידו היה להביא לתכלית שהיא מלכות בית יהודה בארץ ישראל. אף משיח בן יוסף היוצא מזרעו, מאותה סיבה יהיה תפקידו להביא לתכלית שהיא משיח בן דוד, ככניור המקדש ומטהר ומכשיר את הכהן לעבודה עצמה.

*

²² ת"י בכמה מקומות קורא למשיח בן יוסף - משיח בן אפרים, ויש לכך משמעות רבה ואכמ"ל.

ויתן את העדות אל הארון | משמעות הלשון 'עדות'

(שמות מ, כ) ויקח ויתן את העדת אל הארון וישם את הבדים על הארון ויתן את הפפרת על הארון מלמעלה:

מה משמעות הלשון 'עדות'? ומה עם שברי הלוחות?

ונסיב ית תרין לוחי אבנא לוחי קיימא דאתיהיבו ליה בחורב ויהו קיימין על את בבית אולפנא הנון לוחי סהדותא ותברי לוחיא בארונא ושווי ית אריחיא על ארונא ויהב ית כפורתא בהדי פרוביא דנפקין נגיד מינה על ארונא מלעילא:

[ויקח את שני לוחות האבן לוחות העדות שנתנו לו בסיני והיו עומדים על נס בבית התלמוד. הם לוחות העדות ושברי הלוחות בארון. וישם את הבדים על הארון ויתן את הכפורת בין הכרובים היוצאים משוך ממנה (מקשה אחת) על הארון מלמעלה].

הרבה דרשות דרשו חז"ל על השם לוחות העדות. ואחת מהם היא שעצם קיומם הם עדות שמהקב"ה נתנו לנו, כי היו קיימים בנס. מהו הנס?

גם על כך יש מדרשים שונים אחד מהם שאותיות **ו ס שבהם**, בנס היו עומדים – כי הכתב היה חרות על הלוחות ונראה משני עבריו מצד לצד. וא"כ החלק הפנימי שבתוך אותיות אלו היה עומד באוויר ללא כל אחיזה שהיא

עוד דרשו חז"ל שמיקומם של הלוחות בתוך הארון היה בנס, וכן מקום הארון בתוך קודש הקודשים היה בנס.

ת"י מבאר ש"עדות" היא שהלוחות היו עומדים בנס באהלו של משה, וזהו שכ' 'על את' מלשון נס, שהלוחות עמדו שם בנס. (ת"י לא מפרט מהו הנס)^{נד}

אולם יש ממפרשי ת"י^{נה} שהבינו 'על נס' כמו שנאמר בנחש הנחושת שעמד על 'נס' והכוונה לעמוד גדול, ואף כאן כוונת ת"י לומר שהלוחות עמדו על עמוד גדול באהלו של משה, ולפ"ז לא ניתן לומר את הנ"ל.

ובענין שברי הלוחות המונחים בארון. דבר זה מוזכר בגמ' (ב"ב יד.) ונחלקו בזה רבי יהודה ורבי מאיר באיזה אופן.

*

^{נד} כהבנה זו הבין בעל התו"ש בהערותו כאן עיי"ש.
^{נה} ינחנו ואהבת יונתן.

ויתן שמה מים | איזה מים נתנו בכיור? ואיזה נס התרחש עמם?

(שמות מ, ל) וַיִּשֶׂם אֶת הַפֶּיֶר בֵּין אֶהָל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וַיִּתֵּן שָׁמָּה מַיִם לְרַחֵצָה:

מה הפירוש ויתן שמה מים?

וַיִּשֶׂם אֶת הַפֶּיֶר עַל בְּסִיסְיָהּ בֵּינֵי מִשְׁכַּן זְמַנָּא וּבֵינֵי מִדְּבַחָא וַיְהִיב תַּמָּן מַיִן חַיִּין לְקִידוּשׁ וְלֹא פְּסָקִין וְלֹא סָרִינן כָּל יוֹמָיָא:

נִישֵׁם אֶת הַכִּיּוֹר עַל כֵּנוּ בֵּין אֶהָל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וַיִּתֵּן שָׁמָּה מַיִם חַיִּים לְרַחֵצָה, וְלֹא פָּסְקוּ וְלֹא הִסְרִיחוּ כָּל הַיָּמִים.

מבואר בת"י ב' חידושים. א. שהמים שניתנו בכיור היו מים חיים – מי מעיין. ב. שנתנו מים בתחילה והמים לא פסקו ולא הסריחו לעולם. כלומר שהמים לא התחלפו.

החידוש הראשון מובא בגמ' בזבחים (כב.) רבי ישמעאל אומר מי מעיין חיים, וחכמים אומרים שאר מימות הן, והלכה כחכמים. ובת"י מבואר כשיטת רבי ישמעאל.

והחידוש השני יש בו ב' ענינים: א. בספר דרש והעיון הקשה אם היה כזה נס מדוע לא נמנה נס זה עם הניסים שנעשו במקדש? (אבות פ"ה מ"ד) ותירץ שביומא מבואר שהיו עוד ניסים והניסים הקבועים לא נמנו. וצ"ע.

ב. בגמ' בזבחים (כ.) מבואר שמי הכיור נפסלים בלינה, וא"כ היה צריך להיות שהמים יתחלפו כל יום. ובת"י נראה שלא הוחלפו מעולם?

ובפשטות ת"י סבר שאינם נפסלים בלינה.

אמנם יש שלמדו בדעתו שאין כוונתו כפשוטו שלא הוחלפו מעולם, אלא הכוונה שלא רוקנו לגמרי את הכיור ותמיד נשאר שם מעט מים מהמים הראשונים. וכמו שהיה עם אש המערכה שמבואר בגמ' בזבחים (סא.) שאש שירדה מהשמים בימי משה לא נסתלק אלא בימי שלמה, ומ"מ בכל יום נתנו עצים חדשים להביא מן ההדיוט. (עיין יומא כא) ומעט המים שנותרו בכיור אף שנפסלו בלינה, התבטלו ברוב. וישל"ע.

לתגובות: 0686762@gmail.com

פרחים לתורה / הרב ישראל חיים בלומנטל, מג"ש בכולל תורת מרדכי

עשה ככל יכולתך - אסור להתעצל!

ויקם משה את המשפן (מ, יח)

אומר רש"י (לט, לג): ויביאו את המשכן אל משה, שלא היו יכולין להקימו, ולפי שלא עשה משה שום מלאכה במשכן, הניח לו הקב"ה הקמתו, שלא היה יכול להקימו שום אדם, מחמת כובד הקרשים שאין כח באדם לזקפן, ומשה העמידו, אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא, איך אפשר הקמתו על ידי אדם, אמר לו עסוק אתה בידך, נראה כמקימו, והוא נזקף וקם מאליו, וזהו שנאמר "הוקם המשכן" (מ, יז), הוקם מאליו. מדרש רבי תנחומא (פקודי יא).

מעשה באחד מחסידיו של הבית אברהם מסלונים זיע"א, שהיה עני מרוד. בגודל השתוקקותו לנסוע לרבו ולשהות בצל קדשו בימים הנוראים, היה החסיד אוסף פרוטה לפרוטה לצורך מטרה זו במשך כל השנה כולה.

באחת השנים, אף פרוטות מעטות אלו לא היו מצויות ביד החסיד, וכשהגיע חודש אלול, ראה החסיד כי אין בידו מעות עבור הנסיעה לרבו. התחזק החסיד באמונתו ואמר לעצמו: אמנם אין בידי כסף עבור הנסיעה שהיתה אמורה להיעשות ברכבת, אך אין זה פוטר אותי מלהתכונן אל הנסיעה כהרגלי. מיד ניגש והכין לעצמו את כל צרכי הנסיעה, ארז את חבילתו והלך לעבר תחנת הרכבת.

יושב היה החסיד בתחנת הרכבת, ולפתע הוא מבחין בשטר כסף בעל ערך גדול הזרוק למרגלותיו, סכום שיש בו כדי צורך התשלום עבור הנסיעה.

הבין החסיד כי נעשה פה נס עבורו ומן השמים הזמינו לידו את דמי הנסיעה, ותיכף עלה לרכבת.

אמרו על כך חסידים ואנשי מעשה: החידוש כאן אינו בנס שנעשה לו, אלא החידוש הוא בהנהגתו שלא נתן ליאוש לאחוז בו אלא עשה כל מה שבכוחו, ולכן מן השמים סייעו בידו להשלים חפצו.

המדרש מספר (קהלת רבה א, א): דְּבָרֵי קֹהֶלֶת בֶּן דָּוִד מְלֶכְךָ בִּירוּשָׁלַם, זֶה שְׁאָמַר הַפְּתוּב בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ עַל יְדֵי שְׁלֹמֹה מְלֶכְךָ יִשְׂרָאֵל (משלי כב, כט) חֲזִיתָ אִישׁ מְהִיר בְּמִלְאֲכָתוֹ לִפְנֵי מְלָכִים יִתְיַצֵּב, מַעֲשֵׂה בְּרַבִּי חֲנִינָא בֶּן דּוּסָא שְׂרָאָה בְּנֵי עִירוֹ מַעְלִין נְדָרִים וְנִדְבוֹת לִירוּשָׁלַם, אָמַר הַכֹּל מַעְלִין לִירוּשָׁלַם נְדָרִים וְנִדְבוֹת וְאֲנִי אֵינִי מַעְלֵה דְבָר, מָה עָשָׂה, יֵצֵא לְמִדְבָּרָה שֶׁל עִירוֹ וְרָאָה שָׁם אָבֶן אַחַת, וְשִׁבְּבָה וְסִתְתָה וּמְרָקָה, וְאָמַר הֲרֵי עָלִי לְהַעֲלוֹתָהּ לִירוּשָׁלַם, בְּקֶשׁ לְשׂוֹכֵר לֹא פּוֹעֵלִים, נִזְדַּמְנוּ לֹא חֲמֹשֶׁה בְּנֵי אָדָם, אָמַר לָהֶן מַעְלִין לִי אַתֶּם אָבֶן זֶה לִירוּשָׁלַם, אָמְרוּ לֹא תֵן לָנוּ חֲמֹשֶׁה סְלָעִים וְאָנוּ מַעְלִים אוֹתָהּ לִירוּשָׁלַם, בְּקֶשׁ לָתֵן לָהֶם וְלֹא נִמְצָא בְּיָדוֹ דְבָר לְשַׁעָה, הִנִּיחוּהוּ וְהִלְכוּ לָהֶם, זָמַן לֹא הִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא חֲמֹשֶׁה מְלָאָכִים בְּדַמּוֹת בְּנֵי

אָדָם, אָמַר לָהֶם אַתֶּם מַעֲלִין לִי אֶבֶן זֶה, אָמְרוּ לוֹ יֵתֵן לָנוּ חֲמִשָּׁה סֶלְעִים וְאָנוּ מַעֲלִין לְךָ אֶבֶן לִירוּשָׁלַיִם, וּבִלְבָד שֶׁתֵּתֵן יָדְךָ וְאַצְבָּעְךָ עִמָּנוּ, נָתַן יָדוֹ וְאַצְבָּעוֹ עִמָּהֶם וְנִמְצְאוּ עוֹמְדִים בִּירוּשָׁלַיִם, בִּקֵּשׁ לִתֵּן לָהֶם שְׂכָרָן וְלֹא מִצָּאָן, נִכְנָס לְלִשְׁפַת הַגְּזִיזָה וְשָׁאַל בְּשִׁבְלִים, אָמְרוּ לוֹ דוֹמָה שְׂמֵלְאֲכֵי הַשָּׂרֵת הָעָלוּ אֶבֶן לִירוּשָׁלַיִם, וְקָרְאוּ עָלָיו הַמְּקָרָא הַזֶּה, חֲזִיתָ אִישׁ מִהִיר בְּמֵלְאֲכָתוֹ לְפָנָי מְלָכִים יִתְיַצֵּב, קָרִי בֵּיהַ לְפָנָי מְלָאֲכִים יִתְיַצֵּב.

מעשה זה טעון הסבר. מה עלתה על דעתו של רבי חנינא בן דוסא לגשת אל המלאכה ולסתת את האבן, והרי יודע היה בעצמו שאין בידו פרוטה לפורטה ואין לו כל אפשרות להעלות את האבן לירושלים, שכן מי יעלה אותה עבורו חינם אין כסף, ולמה אפוא טרח והתייגע לסתת ולהכין את האבן לבית המקדש, כאשר בדרך הטבע אין לו את היכולת להוציא מחשבתו הטובה מן הכח אל הפועל?

כאן רואים את אותו היסוד. חובה על האדם לעשות כל מה שבכוחו ואפשרותו, מבלי לתת את דעתו ומחשבתו איך יושלם הדבר. אין לו לצמצם את שאיפותיו אל מסגרת היכולת הטבעית שלו, כי בסופו של דבר יסייעוהו מן השמים בבחינת "לא-ל גומר עלי" (תהלים נו, ג).

ואכן כותב על כך השפת אמת (ליקוטים, קהלת): כי זה רבי חנינא בן דוסא ידע כי לא יוכל להעלות האבן לירושלים, אך מגודל הרצון שהיה לו, נדר להעלותו, והוא שמסלק כל הנגיעות במסירת נפש, וממילא מי שמוסר נפשו עבור דבר ה', בודאי כל יכול הכל, אף מה שאינו על פי הטבע. ודבר זה צריך האדם לידע ולהאמין וכו' שכל ענין שבעולם יכול להיות, ורק שהטבע מסתיר דברים שלמעלה מהטבע, ואם הוא לשם שמים והאדם מוסר נפשו עד שהוא ממש חוץ מהטבע, אם כן נעשה הטבע עצמו אצלו למעלה מן הטבע, ונמצא הדבר ההוא גם בתוך הטבע אצלו, שהטבע נתהפך אצלו להיות בלמעלה מן הטבע, וזהו נקרא "איש מהיר" שאף שאינו משיג הדבר ויודע שאי אפשר להיות כן על פי שכלו, מכל מקום על ידי שרוצה האמת, על ידי זה לפני מלאכים יתיצב שהוא למעלה מן הטבע כנזכר.

השפתי צדיק מפילץ (פסח, לז) מביא יסוד זה בשם זקנו בעל חידושי הרי"ם: על ידי גודל התשוקה שיגע בעצמו בסיתות וכרכום, על ידי זה נפתחה לו ישועה משמים לצוות למלאכי השרת להעלות האבן וגם אותו לירושלים, כן תמיד בכל עובד ה' יתברך, יהיה קודם מלא התלהבות ותשוקה בענייני עבדות ה' יתברך, אף שרחוק מהשכל שיוכל לגמור.

והוסיף (שם אות לו): אמר זקני הקדוש, הלימוד מזה שעל ידי התשוקה לעבודת הקודש יוכל אדם לעבוד אף מה שאין מביין בשכלו איך וכיצד יגיע לזה, כשהוא עושה את שלו, בא לו סיוע משמים יותר מהבנת האדם ונגמר הפעולה טובה.

בפרשת שמות, כאשר בתיה בת פרעה ראתה את התיבה בה מונח משה, בתוך הסוף, נאמר (שמות ב, ה): "וַתִּשְׁלַח אֶת אֲמֹתָהּ וַתִּקְחֶהּ".

אמתה זו, לפי דעה אחת (סוטה יב:) זו ידה של בת פרעה. ומכיון שהיא לא יכלה להגיע בהושטת ידה עד התיבה, ידה נתארכה.

עד כמה נתארכה ידה, נמצינו למדים מדברי הגמרא במסכת מגילה, וכך אומרת הגמרא (מגילה טו:): "ויהי כראות המלך את אסתר המלכה" (אסתר ה, ב), אמר רבי יוחנן ג' מלאכי השרת נזדמנו לה באותה שעה, אחד שהגביה את צוארה, ואחד שמשך חוט של חסד עליה, ואחד שמתח את השרביט. וכמה, אמר רבי ירמיה שתי אמות היה והעמידו על שתיים עשרה, ואמרי לה על שש עשרה, ואמרי לה על עשרים וארבע, במתניתא תנא על ששים, וכן אתה מוצא באמתה של בת פרעה וכו', רבה בר עופרין אמר משום ר"א ששמע מרבו ורבו מרבו, מאתים.

ממש נס גלוי! על מה ולמה זכתה בת פרעה לנס שכזה?

אומר השפתי צדיק (שמות יד) על פי המעשה של רבי חנינא בן דוסא: אף שעל פי דרך הטבע לא היה לו מבוא איך יעלה לירושלים, מכל מקום בגודל ההתלהבות והתשוקה עשה מה שבאפשרות לו לעשות, והשאר מסייעים משמים, וכן לכל הרוצה לעבוד ה' יתברך, אחר שמייגע בכל יכולתו מסייעים משמים.

לפי זה מובן מדוע אמרו המלאכים לרבי חנינא בן דוסא 'ובלבד שתתן ירך ואצבעך עמנו'. מדוע בנוסף ל'ידך', יש צורך גם ב'אצבעך'?

ללמדך כי אל יפול האדם ברוחו לומר, אם אין אני מצליח להשתדל במידה גדושה ומרובה, שוב אינני מצליח ואין במעשיי כל תועלת. אלא יש לו לדעת כי אפילו אם הוא נותן רק אצבע, אפילו אם הוא רק פותח פתח כחודה של מחט, ייפתח כנגדו פתח גדול ורחב שעגלות וקרונות יכולים לעבור בו, ובלבד שיעשה מה שיכול!

ומוסיף השפתי צדיק, אף שבת פרעה לא ידעה שיהיה כאן מעשה נס ופלא כזה, מכל מקום עשתה מה שבאפשרות לה לעשות, ועל ידי זה בא הנס.

ואכן הרב הקדוש רבי שמחה בונים מפרשיסחא זיע"א כבר שאל (מובא בספר דבש וחלב, קראקא תרע"א) אם באמת היה המקום רחוק כל כך, איך עלה על דעתה מתחילה לשלוח ידה לשם, ומנין ידעה שיעשה לה נס גדול כזה.

ולכן מסיק: אך יש ללמוד מכאן תועלת גדולה בעבודת ה', שלא למנוע אדם את עצמו בשום מעשה הישר והטוב, אף שיראה מראש שלא יעלה בידו להגיע עדי תכליתו. דאם באמת יכוון האדם במעשהו בכל לבו ונפשו, אין שום דבר בעולם עומד לנגדו, והקדוש ברוך הוא יעזרהו על דבר כבוד שמו לברך על המוגמר. וכמו שאמרו חכמינו זכרונם לברכה "המתחיל במצוה אומרים לו גמור" (ברכות מג.). וכן כאן היא עשתה את שלה לשלוח ידה, ונעשה לה נס שנשתרבה אמתה אמות הרבה.

כיוצא בדבר מובא בספר שיח שרפי קודש בשם הרב הקדוש רבי יצחק מווארקי זיע"א שאמר, אם אדם חושק בדבר לעשותו אפילו הוא דבר רחוק ממנו, מחמת גודל החשק בדבר זה, נראה בעיניו שקרוב הוא אצלו, והבן שהוא לימוד גדול!

ישנו מאמר מפורסם בשם החיד"א 'אין דבר העומד בפני הרצון'. ולכאורה מאמרו זה תמוה, שהרי קורה לפעמים שאדם חפץ לעשות מצוה, ונאנס ולא עשאה?

השיב על כך בעל האמרי אמת מגור זיע"א, שכוונת המאמר היא – לרצות אתה יכול תמיד. לא יתבעו אותך בשמים למה לא עשית, אבל יתבעו ממך למה לא רצית... אין אתה בן חורין ואי אתה רשאי לפטור עצמך מן הרצון.

המשנה (יומא לז.) אומרת: נקנור נעשו נסים לדלתותיו, והיו מזכירין אותן לשבח. והגמרא (יומא לח.) מביאה את המעשה בפרוטרוט: תנו רבנן, מה נסים נעשו לדלתותיו, אמרו, כשהלך נקנור להביא דלתות מאלכסנדריא של מצרים, בחזירתו עמד עליו נחשול שבים לטבעו, נטלו אחת מהן והטילוה לים, ועדיין לא נח הים מזעפו. בקשו להטיל את חברתה, עמד הוא וכרכה, אמר להם, הטילוני עמה! מיד נח הים מזעפו, והיה מצטער על חברתה. כיון שהגיע לנמלה של עכו, היתה מבצבצת ויוצאה מתחת דופני הספינה, ויש אומרים בריה שבים בלעתה והקיא אתה ליבשה, ועליה אמר שלמה (שיר השירים א, יז) "קורות בתינו ארזים רהיטנו ברותים", אל תיקרי ברותים, אלא ברית ים, לפיכך כל השערים שהיו במקדש נשתנו להיות של זהב, חוץ משערי נקנור מפני שנעשו בו נסים.

גם כאן ידועה השאלה, מה סבר ניקנור? וכי אם יכרוך עצמו על הדלת זה יעזור משהו? האם כריכת אדם על דלת עוצרת ים מזעפו?

והתשובה על פי היסוד בו פתחנו: רצונו העז להביא את הדלת לבית המקדש, גבר על כל השיקולים. הוא היה מוכן לכל, ואפילו שיטילוה לים עם הדלת הכבדה. מסירות נפשו זו שהיתה מעבר לגדרי וחוקי הטבע, הביאה אותו למצב ששתי הדלתות הגיעו בשלום לנמלה של עכו. אין דבר העומד בפני הרצון – והוא רצה!

לא לחינם הקמת המשכן נעשתה בדרך זו שמשה לא יכל להקימו, עד שנצטוו לעשות רק מה שביכולתו, והמשכן הוקם מאליו! יש כאן מסר לדורות, והיה חשוב למי שאמר והיה העולם שמסר זה ייחקק בבניית והקמת המשכן – עשה ככל יכולתך! תתאמץ אפילו עד כדי מסירות נפש – ואז תזכה ותצליח!

מחנה דז'ורין שבטרנסניסטריה, שנת תש"ב, עיצומה של מלחמת העולם השנייה. אל המחנה הוגלו אלפי יהודים, שנאסרו במחנה שהיה בית כלא אחד ענקי, בו חיו היהודים בתת תנאי אנושיות. הרעב והדוחק היו קשים מנשוא, והקור המקפיא השלים את תמונת החיים הקשה והאכזרית.

היהודים במקום עבדו עבודות פרך, ואך בקושי זכו במנת לחם זעומה ומעט מרק לחמם את עצמותיהם היגיעות. בימי החורף גברה המצוקה במחנה עד מאוד, כאשר הטמפרטורה צללה הרבה מתחת לאפס, ובלילות היה הקור הופך למלאך המוות של ממש, ומי יודע כמה יהודים קיפדו את חייהם בצורה אכזרית כל כך, במוות כתוצאה מקפיאה בעיצומו של לילה חורפי, בלי שניתנו להם כל אמצעי הגנה והסקה...

בן 12 בלבד היה הרבי מנדבורנה זצוק"ל בהיותו במחנה, וכבר אז צערם של יהודי המחנה נגע ללבו הרחום, והוא לא הצליח לשאת את המחשבה כי הם קופאים בלילות ואין איש שם על לב. אך עצי הסקה היו מצרך נדיר ויקר מאוד מאוד, ולא היה בנמצא להשיגם □

נאלצו היהודים להישאר נתונים לחסדי הסופות והסערות שפקדו את המחנה, ולהשלים עם המחלות הקשות שפקדו אותם, ועם הקור המצמית החודר לעצמות...

הרבי, שהיה אז ילד צעיר, יכל לפטור עצמו באמירה סתמית: 'זה לא לכוחותיי', 'זה גדול מכפי גילי', 'האם ילד יכול לקחת אחריות להציל אלפי יהודים הקופאים מקור במחנה המסוכן?' אך הרבי בחר לעשות ככל יכולתו וכמיטב כוחותיו, ומדי יום, עם שחר אחר התפילה, התעטף במעיל הדק שהיה ברשותו, ומיהר ויצא אל הקור השורר בחוצות. כל שעות היום הסתובב תחת שלג זלעפות, ואך בקושי הצליח להשיג כמה ענפי עצים או חתיכות עץ קטנות...

באחד הימים, יצא הרבי כמדי יום, והוא סובב אנה ואנה ומחפש אחרי עצים מכל סוג ומין. לפתע, ניגש אליו איכר נכרי ושאל: 'ילד, אתה מחפש עצים? יש לי עצים למכירה!'

הרבי הביט בו בחוסר אמון. 'היתכן? כאן במחנה יש לך עצי הסקה למכירה? הרי הם מצרך נדיר ויקר המציאות!' שאל בתדהמה...

'אכן כן', השיב הנוכרי, 'הם מוחבאים ביער, בוא אחריי', לחש הנוכרי, והילד המאושר החל ללכת בעקבותיו למעבה היער. לפתע, תחושת חרדה לפתה את הרבי – 'הן אני ילד לבד, והנוכרי הזה מי יודע מה הוא זומם? הרי כמעט לא יתכן שיש לו באמת עצי הסקה חטובים יפה, ואם היו לו – מדוע שיציעם למכירה לילד בן 12?' – הרחר הרבי בחרדה גוברת והולכת...

אחרי הליכה ממושכת שנדמתה בעיניו כנצח, הגיעו השניים לקרחת יער קטנה. הרבי מביט בה ואינו מאמין באוצר שנגלה לעיניו – חבילות ארוזות של עצי הסקה מוכנים לשימוש, ובכמות נכבדה! הן העצים הללו הם אוצר יקר בתנאי החיים במחנה, איך מביאים אותם הכי מהר אל המחנה?

הנוכרי מביט בעיניו של הילד המתעגלות בהפתעה, ונוקב בסכום המבוקש בגינם. הרבי מביט בעצים, אך נרתע למשמע הסכום □ עודו מהרהר על חוסר יכולתו לגייס סכום כזה אף למען המטרה הנעלית, ומיד חולף בו הרהור נוסף – 'הן השומרים הרשעים, גם הם מחפשים נואשות אחרי עצי הסקה וחימום. ברגע שאתחיל להוביל את העצים לכיוון המחנה – יחרימו הקלגסים את כל הסחורה, וכל האוצר היקר ייפול לידיהם הערלות! וכי בשביל זה כדאי להתאמץ?'

עוד רגע של הרהור על חוסר התוחלת שבמהלך רכישת העצים, ומיד מחליט הרבי לנסות לעשות כמיטב יכולתו. 'תן לי שעה', הוא אומר בפשטות, 'אני הולך לגייס את הכסף.'

הנוכרי מדריך אותו בחזרה אל המחנה, והילד ממחר הביתה לבשר לאביו, האדמו"ר בעל ה'דבר חיים' ז"ע, על העסקה שהשיג. נרגשים מהזכות שהתגלגלה לידיהם לפעול יחדיו להצלת היהודים מהקור הנורא, הם מתחילים לאסוף פרוטה לפרוטה כדי להגיע לסכום העתק הדרוש.

אחרי שעה, הועבר הסכום במלואו לידי הנכרי, ואף סוכם כי שעת חצות הלילה תהיה שעת העברת הסחורה לחצר ביתו של הרבי. נותר רק החשש מפני הקלגסים השומרים, שבוודאי יזדרזו להניח ידיהם על האוצר היקר...

בשעה תשע בערב, שבילי ומשעולי המחנה כבר ריקים מאדם. רק השומרים מסתובבים כזבובים טורדניים בכל פינה, מחפשים מפירי חוק וסדר או גנבים מזדמנים. החושך המכסה את המחנה אפל מכל חושך אחר, והרוחות הנושבות בעוז מניסות את אחרוני האנשים אל הבקתות הצפופות.

בדיוק בשעה הזו, הסתנן הרבי החוצה מביתו. הוא הולך בזריזות, עוקב בדריכות כי השומרים לא שמים לב אליו ולקיומו. הוא רץ אל ירכתי המחנה בשקט, ומחפש את המקום הסודי ביותר במחנה – את ארון החשמל המוליך את המתח לעמודי החשמל הפזורים במחנה. לאחר חיפוש ממושך הוא מוצא מאחורי גבעת שיחים ארון חשמל קטן...

מעשה ידי אומן, הוא פותח את ארון החשמל, ומנתר אל חלקו העליון. הוא מאמץ את מבטו היטב, מחפש את הפיוז המרכזי, האחראי על אספקת החשמל לכל רחובות המחנה ומבואותיו. כשגילה את המתג המדובר נצצו עיניו בחשיכה.

בלב רועד מחד וביד בטוחה מאידך, הרבי מניף ידו ומכה באבחה חזקה את המתג. המתג נופל, נשבר ומתרסק, ועלטה כבידה משתררת בכל רחבי המחנה. הרבי רק מוודא כי תיקון הנזק יקח שעות ארוכות, וממהר להימלט.

אותו לילה היה האפל ביותר בתולדות המחנה. כל הלילה עמלו החיילים השומרים לתקן את התקלה הפתאומית, ורק בשעת בוקר מוקדמת הצליחו להחזיר את זרם החשמל לסדרו. בחסות העלטה והמהומה, ועיסוקם הרב של השוטרים בתיקון התקלה הפתאומית – הצליח הרבי להוביל את כל אוצר העצים לחצר ביתו, ומשם הפיצם לבתי היהודים האומללים המתחננים לעצי הסקה.

בלילות הבאים, בתים רבים במחנה הוארו וחוממו בחום הלהבות שהפיצו עצי ההסקה, שהשיג הרבי בעסקה עם הנוכרי ובמסירות ההובלה באישון ליל. אבל רגע אחרי שאנו יודעים על הסוף הטוב, הבה נעשה חשבון. –

האם היה לכך סיכוי מתחילה? האם הגיוני שילד בן 12 יתחיל לקושש עצים שהיו מצרך נדיר ויקר? האם סביר שלפתע יפנה אליו איכר נכרי ויבקש לבצע עמו עסקת מכירת עצים? האם היה ניתן להניח שהעצים יגיעו ליעדם בשלום?

התשובה לכל השאלות הללו היא לא, באל"ף רבתי. זה לא הגיוני, לא סביר, לא מתקבל על הדעת. ועדיין, הרבי בחר לנסות, לפעול, לעשות כמידת יכולתו, בלי להביט על הסיכוי הסביר והאפשרויות שכל המהלך לא יעלה יפה. כי יהודי קודם כל עושה, קודם כל מנסה, קודם כל מפעיל את כל יכולותיו וכישוריו, ומתמסר לעשות כמיטב יכולתו!

והקדוש ברוך הוא מסייעו – כי מבחן התוצאה, מעיד כאלף עדים שלבסוף הקדוש ברוך הוא משלים את המלאכה, מסייע להשגת המטרה, נותן את הכוחות להצליח במשימה. זה

ממש לא חייב להיות הגיוני ומסתבר מלכתחילה, אך זה פשוט עובר, כי הקדוש ברוך הוא מעניק את הכח והסיוע!

ער"ח אדא א', השעה 6 בערב, במרכז הרפואי 'שניידר' שבפתח תקוה. אל בית החולים נכנסו בצעדים מהירים אב ובנו בן ה-12, לאחר שקיבלו הפניה דחופה לחדר מיון. כידוע לכל מי שבא בשערי מקום כזה, ידי הצוות הרפואי מלאות עבודה, עומס הפניות תמיד גבוה, והעניינים מתנהלים באיטיות מתישה.

כבר בכניסתו לבית החולים, החל החשש לכרסם בלבו של האב, מי יודע מה יהיה עם שיעורו היומי הקבוע, שאמור להתחיל בעוד חמש שעות בדיוק, בשעה אחת עשרה בלילה. הזמן מתקדם בקצב מהיר, ואילו ההליכים מתנהלים בעצלתיים. אבל הרי ברור שהוא חייב להגיע לשיעור בזמן, הן בעשר השנים האחרונות ניתן למנות על אצבעות יד אחת את מספר הפעמים בהן נעדר משיעורו היומי!

כשהבין האב כי ההחלטה בענין בנו מתמהמהת, התחיל להילחץ. למרות שהיה ברור כי הוא נותר כאן לעוד שעות ארוכות, החל האב להתחנן על נפשו בפני הצוות הרפואי, להסביר כי הוא מבקש לזרז את ההליכים, וגם ניסה להתקשר לעסקנים בנסיון להפעיל את השפעתם.

'זה בכלל לא הגיוני מה שאני עושה עכשיו', הרהר לרגע, 'וכי מי לא יודע שחדר מיון הוא מקום שמבלים בו הרבה זמן?' אבל רגע אחר כך התאזר בגבורה: 'מה אני עושה חשבונות האם זה מעשי או לא? אני עושה את מה שאני יכול, גם אם לא נראה שזה יוביל לתוצאה!' הוא החל לנסות. ביקש בעדינות מהצוות, עירב עסקנים, וגם ניסה למצוא ממלאי מקום, אך ללא הצלחה. השעון הוסיף להתקדם, ורק בשעה תשע בערב הסתכל הרופא על הבדיקות ופסק: 'לאשפז במחלקה'. 'אין שמחה כהתרת הספיקות', חשב לעצמו האב הממהר, 'לפחות התוכנית ברורה. אשפוז מיידית, ועד אחת עשרה אצליח להגיע לשיעור...' האב כבר כוסס ציפורניים במתח, הדקות מוסיפות לחלוף, וכבר רבע לעשר □ הוא מתחנן שוב לצוות, שוב מנסה להפעיל קשרים ולזרז הליכים. נכון, זה לא הגיוני להצליח להתגבר על הסחבת הטבעית, אבל הוא חייב להגיע לשיעור, לפחות יעשה מה שהוא יכול!

ואז ניתן האות, בשעה טובה, 'עולים למחלקה!' הוא מזדרז, נוטל את בנו בזרועותיו, ומחיש את צעדיו. בבואו למחלקה חשכו עיניו כשהאחות אומרת לו: 'רגע, צריך לעבור הליך קבלה'...

הוא מביט בשאלון הרפואי הארוך, ולבו מסרב להאמין. מה יהיה עם השיעור שאמור להתחיל בעוד שלושים ושלוש דקות? השעון מוסיף להתקדם, 10:31, 10:32 □ מה יהיה?? ואז צלצל הטלפון, ועל הקו אחד ממאזיניו הקבועים בשיעור, עסקן נודע בעולם הרפואי. 'סליחה שלא ענית קודם', מתנצל האיש, 'חיפשת אותי בשביל משהו?'

'אכן כן', משיב מגיד השיעור, ומספר על מהלך הערב והמלחמה במחוגי השעון כדי לנסות להגיע לשיעור, תוך שהוא עושה ככל שביכולתו לשם כך. 'אבל כנראה כבר מאוחר מדי, אני פה, והשיעור אמור להתחיל בעוד פחות מחצי שעה!'

'תנוח דעתך', התנדב האיש מיד, 'בדיוק אני בדרך לבית החולים, וחשבתי להתקשר אליך כדי שאוכל לשמוע את השיעור בטלפון' □ אתה במחלקת ילדים? אני בא ישר אליך, ואני אשמור על בנך עד שתשוב'.

בשעה 10:42 החליף המאזין את מגיד השיעור בכסא ההמתנה בקבלה למחלקת ילדים, ואילו מגיד השיעור יצא במהירות לבני ברק, ובשעה 10:59 כבר עמד על הסטנדר כמדי יום, והחל להרצות בלהט את שיעורו היומי. על קו הטלפון היה המאזין שהתנדב לשמור על הילד, ואיש לא ידע מה עומד מאחורי הקביעות שגם היום ניצחה נגד כל הסיכויים...

כי כשיהודי רוצה, ומנסה, ועושה, ופועל כמיטב יכולתו – הקדוש ברוך הוא עוזר לו. אם מגיד השיעור לא היה מקפיד על הקביעות, ומתקשר, ומתחנן, ומשתדל ומנסה לטכס עצה – ספק אם השיעור היומי היה מתקיים במתכונתו. אך משהחליט לנסות, לפעול, לדבר, להתקשר, לבקש ולהתחנן להזדרז – סייע לו הקדוש ברוך הוא לשמור על קביעות עתים לתורה.

לא פעם יש לנו התלבטות. האם אני מסוגל להיכנס לשיעור קבוע מדי יום כאשר אני חוזר עייף מהעבודה? כיצד אצליח להתרכז? וכיצד אתמודד עם השמחות הרבות הנערכות בשעות הערב? ואולי אני בכלל לא מסוגל להתרגל למחוייבות נוספת בל"ז הצפוף? והאם מגיד השיעור יצליח 'לדבר' גם אל איש כמוני?

אבל יהודי לא צריך לעשות את החשבון. יהודי צריך לעשות, ולנסות, ולהשתדל. קודם כל – להתחיל לבוא, לנסות להבין, להשתדל לשמור על הקביעות, לעשות הכל כדי להיות מרוכז. והקדוש ברוך הוא – בדרכו הייחודית והבלעדית – ישלים את התמונה...

השאלה אם לבוא לשיעור, אינה שאלה של 'האם אני יכול להבין', או 'האם יש לי זמן לכך'. השאלה היא 'האם אני רוצה'. אם אני רוצה – אתאמץ, אבוא, אשתדל, אעשה את שלי. בורא עולם יעניק לי את היכולת להבין, ישלח ברכתו בשעותיי כדי שיהיה לי פנאי לכך.

אני לא עושה חשבונות שמים, ולא בוחן מעשים לפי הסיכוי להצלחתם. אני עושה את שלי, ומניח לבורא עולם לעשות את כל השאר!

מדי חודש בחודשו מתרוצץ הרב משה פ. להחזקת כולל האברכים שהוא מחזיק במסירות נפש, אלא שבשלהי חודש שבט האחרון, גילה לחרדתו כי המאמץ לא צלח, והקופה ריקה □ הוא מתרוצץ אנה ואנה, מתקשר ומבקש, פונה ומתחנן, אך הקופה נותרת ריקה וכבר ביום המחר הוא זקוק למלוא הסכום...

הוא נכנס להיכל הכולל בסיום הסדר, ופונה לאברך הראשון שנקרה בדרכו: 'תשמע, מחר ראש חודש, הקופה ריקה ואני פשוט לא מצליח לגייס כסף. החלטתי שאני מנסה לעשות הכל גם אם זה חסר סיכוי – ואני פונה אליך שתעזור לי לגייס את הכסף.'

האברך משך בכתפיו בתדהמה: 'אני? מה לי ולגיוס כספים? מעודי לא התנסיתי במקצוע, אינני מקושר לבעלי הון ואני חסר יכולות לחלוטין! אני יכול לסייע לך לגייס כסף? כיצד?' 'את כל זה אני יודע', אמר ר' משה בחביבות, 'אני יודע שבעיקרון זה חסר סיכוי. ובכל זאת, אני מנסה לעשות מה שאני יכול, ואני מבקש גם ממך לעשות ככל שתוכל, ובורא עולם יהיה בעזרנו!'

האברך שב לביתו, ומחליט לאמץ את הגישה הזו. נכון, לא הגיוני וסביר שיצליח לסייע, אבל הוא ינסה לעשות את שלו. הוא מתקשר לאחיו השוהה בבלגיה, משוחח עמו על דא ועל הא, וגם שואל אולי יש לו רעיון כיצד ניתן לסייע בגיוס הכספים.

באותה שעה, לא היה לאח כל רעיון. אך בשעה מאוחרת מאוד בלילה, לפתע צלצל הטלפון ואחיו בישר לו: 'פגשתי כאן יהודי, והלה סיפר שהפריש סכום כסף להחזקת כולל לצורך סגולה לישועה, ושאל אם יש לי רעיון למי להעביר את הכסף □ מיד נתתי לו את הפרטים שלכם □ הוא אומר בשמחה.

ביום המחרת, נכנסה העברה בנקאית לחשבון הכולל, מנדיב עלום מבלגיה הרחוקה. נדיב שלא היה אתו כל קשר, ומגייס כספים חסר נסיון, וסיפור פלאי של צירוף מקרים – וכל אלה הובילו לסוף הטוב!

כי האדם נדרש להתאמץ, לפעול, לעשות, לנסות. יכולותיו וכישוריו אינם רלוונטיים, הוא לא צריך לעשות את החשבון אם הוא מסוגל. הוא צריך רק לפעול כמיטב יכולתו, והקדוש ברוך הוא מסייע בעדו!

שבת שלום ומבורך!

לתגובות: Blu.israel@gmail.com

פרפראות גימטריא / הרב מרדכי צבי סלומון, קרית

גת

'ארור המן' כמנין 'ברוך מרדכי' - ומה עוד?

בעזר הבורא

עולה בגימטריא [עם האותיות] = 502

ארור המן

עולה בגימטריא 502

ברוך מרדכי

עולה בגימטריא 502

מבטל חושבנא דדין

עולה בגימטריא 502

כח שמחה לבטל כל

עולה בגימטריא 502

ד' כותב היום טובה

עולה בגימטריא 502

חודש כל כולו מלא א' {אלופו של עולם - אחד יחיד ומיוחד}

עולה בגימטריא 502

בחר בנו מכל העמים

עולה בגימטריא 502

עולה בגימטריא {עם הכולל פחות כ"ב אותיות התורה} 502

הדר קיבלו באהבה, מהנס

עולה בגימטריא {עם הכולל פחות כ"ב אותיות התורה} 502

לעבדו בלב שלם

עולה בגימטריא [פחות האותיות והכולל] 502

שלם לעם

עולה בגימטריא [פחות האותיות והמילים] 502

פתחי שביעית - בירור הלכתי עניני שנת השמיטה / הרב יאיר רינמן, מו"צ בבית הוראה 'נאות שמחה', מודיעין עילית

עניני שנת השמיטה, בענין 'היתר מכירה' בשביעית

ענף א – סקירה הסטורית להיתר המכירה¹¹

ההתיישבות החקלאית בארץ ישראל התחילה לפני כ-160 שנים, בתחילה קם ישוב חקלאי קטן במוצא הסמוכה לירושלים (שנת תר"כ), לאחמ"כ קמה לה המושבה 'פתח תקוה' (בשנת תרל"ח), אנשי הישובים הללו היו שומרי תורה ומצוות, ונהגו בשדותיהם דיני שמיטה כדין.¹²

עם השנים התרחבו ישובים אלו, ובשנים תרמ"ב – תרמ"ד קמו להם ישובים נוספים כדוגמת ראשון לציון, עקרון, נס ציונה, ראש פינה, גדרה ויסוד המעלה.

א. לקראת שנת השמיטה תרמ"ט עוררו חלק מהמתיישבים החדשים את בעיית קיום המושבות ועמידתן בהשבתת השדות בשנת השמיטה, וע"כ פנו הם¹³ לרבני ירושלים הלא הם המהרי"ל דיסקין והגר"ש סלנט, למצא להם הלכתי להמשך העבודה החקלאית בשדות, והיתר שיווק התוצרת החקלאית אף בשנת השמיטה, אולם הם פסקו לחובת השמטת הקרקעות ולאסור את עבודות השדה, בצר להם פנו הם לרבני הגולה למצא להם היתר.

בחורף של שנת תרמ"ח נתאספו בוארשה ג' מגדולי רבני הגולה, הלא המה רבי שמואל מוהליבר (רבה של ביאליסטוק), רבי יהושע טרונק בעמח"ס 'ישועות מלכו' (רבה של קוטנא) ורבי שמואל זנויל קלפפיש (דיין בוארשה), וכתבו היתר למכור את הקרקעות לנכרים למשך כל שנת השמיטה, ושטר המכירה יערך ע"י בית הדין בירושלים ובהסכמתו, אולם היתר זה מותנה בהסכמתו של הגאון רבי יצחק אלחנן ספקטור מקובנא, עוד הודגש שהיתר זה הוא לשנת תרמ"ט בלבד, ובשנות השמיטה הבאות יש לעיין מחדש על הנחיצות בזה.

ואכן בהגיע היתר זה להגאון רבי יצחק אלחנן הצטרף הוא להיתר, אולם תיקן בו שהשדות והכרמים ימכרו דוקא לישמעלי, ולא לכל נכרי שהוא.

והנה בהיתרם של שלושת הגדולים הנ"ל מבואר דעבודות הקרקע ייעשו ע"י נכרים, ובשעד"ח מלאכות דרבנן ע"י ישראל,¹⁴ אולם הגאון רבי יצחק אלחנן נזהר מזה, וכתב

¹¹ מלוקט מספר השמיטה (טיקוצינסקי), שנת השבע (כהנא) וספר 'מצות השמיטה כהלכתה' (גולדברג).
¹² כמבואר בקונטרס 'שנת השבע' שהוציא הג"ר משה כהניו בשנת תרמ"א, וכן כתב שם בדברי הפתיחה 'בזמננו אשר זכו כמה וכמה מאחבי"י להיות למו אחוזות נחלות באה"ק, וזכו לעבדה ולשמרה ולקיים המצות התלויות בארץ – אשרי חלקם, ואחרי כי קרבה שנת השבע, עליהם להיות בקיאים בהלכות אלו ... אמרתי אעשה גם אנכי לביתי'.
¹³ פניות אלו נעשו ע"י פקידי הנדיב רוטשילד, שמימן ותמך בהתיישבות הצעירה בארץ ישראל, וכן ע"י 'חובבי ציון' שפעלו אז בארץ, וחשבו שעבודת הקרקע בשנת השמיטה – נחוצה להתיישבות הצעירה.
¹⁴ כמבואר בישועות מלכו סי' נ"ה.

והעבודה בשדות ובכרמים יהיה ע"י אינם יהודים, אך העניים אשר אין ביכולתם לשכור פועלים נכרים, אם יעשו בעצמם – נתיישב בדבר עם הגאונים הללו שיחיו, ועי' בישועות מלכו סי' נ"ה ונ"ט שגם הוא הסתייג מאד מהיתר עבודת ישראל בקרקע הגוי.

יש לשים לב ללשון ההיתר הנ"ל, 'ואם נאסור עליהם לשדד את האדמה ולתקן את הכרמים, תושם הארץ ותיפוק מזה חורבן הקלאלאניות חלילה, וכמה מאות נפשות ימותו ברעב חלילה, על כן להצלת נפשות והצלת ישוב ארצנו הקדושה ...', ואכן בכרוז חכמי הישיבות שהתפרסם בעקבות ההיתר הנ"ל, השיגו על תמונת המצב המתוארת, וכתבו 'באמרם כי נוגע הדבר לפיקוח נפש וביטול הישוב, ולא כן ונהפוך הוא, כי מלבד שאינו נוגע לפיקוח ולא הריסת הישוב ...'.

אולם בסופו של דבר לא התפרסם היתר זה, הן מחמת חילוקי הדעות בין רבני הגולה בענין עבודות הקרקע ע"י ישראל, והן מחמת שכאמור הותנה ששטר המכירה יערך בבית הדין בירושלים, אולם המהרי"ל דיסקין והגר"ש סלנט דבקו בדעתם שלא להתיר מלאכות דאוריתא בשום אופן, בין ע"י ישראל ובין ע"י נכרי, ואף הוציאו גילוי דעת מיוחד על כך, ובהמשך הופיע כרוז של כעשרים מחכמי הישיבות בירושלים, נגד היתר זה.^ס

בצר להם פנו פקידי הברון לגדולי חכמי הספרדים בירושלים, אשר המה נאותו לערוך את חווי המכירה של הקרקעות החקלאיים לנכרי, וכך לקראת שנת השמיטה תרמ"ט - סידר את המכירה רבה הראשית של עדת הספרדים בירושלים הגאון רבי יעקב שאול אלישר, ודרש שהשדות ימכרו לגוי מכירה מוחלטת, והוא יבקש פועלים לפי רצונו – או יהודים או גוים.

ב. לקראת שנת השמיטה תרנ"ו משהתרבו הקשיים והמצב החמיר עד כדי סכנת נטישת המקום ואבוד מקור המחיה, נכנס רבה של יפו והמושבות הגאון רבי נפתלי הירץ לעובי הקורה, ועלה לרבני ירושלים המהרי"ל דיסקין והגר"ש סלנט להתייעץ עמהם ולהפנות את תשומת לבם אל מצבו העגום של הישוב בארץ ישראל,^{סא} וע"כ הסכימו גאוני ירושלים בהוראת שעה לשמיטה זו בלבד, להתיר את מכירת הקרקעות לגוי.

ובזה הציע הגרנ"ה לשכלל את המכירה, שלא להסתמך על מכירה לזמן, אלא למכור לנכרי את העצים עם שיעור קרקע הנצרך ליניקתם – ע"מ לקוץ את האילנות ולפנות את

---

^ס יש לציין שגם רוב גאוני ליטא פסקו לאיסור, הלא המה הבית הלוי (בשו"ת בית הלוי ח"ג סי' ו'), הנצי"ב מוולוז'ין (שו"ת משיב דבר ח"ב קונטרס השביעית - אחר סי' נ"ו), הגאון רבי דוד פרידמן – רבה של קארלין (שו"ת שאילת דוד סוף ח"א), הגאון רבי יוסף זכריה שטרן (מכתב שהתפרסם בעיתון 'הפלס' שנה ה' – תרס"ה עמו' 539, ועיי"ש בהרחבת התרמית), הגאון רבי מרדכי גימפל יפה, הגאון רבי אליעזר גרדון (ר"מ דטעלז) והאדמו"ר מראדזין בעל 'פתיל תכלת'.
^{סא} כמו"כ אחת הסיבות לאסור את המכירה בשנת תרמ"ט, היתה למטרת חיזוק שמירת השמיטה בארץ, כדי שיכופר עון השמיטה מהעבר, ועי"ז תקוים הברכה לארץ ולישראל – בהתקרב גאולת ישראל, אך המציאות הוכיחה שרק מועטים עמדו בנסיון, אך רובם נסמכו על היתר המכירה, וכיון שכן אף המחמירים חששו להריסת הישוב (דסו"ס לא עמדו בנסיון השמיטה, וממילא לא תקוים בהם בהרכה), וחששו שבאם לא יפקיעו מהארץ את קדושתה, יכשלו החקלאים באיסור עבודות הקרקע ואיסור אכילת ירקות ספיחין.

העפר ולהעבירו לקרקע נכרי, ובכך להמנע מאיסור מכירת הקרקע לגוי, ויש לנכרי קנין באדמה להפקיע את הפירות מקדושת שביעית.

ועיי"ש דהגרי"ל דיסקין הסכים עמו להוראת שעה לשמיטה זו בלבד, ומ"מ העבודה תיעשה ע"י הגוי, וההיתר הוא לפירות האילן בלבד.

לקראת שנת השמיטה תרס"ג, משלא נשתנה לטובה מצב ההתישבות, פנה שוב הגרנ"ה לרבני ירושלים – הלא המה הגר"ש סלנט והגאון רבי אליהו דוד רבינוביץ תאומים (האדר"ת) ע"מ לחדש את ההיתר גם לשמיטה זו, והסכימו עמו רבני ירושלים, אלא שרצה להוסיף בשטר המכירה, שאם לא יקוץ הגוי את האילנות עד לפני שנת השמיטה, תחול מכירה גמורה של הקרקע ואילנות לזמן, סב אלא שלקראת סוף השנה נפטר הגרנ"ה, ובהסכמת רבני ירושלים הוסמך חתנו הגאון רבי יוסף הלוי לעשות ככל הדברים שעשה חמיו הגרנ"ה, וכך אכן עשה בשנה זו.

ג. והנה בקיץ תרס"ט התכנסו רבני ירושלים בראשות הגר"ש סלנט לדון בענין שנת השמיטה תר"ע, ומאסיפה זו יצא כרוז 'שבת לה' נגד היתר המכירה, סג כמו"כ הצטרף רבה של צפת הריב"ז (מחבר פירוש הריב"ז על הירושלמי) למתנגדים, ורתם עמו את רבי נחום וידנפלד מדומברומה.

מנגד קם הגאון רבי אברהם יצחק הכהן קוק (הראי"ה) סד להגן על היתר המכירה, ואף הרחיב את ההיתר והוסיף בו שני חידושים, א למכור גם את שדות התבואה מכירה גמורה לשתי שנים, ב להתיר לכל אחד לעבוד עבודות דרבנן בקרקע.

בשנת שמיטה זו הוציא הראי"ה את ספרו 'שבת הארץ', שם מבסס את היתר המכירה, יחד עם ההדגשה שהיתר זה נעשה רק במקום הדחק, וכלשונו בספר משפט כהן סי' ע"ב, 'שכל דבר ההיתר הוא באמת רק מפני הדחק העצום, ובתור הוראת שעה...'. סה

ד. בשנת תרפ"ח הוציא אב"ד טבריה הגאון רבי מאיר קליערס את ספרו 'תורת הארץ', בו יצא נגד היתר המכירה, כמו"כ לקראת שנת השמיטה תרח"צ, יצא לאור ספרו של החזו"א על הלכות שביעית, ובו סותר מיסודו את היתר המכירה, ובעידודו של מרן החזו"א קבלו עליהם קיבוץ חפץ חיים (בגדרה) וקיבוץ 'נוער אגודתי' (בכפר סבא), לשמור שמיטה כהלכתה כבר בשמיטה תרצ"ח, ונתמכו רבות ע"י הועד לעזרת שומרי שביעית שבירושלים, שהיה בנשיאותו של הרב הראשי מוהרי"צ דושינסקי.

סב ועיי' בשמיטה כהלכתה, דהג' ר' יצחק אלחנן לא הסכים לזה, אלא ס"ל דבעינן מכירה לשתי שנים, וע"כ בשנת תר"ע עשו כתרוייהו – מכירת האילנות עם גוש הקרקע העליון + מכירה לשתי שנים.

סג על כרוז זה חתמו גם הגאון רבי חיים ברלין (בנו של הנצי"ב) והגאון רבי יצחק ירוחם דיסקין (בנו של המהרי"ל דיסקין).

סד שכיהן אז כרבה של יפו והמושבות, ובשנת תרפ"א כיהן כרבה הראשי (הראשון) של ארץ ישראל.

סה יש לציין שאעפ"י שסידר את היתר המכירה הכללי, מ"מ מצדו היה מעודד את החקלאים החרדים ששמרו את השמיטה כהלכתה, ואף היה ממיסדי 'קרן השמיטה' לאיסוף כספים לעזרת שומרי השמיטה, ועיי' במשפט כהן סי' ס"ג מש"כ בזה באריכות להגאון הרידב"ז.

בשנת השמיטה תש"ה אחר אשר עלו קיבוצים הללו להתיישבות, קבלו עליהם להמשיך בשמירת השמיטה כהלכתה, ואף זכו שנמשכו אחריהם חקלאים נוספים, ונתרבו שומרי שמיטה בארץ.

מגרעין זה נבט חיזוק שמירת הלכות השביעית, עד ימינו אנו שב"ה חלק נכבד מהחקלאים בארץ הקודש עומדים בנסיון השמיטה, ומשמטים את שדותיהם כדין.

*

ענף ב – הנידונים ההלכתיים בהיתר המכירה

כבר משנת תרמ"ט שהועלה הרעיון להיתר המכירה, נחלקו גדולי הפוסקים להיתר או לאיסור, והאריכו הרבה להביא הוכחות או סתירות להיתר זה, כשחלק מהבעיות אף מעכבות את ההיתר מלחול, והדברים מסתכמים בחמשה נידונים עיקריים.

א. האם יש קנין לנכרי בארץ ישראל להפקיע מקדושת הארץ.

הנה היסוד שעליו בנוי היתר המכירה, הוא רק אי נימא דיש קנין לנכרי בארץ ישראל – להפקיע מידי קדושתה, אלא שיסוד זה שנוי במחלוקת.

דהנה לעיל סי' י"ד נתבאר דיסוד מחלוקת הבית יוסף והמבי"ט בדין קדושת שביעית בפירות נכרים - הינו בדין קנין הנכרי בארץ ישראל, ועיי"ש שבגמ' בבלי וירושלמי לא מצאנו אי קנין הנכרי מפקיע מידי קדושת שביעית, ורק מצאנו בתלמודים מחלוקת לענין הפקעת הקדושה לענין חיוב תרומות ומעשרות, דבבבלי בגיטין דף מ"ז ע"א נחלקו בזה האמוראים, ואילו בירושלמי בדמאי פ"ה ה"ח כבר נחלקו בזה התנאים.

ועיי"ש שנחלקו הראשונים בפסק ההלכה, כמו"כ נחלקו מפרשי הרמב"ם אי דעתו כדעת הסוברים דיש קנין לנכרי, ודעתו של הבית יוסף (גם ברמב"ם) דיש לו קנין, וע"כ ס"ל דפירות הנכרי פטורים מתרומות ומעשרות, אך דעת המהרי"ט ובנו המבי"ט דאין קנין לנכרי בארץ ישראל, וע"כ פירות הנכרי חייבים בתרומות ומעשרות.

עוד מבואר שם דדעת ספר התרומה דהאידינא דחיוב תרומות ומעשרות בארץ ישראל הינו רק מדרבנן, ע"כ כולי עלמא מודו דיש קנין לנכרי בארץ ישראל להפקיע מחיוב תרומות ומעשרות.¹⁰

ועיי"ש בענף ג' דנחלקו הבית יוסף והמבי"ט אי יש קנין לנכרי להפקיע מקדושת שביעית, דדעת הבית יוסף שיש לו קנין – וע"כ פירות הנכרי אינם קדושים בקדושת שביעית, אך דעת המבי"ט דאין לו קנין בארץ ישראל כלל, וע"כ פירותיו קדושים בקדושת שביעית.

השתא דאתינן להכי ברור כשמש, דלשיטת המבי"ט אין יסוד כלל להיתר המכירה, דהרי ס"ל דאין קנין לנכרי בארץ ישראל להפקיע מקדושתה (לא לענין תרומות ומעשרות, ולא

¹⁰ דכיון דחיוב תרו"מ בזה"ז הוא מדרבנן, ע"כ דינו כפירות סוריא (שיסוד חיובם הוא מדרבנן) דלכו"ע יש לנכרי קנין להפקיעם מקדושתם.

לענין שביעית), וכל ההיתר שייך רק לשיטת הבית יוסף, דס"ל דיש לנכרי קנין בארץ ישראל להפקיע מקדושתה.¹⁰

ודו"ק דאף לשיטת הבית יוסף, לא מצינו שהתירו לישראל לעבוד בשדה נכרי בשביעית, אלא הנידון היה רק על הקדושה שבפירות.

והנה כבר הובא בתחילת הדברים דבתחילתו של ההיתר בשנת תרמ"ח, הורו ג' רבני הגולה דלאחר שימכרו את הקרקעות לנכרי, מלאכות דאוריתא יעשו ע"י הנכרי, ובשעת הדחק יש מקום להקל שישראל יעשה בו מלאכות דרבנן, אולם הותנה שההיתר תקף רק באם הגאון רבי יצחק אלחנן יצטרף להיתר, אך הוא לא הסכים בשום אופן להתיר שישראל יעשה בו מלאכות דרבנן, ואף הגאון ישועות מלכוסי חזר בו מהיתרו זה, אולם בסופם של דברים סודר היתר המכירה בבית הדין הספרדי בירושלים, והותרו הישראלים (בשעת הדחק) לעבוד בהם מלאכות דרבנן.

ואילו בהיתר מכירה שסידר הגראי"ה קוק בשנת תר"ע, הותר לכל אדם לעבוד עבודות דרבנן בקרקעות המכורות לנכרי.¹¹

ב. איסור מכירת קרקע לנכרי בארץ ישראל.

הנה מקור איסור מכירת קרקע בארץ ישראל לנכרי, הוא בגמ' בעבודה זרה דף כ' ע"א, דתנן התם (בדף י"ט ע"ב) 'אין מוכרין להם במחובר לקרקע אבל מוכר הוא משיקצץ ר' יהודה אומר מוכר הוא על מנת לקוץ', ואיתא עלה בגמ' 'מנהני מילי אמר רבי יוסי בר חנינא דאמר קרא וְלֹא תִחְנַם (דברים ז-ב) 'לא תתן להם חנייה בקרקע'.

וכן פסק הרמב"ם פ"י מהל' עבודה זרה הל' ג-ד, 'אין מוכרין להם בתים ושדות בארץ ישראל ובסוריא מוכרין להם בתים אבל לא שדות ... ואין משכירין להם שדות ובסוריא משכירין להם שדות ומפני מה החמירו בשדה מפני שיש בה שתים מפקיעה מן המעשרות ונותן להם חנייה בקרקע ... ומפני מה אין מוכרין להן שנאמר וְלֹא תִחְנַם לא תתן להם חנייה בקרקע שאם לא יהיה להם קרקע ישיבתן ישיבת עראי היא'.

והנה כבר בשנת תרמ"ח התנו שלשה גדולי הגולה אז את ההיתר בהסכמתו של הגאון רבי יצחק אלחנן, ואף שגם הוא תמך בהיתר, הרי שהוסיף תיקון במכירה, דיש למכור את הקרקעות דוקא לישמעלי.

ונראה לברר האם לאו וְלֹא תִחְנַם נוהג דוקא בשבעת עממין או בכל האומות, דהלא תחילת הענין (דברים א - ז) מדבר על שבעת עממין, דכתיב כִּי יִבְיָאָךְ ה' אֱלֹקֶיךָ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה בָּא שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ וְנָשַׁל גוֹיִם רַבִּים מִפְּנֵיךָ הַחַתִּי וְהַגְּרָגְשִׁי וְהָאֱמֹרִי וְהַכְּנַעֲנִי וְהַפְּרִזִּי

¹⁰ דו"ק דא"כ לשיטת החזו"א דפירות נכרי קדושים בקדושת שביעית, בהכרח דס"ל דאין קנין לנכרי בארץ ישראל, ועי' לעיל סי' י"ד ענף ג', דאף ס"ל לחזו"א דאין על מה לסמוך! ובכ"ז להלן בסו"ד מובאים דבריו בסי' י' ס"ק ו', דאם בעל השדה בעצמו מוכר לגוי - אין זה משולל! (ועיי"ש דמבואר בקהלות יעקב שהחזו"א חזר בו מזה).

¹¹ שהוא אחד משלשת גדולי הגולה הנ"ל.

¹² ומ"מ כתב במשפט כהן סי' פ"ז, שכדאי לנהוג קדו"ש בפירות - ואי"ז כתרתי דסתר.

וְהַחֲוֵי וְהַיְבוּסִי שְׁבַעַה גוֹיִם רַבִּים וְעֲצוּמִים מְאֹד, וְכֵן מִשְׁמַע בְּרַמְבַּ"ם הַנִּלְבָּה ל' א', שְׂכַתְבַּ
'אֵין כּוֹרְתִין בְּרִית לְשִׁבְעָה עַמּוּמִין כְּדֵי שֶׁנַּעֲשֶׂה עִמָּהֶן שְׁלוֹם וְנִנְיַח אוֹתָם לְעִבּוּד עֲכוּ"ם שְׁנֵאמַר
לֹא תִכְרֹת לָהֶם בְּרִית אֲלֵא יַחְזִרוּ מֵעִבּוּדָתָם אוֹ יִהְיֶה וְאִסּוּר לְרַחֵם עֲלֵיהֶם שְׁנֵאמַר וְלֹא
תִּחְנַם ... בְּמֵה דְבָרִים אֲמֹרִים בְּשִׁבְעָה עַמּוּמִין', וְלִכְאוּ' מִשְׁמַע שֶׁהַבֵּין שֶׁפְּסוּק זֶה קָאֵי דוּקָא
עַל שִׁבְעָה עַמּוּמִין.

וְהִנֵּה אִיסּוּר זֶה מְפֹרֵשׁ גַּם בְּפִרְשַׁת מִשְׁפָּטִים (שְׁמוֹת כ"ג – ל"ג), דְּכַתִּיב לֹא יֵשְׁבוּ בְּאַרְצֶךָ
פֶּן יִחְטִיאוּ אֶתְךָ לִי כִּי תַעֲבֹד אֶת אֱלֹהֵיהֶם כִּי יִהְיֶה לְךָ לְמוֹקֵשׁ, וּפְסֹק כֵּן הִרְמַב"ם (ש"ם) ה"ו,
'בְּזִמְנֵי שִׂיד יִשְׂרָאֵל תְּקִיפָה עֲלֵיהֶם אִסּוּר לָנוּ לְהִנְיַח עוֹבְדֵי כּוֹכְבִים בִּינֵינוּ וְאִפִּילוּ יוֹשֵׁב יִשִּׁיב
עֲרָאֵי אוֹ עוֹבֵר מִמְּקוֹם לְמְקוֹם בְּסַחֲוֹרָה לֹא יַעֲבֹר בְּאַרְצֵנוּ אֲלֵא עַד שִׁיִּקְבַּל עֲלָיו שִׁבְעַת מִצְוֹת
שֶׁנִּצְטוּוּ בְּנֵי נַח שְׁנֵאמַר לֹא יֵשְׁבוּ בְּאַרְצֶךָ אִפִּילוּ לְפִי שְׁעָה', וּמִדְּבָרָיו מִשְׁמַע דְּלֹא זֶה הוּא בְּכָל
עַמֵי הַגּוֹיִם, אוֹלָם הִרְאֵב"ד שֶׁם מְשִׁיג עֲלָיו וְס"ל דְּלֹא זֶה קָאֵי דוּקָא עַל שִׁבְעָה עַמּוּמִין,
וְכַדְכַתִּיב הַתָּם בְּרִישׁ הָעֵנִין (ש"ם כ"ג – כ"ג) כִּי יֵלֵךְ מִלְּאָכֵי לְפָנֶיךָ וְהִבִּיאֶךָ אֶל הָאֲמָרִי וְהִחֲתִי
וְהִפְרִיזִי וְהִכְנַעְנִי הַחֲוֵי וְהַיְבוּסִי וְהִכְחַדְתִּיו, וּבְפִס' כ"ח וְשִׁלַּחְתִּי אֶת הַצִּרְעָה לְפָנֶיךָ וְגִרְשָׁה אֶת
הַחֲוֵי אֶת הַכְּנַעֲנִי וְאֶת הַחֲתִי מִלְּפָנֶיךָ.^ע

וְעֵי' בַּחֲזוּ"א שְׁבִיעִית ס' כ"ד ס"ק א', דְּס"ל דְּמַחְלוּקַתְּם שֶׁל הִרְמַב"ם וְהִרְאֵב"ד הוּא דוּקָא
עַל הַלֹּא שֶׁל לֹא יֵשְׁבוּ בְּאַרְצֶךָ, אֲךָ כּו"ע מוֹדוּ דְּלֹא וְלֹא תִּחְנַם נוֹהֵג בְּכָל עַמֵי הַגּוֹיִם.

עו"כ הַחֲזוּ"א (ש"ם) דֹּאף מִש"כ הִרְמַב"ם בַּה"ו דְּהִלָּאוּ נוֹהֵג רַק בְּזִמְנֵי שִׂיד יִשְׂרָאֵל תְּקִיפָה
עַל אוֹמוֹת הָעוֹלָם, קָאֵי רַק עַל לֹא לֹא יֵשְׁבוּ בְּאַרְצֶךָ, אֲךָ לֹא וְלֹא תִּחְנַם נוֹהֵג אֲף בְּזִמְנֵי שְׂאִין
יָדָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל תְּקִיפָה עַל אוֹמוֹת הָעוֹלָם.

אֲלֵא דֹּאף אֵי נִימָא דְּלֹא וְלֹא תִּחְנַם (וְלִשְׁטֵט הִרְמַב"ם אֲף לֹא יֵשְׁבוּ בְּאַרְצֶךָ) נוֹהֵג בְּכָל
עַמֵי אוֹמוֹת הָעוֹלָם, אֲכַתִּי אֵיכָא לְסַפּוּקֵי הָאֵם זֶה דוּקָא בְּגוֹיִם הַעוֹבְדִים עִבּוּדָה זְרָה, או"ד
דְּכָל גּוֹיִם בְּמִשְׁמַע.

וְעֵי' בְּסַפֵּר מְזוּבַח אֲדַמְהֵי ס' קנ"א ס"ח, שְׁדִיִּיק שְׁבַכְל הַמְּקוּמוֹת שְׂכַתְבַּ הִרְמַב"ם דִּין זֶה
(גַּם בְּהַלְכוֹת וְגַם בְּסַפֵּר הַמִּצְוֹת), כְּתַב לְשׁוֹן 'עוֹבְדֵי עִבּוּדָה זְרָה', וּמִשְׁמַע שֶׁיִּשְׁמַעְעִילִים שְׁלֹא
מַחְטִיאִים אֶת יִשְׂרָאֵל – אֵין אִיסּוּר לְמַכּוֹר לָהֶם.

אוֹלָם לִכְאוּ' נִידוּן זֶה שְׁנוֹי בְּמַחְלוּקַת הִרְמַב"ם וְהִרְאֵב"ד, דְּכַתִּב הִרְמַב"ם (ש"ם ה"ו) 'אִסּוּר
לָנוּ לְהִנְיַח עוֹבְדֵי כּוֹכְבִים בִּינֵינוּ ... עַד שִׁיִּקְבַּל עֲלָיו שִׁבְעַת מִצְוֹת שֶׁנִּצְטוּוּ בְּנֵי נַח ... וְאֵם קִבַּל
עֲלָיו שִׁבְעַת מִצְוֹת הָרִי זֶה גֵר תּוֹשֵׁב, וְאֵין מְקַבְּלִין גֵר תּוֹשֵׁב אֲלֵא בְּזִמְנֵי שֶׁהַיּוֹבֵל נוֹהֵג אֲבָל שְׁלֹא
בְּזִמְנֵי הַיּוֹבֵל אֵין מְקַבְּלִין אֲלֵא גֵר צְדֵק בְּלִבְד', אוֹלָם הִרְאֵב"ד הִשִּׁיג עֲלָיו 'אֵינִי מַשׁוּה לּוֹ
בִּישִׁיבַת הָאָרֶץ',^{עב} וְבִיאַר הַכֶּסֶף מִשְׁנֵה שְׁכוּוֹנָתוֹ לּוֹמֵר, שְׁאֵעֲפ"י שְׁבוּזְמֵן הַזֶּה אֵין מְקַבְּלִים גֵר
תּוֹשֵׁב, מ"מ אֵם קִיבַל עַל עֲצָמוֹ שִׁבְעַת מִצְוֹת בְּנֵי נַח – אֵין סִיבָה לְמַנַּע מִמֶּנּוּ אֶת הַיִּשִּׁיבָה

^ע עוֹד חוֹלֵק הִרְאֵב"ד, וְסוֹבֵר דְּלֹא זֶה הוּא דוּקָא בִּישִׁיבַת קֶבַע, אֲךָ אֵין אִיסּוּר כִּשְׁהוּי לְפִי שְׁעָה.
^{עא} לְרַבֵי רַפָּאֵל מִיּוֹחַס (אֲב"ד וְר"מ בִּירוּשָׁלַיִם), נִפְטַר בְּשַׁנַּת תְּקַל"א.
^{עב} וְבִיתֵר בִּיאוֹר בַּה"ל אִיסּוּרֵי בִיאָה פִּי"ד ה"ח.

בארץ, דהלא אין חשש שיחטיא את ישראל, וא"כ מבואר דנחלקו הרמב"ם והראב"ד, אי יש איסור גם בנכרי שאינו עובד עבודה זרה, דלראב"ד שרי, אך שיטת הרמב"ם דשרי רק ב'גר תושב', והאידינא הרי איננו מקבלים אותם להחשב 'גר תושב'.

אולם עיי"ש בכסף משנה דס"ל דגם הרמב"ם מודה דאם קיבל על עצמו לקיים שבע מצות – אין מונעים אותו משיבת הארץ, וכונתו רק לומר שבי"ד אינם מקבלים אותו, מאידך דעת החזו"א (שם) דאף לדעת הראב"ד ההיתר הוא דוקא שהוא שלם באמונת ישראל ומאמין שישראל חייב בתרי"ג מצות ובן נח חייב בשבע מצות, אך אם דעותיו כוזבות ומשועבד להן, אעפ"י שאין בדעותיו עבודה זרה ממש, וגם מקיים שבע מצות בני נח מצד היושר – ולא משום שמאמין שכך ציוהו הקב"ה, אין ראוי כלל לקבלו כגר תושב, וגם לדעת הראב"ד אסור למכור לו קרקע בארץ.

וא"כ מבואר דהגאון רבי יצחק אלחנן ס"ל כדברי המזבח אדמה, דאיסור המכירה הוי דוקא לגוים העובדים עבודה זרה, ולכה"פ צירף שיטה זו בשעת הדחק, אולם החזו"א לשיטתו דאיסור המכירה הוי לכל הגוים, וע"כ התנגד כליל למכירה.

עוד תיקון הוסיף הגאון רבי יצחק אלחנן במכירה, שהמכירה תהיה למשך שתי שנים בלבד, ומבואר דס"ל דאין איסור מכירת שדות לנכרים – כשהמכירה היא 'מכירה לזמן'.

והנה כבר הסתפק בזה המנחת חינוך מצוה תכ"ו (ס"ק ד'), ועיי"ש שכתב שמדברי הרמב"ם מבואר דמכירה לזמן חשובה מכירה גמורה, שכתב בפכ"ג מהל' מכירה ה"ה 'המוכר גוף הקרקע לזמן קצוב הרי זה מכירה ומשתמש הלוקח בגוף כחפצו ואוכל הפירות כל זמן המכירה ובסוף תחזור לבעליה', וכיון שכן י"ל דאף המוכר קרקע בארץ ישראל לזמן קצוב, עובר בלאו ולא תִּחְנַם.

וא"כ נראה דהגאון רבי יצחק אלחנן, או שנקט בזה לקולא – דאין איסור במכירה לזמן, או שלכה"פ צירף צד זה להקל, אולם עיי"ש בחזו"א (שם ס"ק ד'), שכתב להוכיח מדברי הגר"א ביו"ד סי' קנ"א ס"ק ט"ו, דאף מכירה לזמן אסורה, וע"כ התנגד בתוקף למכירה.

טעם נוסף להיתר כתב בישועות מלכו סי' נ"ה, דהרי אם יחדלו מלעבוד את הקרקע בשנת השמיטה, תִּשָּׁם האדמה ולא יוכל הישוב להתקיים, וכיון שהמכירה היא לטובת הישוב – פשיטא דאין כאן איסור ולא תִּחְנַם.

וכ"כ בשו"ת שואל ומשיב תניינא ח"ב סי' ע"ז, דכל שהמכירה היא לטובת ישראל – לא נאמר בזה איסור ולא תִּחְנַם, ולכן מותר למכור קרקע לנכרי כדי שיוכל להקנות לו אח"כ את החמץ – אגב הקרקע, והמקור לזה הוא מדברי הר"ן בגיטין דף ל"ח ע"ב, דרבי אליעזר שחרר עבדו ע"מ להשלים מנין, ואף דהמשחרר עבדו עובר בעשה, מ"מ מצוה שאני, ומבאר הר"ן דהיסוד הוא דשרי לתת מתנה לנכרי כשהוי לטובת ישראל עצמו.

אולם החזו"א סי' כ"ד ס"ק ד', ובשו"ת וחיידושים סי' שנ"א, כתב שהיתר זה נאמר רק לענין נתינת מתנה לנכרי, אך לא להתיר מכירה קרקע לנכרי, ואף דשני האיסורים נלמדו מהפסוק ולא תִּחְנַם, מ"מ חלוקים הם בטעמם, דטעם האיסור בנתינת מתנה לגוי, הוא דהתורה אסרה את רגש החנינה לנכרי, וכל שעושה לטובת עצמו – אין בזה רגש חנינה,

אך הטעם באיסור במכירת הקרקע הוא שמאוס בעיני המקום ישובו של העכו"ם, וע"כ אין חילוק מהם רגשותיו של הישראל.

ודו"ק דכמו"כ הלא מבואר ברמב"ם (שם ה"ג) בטעם איסור וְלֹא תִּחְגְּמוּ, ומפני מה החמירו בשדה, מפני שיש בה שתיים, מפיקיעה מן המעשרות ונותן להם חניה, ואף שבמכירת השדות לשנת השמיטה לכאור' אין משום הפקעת תרומות ומעשרות, שהרי שנת השמיטה פטורה מתרו"מ, מ"מ הטעם השני שכתב הרמב"ם שהוא נותן להם חניה – אכתי שייך ביה, דהא מבואר בתורה דאיסור נתינת חניה לגוים בארץ ישראל, הוא כדי שלא ילמד הישראל ממעשיו, ולא יבא לידי עבודה זרה, וא"כ מה לי שיתבטל הישוב בארץ, הלא עדיפה ישיבה בחו"ל – מאשר ישיבה בארץ המביאה לידי עבודה זרה.

והנה כבר הובא לעיל דהגרנ"ה הציע אופן נוסף להתיר את המכירה, והוא שימכרו את האילנות עם שכבת האדמה הנצרכת ליניקתם בלבד, דאפשר דזה אינו נחשב כמכירת קרקע,^{ע"ב} ובשעתו אף הסכים לכך הגרי"ל דיסקין.

אולם נוסף לכך תיקן הגרנ"ה דהמכירה היא ע"מ לקוץ את האילנות ולפנות את העפר ולהעבירו לקרקע נכרי, וכיון שהוא תנאי במכירה, א"כ שוב לא שייך שהנכרי יחנה בארץ, ושוב לא ילמדו הישראלים ממעשיהם.

אולם עי' בשלחן שלמה (עמו' רפ"א) דהאידנא לא שייך היתר זה כלל, כיון שיש הרבה פרדסים וקציצת כל האילנות עולה להון רב, ברור שאין בדעת הקונים לקצוץ כמות כה גדולה של עצים עם שיעור יניקתם, וליכא גמירות דעת לזה, ובלי גמירות דעת – אין מכירה כלל.

טעם נוסף להיתר כתב הגרי"ה קוק בספרו שבת הארץ מבוא י"ב, די"ל דכל איסור מכירת קרקע לגוי, הוי דוקא בנכרי שהשתא אין לו חניה בארץ, אך נכרי שאף בלא מכירה זו – כבר יש לו חניה בארץ, אין איסור למכור לו קרקע בארץ.

עו"כ שם די"ל דאיסור נתינת חניה לנכרי בארץ ישראל, תלויה בקדושת הארץ, וכיון דבזמן הזה בטלה קדושת הארץ, שוב אין איסור וְלֹא תִּחְגְּמוּ נוהג, אולם כתב דשנוי הוא במחלוקת ראשונים, דמדברי הרמב"ם הנ"ל ה"ו משמע, דאף כשאין היובל נוהג (ולשיטתו בטלו כל הדינים שתלויים בקדושת הארץ) מ"מ איכא דאיסור וְלֹא תִּחְגְּמוּ, אך מדברי התוס' ביבמות דף פ"א ע"א ד"ה מאי, מדויק דאיסור וְלֹא תִּחְגְּמוּ בכלל מצות התלויות בארץ, ובזמן הזה שבטלה הקדושה – אין איסור זה נוהג.^{עד}

ולסיכום, מצינו בפוסקים שבעה צדדי היתר ללא וְלֹא תִּחְגְּמוּ : א מכירה לישמעלי שאינו עובד ע"ז, ב מכירה לזמן, ג מכירה לטובת הישוב, ד מכירה לנכרי שכבר יש לו חניה, ה

---

^{ע"ב} עי' במנחת שלמה ח"א סי' מ', שדן להתיר מכירת עציץ נקוב בארץ ישראל לנכרי, דאף שעציץ נקוב חשוב כמחובר לקרקע, מ"מ אין בזה איסור של וְלֹא תִּחְגְּמוּ, דכיון שאפשר לניידם ולהעבירם ממקום למקום, אין בזה משום חניה בארץ.

^{עד} ובסו"ד כתב להשוות שיטת הרמב"ם לשיטת התוס'.

מכירת האילנות עם שכבת האדמה העליונה בלבד, ו מכירת האילנות ע"מ לקוץ אותם, ז בזמן הזה אין איסור ולא תְּחָנָם .

ועיי"ש בחזו"א, דעפ"ד הנ"ל סיים 'ולפיכך אין מקום להתיר למכור לנכרי בשביל להפקיע קדושת שביעית, ואדרבה איסור שביעית דרבנן בזה"ז, ומכירה לאו דאוריתא כטריפה ובשר בחלב וכיו"ב'.^{ע"ה} כעיי"ז כתב הנצי"ב בשו"ת משיב דבר ח"ב בקונטרס השמיטה (אחר סי' ג'), באמת הה"ג הנ"ל ברח מהזאב ופגע בו ארי, כי רוצים להמלט מאיסור שביעית בזה"ז דרבנן לרוב הפוסקים, ופגע באיסור מכירת קרקע לעו"ג בא"י – שהוא איסור דאורייתא לכו"ע'.

עו"כ שם החזו"א 'והמוכר ע"י שליח ודאי לא חל המכירה, מדין אין שליח לדבר עבירה, (ומיהו עפ"י ניצולים מאיסור מכירה).^{ע"ה}

עיי"ע בספר גנזים ושו"ת חזון איש ח"ג עמו' ק"ס, שהביא את תשובת החזו"א על השגותיו של הגרצ"פ פראנק בספר כרם ציון תרצ"ז,^{ע"ה} ולבסוף מסכם החזו"א, 'א כשם שמצוה הנלמדת מקרא – לא ניתנה לשיעורים, כך הסתומה במקרא ומפורשת בדברי המשנה – לא ניתנה לשיעורים, ואחרי שהותרה שכירות ואפי' למאה שנים, ונאסר המכירה אפי' ליום א', ואף מחובר לקרקע ע"מ לקוץ ולהשהות לימים מועטים, לי"א אף ע"מ לקוץ לאלתר, ואין אנו זכאים לבדות בדויות שיש לחלק בין נכרי לנכרי, ובין מכירה למכירה, ב מכירה לזמן אסור, שאינה גרועה מאילן עד שימות'.

ג. חיוב השמיטה בזמן הזה

כבר נתבאר לעיל בסי' א' ענף ב', דנחלקו הראשונים בחיוב השמיטה בזמן הזה, ושיטות הראשונים מתחלקים לשלש שיטות עיקריות, א שיטת הרמב"ן דשביעית נוהגת בזמן הזה מדאורייתא, ב שיטת רוב הראשונים דבזמן הזה שביעית נוהגת מדרבנן, ג שיטת הראב"ד והרז"ה דבזמן הזה לא נוהגת שביעית כלל – אף לא מדרבנן !^{ע"ה}

ועיי"ש שנחלקו הפוסקים כמאן הלכתא, אך הסכמת כולם דשביעית נוהגת בזמן הזה – לכל הפחות מדרבנן, ודלא כהראב"ד והרז"ה.

---

^{ע"ה} עי' בספר האיש וחזונו (הג"ר קלמן כהנא) עמו' מ"ג, שכתב בזה 'ופעם כשהיתה דעתו (של החזו"א) זוחחה עליו בחוה"מ סוכות בישוב בסוכתו, סיפר מעשה דלהלן בעיירתו בגולה נתאספו מספר צעירים לומדי הישיבות בסוכה וישבו ושוחחו שיחת חולין של צעירי ת"ח, על השולחן הושם כיבוד של פירות, אף אחד לא לקח מפירות אלה, לפתע אחד הושיט ידו ולקח מהפירות, בירך עליהם ואכלם. נענה אחד מן החבורה: היודעים אתם למה הלה לקח מהפירות? הרי זה כעין הדיוט קופץ בראש, אלא שישב כאן כל הזמן והיה בחינת 'מצטער' על שאינו יכול ליהנות מפירות טובים אלה, ועשה לעצמו חשבון - הרי המצטער פטור מסוכה, והפטור מהמצווה הזו ועושה אותה הדיוט, מוטב אהיה הדיוט קופץ בראש, מאשר הדיוט ומצטער. והמשיל משל זה לאותם המוכרים קרקע א"י לגוי ועוברים איסור ולא תְּחָנָם בכדי להנצל כאילו מאיסור עבודת קרקע בשביעית.

^{ע"ה} מדויק בדבריו, שדוקא כשמוכר ע"י שליח – לא חלה המכירה, אך כשהחלתי מוכר בעצמו לנכרי – חלה המכירה, ועי' להלן שהחזו"א חזר בו מזה.

^{ע"ה} דיש שיטות בפוסקים דאף דאין שליח לדבר עבירה, מ"מ המכירה קיימת, כמו"כ יש שטות בפוסקים דכשהוי בשוגג – חלה המכירה.

^{ע"ה} ועיי"ש דנחלקו מפרשי הרמב"ם אי ס"ל כשיטת הרמב"ן, או כשיטת רוב הראשונים.

והנה כתב הגראי"ה קוק בספרו שבת הארץ (בתחילת) מבוא י', 'בכל זאת לדינא אין שום נפק"מ בזה להורות היתר לבטל מצות שמיטה מישראל בא"י - חלילה, לא מיבעי אם נאמר שיש כאן איסור דרבנן, הרי חמורין דברי סופרים כדברי תורה, ויותר מד"ת לפעמים, ואפילו לדעת הרז"ה וסיעתו המקילין לגמרי, לא נפקא מינה מידי, שהרי הנהיגו ישראל עצמם בארץ ישראל לקיים מצות שביעית גם בשמטת קרקע מקדם קדמתה, וחלילה להורות היתר בזה לבטל מכללות עם ד' השבים לאה"ק את המצוה הקדושה והחביבה הזאת'.

מ"מ בהמשך הדברים הוכיח משיטות הראשונים והפוסקים דהסומך על דעת יחיד – במקום שרבים חולקים עליו, אין מוחים בידו, וע"כ במקום שהדחק הוא גדול סומכים אף על שיטת יחידאי – הראב"ד והרז"ה דס"ל דהאידינא אין שביעית נוהגת כלל, בצירוף דעת רוב הראשונים דשביעית בזה"ז מדרבנן - כדי להפקיע את האיסור, בהשתדלות עם זה לקיים כל מה דאפשר ולהשמר בכל אופן ממה שהוא ביסודו איסור דאורייתא.

עוד הוסיף לחדש בזה, דלא רק דמותר לבצע את היתר המכירה, אלא אף חייבים לעשותו, וז"ל שם: 'אמנם עכשיו שיש דרך היתר להפקעת האיסור ע"י המכירה כנהוג מאז, אין כאן שעת הדחק כלל, וחלילה למישבק היתירא ולאכול איסורא'.^ט

אולם עי' בחזו"א סי' כ"ג ס"ק ד', שהביא את תשובת הרשב"א סי' רנ"ג, ואחר שהאריך להביא את הבנת הפוסקים בשיטתו, כתב לתקן את הגי' בדבריו, והעולה מכך דהא דבשעת הדחק סומכים על הקטן או היחיד, הוי דוקא כשלא הוכרעה ההלכה כדעת המחמירים, אך היכא שההלכה הוכרעה כשיטת המחמירים - או משום הלך אחר הגדול או משום הלך אחר הרבים, אין לסמוך כלל על דעת הקטן / היחיד.

ועפ"ז כתב שם, 'מן האמור נלמד שאין מקום להקל בשביעית בזה"ז משום דעת הראב"ד והרז"ה המקילים, כיון שכל הפוסקים חולקים עליהם, והרמב"ן והרשב"א והר"ן שהיו אחריהם – אמרו אין הלכה כהראב"ד והרז"ה, ובספר התרומה סיים 'ואין בדבר זה בית מיחוש וספק', הרי דאתמר הלכתא כמותם (וכתבו שהראב"ד חזר בו)'.^ט

עיי"ע באור לציון שביעית במבוא ענף ב', דכתב שישנם שלש חלוקות בדחק השביעית, א הצרכנים הצריכים את הפירות והירקות לאכילתם, ב בעלי השדות המשווקים את הפירות והירקות, ג קיום ההתישבות בארץ ישראל. והאריך להוכיח דלגבי שתי החלוקות הראשונות אין לבוא עם היתר של שעת הדחק, ורק על החלוקה השלישית שייך לדון בזה, וז"ל שם: 'וכל מה שראינו שהגדולים בדורות שעברו רצו להתיר דיני שביעית משום שעת הדחק, היינו משום שהיתה סכנה לעצם קיום ההתישבות בארץ ישראל, ואם לא היו מתירים להם לא היו יכולים אותם ישובים חקלאיים להתקיים שם, וגם היה חשש שיפקיעו מהם את שדותיהם אם לא יעבדו בהם, ודמי להא דאיתא בסנהדרין דף כ"ו ע"א, כדמכריז

---

^ט אולם לכאן דברו אמורים רק באנשים שברור לנו שלא יעמדו בנסיון, וע"כ חלילה מלמשבק היתר (ע"י ההיתר מכירה) ולאכול איסורא (בעבודת הקרקע בלא היתר כלל), אך אנשים שיכולים לעמוד בנסיון השמיטה, פשוט שאין להסתמך על היתר המכירה – הבנוי על שיטת יחיד.

רבי ינאי, פוקו זורעו בשביעית משום ארנונא, ולכן התירו להם, (ואף להם לא התירו אלא מלאכות דרבנן, וכמובא באגרות הגאונים המתירים וכמפורסם), וא"כ בזמנינו שאף בשמירת כל דיני שביעית, אין סכנה להתיישבות בארץ ישראל, ואין ישוב כיום שבגלל שמירת דיני שביעית יתמוטט לגמרי, אין כאן היתר של שעת הדחק, ואין להקל בזה.

ד. תוקף המכירה (טאבו - הערמה).

כתב השלחן ערוך יו"ד סי' ק"צ ס"ז, 'במקום שדרכן לכתוב שטר לא קנה עד שיכתוב את השטר', ובסמ"ע ס"ק ח' הוסיף דאזלינן בכל מקום לפי מה שרגילים בו, ואכן במקום שמסתפקים בכתב ראייה – די בזה, אך במקום שדרכם לכתוב שטר מכירה גמורה – בעינן שיכתבו שטר כזה.

וכ"כ הערוך השלחן (שם) סעי' כ"ה, 'במקום שהמנהג שכל זמן שלא בא קיום מערכאות – לא נגמרה המכירה, אין הקנין נגמר עד שיתקיים בהערכאות'.

ולפי"ז אין תוקף כלל להיתר המכירה, דהרי החוק במדינת ישראל הוא שאין תוקף למכירת קרקע בלא טאבו, וכיון שבהיתר המכירה הקרקע לא רשומה על שם הנכרי בטאבו, א"כ אין לזה תוקף חוקתי, וממילא שאין לזה גם תוקף הלכתי.

וכבר כתב בזה הרידב"ז דברים קשים, וז"ל בהקדמת 'בית רידב"ז' לספר פאת השלחן, 'ישראל עם קדוש בני אבות הקדושים תפקחו עיניכם ותביטו בעין פקוחה, כל איש ישראל בר דעת אעפ"י שאינו תלמיד חכם אך בינת אדם לו יבין מעצמו, יסוד ההיתר הוא למכור לנכרי ערבי את כל א"י להפקיע את הקדושה מארצנו ... עצם גוף המכירה הלכה פשוטה (גמ' מפורשת ובח"מ סי' קצ"ד) שבקרקעות לא מועיל המכירה אם לא נעשה בערכאות של הממשלה, וע"כ הגע עצמך אם ... כתב על חתיכת נייר שטר מכירה להערבי היחף שכל ארץ ישראל שביד היהודים שייך לו, האם בזה קנה הערבי ונפקעה ארץ ישראל מן קדושתה, והנייר הזה אינו ראוי אלא לצור עפ"י צלוחית'!

וכבר האריכו בזה הרבה בספרי השו"ת, דבזמנינו אין תוקף למכירת קרקע בלי רישומה בטאבו,^{פא} וכ"כ החזו"א שביעית סי' כ"ג ס"ק ז', 'הנלקטים בשביעית פטורים מן המעשר –

---

^פ והוסיף לומר דבריו אף על היתר המכירה שנעשה בשנת תרמ"ט, 'והפושעים והכופרים הטעו את הרב דקאוונא (רבי יצחק אלחנן) שבארץ ישראל אין צריך לעשות 'קופצא קרעפישץ (רישום נכס – טאבו), ושטר של ישראל לבד הוא קנין גמור במדינה הזאת – וזה שקר מוחלט'!

^{פא} שו"ת אשדות הפסגה חו"מ סי' י"ב, שו"ת בית יצחק (שמעלקיש) חו"מ סי' נ"ט אות ה', שו"ת בני ציון (שפירא) ח"א סי' ב' אות קט"ו, שו"ת חיים מדבר חו"מ סי' י"א, שו"ת חלקת יעקב חו"מ סי' י"ג, שו"ת חקות חיים סי' מ"ח, שו"ת ידיו של משה חו"מ סי' כ"ה, שו"ת ישכיל עבדי ח"ג חו"מ סי' ו'; ח"ו חו"מ סי' י"ח; ח"ז חו"מ סי' ו', שו"ת מהר"י באסן סי' צ"א, שו"ת מהר"ש ענגיל ח"ה סי' כ"ז, שו"ת מהר"ט ח"ב חו"מ סי' ס"ו, שו"ת מהר"שג ח"ג סי' קט"ו, שו"ת מנחת יצחק (וייס) ח"ו סי' ק"ע, שו"ת משנת רבי אליעזר (טולידו) ח"א סי' ו'; ל"ב, עטרת ישראל (מובשוביץ) חלק התשובות סי' י"ב, שו"ת שארית יוסף (ידיד) ח"ג חו"מ סי' א'; ח"ד יו"ד סי' א', שו"ת שערי רחמים ח"ב חו"מ סי' ו'. (עיי"ע בפסקי בתי הדין הרבניים כרך ה-ו, ובירחון שערי ציון שנה י"ח – תרצ"ח סי' ט').

אף אם נמכרו ... מפני שלא נמסר להם בטב"ו, ואם היה הערבי תובע לקיים המקח היו אומרים לו כך דינכם דבלא רשימת הטב"ו – לא קנה.^{פב}

כמו"כ מצוי בידי גזיר עיתון משנת תשס"ט, בהחלטה שניתנה בבית המשפט המחוזי בפתח תקוה,^{פג} כי המכירה של מקרקעין ערב שנת שמיטה, נעשית לצורך אחד ואחד בלבד והוא כלשון החוק, קיום מצוות השמיטה, אין להסיק ממכירה לצורך זה שהמוכר איבד לחלוטין את זכויותיו מכל היבט שהוא, ואף שהרבנים הראשיים עשו השתדלות הנידון, עד השתא לא ניתן לזה תוקף חוקי.

אולם עי' בדברי הגראי"ה קוק בשבת הארץ (מבוא י"ג), שכתב ליישב בשני אופנים, א כיון דהתבאר דמוכרים את הקרקע רק לשתי שנים, איכא למימר דמכירה לזמן – דינה כשכירות, דכיון דהוא לימים קצובים סמכא דעתיה – אף בלא שטר. ב כיון שכל מטרת הנכרי בקניה – הוא רק כדי שתחשב שלו לענין הפקעת דין שביעית, ע"ז ודאי סמכא דעתיה וניחא ליה לישראל להקנות, וניחא לנכרי לקנות.

ועיי"ש עוד שהאריך לדון בדין 'הערמה', והביא שנחלקו בזה בירושלמי, וכיון דקיי"ל דשמיטה בזה"ז מדרבנן, ע"כ י"ל דמעיקר הדין סמכינן ביה אמ"ד דהערמה מותרת.

ה. היתר עבודות הקרקע משום ארנונא.

טענה נוספת שהועלתה להתיר את המכירה, היא עפ"י הגמ' בסנהדרין דף כ"ו ע"א 'כדמכריז רבי ינאי פוקו וזרעו בשביעית משום ארנונא',

והנה כבר נחלקו הראשונים בטעם היתר 'ארנונא', דהקשו התוס' ד"ה משרבו, וכי משום ארנונא התיר רבי ינאי לעבור על איסור דאוריתא של חרישה וזריעה בשביעית, ותי' התוס' ב' תירוצים, א דמיירי בשביעית בזה"ז – דהיא דרבנן, ב דהוי מצב של פיקוח נפש, כיון ששואל להם המלך מס ואין להם ממה לפרועו, ע"כ הם יבואו למות בתפיסת המלך.

ומדויק בתוס' דדוקא בתירוצם השני הוי 'פיקוח נפש', אך לתירוצם הראשון לא הוי פיקוח נפש, ואפילו הכי שרי משום דשביעית בזה"ז דרבנן, וכן מבואר ביד רמ"ה (שם) דהיכא דאיכא משום פסידא לא גזרו רבנן, וכן משמע מדברי המהרי"ט ח"ב יו"ד סי' נ"ב.

אולם עי' בחזו"א שביעית סי' י"ח ס"ק ד', שכתב 'התם אניסי טפי ע"י המלכות, וקרוב הדבר לפיקוח נפש ע"י עניות וגביית ארנוניות', וביתר ביאור כתב הגר"ק כהנא בספרו שנת

---

^{פב} ועי' בחזו"א חו"מ ליקוטים סי' ט"ז ס"ק ח', שכתב 'מכר ישראל לנכרי שדה בשטר וכסף ולא כתב לו בטאב"ו, נראה דחשיבא כשדה של נכרי לענין מעשרות, דכל שניחא לו לנכרי לקנות בדיני ישראל לא עשו דינא דמלכותא דינא להפסיד בן אומתו ... והלכך מהני מכירת מקומות החמץ אף שלא כתבו בטאב"ו'.
^{פג} מ"מ בב"ק סי' י' ס"ק ט' חזר בו, וכתב 'ולענין תרומות ומעשרות ושביעית כל שלא נכתב בטב"ו - הרי היא של ישראל כדיניהם'.

ועיי"ע להלן בסו"ד שהובאו דברי הקהילות יעקב, דהטעם שחזר בו, משום דנתחדש לו לחזו"א דאע"פ שההעברה בטאבו אינו מעכב במכירה מישראל לישראל, מ"מ במוכר לנכרי מעכב משום דא"ל כך דינכם.

^{פד} התביעה בביהמ"ש התנהלה אודות חוכרים שמחזיקים קרקעות של מינהל מקרקעי ישראל, והמינהל תבע אותם בשנת השמיטה על שימוש בקרקע שלא כדין. החוכרים טענו בביהמ"ש כי המינהל אינו יכול לתבוע אותם, מאחר והוא מכר את הקרקע לגוי, וא"כ הוא אינו בעל הקרקע.

השבע (עמו' קפ"ה), 'וענינו הוא, כפי מה שפירשו הראשונים ז"ל, שארונות המלך הכבידה על הצבור נוסף על הקושי של שביעית - הרגיל בכל השנים, ובפרט בזמן חיי עניות. הנגישה של גביית המסים באכזריות להוציא השארית בכל בית לגביית המס, או להושיב במאסר וכיוצא בו, ופורענויות הציבור מיד המלכות בלי רחם - נחשבים תמיד כעין פקוח נפש, אף שאין נראה עדיין איבוד נפש לפנינו. ולפעמים מתירים גם איסור דאורייתא, ולפעמים איסור דרבנן, הכל לפי ראות עיניהם של חכמי הדור. ולפי שהיה בדבר משום פקוח נפש, הזדרז ר' ינאי להכריז ולזרז שלא להחמיר, ולא הסתפק בהוראת היתר לשואלים. נולפלא על המתירים, אשר למדו מכאן להקל, ולאמתו של דבר מהא דר' ינאי איכא למילף, כי כל האיום של שממות הארץ, שדה ופרט, והעדר פרי ויבול בזמן העניות, אינו מזיו שביעית ממקומה, ורק כשהגדישה עליהם הסאה ביסודי מלכות הרשעה הותר הדבר].

מנגד עי' בספר ארץ ישראל המיוחס לרבי יעקב בעל הטורים הלכות דין קדושת הארץ ה"ד, שכתב 'ואם משדה ישראל נותנים למלך מקצת מכל שדה ושדה מותר לזרוע, דמכריז רבא פוקו וזרעו בשביעית משום ארנונא, ואין צריך להפקיר הפירות בשנה השביעית בא"י בזה"ז, ואין אסור לעשות מהם סחורה כיון שאין הארץ מיוחדת להם', מבואר בדבריו דכל שנותנים מהקרקע מס למלך - אין בזה קדשות שביעית! פ"ד

אולם עי' בשבת הארץ מבואר י"א, שכתב דיחוסו של ספר 'ארץ ישראל' לבעל הטורים, הוא רק מכח שמצאוהו כתוב ביחד עם הטור או"ח על קלף, ומלבד שאין זו ראייה מכרעת, אף אין לסמוך שמחברו הוא בעל הטורים, כי לא נזכר בו הרא"ש בשום פעם, ועוד דהרי לפי דבריו שאין חובה להפקיר את הפירות - ממילא חייבים הם בתרו"מ, והלא הטור עצמו כתב ביו"ד סי' של"א כדברי הרמב"ם, ששביעית פטורה מתרו"מ, וע"כ מסיק דאין לסמוך עליו במה שמיקל יותר מהפוסקים המפורסמים הידועים לנו.

והעולה מהדברים: שמלבד האיסורים הכרוכים בהיתר המכירה, ישנם שתי מגבלות הלכתיות שמונעות את המכירה מלחול, והם א מכירה שנעשית ע"י שליח - אינה חלה, כיון שבמכירה עובר על לאו ולא תִּחְנַם, וקיי"ל דאין שליח לדבר עבירה, ב מכירה שאינה נכתבת בטאב"ו - אין לה תוקף כלל.

והנה אף שנתבאר דהחזו"א סתר את כל ההיתרים הנ"ל, וכדכתב בקיצור בסי' כ"ז ס"ק ז', 'הנלקטים בשביעית פטורים מן המעשר אף אם נמכרו, א מפני שנמכרו ע"י שליח ואין שליח לדבר עבירה, ב מפני שלא נמסר להם בטאב"ו, ואם היה הערבי תובע לקיים המקח, היו אומרים לו כך דינכם דבלא רשימת הטב"ו לא קנה, ג מפני שבלב כל אדם שאינו קנין באמת'. פ"ה

פ"ד כע"ז מבואר גם בחתם סופר (בליקוטים) ע"ד הגמ' הנ"ל, דמפני שפורע מהשדות מס למלך - לא מיקרי שלנו, וכתוב שְׂדֵךְ לֹא תִזְרַע וְכַרְמֶךָ לֹא תִזְמַר, והוא עפ"י דברי רבנו תם בתוס' בחולין דף ז' ע"א ד"ה והתיר. פ"ה ובמכירת חמץ אמרינן כדי שלא יעבור בב"י גמר ומקנה, אבל הכא בשביל הפקעת מצות שביעית - לא ימכרו כל הארץ לנכרי, אדרבה נוח לנו לשמור את השביעית מלמכור כל הארץ לנכרי.

מ"מ מדבריו בסי' י' ס"ק ו' ד"ה והאתרוגין, מבואר שאין היתר זה משולל להלכה, וז"ל 'ואותן שמוכרין [ע"י עצמן ולא ע"י שליח] פרדסיהן לנכרי, אף שעוברים בזה משום ולא תקוים, מ"מ הוי מכירה, ולדעת ספר התרומה פקעה מהן קדושת שביעית, ואע"ג שקשה לסמוך על זה, מ"מ יש להם על מי שיסמוכו, ולכן אין לאסור פירותיהן דיעבד.^{פ"ו}

אולם ע"י בדרך אמונה פ"ד ס"ק רי"ג, דהביא דבכתבי קהילות יעקב החדשים שביעית סי' כ"ה, כתב דהחזו"א חזר בו, וז"ל שם 'ובדבר דבספרו שביעית סי' כתב דבמכירה לנכרי ע"י עצמו דלדעת ספר התרומה פקעה קדושתה - המקיל יש לו על מה לסמוך, ובספרו על ב"ב סנהדרין סי' ל"ה החליט שאינה מכירה ושפטורים ממעשר, ידענו שהיתה חזרה, דנתחדש לו ז"ל דאע"פ שהעברה בטאבו אינו מעכב במכירה מישראל לישראל, מ"מ במוכר לנכרי מעכב משום דא"ל כך דינכם. וטעם השלישי שכתב דאנן סהדי שאינו מתכוין להקנות נראה דזהו על מכירה הכללית שמוכרין כל א"י לנכרי, אבל ביחיד המוכר אין אומדנא כ"כ. ואיך שיהיה זה ידוע לי שדבריו בחזו"א ב"ב הנ"ל הוא המאוחר בזמן והחלטתו ז"ל בסוף ימיו שאין המכירה כלום, והעיקר משום דלגבי נכרי אמרינן כך דינכם, ומש"כ מעלתו שעכשיו נעשה בהסכמת הממשלה - אינו כן, דהממשלה באופן רשמי אינה מפירה במכירה, ושייך לומר כך דינכם'.

וכ"כ בקצרה בקריינא דאגרתא ח"ב סי' תפ"ח, 'בדבר המכירה הידועה היתה הכרעת מרן החזו"א וצללה"ה בשנים האחרונות שאין בה ממש - מלבד טעמא דאין שליח לדבר עבירה, ונדפס בחזו"א ב"ב סנהדרין סי' ל"ה ס"ק ט', ותשובה זו כתבה לגאון א' בשנת תשי"ב הלכה למעשה ע"ש'.

כמו"כ בחודש כסלו תשס"ח התפרסם כרוז חריף מגדולי תלמידי החזו"א, פ"ח וז"ל 'דעת מרן החזו"א איש זצוק"ל שהמכירה הנהוגה הכללית היא חוכא ואיטלולא ואין בה ממש, ומה שכתוב בספר --- שדעת החזו"א שיש גמירות דעת למוכרים במכירה הכללית - דבר הבל הוא זה, להכחיש את הידוע ... והדין פשוט שהירקות מהיתר המכירה הם ספחים גמורים, ובכל חומר מאכלות אסורות, ואין שום הבדל בינם לבין הירקות שבשוק'.

*

ענף ג - נידונים נוספים ביבול היתר המכירה

א. ספחיין

הנידון החמור ביותר הוא 'ספחיין', ואף שהוא רק איסור דרבנן - מ"מ ה"ה איסור על הפירות עצמם.

^{פ"ו} דבכה"ג אין חסרון של 'אין שליח לדבר עבירה'.

^{פ"ז} וע"י בשיח אמונה פ"ד הע' 526, דהביא מדברי הגר"ח קנייבסקי בכת"י, דאף דבתחילה היתה דעתו של החזו"א להקל - היינו רק לענין איסור 'נעבד', כיון שיש הסוברים שאינו אסור, ואף לסוברים שהוא אסור - מ"מ אינו אלא מטעם קנס.

^{פ"ח} הגר"נ קרליץ, הגר"מ ליפקוביץ, הגר"י שפירא והגר"ח קנייבסקי.

וא"כ לשיטות הפוסקים דאין כלל תוקף הלכתי להיתר המכירה, א"כ ירקות הגדלים בשדות אלו – אסורים באיסור ספיחין.^פ

ועי' בדרך אמונה פ"ד צה"ל ס"ק כ"ג, שדעת החזו"א דבנתבשלו בקדירה ה"ה כקדירה הבלועה איסור, דלכתחילה אין להשתמש בה בלא הגעלה, ובדיעבד שרי אחר שעברו כ"ד שעות מבישולם, ועיי"ש בשיח אמונה הע' 33 שהביא מכת"י הגר"ח"ק, דאם מבשל בקדירה זו דבר חריף, ה"ה נאסר אף דהוי אחר מעל"ע, ולכאו' הו"ה בסכין הבלועה טעם ספיחין, שחותך בה עתה דבר חריף.

אולם עי' באור לציון שביעית במבוא ענף ז', דאף דס"ל שאין לסמוך כלל על היתר המכירה, מ"מ **בשעת הדחק** יש מקום להקל בבליעות הכלים, כיון שהמקילים שבישלו את הירקות האלו – עשו עפ"י הוראת חכם.

ב. שמור ונעבד

עי' לעיל סי' ט"ז שנתבאר שנחלקו הפוסקים בדין 'שמור ונעבד', ויש לדון למנהג ירושלים – שאוסרים פירות של 'שמור ונעבד', מה הדין בפירות שמגדל פרדסן הסומך על 'היתר המכירה'.

ולכאו' יש לתלות נידון זה, בסברת האיסור ב'נעבד', דיעוי' בקהלת יעקב בכורות סי' כ"ט אות ב', שהאריך בסברת לא תאכל כל תועבה (דברים יד – ג) – 'כל שתיעבתי לך הרי הוא בבל תאכל' (חולין דף קי"ד ע"ב), ושכן דעת הראב"ד בתמים דעים, ולפי"ז לשיטות ד'שמור ונעבד' הוי איסור אכילה, א"כ הוי בכלל לא תאכל כל תועבה, אך לדברי החזו"א שביעית סי' ג' ס"ק כ"ה, דהוי קנס דרבנן, א"כ איכא למימר דכיון דעבד עפ"י הוראת רבותיו, שוב אין לגזור עליו לאסור פרותיו.

ג. ביעור

להלן סי' כ' נתבאר דקיי"ל דפירות שלא נתבערו בזמן – נאסרים, אלא שנחלקו הפוסקים האם דין זה דוקא בלא נתבערו במזיד, בשוגג או אף באונס.

ועיי"ש שנחלקו הפוסקים בפירות נכרי שהיו אצל אדם הנוהג כמנהג ירושלים (שאינן בהם קדושת שביעית) וע"כ לא ביערם, האם נאסרו לאדם הנוהג כמנהג חזו"א (שיש בהם קדושת שביעית), ושם נתבאר דתלוי האם הנוהג כמנהג חזו"א – נוהג כן מדינא או מחומרא, ולכאו' הו"ה לענין יבול של היתר מכירה, דתלוי איך מחשיבם - אותו שאינו מיקל בהם.

ועיי"ש דבקובץ מבקשי תורה אלול תשנ"ה קובץ טז-יז (סי' קצ"ו),^ז הביא את דעתו של הגרי"ש אלישיב, דפירות שלא נתבערו מחמת שבעליהם נוהג בהיתר המכירה, (ולא ביערם משום שלשיטתו הוו פירות נכרים, וכנ"ל), נאסרו באכילה עולמית.

^פ לפי הכללים שנתבארו לעיל בסי' י"ג.

^ז וכ"ה במשנת הגרי"ש פ"ט סעי' מ"א.

ד. סחורה

עי' לעיל סי' י"ד בדין 'סחורה' בפירות שביעית, דנתבאר די"א דגם המוכר וגם הקונה עוברים על איסור סחורה, ושיטת הרבה מהפוסקים דהאיסור הסחורה הוא על המוכר בלבד.

אולם אף לשיטות שהקונה אינו עובר על איסור סחורה, אכתי הקונה מעובר עבירה - עובר בלאו דלפני עיור, אלא שנחלקו הפוסקים בכה"ג שהמוכר סומך על שיטות פוסקים המתירות (כגון שיטת הבית יוסף בפירות נכרים, או שיטות המתירים מכירת שדות ארץ ישראל לנכרים - 'היתר מכירה'), האם עובר הקונה (הנוהג בהם איסור) בלאו דלפני עיור. וכיון שכן, הקונה פירות שביעית שגדלו בשדה שנמכרה ב'היתר מכירה', עליו לחוש שבקנייתו עובר באיסור סחורה, ולכה"פ באיסור 'לפני עיור'.

ה. תרומות ומעשרות

להלן סי' כ"ח מבואר דפירות שביעית פטורים מתרומות ומעשרות, ועיי"ש בענף א' שנחלקו הפוסקים ביסוד פיטורם, האם הוא משום דלא נתחדש חיוב תרו"מ בשנה זו, או"ד דהוא מכח דהם פירות הפקר, ולעיל סי' ט"ו נתבאר דבחקירה זו תלויה מחלוקתם של הבית יוסף והמבי"ט בדין פירות נכרים, דדעת הבית יוסף שפטור פירות שביעית מתרו"מ, הוא משום שהפירות הם הפקר - והפקר פטור מתרו"מ, וע"כ ס"ל דכ"ז בפירות של ישראל המופקרים בשמיטה, אך פירות הנכרי הלא אינם מופקרים, כיון שהנכרי אינו מצווה להפקיר פירותיו בשמיטה, ממילא נשארים הפירות בחיובם בתרו"מ, אולם המבי"ט ס"ל דאין הפטור משום דהוה הפקר, דהלא מוכח בגמ' דהפירות מופקרים מאיליהם - דהוה 'אפקעתא דמלכא', ובהכרח שחיוב תרו"מ נתחדש רק לשש שנים, אך בפירות שנת השביעית הפטור שלהם אינו משום קדושת השביעית שעליהם, אלא שלא נתחדש בהם כלל חיוב תרו"מ, וע"כ אף בפירות נכרים אין מקור לחיובם בשנה זו.

וכבר הובאו לעיל דברי החזו"א סי' כ"ז ס"ק ז', 'הנלקטים בשביעית פטורים מן המעשר אף אם נמכרו', ועי' בספר ישא יוסף (אפרתי) ח"ה סי' ע', שדעת הגרי"ש אלישיב שיש לנהוג כהכרעת החזו"א לפטרם מתרו"מ, ומ"מ הורה שבירושלים יפרישו מהם תרו"מ, מפני שבעבר נהגו בירושלים^א להפריש - אליבא דהבית יוסף דס"ל דפירות שלא הופקרו ע"י ישראל - חייבים בתרו"מ וע"כ חייבים הם בתרו"מ, וע"כ הסכים שיפרישו מהם תרו"מ - כדי שלא לשנות ממה שעשו בעבר.

^א לאותם שהקילו בדין 'שמור ונעבד', אף שנתבאר לעיל סי' י"ד שבירושלים הרי החמירו ב'שמור ונעבד'.

ו. הפקר

עי' בספר שושנת העמקים (הלברשטט) עמו' 42, שהחזו"א אמר לבני ביתו שאם יתאפשר להם לקחת מפירות שבעליהם שמרום, מותר להם לקחת ואין בהם משום גזל, כי 'המכירה אינה היתר אלא שקר'. וכן מובא בשיח אמונה פ"ד הע' 520 בשם הגר"ח קנייבסקי בכת"י.

ז. קנינים

עיי"ש בשיח אמונה, שהביא עוד מכת"י הגר"ח קנייבסקי, דאם קידש אשה בירקות של היתר מכירה, ה"ה מותרת להנשא לאחר, ואין צריך לחשוש שמא יש תוקף למכירה, כיון שהדבר ברור שאין המכירה חלה כלל, ואפשר לסמוך על זה – אף להקל!

ח. חשוד על השביעית

עיי"ע בשיח אמונה פ"ח הע' 270 שהביא בשם הגר"ח קנייבסקי בכת"י, דהסומך על היתר מכירה (הנעשה כהיום – שאינו תקף כלל), דינו כחשוד על השביעית, ואסור לקנות ממנו כל דבר שיש בו זיקת שביעית.^{צב}

לתגובות: YR4295@gmail.com

---

^{צב} ואעפ"י שיש רבנים האומרים שהדבר מותר – והמוכר סומך עליהם, אין לומר שמשו"ה אינו בגדר חשוד, כי צד ההיתר אין בו ממש, וכל אדם מחויב להתבונן כראוי ואז יבין שהאוסרים אומרים אמת – ואין לסמוך על המתירים. וצ"ע למש"כ בטעמא דקרא (דברים א-כה), שנתבעו ישראל על כך שלא רצו לעלות לארץ ישראל – אעפ"י שהמרגלים אמרו שטובה הארץ, והקשה הרמב"ן מדוע נתבעו על כך, הלא רק כלב ויהושע אמרו כן, ואילו עשרה מרגלים אמרו להיפך, וביאר (בטעמא דקרא) שהיה לישראל להתבונן כראוי ואז היו מבינים שהמרגלים האחרים אמרו כן מחמת הנגיעה שהיתה להם בכך שירדו מגדולתם, ולכן היו חייבים לשמוע ליהושע וכלב ולא להתחשב בדעת אחרים.

צוף התורה / הרב נעם לסר, נוי"נ בישיבת מיר, ירושלים

מלחמת רוסיה אוקריינה - איך אפשר להתגבר על התאוה להתעדכן...

וְהִבֵּאתְ אֶת־הַשְּׁלֶחַן וְעֵרַכְתְּ אֶת־עַרְפוֹ וְהִבֵּאתְ אֶת־הַמִּנְחָה וְהַעֲלִיתְ אֶת־נִרְתִּיהָ. וְנָתַתְּ אֶת־
מִזְבַּח הַזֶּהָב לְקִטְרֵת לְפָנַי אֲרוֹן הָעֵדֻת וְשָׂמַתְ אֶת־מִסַּךְ הַפֶּתַח לְמִשְׁכַּן (מ, ד-ה)

מבואר בפסוקים אלו, שכך נעשה סידור כלי המשכן: בתחילה הוכנס השולחן למשכן, לאחריו המנורה, ומזבח הזהב לבסוף. ויש לעיין בפשר הסדר הזה, ומה באה התורה ללמדנו, שהרי לא נאמרו בתורה "עובדות" יבשות, וכל דבר שנאמר בתורה בא ללמדנו אורחות חיים, ודרכי עבודת ה'. מה נוכל ללמוד מזה?

בכל תחום שבו האדם רוצה להשתלם ולהתקדם, ישנם שלושה שלבים: א] עשייה. ב] הבנה. ג] חיבור.

למשל, בעל תשובה שזה עתה עשה את דרכו אל היהדות, ואיננו מרגיש חיבור אל השבת, ואינו חש בערבותה. בתחילה נייעץ לו שישמור את השבת במשך מספר שבועות, אף בלא להבין את עניינה, ובלא לטעום את מתיקותה, ולמרות שמרגיש מרירות כל שהי, בראותו את חבריו נוסעים לים, נבקש ממנו להתאזר בסבלנות, ולשמור שנים שלושה שבתות. לאחר מכן נבאר לו את מעלתה, ורק לאחר מכן יש סיכוי שיתחיל לחוש את ערבותה.

מדוע זה כך? הרי היה יותר מתאים שראשית כל נבאר ונרחיב במעלת השבת. מדוע עליו להתחיל לשמור שבת ורק לאחר מכן להבין? התשובה היא, שכאשר האדם עומד לפני שינוי כל שהו בחייו, ההרגל תובע להמשיך במצב הקיים, ולהתמיד בדרך חייו, ולא להטות אוזן אל החכמה ואל האמת. גם כאשר הגיע האדם עם נכונות אמיתית לשמוע על מעלות השבת ומתיקותה, המח פתוח לשמוע, אבל הלב אטום. מנגנון ההגנה בפני שינוי מעשי, מוצב הכן כדי למנוע כל תפנית בסדר היום. רק לאחר שהתנסה בעל התשובה מספר פעמים בשמירת השבת, וראה שזה לא כל כך נורא, כעת ההרגל ליסוע לים בשבת, איננו עומד לו לרועץ, וליבו פתוח כאולם לשמוע את ההסברים והמעלות של השבת. ולאחר ההסברים, יוכל במשך הזמן גם להתחבר אל השבת נועם הנשמות.

מסופר על הגר"י אברמסקי שפעם התבקש על ידי בעל תשובה שיבאר לו את מעלת התפילין. השיב לו הגר"י, ראשית כל תניח למשך חודש, ולאחר מכן אבאר לך את מעלת התפילין. סופו של הסיפור היה שלאחר חודש אמר האיש, שהרגשת הקדושה של התפילין כה ברורה, עד שאין צורך בשום הסברים והבנות.

ולא רק בעלי תשובה.

כל אדם שמנסה להעפיל אל דרגה נוספת, בעמלות בתורה, בהתמדתה, בעבודת התפילה או תיקון המידות, - עליו לטפס בשליבות הסולם הזה שהם, עשייה, הבנה, ורק לאחר מכן מגיעה הערבות. העשייה מחזקת את הפעולה, ההבנה מסייעת למאבק ולרתימת השכל למאבק, והערבות חותמת את העניין, ליצור הרגל הפוך.

למשל, מי שרוצה לשנות את הרגליו בענין הקימה בבוקר בזריזות. כמה שילמד על מעלת הזריזות, זה לא כל כך יעזור. ההרגל להתגלגל במטה ולישון שנת עצל, מונעת כל רצון להשתנות. ואף שבשכלו האדם רוצה להשתנות, ליבו בל עמו. אך אם יתרגל לקום בזריזות במשך שבוע ללא שום לימוד והבנה וחשק. כעת אם ילמד על הזריזות, לא תהיה לו התנגדות והתקוממות כנגד התביעה שתובע מעצמו.

מי שרוצה להפסיק להתעדכן בכל רגע מה נעשה במלחמת רוסיה אוקראינה, לא די שיתבונן כמה טפשי הוא לבזבז שעות על גבי שעות בשמיעת דיווחים ופרשנויות, שלא הוסיפו לו מאומה, לא בעולם הזה ולא בעולם הבא. מה עליו לעשות? אם יתרגל למעט במינון, ולאט לאט יוריד עוד ועוד, ובמקביל יתבונן וישנן כמה טובים יהיו חייו, וכמה יוכל להספיק אם לא ישמע חדשות בכל דקה עגולה... השילוב המנצח של ההרגל וההתבוננות - יעשו בו שינוי של ממש.

לפי זה אפשר לומר שאף במשכן כך היה סדר הדברים. השלחן מסמל את העשייה, אופים לחם קדוש ואוכלים. המנורה מסמלת את ההבנה והחכמה, ואמרו חז"ל הרוצה שיחכים ידרים, שהמנורה בדרום. המנורה מאירה את השלחן, כשם שהחכמה מאירה את המעשים. והקטורת מסמלת את הנעימות וריח הניחוח, שמגיעים רק לאחר שפועלים ועושים כראוי.

שבט מישראל / הרב ישראל פרידמן, רב קהילת טשארטקוב, מח"ס 'שבט מישראל', מאנשעסטער

גדרי לחשוד בחבירו שעבר עבירה

אלה פקודי המשכן אשר פוקד על פי משה

כלל גדול בידינו "דלית לן לאחזוקי איסורא, דכל ישראל בחזקת כשרין הן" (לשון השיטה מקובצת ביצה יד:), ואכן מאז ומתמיד היו ליהודים שומרי תורה ומצוות חזקה כשרות ולא נחשדו על עבירות, וכמה חמור הדבר לחשוד בחבירו בעבירה, וכדאמרו חז"ל בברכות (לא:), "החושד את חבירו בדבר שאין בו צריך לפייסו", כלומר שאסור לאדם לחשוד בחבירו בלי שום סיבה וטעם.

ואם כן צריכים אנו להבין למה הוצרכו בני ישראל לתת חשבון מהכסף והזהב שנדבו להקמת המשכן, וכי נחשדו בני ישראל שמעלו ולקחו מהכסף וזהב לעצמם? ובספר דברי שאל מהגרי"ש נאטנזון זצ"ל (ריש פר' פקודי) כתב "משה רבינו רצה שיתנו חשבון על הזהב וכסף שנתקבל אצלם, אך 'לא יחשבו האנשים כי באמונה הם עושין' (ראה מלכים ב יב טז) אך לפי שראה העם מרננים על הממונים לעשות המלאכה ועל כן אמר משה רבינו שהוא יתן חשבון ועל ידי זה יתברר כל מה שעשו הממונים, וזהו שנאמר אלה פקודי המשכן אשר פקד על פי משה והיינו שעל ידי משה רבינו נתבררו כל עושי מלאכה".

וכתב הגרי"ש שלכן גם משה רבינו השכיל לתת חשבון והוא על דרך שאמרו בסנהדרין (יז). דפעם אחת אמר רבי שמי שאכל שום יצא מבית המדרש ויצא רבי חייא ועל ידי זה יצא מי שאכל, ואף שרבי חייא לא אכל מ"מ יצא כדי שלא יתבייש את מי שאכל באמת עי"ש. ולכן אחר שמשה רבינו בעצמו גם נתן חשבון, אין לאחרים להתבייש לתת חשבון על מה שעשו.

אסור בתורתנו לחשוד ולחשוב מחשבה רעה על אדם

והנה יסוד הדברי שאל נוגעים מאוד לגבי דיני החושד בחבירו, דדבר חמור הוא למאוד לומר לחבירו שחושדים אותנו על איזה דבר עבירה ומשנה מפורשת היא במס' יומא (פר' א, משנה ה) "אמרו לו אישי כהן גדול, אנו שלוחי בית דין ואתה שלוחינו ושליח בית דין, משביעין אנו עליך במי ששכן שמו בבית זה שלא תשנה דבר מכל מה שאמרנו לך הוא פורש ובוכה, והן פורשין ובוכין". וכתב הרמב"ם בביאור המשנה "והם היו בוכין שחשדוהו, כי אסור בתורתנו לחשוד ולחשוב מחשבה רעה על אדם שענינו מסופק".

(ולכן גדולי ישראל מסרו את נפשם כדי שלא לגרום שיחשדו איזה יהודי בעבירה ושלא להביא יהודי תחת איזה חשד או ריגון, וכדמסופר הרה"ק ר' מרדכי שלמה מבאיאן זצ"ל, דכאשר היה בארץ ישראל, מצאו מטבע ישנה בחדרו, וכשנודע על דבר מציאותו, אמר הרבי שהמטבע שלו ומירושת אבותיו, ונאבד ממנו וכבר חיפש אחריה כמה ימים. וכאשר שאלו אותו למה לא גילה לאנשי הבית שאבד ממנו איזה מטבע חשובה, והיו מיד מחפשים

אחריה, השיב הרבי "חששתי שמא יחשדו ח"ו במשרתת שהיא לקחה זאת!" ולכן העדיף לשתוק אפילו על החשבון שיאבד ממנו המטבע היקרה).

ביאור כל אדם יהיה בעיניך כליסטים

אמנם לעומת זה מצינו הוראה גדולה במס' דרך ארץ רבה (פר' ה), וז"ל: "מעשה ברבי יהושע שהשכים אצלו אדם ונתן לו אכילה ושתייה והעלהו לגג לשכב, ונטל (ר' יהושע) סולם מתחתיו. מה עשה אותו האיש, עמד בחצי הלילה ונטל את הכלים וכרכן בטליתו וכיון שביקש לירד נפל מן הגג ונשברה מפרקתו. לשחרית השכים ר' יהושע ובא ומצאו כשהוא נופל, אמר לו 'ריקה כך עושין בני אדם שכמותך' אמר לו, רבי לא הייתי יודע שנטלת את הסולם מתחתני. אמר לו, ריקה אי אתה יודע שמאמש היינו זהירין בך. **מכאן אמר רבי יהושע לעולם יהיו כל בני אדם בעיניך כליסטים** והוי מכבדן כרבן גמליאל".

ובספר פלא יועץ (ערך אורחים) העתיק דברי מס' דרך ארץ הנ"ל וכתב "ולכן יזהר לא הכל תביא ביתך שאם יודע בו שאינו איש טוב לא יביאהו אל ביתו, וגם כשיקבל אורח בביתו ישמור נכסיו ממנו כדי שלא יבוא לחשדו אם יחסר לו שום דבר כמאמר רז"ל 'כל אדם הוי חושדן כליסטים ומכבדן כרבן גמליאל'".

והדבר מפורשת בגמ' תענית (כג:) דכאשר באו רבנן לבית אבא חלקיה לבקש ממנו שיתפלל שירד גשם "עלת דיבתהו ברישא והדר עייל איהו והדר איילי רבנן" ושאלו אותו הרבנן למה נתן לאשתו להיכנס תחלה הלא אין לאדם להלוך אחר אשה ואפילו באשתו והשיב להם אבא חלקיה "אמר להו משום דלא בדיקתו לי" וביאר רש"י "דלא בדקיתו לי **אם כשרים אם פריצים דאמר מר כל אדם יהיה בעיניך כליסטים**".

והנה דברי חז"ל אלו צריכים ביאור, דהלא גמרא מפורשת הוא בברכות (לא:), "החושד את חבירו בדבר שאין בו צריך לפייסו", כלומר שאסור לאדם לחשוד בחבירו בלי שום סיבה וטעם, ומהיכי תיתי דמותר לאדם להחזיק כל בני אדם כליסטים?

ומצינו הסבר יפה בדברי המס' דרך ארץ הנ"ל בשו"ת מנחת שלמה (ח"ג, סי' קה) מהגרש"ז אורבאך זצ"ל שנשאל מסוחר אחד שנכח לדעת שבמשרדו נעלמו כמה וכמה דברים, והוא חושד אחד הפועלים שגנבו אותם, ושאל אם מותר לו לבקש מהפועל להריק את כיסיו כדי שיבדוק אם גנב ממנו.

ופסק המנחת שלמה שאין לו רשות לבקש דבר כזה, שזה שמבקשו להריק כיסיו הוי מעשה מוכיח שחושדו שהוא הגנב ואסור לחשוד את חבריו בכך, ומוסיף הגרש"ז שאין לסתור דבריו ממס' דרך ארץ הנ"ל משום "ממעשה זה שמעינן רק שמותר וצריך כל אדם לשמור על ממונו ולהזהר מכשרים כמו מליסטים, אבל לא נשמע משם שמותר גם לבייש אותם, וגם נראה שאם אותו הגנב לא היה בהול כל כך לבצע גניבתו לא היה בא כלל לידי בזיון וכל שכן לנזק של חבלה כי היה רואה שהסולם איננו והיה מבקש מבעל הבית להביאו, והיה דן אותו לכף זכות שהסילוק היה לאיזה צורך ולא להיות נעלב מזה". (וע"ע בשו"ת תורה לשמה ס' תז).

מעשה רב עם מהר"י אסאד כשנאבדה מטבע מחצית השקל

(ואין להקשות על דבריו ממעשה רב בעובדא הידועה מאסיפת גדולי אונגריין בעיר בודאפעסט בשנת תרכ"ו, והגאון הכתב סופר זצ"ל הביא עמו מטבע מחצית השקל מימי ביהמ"ק שרצה להראות ולשמח הנאספים, והמטבע עברה מיד ליד וכולם התפעלו והתרגשו לראותה, המטבע הועבר מאחד לשני לכל הנוכחים וכאשר לאחר זה התבקשו להחזיר את המטבע לפתע נעלמה המטבע ולא יכלו למוצאה בשום אופן אף לאחר חיפושים רבים ולא ידעו מי היה האחרון שתפס המטבע בידו.

וכראות הרבנים גודל צערו של הכתב סופר על אבדן המטבע היקרה, הציעו שכל הנאספים יריקו את כיסיו על השולחן, אולי מישהו הכניס את המטבע לחבירו לכיסו של חבירו בלא יודעים ובע"ה נקווה שימצא המטבע.

והנה קם הגאון מהר"י אסאד ז"ל שגם הוא נכח באירוע וביקש לא לגרום בזיון לתלמיד חכם וימתינו עוד רבע שעה ויחפשו שנית אולי ימצא. הם המתינו ואחרי רבע שעה קם מהר"י אסאד עוד הפעם ושוב ביקש שיתמינו עוד רבע שעה, וכל זמן זה היה הגאון מהר"י אסאד מתפלל בדביקות חרישית וקולו לא ישמע.

והנה הגיע הזמן וכבר חלק מהמסובין התחילו להפוך כיסיהם ופתאום נכנסה המשרתת בשמחה והודיעה שמצאה את המטבע בין כלי ההדחה וכנראה שנפלה שם מבלי משים. אז הכניס מהר"י אסאד את ידיו לכיסו והוציא גם כן מטבע מחצית השקל וסיפר להנאספים שהוא גם הביא עמו מטבע מחצית השקל להראות להנאספים, אבל כשראה השמחה שיש להכתב סופר בהראותו את המטבע לא רצה לגלות שיש לו גם כן מטבע כזה כדי שלא להשבית את שמחתו. ולכן התנגד מקודם שכל אחד יריק את כיסיו שהיה מפחד אולי לא יאמינו לו שהיה לו גם כן מטבע כזה.

ואין קושיא ממעשה זה די"ל שזה שהסכימו שכל אחד יריק את כיסיו לא היה משום שנחשדו הרבנים בגזילה ח"ו, אלא שאולי בטעות נפלה המטבע לתוך אחד מבגדיהם שלא במתכוין, ועכ"ז התנגד מהר"י אסאד לדבר מטעם והייתם נקיים).

מותר לחשוד בחבירו בלבו ולא בדיבור

ועל פי דברי המנחת שלמה מיושב הקושיא מגמ' ברכות, והיינו שמותר לחשוד בחבירו רק היכא שחבירו אינו יודע ואינו מרגיש שאתה חושד בו משא"כ אם חבירו מרגיש שאתה חושד בו ונעלב מזה, אז אסור לחשוד בו. וכן איתא בספר אורח מישרים (ס' יד סק"ז) שכתב דדברי חז"ל אלו שהחושד את חבירו צריך לפייסו נאמרו רק במקום שהנחשד יודע שחשדוהו כמו במקרה דעלי וחנה, שחשבה עלי לשיכורה ואמר לה "עד מתי תשכרין", אבל אם לא חשד בו אלא בלבו והלה אינו ידע מה שבלבו פשוט שאין צריך לפייסו, ויש לחוש לאיבה אם מגלה לו שחשדו, שכן יש בני אדם שאינם מקבלים פיוס כמבואר בגמרא יומא (פו:).

והנה יסוד זה של הגרש"ז אורבאך והאורח מישרים שמותר לחשוד בחבירו כל זמן שאין ניכר חשדו בחוץ, נמצא כבר בספר חסידים (ס' תתרפח), ומובא שם הדברים בתוספת

ביאור וז"ל "יהא כל אדם בעיניך כלסטים לשמור ממנו, ומה שאמרו חכמים 'החושד בכשרים לוקה' זה מי שחושד בפה אבל לשמור ממנו ישמור. ועתה אם חסיד לא יאמין לחסיד אחר על מאכלו ועל ממונו לא יקפיד כיון שאינו מדבר בפיו", עכ"ל.

ובדבריו מתורץ מה שהקשה הגר"י שטייף (בספרו חדשים וגם ישנים), שלא מצינו כלל בספרי הפוסקים שהביאו להלכה גמרא זו שהחושד את חבירו בדבר שאין בו צריך לפייסו, וטעמא בעי למה העלימו עיניהם מגמרא מפורשת ונשאר הגר"י שטייף בצ"ע.

ולפי דברי ספר חסידים מיושב תמיהתו, דהא גמרא זו שאסור לחשוד בחבירו מיירי כשאומר חשדו בפיו, משא"כ אם חשד את חבירו בלבו בדבר שאין בו, אינו צריך לפייסו כלל וכדפסק החפץ חיים (לשון הרע כלל ד, ס' יב), דהיכא שדיבר לשון הרע על חבירו ולא נתקבלו דבריו כלל להשומעים, נחשב רק כחטא לשמים ולא כחטא בין אדם לחבירו ואין צריך לפייס חבירו, דמאחר שלא נתגנה חבירו כלל בעיני בני אדם נשארה בגדר עבירה בין אדם למקום.

וכאשר חשדו לחבירו בפיו צריך לפייסו ולבקש מחילתו וזה כבר נכלל בדברי השו"ע (סי' תרו, סע' א) שפסק "עבירות שבין אדם לחבירו אין יום הכפורים מכפר עד שיפייסנו ואפילו לא הקניטו אלא בדברים צריך לפייסו".

מדברי השו"ע נראה דאין צריך לבקש מחילה על מחשבות לבו, דמי שחשד את חבירו שעשה איזה דבר רע, אין צריך לבקש ממנו מחילה על מחשבות לבו, אבל אם הוציא חשדו בפה צריך לפייסו כמו שהיה בעלי הכהן שאמר לה חשדו, "ויאמר אליה עלי עד מתי תשתכרין הסירי את יינך מעליך" (שמואל א א), לכן היה גרע טפי, דהיצר לה ולכן היה צריך לפייסה. ואע"ג שלא היה לעלי הכהן ברירה, דמאחר שראה בה דברים מוזרים, היה חייב להוכיחה וכמו דאיתא שם בגמרא, "מכאן לרואה בחברו דבר שאינו הגון צריך להוכיחו", עכ"ז מאחר שבאמת היתה נקיה מפשע, היה חייב לפייסה.

וכן בכהן גדול בערב יום הכיפורים, ששם לא היה רק חשד בלב גרידא, אלא שאמרו לו "אישי כהן גדול, אנו שלוחי בית דין ואתה שלוחינו ושליח בית דין, משביעין אנו עליך במי ששכן שמו בבית זה שלא תשנה דבר מכל מה שאמרנו לך" שאמרו לו בפה מלא שהם חושדים אותו אולי ישנה מעבודת המקדש.

ובזה נבין לאשורו דברי המס' דרץ ארץ הנ"ל "מכאן אמר רבי יהושע לעולם יהיו כל בני אדם בעיניך כליסטים והוי מכבדן כרבן גמליאל". כלומר דהגם שיש פעמים שמותר לחשוד בחבירו והוא יהא בעיניך כליסטים, זה רק באופן שאתה עדיין מקיים בו "והוי מכבדן כרבן גמליאל", שכלפי חוץ אתה נוהג בו בכבוד יתירה וכו' ורק בלבך מותר לך להסתכל עליו כליסטים.

חילוק בין חשד לשעבר וחשד דלעתיד

אמנם לכאורה יש לשאול קושיא חמורה על יסוד הנ"ל מהא פסק הרמב"ם (הל' תשובה פרק' ד, הל' ד), "החושד בכשרים אומר בלבו שאינו חטא לפי שהוא אומר מה עשיתי לו וכי יש שם אלא חשד שמא עשה או לא עשה והוא אינו יודע שזה עון שמשים אדם כשר

בדעתו כבעל עבירה. ונראה בעליל שהאיסור לחשוד חבירו הוא אפילו בלי דיבור ש"אומר בלבו", וכאשר משים אדם כשר "בדעתו" כבעל עבירה כבר עבר ודלא ככל הנ"ל? ובספר עבודת המלך (על הרמב"ם) מהגאון ר' מנחם קראקבסקי זצ"ל רבה של נווארדוק, כתב ביאור יסודי בדברי הרמב"ם האלו וז"ל: "האריך הרמב"ם טובא לכתוב 'שמא עשה או שמא לא עשה' שהוא שלא לצורך כלל, והנה באמת בגמ' דילן שבת (צז.) ויומא (יט.) אמרו 'החושד בכשרים לוקה בגופו' ולא נזכר שהוא מעכב התשובה אלא שלוקה? וצ"ל דאם חושדין אותו במה שעתיד לעשות שאני ומשום זה כתב רבינו דחושד בכשרים נכלל בעשרים וארבעה דברים המעכבים התשובה שהוא חושדו 'שעשה או לא עשה' והיינו דבר שעבר כבר שאפשר לדונו לזכות, משא"כ בדבר דלהבא וכדאמרו 'לעולם יהיו כל בני אדם בעיניך כליסטים והוי מכבדן כרבן גמליאל', ולפי זה ניחא שפיר דשם הרי חושדן בלעתיד והאיסור רק בשעבר".

ולפי דבריו מבוארת דהגדרת הרמב"ם הנ"ל "שמים אדם כשר כבעל עבירה", מיירי בנוגע להעבר כאשר הוא חושד איזה אדם שעבר איזה איסור, נמצא שמחשיבו לבעל עבירה, משא"כ כאשר הוא חושש ממנו וחושדו אולי יגזול ממנו או יזיק לו וכדומה, בזה עדיין לא שם אותו כבעל עבירה, רק שיודע שמאחר שכל אחד יש לו יצר הרע ואין לאדם להאמין בעצמו עד יום מותו לכן בזה שרוצה לשמור עצמו ממנו א"א לומר שמחשיבו כבעל עבירה.

וכן העלה החתם סופר (תו"מ ריש אחרי מות) דברים מפורשים בזה וז"ל: "אחז"ל 'יהיה בעיניך כל אדם כלסטים ומכבדן כרבן גמליאל' פירוש כי אם הוזהירונו הוי דן את כל האדם לכף זכות ודרשו ע"ז בצדק תשפוט עמיתך ומזה הכלל אמרו כל ישראל בחזקת כשרות הם מ"מ כל זה במה שכבר עבר וחייב להפוך בזכות כל אדם מישראל במה שעשה שהיה כדין וכהלכה כעובדא דאבא אומנא במס' תענית שהתלמידים גנבו ממנו ודנם לכף זכות במה שעשו, ומ"מ בלי ספק שאינו מן הגנאי שאשמור את כלי שלא יבואו לידי כך כי אולי יגנבו באמת אך אם נעשה מעשה נאמר שלשם שמים עשו כהנהו תלמידים שעשו לשם שמים ששלחם אביי וכן לעולם ולכן עשו חז"ל כמה גדרים וסייגים וחשו לחששות רחוקות וח"ו שיחשדו ישראל בעיניהם ויצאו מחזקת כשרות אצלם אלא שלכתחלה ראוי להזהר ככל האפשרי.

וזהו פירוש אמרם הוו מתונים בדין לשפוט את חבירך בצדק היינו לדונו לכף זכות ולא קאי אדין ממש לפני הדיין אלא ידונו במחשבתו בכל מעשיו לזכות ויהיה מתון מלשפוט עליו משפט הרשע ת"ו ומ"מ במה שעתיד להעשות תהיו נזהרים בכל האפשרי".

"אתה אמרת בחפזך כל האדם נאמן, היפך מהכתוב"

(ובנוגע להיות זהיר מכל אדם, מובא בספר חפץ חיים עה"פ פר' שופטים שפעם התאוננו כמה בני תורה באזני החפץ חיים ששלחו במסחר ידם ואבדו כספם בענין רע מפני תרמית הסוחרים, והשיב להם החפץ חיים שכתוב (שופטים יח, יג) "תמים תהיה עם ה' אלקיך" דרק עם ה' אלקיך צריך להתהלך בתמימות אבל עם בני אדם צריך התחכמות יתירה

והתבוננות, וכן היה עם יעקב אבינו שהתורה מכנהו "איש תם" אבל עם לבן הרשע התנהג בהתחכמות ובהתבוננות. וראה עוד בבאר מים חיים ריש חיי שרה (כד, ב), לימוד מוסר מאברהם אבינו שלא האמין לאליעזר למצוא שידוך הגון ליצחק אע"פ שהיה "זקן ביתו המושל בכל אשר לו", עיי"ש לשונו הזהב.

ובשו"ת דעת משה מהרה"ק ר' משהניו מבאיאן הי"ד מובא מכתב בו הוא כותב למי שהשקיע ממונו בשותף שאינו הגון ואבד ממונו, וכתב לו הרה"ק מבאיאן "הנה קראתי כל דברי מכתבך בשים לב ועין ואני תפילה לאלוקים בעדך בהתעוררות רחמים מרובים שיוסיף לך ה' שנית ידו לחדש אורו כבראשונה. הא אמנם תלונתי עליך מדוע לא ראית את הנולד מלהיות זהיר להלכד ברשת שותף שאינו הגון ואינו שוה ומשוה אתך לכל דרכיו הן במוסרי והן בנימוסי, הלא נקיי הדעת שבירושלים לא היו חותמין על השטר אא"כ היו יודעין מי חותם עמם ואתה אמרת בחפזך כל האדם נאמן, היפך מהכתוב".

וכן כתב המהרש"א על הגמרא (סנהדרין כג.) "נקיי הדעת שבירושלים לא היו חותמין על השטר אלא אם כן יודעין מי חותם עמהן ולא היו יושבין בדין אלא אם כן יודעין מי יושב עמהן ולא היו נכנסין בסעודה אלא אם כן יודעין מי מיסב עמהן" וכתב על זה המהרש"א "אף על גב דבכל מילי מדינא כל ישראל בחזקת כשרות הם, באלו הדברים קאמר דנקיי הדעת נהגו סלסול בעצמן דשכיחי פסולים ועמי הארץ וק"ל".

ואיתא במאירי בפירושו למס' אבות על המשנה "אל תדין את חברך עד שתגיע למקומו" (פ' ב מ'ה), "קצת מרבתי פירשו שאם ראית אדם נכרי בעירך ואתה רואהו מסולסל ומתהדר ומתראה במדות חשובות אל תעמוד הדין בעצמך לדונו כמוחזק באותם הדברים עד שתגיע למקומו שהוא דר בו ותראה הנהגותיו במקומו אם מסכימות לך, ואז תוכל לדונו כן" עכ"ל.

וראה עוד בזה בארוכה בקב הישר (פר' נב) "הכלל הזה נקוט בידך, מי שאינו רוצה ליהנות בממון של חבירו ומשאו ומתנו הוא באמונה הוא איש צדיק וישר בודאי, אבל כשהאדם רואה את חבירו נושק התפילין ומתפלל ואינו עוסק במשא ומתן באמונה צריך להרחיק ממנו כי עיקר היראה והצדקות הוא בממון וכל אדם שהוא עומד בצדקתו על ממון זה הוא צדיק גמור". (וע"ע ברש"י ובמצודות עה"פ (משלי כ, ו) "רב אדם יקרא איש חסדו ואיש אמונים מי ימצא").

והיוצא מזה דהאיסור לחשוד חבירו נחלק לשני חלקים, בנוגע לעתיד מותר לחשוש ולחשוד חבירו בסתר לבו להיות נזהר ממנו שלא יבוא לו איזה היזק מחמתו, ועכ"ז אם גילה מצפונו לבו לחוץ בדיבור או על ידי מעשים מוכיחים, על זה נאמר 'החושד חבירו בדבר שאין בו צריך לפייסו'.

ועל העבר אסור לחשדו אפילו במחשבה בעלמא אם אינו נוגע כלל להעתיד, ואם חשדו נחשב כעבירה בין אדם למקום המעכב התשובה, ש'משים אדם כשר בדעתו כבעל עבירה', ואע"פ שאין צריך לפייס את חבירו ולבקש ממנו מחילה כיון שלא נתגלה מחשבתו כלל לחוץ, עכ"ז אסור הדבר ומקרא מלא דיבר הכתוב בספר זכריה (ז, י) "ורעת איש אחיו אל

תחשבו בלבבכם" וכתב שם הרד"ק "ר"ל אל תחשבו איש רעת אחיו בלבבכם אפילו המחשבה אסורה כל שכן המעשה, ועוד שהמחשבה מביא לידי מעשה ואפילו לא יעשה מעשה אסור, שנאמר לא תשנא את אחיך בלבבך".

רק הליצנים דרשו חשבון ממלאכת המשכן

והנה כאן לגבי הקמת המשכן החשד היה לשעבר, שהיו מרננים לומר שעושי המלאכה לקחו לעצמם מהכסף וזהב, וזהו חשד האסורה כנ"ל, ואכן בחז"ל גילו לנו מי היו המרננים וז"ל המדרש רבה (פקודי נא, ו): "משנגמרה מלאכת המשכן אמר להם משה בואו ואני עושה לפניכם חשבון. ולמה אמר להם משה בואו ונעסוק במשכן ונחשב לפניכם, אלא ששמע משה ליצני ישראל מדברים מאחריו, כששמע משה כך א"ל משה חייכם נגמר המשכן אתן לכם חשבון".

הרי שבאמת לא היו נחשדים כלל העושי מלאכה שלקחו לעצמם כסף וזהב, רק שהליצנים אמרו כך, ועכ"ז עשה משה רבינו חשבון לפניהם משום והייתם נקיים מה' ומישראל, והשכיל לעשות כן באופן שלא יתבייש העושי מלאכה, והיינו שהוא כלל את עצמו עמהם וגם משה רבינו נתן חשבון על עצמו ואז לא יתביישו העושי מלאכה לתת חשבון גם כן.

*

המלחמה באוקריינא וימות המשיח

בזמירות שב"ק אנו מזמרים "משך חסדך ליודעך א-ל קנא ונוקם" והס"ק מרוזין זצ"ל פירש את זה פעם (ע' באריכות בעירין קדישין ח"ב עמ' תקכ"ח) שתיבת "משך" היא רמז לקליפה של מוסקובא, וכדכתיב בפרשת נח (פר' י, ב) "בני יפת גמר ומגוג ומדי ויון ותבל ומשך ותירס", ובירושלמי מגילה (פר' א הל' ט) ביאר מי הם המדינות האלו שהם מבני יפת וז"ל "גומר גרממיה, מגוג גיתייא, מדי כשמועה, ויון אייסוס, תובל ויתנייה, משך מוסייא". ופירש שם הפני משה "מוסייא היא מוסקאווי", וכן איתא בספר מנחת יהודה (יומא י.) מהגאון ר' יהודה אפשטיין זצ"ל (נדפס שנת תרי"ז) שכתב "משך זו מוסייא והיא ממלכת רוסיא".

הרי ש"משך" היה מבני יפת והיא ממלכת רוסיא ומעתה נבין דברי הס"ק מרוזין שפירש שאנו מבקשים מהשי"ת "משך חסדך ליודעך, א-ל קנא ונוקם", שהשי"ת ינקום נקמת בני ישראל מאת הקליפה המוסקובאית שמאריך ומגביר את יסורי הגלות, ולמה אני מדגישים דוקא להניצל מידי ממלכת רוסיא, כי קליפת אדום יש לה הרבה גוונים ורוסיא שהיא "משך" היא הגרוע והקשה ביותר, וזהו (תהלים קב) "אויה לי גרתי משך", וכן פירש הרד"ק שם "יש מפרשים משך, האומה אשר היא מבני יפת הנזכרת בתורה".

והמשיך הס"ק מרוזין ואמר שבזוהר הק' (ח"א עמ' קמג) מבאר "הצילה נפשי משפת שקר מלשון רמיה" ששפת שקר ולשון רמיה זהו קליפת אדום, והגרוע והקשה ביותר היא קליפת משך הנ"ל שהיא הקליפה של מוסקאווי. ואנו מבקשים "משך חסדך ליודעך" שגם בתוך ההסתר של גלות מוסקאווי, תהיה "חסדך ליודעך" לכלל ישראל שהם יודעי שמך, ו"א-ל

קנא ונוקם" למלכות רוסיא".

העבודה שלנו בגלות היא להמעיט כח של קליפת משך, ואיך אפשר להמעיט ולהגביל אותה "כי גרתי משך שכנתי", כאשר יהודי שומר תרי"ג מצות – כמנין "גרת" במסירת נפש תחת ממשלת "משך", זה מביא "שכנתי" שהשכינה שורה אפילו כשישראל נמצאים בגלות. ע"כ מדברי הס"ק מרוזין.

ועל דרך זה אמרו במס' מכות (י.) "א"ר יהושע בן לוי מאי דכתיב עומדות היו רגלינו בשעריך ירושלים, מי גרם לרגלינו שיעמדו במלחמה שערי ירושלים שהיו עוסקים בתורה". דכאשר יהודים מוסרים נפשם ללמוד תורה אז הם זוכים לעמוד גם בעת מלחמה.

ואכן הס"ק מרוזין מסר נפשו לשמור ולהפיץ תורה ויהדות נגד רצונו של מלכות רוסיא עד ששאר גדולי ישראל התפלאו על גודל מסירת נפשו בזה, וכדכתב בשם משמואל (פר' ויגש תרע"ח) וז"ל "שמעתי מכ"ק אבי אדמו"ר זצלה"ה שסיפר מכ"ק זקני האדמו"ר הגדול זצלה"ה מקאצק שאמר על הרה"ק מרוזין זצלה"ה שהתיצב כ"כ בפרהסיא להכניע את כחה של קליפת המלך הרשע הידוע שהיה בימיו, ואמר בזה"ל 'היתכן מול מלך גדול כמוהו להתיצב כ"כ בפרהסיא, ואם רוצים לעשות דבר צריכין שאפילו מלאך לא ישער, וכידוע ליודעים שהוא זצלה"ה קיים בעצמו דברים אלה, עוד איזה ימים לפני ששתה הרשע מנת כוסו הגיד בפרהסיא כי מעתה נשפל ונפל שדוד בעוד שהיתה עוד בנגלה הקליפה בתקפה ומצבו היה איתן, ורק אחר עבור זמן לא כביר נשמע שמעו של הרשע כי בא קצו ואיננו עוד בעולם".

עוד עדות לגריעות של קליפת רוסיא, כותב הגאון ר' מרדכי אריה הורוויץ זצ"ל מבאנילא בהספידו "זכרון ישראל" (עמ' סו) על הרה"ק האהבת ישראל מוויזניץ זי"ע וז"ל "מאוד בחלה נפשו להיות עם הרוסים בוויזניצא כאשר שמעתי מפיו הקדוש בש"ק שבו ביום באו הרוסים לוויזניצא וכאשר בא אחד מחיל הקאזקים ראשונה לוויזניצא נהרג ע"י אחד משיירי חיל עסטרייך אמר בקדשו טוב שיש אחד פחות מהם, וסיפר מזקינו הרה"ק הר' פינחס מקאריץ זצלה"ה שאמר רוסלאנד אין להם שר במרום רק זה התלקטות הקליפות ופעם אחת עבר חיל רוסים בעיר ששכן שם הרה"ק הר' פנחס לא רצה להתפלל עד שהלכו משם".

והנה מה שאמר הס"ק מרוזין שקליפת מוסקאווי הוא הקשה והגרוע ביותר מכל קליפת אדום, כן התבטא גם הרה"ק רבי ישראל מהוסיאטין זצ"ל בעת מלחמת העולם השניה, וכדסיפר הגה"ח ר' שלמה שרייבר זצ"ל (הובא בפרקי תולדות בסוף דורש טוב עמ' קפד) שהוא היה מן הראשונים שבישר להרה"ק מהוסיאטין שגרמניה הכריז מלחמה כנגד רוסיא והתקיפה, וצהלו פניו של הרה"ק מהוסיאטין ואמר "עכשיו תתחיל מפלתו של אותו רשע, כי איתא בזוהר הק' שיש לפעמים מין קליפה שרק קליפה אחרת חזקה ממנה יכולה לבטלה".

ועיי"ש שציין לדברי הזוהר (חלק ג' עמ' נ.) לענין נגעי בתים "ובגין כך חס קודשא בריך הוא עליהו דישראל דאינון לא ידעין מילה בכל אינון בתי, והוא אמר, אתון לא ידעין, אנא ידענא וארשימנא לון בנגע, נגע דייר בביתא הא נגע אחרא תקיפא דיפיק ליה ויעבר ליה

מן עלמא. והיינו שלפעמים יש קליפה שהיא כל כך קשה ועזה עד שגם הצדיקים אינם יכולים להכניעה, ויכולים להפילה רק על ידי קליפה אחרת שהיא יותר קשה ועזה מהקליפה הראשונה.

הרי שטומאת רוסיא היא גדולה וקשה ועזה עוד יותר מקליפת גרמניה. ורואים עתה גבורת רוסיא איך שהיא כובשת ארצות אחרות ואינה מפחדת כלל מה יאמרו אומות העולם, והיא עושה מה שהיא רוצה בלי לתת דין וחשבון לאף אחד, ואומות העולם אינם יודעים מה לעשות ואיזה כח יש להם נגדה.

אמנם דבר זה קשה להבין, וכי שייך שיש אומה שהיא יותר קשה ויותר גרוע לכלל ישראל מגרמניה וממה שהם עשו לנו בעת מלחמת העולם השנייה. אכן לא כולם יודעים מה שהיה מתכוונן אותו רשע סטאלין ימ"ש לעשות, שביקש להשמיד ולהרוג ולאבד כל היהודים מנער ועד זקן. בשנת תשי"ג הוציא אותו רשע עלילה הנקראת "עלילת הרופאים" כאילו כמה רופאים יהודים רצו להרגו על ידי נתינת סם במאכלו. ועקב עלילה זו רצה סטאלין ימ"ש לשלוח כל היהודים ברוסיא לסיביר להמיתם שם ברעב ובצמא רח"ל, והקב"ה הציל מליוני יהודים מרשעת מזימותיו ונתקיים בסטאלין "א-ל קנא ונוקם" שמת פתאום ביום הפורים קודם שהיה יכול לבצע את זממו. ו"לולי ה' שהיה לנו בקום עלינו אדם אזי חיים בלענו". וראה בשם משמואל הנ"ל המקשר בין אופן נפילת המן ובין הדרך להפיל רוסיא.

ומאחר שקליפת רוסלאנד היא קליפה כל כך קשה וגרוע, יש להבין מה שאמר אדמו"ר הזקן מטשארטקוב זצ"ל, שפעם אחת כאשר כל הקהל ושמחו מאוד בחג השבועות אחרי עריכת השולחן, ובתוך ההתלהבות הפסיקים האדמו"ר באמרו: **"אינני רואה מפלתה של רוסיה הרשעה, עד שלא יתקיים 'ישמחו השמים ותגל הארץ ויאמרו בגוים ה' מלך' (תהלים צו יא).**

הרי שרק בביאת המשיח תהיה מפלה לקליפה של רוסיא, ובזה יש להבין מה דכתיב בספר יחזקאל (פר' לח, ב) **"גוג מלך המגוג נשיא משך ותובל"**, וביאר שם הרד"ק **"גוג הוא מלך מגוג ומלך שתי האומות האלה משך ותובל"**, ובפירושו התוס' רי"ד (דניאל פרק ז) כתב בשם רבינו סעדיה גאון שעשרה מלכים יעמדו מרומי, והאחרונים **מלך רוסיה ומלך ישמעאל**.

ובזה יש להבין למה צהלו פניו של הרה"ק מהוסיאטין כשבישרו לו שגרמניה הכריז מלחמה כנגד רוסיא והתקיפה, דאם קליפת רוסיא היא יותר גרוע מקליפת גרמניה מה היא סיבת השמחה. ונראה ביאורו על דרך המסופר בכמה ספרים בשם הגר"א מווילנא זצ"ל שאמר **"אם הספינות של מלכות רוסיה יחצו את מיצר בוספורוס צריכים ללבוש בגדי שבת"**, לומר לך שהשעה קרובה אז לביאת המשיח (וע"ע בזה בספר הגאון החסיד מווילנא עמ' קפ"ט). ואולי הכוונה דכאשר נתרחבה המלכות של רוסיא חוץ לגבולותיה, אז מלך רוסיא יהיה גם המלך של תובל וכדברי ספר יחזקאל הנ"ל, וזהו מסימני ימות המשיח בב"א, ונשגב ה' לבדו ביום ההוא.

ועם כל הנ"ל יש לבוא למה דמובא בספר דברי דוד מאדמו"ר הזקן מטשארטקוב זצ"ל

ששמע מאביו אדמו"ר מרוז'ין זי"ע שאמר, **שמיח צדקינו יבוא מקודם לארץ רוסיא.**

והנה בקובץ גינת ורדים לחסידי סאטמאר (גליון ט) אחר שהביאו מימרא הנ"ל כתבו לציין על זה: ונכון להעתיק מדברי הרה"ק ר' יעקב מפשעווארסק זצ"ל וז"ל: "שמעתי מכ"ק חותני זצ"ל שהשר שלום מבעלזא אמר **שמיח יבא מבארדיטשוב ויעבור דרך בעלזא** ואף שאין בעלזא בדרך עד שיצטרך משיח לעבור בה אך משום כבודו יעבור דרך בעלזא. בפשטות מסתבר שהדיבורים האלה לא נאמרו אחר החורבן שנתגרשו משם כל היהודים, ואמר את זה אילו היה משיח בא בזמנו כאשר גרו שם יהודים, אבל בימינו שאין שם יהודים, לא יבוא משיח לא בבעלזא ולא בבארדיטשוב שכן למי יבוא עד כאן. והנה גם דברי הרמב"ם שכתב ליהודי תימן שהמשיח יגיע אליכם לתימן ולאשר אחריכם בהודו נאמרו לכאורה רק אילו היה משיח בא בזמנו כאשר גרו יהודים בתימן. ע"כ מקובץ הנ"ל.

והנה יש לעיין בזה, דבשלמא מה שאמר הרה"ק השר שלום שמיח יבוא דרך בעלזא משום כבודו, הלא אמר להדיא שהטעם הוא משום כבודו ואם אין הוא שם אין למשיח בשביל מה לעבור דרך שם, אבל הס"ק מרוז'ין לא אמר שהסיבה שיבוא משיח דרך רוסיא הוא משום כבוד היהודים הגרים שם, ולא נתן טעם לדבר שנוכל לומר בטלה טעמו בטלה מצותו, אלא שנראה מדבריו שכך הוא הדרך, דכשיבוא משיח הדרך הוא בדוקא דרך ארץ רוסיא.

והדבר מבואר בספר קב הישר (פר' קב, עמ' תקמא) שכתב, "**כשתבוא הגאולה, תהיה הגאולה תחילה במדינת צפון שהוא פולין ליטא**, כמו שאמר הכתוב (שיר השירים ד, טז) 'עורי צפון ובואי תימן' כי בתחלה יהיה התעוררות הגאולה מצד צפון ואחר כך יזכה כל ישראל לרב טוב הצפון לצדיקים", עכ"ל. (ואם כל זה צודקת תמיהת אדמוה"ז, דאחר כל כך הרבה שנים שכלל ישראל ממתנינים למשיח צדקינו, אפילו אם יבוא מתחילה לארץ רוסיא, עכ"ז הביטוי "קודם" קשה להבינה).

ולכאורה יסוד זה שתבוא הגאולה בתחילה לארצות הצפון, מפורש בספר ירמיה (פר' לא, והיא הפטרת יום ב' דר"ה), "כי כה אמר ה' רנו ליעקב שמחה וצהלו בראש הגוים השמיעו הללו ואמרו הושע ה' את עמך את שארית ישראל. **הנני מביא אותם מארץ צפון וקבצתים מירכתי ארץ**".

ואולי יש ביאור לזה, לפי דברי החיד"א בספרו פני דוד (פר' כי תבוא), וז"ל: "שמעתי מפני זקני שער בשם המקובלים ויסודה מרוז"ל והיא כי כל דבר אשר האדם שואל מאתו יתברך בנים ועושר גדול אורך ימים וכיוצא, תיכף הוא ברחמיו משפיע שפע קדוש הראוי למלאות שאלת האדם ההוא כרב רחמיו, שבהשתלשלות השפע ההוא דרך עולמות העליונים ברדתו לעולם הזה יתגשם ויהיה הדבר ההוא ששאל האדם ההוא.

אמנם בשמים יש בית דין בצד צפון הממונים על זה ברשותו יתברך, והם רואים אם האדם ההוא ראוי לטובה הזו מצד מעשיו מניחין השפע לעבור וישתלשל וירד על ראש צדיק. אך אם אינו ראוי הבית דין מעכבין אותו שם. וזהו להראות בפועל לכל צבאי צבאות אשר בשמים כי ה' מטובו כבר נותן כל השאלות אך מעשי הבריות מעכבין, ולעתיד לבוא

כל זה השפע ניתן לצדיקים יראי אלקים, וזה שנאמר (תהלים לא, כ) 'מה רב טובך אשר צפנת ליראיך', 'אשר צפנת' רמז דרב טוב המעוכב ביד בית דין שבצד צפון רב מאוד 'ליראיך' עד כאן שמעתי, "עכ"ל החיד"א.

(עייין בפסיקתא רבתי (פ' מא) עה"פ (ויקרא א, יא) "ושחט אותו על ירך המזבח צפונה", "הר ציון ירכתי צפון" (תהלים מח, ג) וכי ציון בצפון היא נתונה והלא אינה אלא בדרום ומהו 'ירכתי צפון' אלא שהיו קרבים על ירך המזבח צפונה". וביאר בילקוט ראובני (ויקרא, אות קטו) בשם ספר הציוני, "כל הבקשות כולם ניתנו דרך צפון, לפיכך נקרא צפון שם צפונות כל המתנות על כן שוחטים הקרבנות בצפון").

ובזה מבואר מה שנאמר בשם צדיקים שמשיח צדקינו מחכה לבוא ועומד למעלה מראשינו מוכן ומזומן לבוא, והיינו כנ"ל שמצדו ית' כבר נתן הקב"ה הפקודה שמשח יבוא, אולם הדבר נתעכב בבית דין של מעלה בצפון משום שעדיין אין אנו ראויים, וכאשר אנו נתקן מצדינו מה שצריכים לתקן, אז "בתחלה יהיה התעוררות הגאולה מצד צפון", ד'מלכותא דארעא כעין מלכותא דרקיע', "ואחר כך יזכה כל ישראל לרב טוב הצפון לצדיקים", בב"א. ויש לרמוז זאת בדברי הפסוק (שמות ב, ב) שנאמר אודות משה רבינו שהוא הגואל האחרון, "ותרא אותו כי טוב הוא ותצפנהו", כלומר שיבוא לבשר רב טוב הצפון לצדיקים.

ובס"ד מצאתי שהספרים מביאים שענין זה מובא גם בזוהר הק' (ח"ג שלח, קעג:), "בצפון ביה שריא כל אגר טב וכל טיבו דזמין קודשא בריך הוא למיהב לישראל. לזימנא דאתי קרי קודשא בריך הוא לצפון ויימא ליה בך יהבית כל טיבו וכל אגר טב לבני דסבלו כמה בישין בהאי עלמא על קדושת שמי, הב אגרין טבין דיהבת בך הדא הוא דכתיב (ישעיה מג, ו) אומר לצפון תני". [בצפון נמצא כל שכר טוב וכל הטובה שעתיד הקב"ה לתת לישראל, לעתיד לבוא קורא הקב"ה לצפון ויאמר לה בתי נתת בך כל הטובה וכל השכר טוב בעד בני שסבלו כמה רעות בעולם הזה על קדשות שמי, תן [להם] השכר טוב שנתתי לך כמ"ש אומר לצפון תני"]. ובזה גם מובן הטעם שבליל הסדר הסימן לאכילת האפיקומן הוא "צפון", שבא לעורר ענין הנ"ל, יראו עינינו וישמח לבנו בישעותך באמת.

שמחת מיכאל / הרב דוד דרעי, מראשי ישיבת 'משכן אהרון' ומח"ס שמחת מיכאל על הש"ס, אלעד

דין הדלקת שמן שביעית בנר שבת וחנוכה

יש לברר את דין הדלקת נר שבת, וכן נר חנוכה ויארציט בשמן שקדוש בקדושת שביעית. קיי"ל שכאשר ביעורו והנאתו שווה, כדין אכילה ושתייה של פירות שביעית שרי, וכן כל הדלקת נר שנהנה מאורה, הוי כאכילה ושתייה שביעורו והנאתו שווה, ולכן כאשר מדליק נר שבת, או כל נר שמן ונהנה מאורו וכן נר בית הכנסת שנהנים לאורו שרי, וכדתנן להדיא [שביעית פ"ח משנה ב'] שמותר להנות בשמן של שביעית.

אלא יש לדון בהדלקת נר חנוכה שאסור להשתמש לאורם, וממילא הרי הם מוגדרים שאין הנאתו וביעורו שווה וחשיב בגדר של "הפסד", וכ"פ הרידב"ז בפאת השולחן [שביעית פ"ה הל' ט', וכן האמרי יושר [להג' ר' מאיר אריק חש"ו, סי' ק'] ובתורת הארץ [פ"ח אות מ"ו].

אולם לדינא פסק האורל"צ [שביעית פ"ב, ז'] ועוד הרבה אחרונים שיש להתיר דאין זה נחשב כהפסד וכילוי השמן, ומשום ששימוש זה הוא בגדר של "הדלקה לצורך" והיינו צורך המצוה ואינו מוגדר בזה לאכילה ולא להפסד, וכן דייק בדעת הרמב"ם בפ"א מהל' תרו"מ הי"ח, שמותר להדליק נר חנוכה בשמן שריפה שלא ברשות הכהן, ופירש הרדב"ז (שם) שהיינו טעמא משום פרסום הנס, וכיון דהוי "דין הדלקה" חשיב לצורך ולא להפסד, ומותר להדליק נר חנוכה בשמן של שביעית.

וכך נקט המנח"ש [ח"א סי' מ"ב] שיש להתיר להדליק נר חנוכה בשמן של שביעית, וכמש"נ באורל"צ, ועיי"ש שבתוה"ד השווה ודימה זאת שכמו שמותר להדליק נרות שמן רבים סביב לחנותו כדי למשוך בכך את עיני העוברים ושבים ולפרסם את בית מסחרו, דכיון שהוא דרך הדלקה וחשיב כנהנה כל הזמן מהאור הוא הדין ג"כ בנר חנוכה.

ואע"פ שקיי"ל שמצוות לאו ליהנות נתנו אין הכוונה שאין הנאה, שודאי נהנה ושמח מאוד לעשות את רצון הבורא ית"ש, אלא הכוונה בכלל זה, שאם אסרה התורה קיום מצוות באיסורי הנאה, לא אסרה אלא הנאת הגוף ולא הנאת מצוה.

ונראה להוסיף עוד סיבה שיש להכריע כדעות המתירים להשתמש בשמן להדלקת נר חנוכה, עפמש"כ בשמחת מיכאל [ח"א סי' ק"ז] בדעות הראשונים והפוסקים, שאין איסור "הנאה" מנרות החנוכה, אלא גדר האיסור הוא "ההשתמשות" וכדין לקרוא לאורם וכן למנות מעות, אולם אם יש הפסקת חשמל ונמצא באותו חדר שמואר ע"י נרות החנוכה, דבכה"ג אין איסור הנאה מהנרות, וכן דנו הפוסקים בנר המזמר, שע"י הדלקת הפתיל השזור על חוט מתכת שקשור למנגנון חשמלי, וכשמתחמם מנגן שירי חנוכה דבכה"ג ההנאה מותרת.

דין הדלקת שמן שביעית בנר שבת וחנוכה

דהנה נחלקו הרש"י והבעה"מ בשבת (כא.) מהו הגדר של איסור השתמשות בנרות החנוכה, הרש"י בשבת (כא:) ד"ה ואסור להשתמש לאורה נקט וז"ל, שיהא ניכר שהוא נר מצוה שכל פעולה שמפקיעה את ההיכר נאסרת בנר חנוכה, ומאידך שיטת הבעה"מ (ט.) מדפי הרי"ף סוד"ה למ"ד נקט שהגדר הוא מצד "ביזוי מצוה" ולא מצד היכר.

ונפק"מ בין הטעמים ללמוד דברי תורה, דלטעם של הבעה"מ שרי, דכיון שאדרבה הוא בגדר של מוסיף והולך שלומד ד"ת ע"י אורם של הנרות, ומאידך לטעם המובא ברש"י שהוא משום היכר שהוא נר מצוה, א"כ ע"י שילמד אפי' דברי תורה, הרי הוא מפקיע את ההיכר שהנר מיועד לצורך מצות נר הדלקה, ונחלקו בהא הבעה"מ, ובעל העיטור נומבא בב"י סי' תרע"ג סעיף א' להתיר, והבעה"מ אזיל לשיטתו דבכה"ג אין חסרון של ביזוי מצוה, ומאידך הר"ן והרא"ש נקטו לאסור והביא הטור בסי' תרע"ג וכן השו"ע הביאם בב' שיטות וסתם לאסור.

ועוד נפק"מ האם יש היתר להשתמש כנגד נרות החנוכה וגם עם השמש יחד, דשיטת הב"ח והפר"ח נקטו לאסור, ומאידך הרמ"א פסק להתיר, [וע"ע בבה"ל סי' תרע"ג בד"ה יהיה]. ולפמשנ"ל י"ל בדעת הבעה"מ שהגדרה היא מצד ביזוי מצוה, כיון שיש לו נר של השמש ומצידו נר זה מספיק לו להשתמש מולו, א"כ לא חשיב ביזוי מצוה, אולם מצד ההיכר הרי הוא "מפקיע" את ההיכר שלא משתמש לצורך מצוה, והעולם יאמרו לצורכו הוא מדליק.

אלא שיש להקשות לשי' הבעה"מ וסייעתיה שגדר איסור ההשתמשות בנר חנוכה הוא מצד ביזוי מצוה בלבד, ונפק"מ שלצורך תשמיש קדושה שרי, א"כ מה מספקא לגמ' אם נר חנוכה או נר שבת מה עדיף, שידליק נר חנוכה שיעלה לו גם לנר שבת, וחשיב לצורך מצוה דלא הוי ביזוי והוי כלומד דברי תורה מול הנרות, וצ"ב. [ודוחק לומר שחכמים דנו רק על אותם הנוהגים להדליק בחוץ, דבפשטות הגמ' דנה על כל המנהגים וגם על אותם שמדליקים על שולחנם, ודו"ק].

ויש ליישב עפמ"ש"כ הביה"ל [סי' תרע"ג ס"א בד"ה ויש מי שמתיר, בשם הט"ז] שגם הבעה"מ מודה לפרש"י שכאשר ההשתמשות בנר חנוכה "השתמשות קבועה" שפקע ההיכר של נרות חנוכה לגמרי, שיהיה אסור להשתמש לאורה ואפי' במעשה שאינו בזוי, וכן כל ההיתר לדעת בעה"מ הוא רק באופן עראי, שלומד באופן עראי אבל אם לומד דרך קבע לכו"ע אסור.

וגדר שלישי מצינו בדעת הר"ן באיסור השתמשות נר החנוכה [דף (ט.) מדפי הרי"ף בד"ה הלכות] דהוי זכר למנורה של ביהמ"ק ויש איסור השתמשות גמור, דאי שרי להשתמש לאורה כיצד חכמים התירו להדליק חנוכיה בליל שבת שהוא צורך המצוה של הדלקת נרות חנוכה של ליל שבת, דלכאורה יש חשש לשמא יטה, וכיצד התירו להדליק בכל השמנים.

וע"כ מוכח בדעת הר"ן שגדר האיסור הוא "ההשתמשות" ולא ההנאה, וכ"פ המשנ"ב סי' תרע"ג ס"ק י"א, שכל האיסור הוא למנות מעות לאורה וכיוצ"ב, אולם באופן שאינו

דין הדלקת שמן שביעית בנר שבת וחנוכה

משתמש אלא רק נהנה שרי, וכ"פ השעה"צ (שם) ס"ק י"א שלילך לאור הנר לראות שלא יכשל שרי ואינו מחויב להעצים עיניו וכו'.

וא"כ עולה לך עוד סיבה להתיר בנידו"ד, כיון שנרות חנוכה מותרים "בהנאה" וכמשנ"ל שאם יש הפסקת חשמל מותר להשתהות באותו חדר וליהנות לאורם, אלא רק ההשתמשות נאסרת, ולכן לא חשיב "להפסיד" אלא אדרבה הוי הנאה כשאר הדלקת נרות בביתו, וחשיב שהנאתו וביעורו שווה.

והעולה לך א. הדלקת שמן כאשר נהנה מהאור שרי וכדתנן בשביעית [פ"ח, ב'] כיון שהנאתו וביעורו שווים כאכילה ושתיה ולא חשיב להפסד. ב. הדלקת נרות חנוכה בשמן של שביעית כיון שאסור להשתמש לאורם לדעת הרידב"ז האמרי יושר ותורת הארץ יש לאסור, ומאידך האורל"צ וכן הגרי"ז והשבט הלוי ועוד צידדו להתיר, והגרש"ז והאורל"צ ביארו כיון שמדליק "לצורך המצוה" לא חשיב להפסד. ג. ויש להוסיף עוד סיבה להתיר וכמשנ"ל בדעות הראשונים והפוסקים בדין נרות חנוכה שמותר "ליהנות" מאורם אלא שאסור "להשתמש" לאורם. וכיון שכך א"כ חשיב הנאתו וביעורו שווה וכן לא הוי להיפסד ושרי. ד. ונפק"מ לדינא אם יש לו שמן זית של שביעית ושלא של שביעית שלכתחילה יש לחשוש לדעות שאסרו, אולם אם יש לו שמן זית של שביעית ונרות שעה שידליק בשמן זית של שביעית וכמשנ"ל.

תא שמע / הרב שמעון גרינפעלד, הר יונה

מניין עשרה בעת כתיבת האזכרות של סת"ם

וַיַּעֲשׂוּ אֶת צִיץ נֶזֶר הַקֹּדֶשׁ זֶהָב טָהוֹר וַיִּכְתְּבוּ עָלָיו מִכְתָּב פְּתוּחֵי חוֹתָם קֹדֶשׁ לַה' (לט, ל)
כתב במושב זקנים מבעלי התוספות וז"ל, הקשה החסיד, מהו 'ויכתבו', וכי כאחד היו יכולים לכתוב. ותירץ, משום דהוצרכו לכתוב השם, והוצרכו עשרה לעמוד על גביו, כדי לכוין יחד. מכאן היה אומר החסיד, אדם שכותב אזכרות במזוזה ובתפילין ובספר תורה, צריך עשרה ולטבול ולהיות במקום טהרה, מפני שאין דבר שבקדושה פחות מעשרה. וכך הם דברי ספר חסידים (הוצאת מק"נ אות תתתקסב), ויכתבו, לימד שבפני רבים נכתב השם כגון בעשרה, וכתוב (ויקרא כב, לב) ונקדשתי בתוך בני ישראל, וכך היו הראשונים עושים כשכותבין ספר התורה היו כותבין השמות בעשרה צדיקים וכו'.

וכ"ה בפירושים ופסקים לרבינו אביגדור הצרפתי (מכון הררי קדם, פסק קלב), וז"ל, וקשה מהו זה שאומר 'ויכתבו' לשון רבים, וכי אחד מהם לא היה יכול לכתוב שני תיבות הללו קודש לד', וי"ל, הואיל והוצרך לכתוב את השם קודש לד', לא היה נכון שאחד היה כותבו אלא עשרה עמדו עליו שיכוונו כולם בכתיבת זה השם לשמו, הוי כאילו כתבוהו כולם, מכאן פסק דנוהגים כותבי ספר תורות שלא לכתוב את השם עד שיסיימו כל התורה, ואז מאספין עשרה בני אדם וכותבין השמות, אך קצת קשה למה צריכין עשרה, ולמה אינו די בב' או בג' ודו"ק.

גם בספר האשכול (סא:) הביא מנהג זה ותמה עליו וז"ל, ושמיע לן דהאידינא איכא הרבה מן הסופרים דאין כותבין בו השמות אלא מניחין חלק במקום השמות וכשמסיימין ספר תורה כולו מטהרין עצמן וכותבין כל השמות כולן. ואיכא נמי מנהגין מאן דמייתי בי עשרה כשכותבין, ולאחר שכותבין מפטירין בקדיש יתגדל ויתקדש כוליה קדושא. והאי מנהגא לא ידיע לן ולא בריר לן טעמא, שהרי לא מצאנוהו בתלמוד.

במה נחשב נוכחותם גרידא למניין עשרה

והדבר מפליא מה שייך מניין עשרה בשעת כתיבה, דבשלמא בדברים שבקדושה או שאר דברים הנעשים בציבור, שבהם כל הציבור משתתף בתפלה בענייה ועכ"פ בשמיעה, ומצטרפים יחד למניין עשרה על ידי השתתפותם בדיבור או בשמיעה ובכך נחשבים הם לציבור, נואף בברית מילה כתב הדרכי משה (סימן רסה אות א) הטעם שהצריכו מניין לכתחילה, דדמי לברכת הגומל שהוא הודאה בתוך רבים עיי"ש], אבל כתיבה שהוא פעולה הנעשית בינו לבין עצמו ואין לאיש אתו, מה מקום יש למניין עשרה בפעולה זו שאין לציבור שום צירוף לפעולתו, ובמה נחשב הדבר למניין עשרה.

רוב הציבור מחוייבים בדבר, מדין רובו ככולו

אכן בעצם דין ציבור בתפלה ובשאר דברים מצינו בזה כמה גדרים חלוקים שלכאורה סותרים זה לזה. דהנה הרמב"ם פסק (פ"ח מתפלה ה"ד) זכיצד היא תפלת הציבור, יהיה

אחד מתפלל בקול רם והכל שומעין, ואין עושין כן בפחות מעשרה וכו', ואפילו היו מקצתן כבר התפללו ויצאו ידי חובתן משלימין בהן עשרה, והוא שיהיו רוב העשרה לא התפללו. וכן הדין גם בשאר חיובים כמו בזימון שאם רוב המניין אכלו פת, מברכים ברכת הזימון בשם.

וטעם הדבר כתב הכסף משנה (שם) 'משום דבכל דוכתא אשכחן רובו ככולו, דסגי בכך שרוב הציבור מחוייבים בדבר, ונחשב כאילו כולם חייבים ומצטרפים יחד.

צירוף המתפלל או הישן, כי שכינה שריא בעשרה גדולים

אלא דלעניין צירוף העומד בתפלה למניין כדי להתפלל חזרת הש"ץ, פסק המחבר (סימן נה סעיף ו) כדעת מהר"ם דמצטרף, ואף השח או הישן מצטרף, וטעם הדבר כתב במשנה ברורה (ס"ק לד), 'דבכל עשרה שהם גדולים שכינה שריא ביניהם דונקדשתי בתוך בני ישראל קרינן ביה, ולא דמי לקטן דלאו בר קדושה הוא, ומקור הדברים הוא בבית יוסף בשם הגהות מיימוניות. ודבריו צ"ב, דאם כן נימא דאף בכולם ישנים סגי דונקדשתי בתוך בני ישראל כתיב, ומהא דבעינן רוב שומעים על כרחך דלא סגי בעצם נוכחותם כדי לקיים ונקדשתי, ואם כן מדוע לגבי צירוף אמרינן הטעם דשכינה שריא ביניהם.

דעת הרא"ש דבעינן תשעה עונים דווקא

ברם להלן (סימן קכד ס"ד) הביא המחבר דעת הרא"ש דבעינן תשעה עונים דווקא^צ, ובמשנה ברורה (סימן קכד ס"ק יט) הביא דעת המהרי"ל דהעיקר הוא כדעת מהר"ם שמצטרפים, אבל בשו"ע הרב (סימן נה ס"ז) מחלק בין קדיש וברכו שמצטרף אף מי שאינו עונה, משא"כ בחזרת הש"ץ בעינן תשעה עונים דווקא. והדבר צ"ב מדוע להרא"ש וכן להשו"ע הרב שנקט כן עכ"פ לעניין חזרת הש"ץ, לא מהני דין רובו ככולו שהוא הלכה רווחת בכל התורה, וברוב הציבור שומעים תסגי.

עוד זאת מצינו בפרי מגדים (א"א סק"ח) שנסתפק לעניין קריאת התורה ונשיאות כפים אי סגי ברוב שומעים או בעינן תשעה שומעים דווקא, ועי' ביאור הלכה (סימן קמו ד"ה ולקרות) שפשט הספק לגבי קריאת התורה דלא סגי ברוב שומעים אלא בעינן תשעה שומעים דווקא. וגם זה צ"ב מדוע לא נימא בזה הכלל דרובו ככולו.

ועי' ברכת שמואל (יבמות סי' כא) בשם רבו הגר"ח ס"ז^ל, שביאר סברת הסוברים דלא מהני רובו ככולו בחזרת הש"ץ ובקריאת התורה, דאין דברים אלו חיוב על היחיד שחייב לקיימם בציבור, דאם כן שפיר יועיל רובו ככולו, אלא החיוב חלה על הציבור דווקא, ועד

^צ לגוף הקושיא י"ל, דעיקר דברי השו"ע שם מוסבים האיך יתנהג בעת חזרת הש"ץ, דכיון דבעינן שומעים יזהר כל אחד לשמוע ברכת הש"ץ כאילו אין עוד שומעים מלבדו, ודין זה שייך גם לדעת מהר"ם דסגי ברוב שומעים, מכל מקום רוב בעינן, ומשו"ה חייב לשמוע הברכות כאילו אין עוד שומעים. אלא דלא נחית המחבר לדייק אי מניין השומעים הוא תשעה כדעת הרא"ש או סגי ברוב כמו שפסק בסימן נה, דמכל מקום רוב שומעים בעינן לכו"ע, ונקט לשון הרא"ש שהוא מקור דין זה.

שאינן כאן ציבור לא חלה שום חיוב עליהם כלל, ולכן לא שייך בזה דין רובו ככולו. נראה עוד משמרת חיים (ח"א תפלה אות ה, ח"ג תפלה אות ו) מש"כ].

אלא דלפי זה פסקי בביאור הלכה סותרים להדדי, דלענין שח וישן נקט שאינם מצטרפים ובעינן תשעה שומעים דווקא, אבל לצרף מי שכבר יצא ידי חובתו הכריע (סימן קמג ביאור הלכה ד"ה בפחות) שאם יש ששה שלא שמעו עדיין קריאת התורה, שפיר יכולים לצרף מי שכבר שמע קריאת התורה, ואם כביאור הגר"ח הרי נתבאר דכל שאינן מניין מחוייבים בדבר לא חלה החיוב כלל, ואם השח אינו מצטרף, כל שכן שלא יצטרף מי שאינו מחוייב בדבר צד.

רובו מתוך כולו דווקא בעינן

ונראה להגדיר הדברים, בהקדם מה שיסודו האחרונים בדין רובו ככולו, וכתב כן בשו"ת חתם סופר (או"ח סימן קמ) וז"ל, 'ולפע"ד לא שייך רובו ככולו אלא מתוך כולו, דמסנהדרין ילפינן דבעינן רוב מתוך כל, אבל אם לא נתועדו רק רוב סנהדרין אינו כלום, והכי נמי לעולם שדינן המיעוט בטר הרוב, אבל כלו בפנינו, כגון יו"ד הוה עדה לדבר שבקדושה, ואם ז' מהם לא שמעו קדיש וברכו נמשך המיעוט אחר הרוב, אבל אם רק נתועדו ז' לא אמרינן דבר שבקדושה'. והיינו דכל דין רובו ככולו נאמר כאשר יש כולו אלא דחסר תנאים מסויימים, לזה מהני רובו ככולו להשלים תנאים אלו, אבל כאשר אין כולו רק הרוב בלבד, לא יועיל רובו ככולו להשלים החסר בעצם, ועי' עוד שו"ת מהרש"ג (ח"א או"ח סימן ז אות ב).

פלוגתת הראשונים הוא בגדר ה'כולו' הנצרך למניין

ומעתה יש להבחין מה בכלל גדר ה'כולו' הנצרך שעל זה נתחדש דסגי ברוב מתוכם. ולזה נתכוון ההגהות מיימוניות דעצם המניין הוא עשרה נוכחים גרידא, גם אם אינם שומעים ועסוקים בדברים אחרים, אלא זהו גדר 'כולו' דבעינן עשרה מישראל נוכחים, ואין כוונתו דלא בעינן שומעים כלל, דאם כן למה בעינן רוב שומעים, אלא מגדיר את עצם מהותה של המניין שהם עשרה אנשים המתאספים יחד, אבל לענין תוספת זו שיהיו שומעים, שוב נאמר החידוש דרובו ככולו, אחרי שיש כאן כולו שהם עשרה מישראל, דבזה סגי רובו מתוך כולו.

אבל דעת הרא"ש הוא דבעינן תשעה שומעים דווקא, ולא מצד ה'רובו' דלא מהני, אלא דדעת הרא"ש דגדר 'כולו' הנצרך לא סגי בעשר אנשים נוכחים גרידא, אלא בעינן עשרה מישראל שיתקיים על ידם 'ונקדשתי', ומאחר שזהו גדר הכולו לא שייך לומר דסגי רובו

---

^{צד} הן אמת דגם לצרף מי שכבר התפלל חידשו כמה אחרונים דלא מהני רק לענין עניית דברים שבקדושה, אבל ליחשב תפלה בציבור כדינו, לא סגי לצרף מי שכבר התפלל דבעינן עשרה מחוייבים דווקא, עי' באורך בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"א סימן כח-ל) וכבר כתב כן בשו"ת יד אליהו (פסקים סימן ז). אכן כבר תמחו בעמק ברכה (תפלה אות ו) ובשו"ת מנחת יצחק (ח"ט סימן ו) דמהיכי תיתי לומר כן, ומדוע לא יועיל בזה דין רובו ככולו.

מתוך כולו, כיון שזהו עצם ה'כולו' הנצרך, אלא אחרי שיש כאן כולו, לעניין תנאים נוספים כגון שיהיו מחוייבים בדבר, שפיר יועיל רובו ככולו.

לפעמים שמיעת הציבור הוא מעצם גדר ה'כולו'

ולזה מחדש בשו"ע הרב לחלק בין כל דברים שבקדושה שמהות המניין בהם הוא נוכחות של עשרה בישראל גרידא, משא"כ בחזרת הש"ץ שמשמעותה היא ברכה לצורך הרבים, הרי מהות המניין הוא עשרה שומעים דווקא, אף דלעניין מחוייבים בדבר שפיר נאמר רובו ככולו, מפני שאחרי שיש 'כולו' שהם עשרה שומעים, שוב לעניין פרטי הדין מהני רובו ככולו.

וכמו כן בקריאת התורה לא סגי בלא עשרה שומעים שזהו עצם מהותה של קריאת התורה וזהו גדר ה'כולו' של קריאת התורה, אבל לעניין הא דבעינן שיהיו מחוייבים בדבר שהוא כתנאי נוסף, בזה סגי רובו ככולו.

נמצא חילוק הגר"ח דבעינן עשרה דווקא כדי שיחול עליהם החיוב, אין כאן גדר חדש בדין רובו ככולו לומר דלא מהני במקום שצריכים להביא לידי חיוב חדש, אלא גדר אחר במהות ה'כולו', וכל עוד שאין כאן כולו לא שייך לומר רובו ככולו.

לדעת מהר"ם משמעות המניין הוא עשרה אנשים המתאספים

היוצא מן האמור, דגדר הציבור לדעת המחבר הוא עשרה אנשים נוכחים גם באין אומר ובאין דברים ובלי שום חיוב בדבר, שכל אלה הם בגדר תנאים דמועיל בהם רובו ככולו, אבל ה'כולו' עצמו הוא עשרה אנשים הנוכחים במקום, משא"כ לשיטת הרא"ש לא נחשב מניין אלא באנשים שמתקיים בהם ונקדשתי, וצירופם יחד הוא על ידי ענייה או שמיעה שזהו עצם מהות הציבור.

אם כן לגבי גדר המניין אנשים לגבי כתיבת אזכרות, שהקשינו דמה שייכות יש לאנשים הנמצאים שם למעשה הכתיבה, אכן להמבואר תליא בפלוגתת מהר"ם והרא"ש, והכרעת המחבר שזהו גדר המניין בעצמותו שיהיו עשרה אנשים נוכחים, ובזה מקויים ונקדשתי בתוך בני ישראל, וכל היתר הם בגדר תנאים לדבר בלבד, ואילו בכתיבה לא שייך כל הנך תנאים וסגי בעצם האסיפה יחד.

תבונות שורש - הארות בפרשה על פי שורשי התיבות / הרב אשר זאב שרייבר, מח"ס תבונות כפיו, תבונות מועד

הזכות וההתחזקות בעבודות הקודש | ביאור שורשי: פתל, תכל, ציץ

וַיַּעֲשׂוּ אֶת צִיץ נֹזֵר הַקֹּדֶשׁ זֶהָב טָהוֹר וַיִּכְתְּבוּ עָלָיו מִכְתָּב פְּתוּחֵי חוֹתָם קֹדֶשׁ לָהּ: וַיִּתְּנוּ עָלָיו
פְּתִיל תְּכֵלֶת לְתֵת עַל הַמְצַנֶּפֶת מִלְמַעְלָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה: (לט, ל-לא).

יש לעיין מהו הענין והמטרה של ה'ציץ', ומה הענין שדוקא פתילי תכלת הקיפו אותו.
גם הענין של הקדושה שבזה, מזכירה לכל יהודי את הענין של 'ציצית' שגם בהם היה
'פתיל תכלת' וגם בהם נאמר 'והייתם קדושים לאלקיכם', וצריך להבין כיצד מתקשרים
הענינים.

פתל

יש כמה תמיהות בשורש 'פתל', ומהראוי לעמוד על זה בפרשה זו, כי הרבה שנים נקראת
פרשת פרה עם 'ויקהל פקודי' ושם מופיע הדין של 'צמיד פתיל' המציל מהטומאה, ויש
שם סתירה בדברי רש"י לגבי פירוש 'פתיל' ממה שפירש במקומות אחרים.

כי הנה בפרשת חוקת כתב רש"י ש'פתיל' לשון חיבור, והיינו שצריך שהפקק שדרכו
להיות 'צמוד' לכלי – יהא מחובר ומדובק היטב לכלי באופן של 'פתיל'. אולם המזרחי מעיר
שם שבפרשת ויצא על פסוק 'נפתולי אלקים נפתלתי' אמנם כתב בשם מנחם שהכוונה
ל'חיבורי אלקים התחברתי', אך רש"י עצמו מפרש שם שהוא לשון של 'התעקשות
והפצרה', כמו 'עם עקש תתפתל'. ואילו במסכת חולין (כה, א) מפרש רש"י על 'צמיד פתיל'
ש'פתיל' הוא פקק, ודינו להיות 'צמוד' היטב לכלי, וזה היפך ממה שפירש בפרשת חוקת
שצמיד הוא הפקק ופתיל הוא החיבור.

והרבה מפרשים כתבו כמו שפירש רש"י בחולין ש'פתיל' הוא הפקק, ומוכיחים ש'פתיל'
הוא בגד [הנעשה לפקק], מהכתוב בפרשת וישב 'חותמך ופתילך' שהכונה שם לבגד,
ומפרשים שהוא בגד עליון כמו מצנפת או אדרת שאפשר להסירו ולמשכנו.

עוד מצינו ש'פתיל' הוא ענין שזירה [שמאחד שני חוטים], כי כן דרשו בספרי פרשת שלח
לגבי פתיל תכלת של ציצית, אך לכאורה יש קצת סתירה לזה מהפרשה שלפנינו שנאמר:
וַיִּרְקְעוּ אֶת פְּחֵי הַזָּהָב וְקָצְצוּ פְּתִילִם לַעֲשׂוֹת בְּתוֹךְ הַתְּכֵלֶת וְגו' (לט, ג) משמע שחוט זהב דק
כבר מכונה 'פתיל', אבל המדייק שם ברש"י יראה שהחוט הזה מכונה פתיל על שם סופו
שעומד להיות שזור עם התכלת וכו'.

ובכן ראינו שיש כמה הופעות משונות לענין של 'פתל': שהוא לשון של חיבור היטב, ולשון של 'שזירה', והוא 'בגד' עליון, ויכול לשמש לפקק של כלי, והוא גם לשון הפצרה ועקשנות. וצריך למצוא רעיון הכולל את כל אלו.

ונראה שענין השורש הזה הוא 'מתחזק ומבקש חיזוק'!

כי הנה חוט טווי הוא מחוזק על ידי שמסובב סביב עצמו, אך החיזוק הזה לא מספיק, ועליו להתחבר לעוד חוט [הטווי בכיוון ההפוך] ולסבב אותם ביחד, וכך כל אחד מוסיף חיזוק לחיזוק העצמי שהיה לו. וזוהי צורת 'פתילי תכלת' הנזכרים בפרשה שלפנינו, וכן לגבי ציצית. [ו'פתיל הזהב' שנעשה בתוך התכלת, נראה שמרוב דקותו איבד את הקשיחות של הזהב, והוא עצמו נעשה נצרך לחיזוק של שאר החוטים, ולפי זה אין צריך לדוחק הנזכר].

ופירוש הפסוק 'עם עקש תתפתל' הוא, שאדם רוצה להתגבר על העקש, וזה קשה, ועליו קודם לאגד את כל הכוחות והאמצעים שיש לו [-חיזוק עצמי], ואחר כך עליו לחפש כוחות מבחוץ, אם ימצא מה טוב, ואם לאו יצטרך לסמוך על ה' [-מבקש חיזוק], ולנסות שוב ושוב בכל מיני אופנים של התחזקות לרכך את העקשן.

ומעתה 'נפתולי אלקים נפתלתי' הכוונה [שמחמת הרצון להיות כאחותה] התעוררה להתחזק בכח התפלה, וכידוע ענין התפלה מחזק משני צדדים, האחד מתוך הרגשה שאני את שלי עשיתי, והשני מתוך חוזק האמונה והסמיכות על ה' ויכולתו, וידוע ש'תפלה עושה מחצה' כי עצם האמונה הזו מרגיע כבר את המתפלל, וכמה שמתפלל יותר מתחזקת אמונתו ומרגיש יותר תמוך ומקושר בה', וזהו 'נפתולי אלקים נפתלתי' שהתחזקה מתוך עצם פעולת התפלה שהתפללה בכל העומק, והתפלה עצמה חיזקה את הקשר עם אלקים והאמונה בכח התפלה, ונעשית מחוזקת ומקושרת יותר. [וזה מאחד את פירוש מנחם עם פירוש רש"י, כי מדובר בלשון חיבור, אבל החיזוק של החיבור הוא מתוך רוב ההפצרה וההתחזקות].

ומה שנאמר 'חותמך ופתילך' ומדובר ב'בגד-עליון', הכוונה לבגד עליון של אדם חשוב, המוסיף בהדרו וחיבתו והבעת-שלטונו, יותר מהחוזק והשלטון שיש לו מתוך עצמו, נמצא שמתפתל עם הבגד – מתחזק עמו.

ומעתה 'צמיד פתיל' אפשר לומר ש'פתיל' הכוונה לפקק [העשוי מדבר שאינו מקבל טומאה] המיוחד לכלי זה ולכן מוסיף תוקף ומעלה לכלי, וצריך שהוא יהא צמוד היטב, וכמו שפירש רש"י בחולין.

ואפשר לומר שהכוונה לפקק שהותאם להיות צמוד לכלי זה, אך אינו שייך לו בטבעו, ואינו מוסיף חשיבות לכלי, וכדי שיטהר את הכלי צריך שיהא 'פתיל' – שיהא מדובק היטב לכלי, שעל ידי האיחוד הזה, הוא [הפקק] יקבל את המעלה של הכלי, וזהו כפירוש רש"י בחוקת.

והיינו ששני הפירושים אמת, ונרמזים בלשון הפסוק, ותלוי אם הפקק מחזק את הכלי שאז הוא מפותל עם הכלי, או שהדיבוק אל הכלי מחזק את הפקק, שאז הדיבוק הוא ה'פתיל' המחזק. ודו"ק.

תכל

רש"י בפרשת שלח כתב שתכלת בציצית היא זכר לשפול בכורות, כי תרגום של 'שכול' הוא 'תכלא', אך פשוט שזהו רק רמז על ידי המשמעות הארמית של התיבה הזו, אבל התיבה עצמה המתארת צבע מסוים, אין הכרח שהצבע הזה מזכיר את הענין של 'שכול'.

אך מצינו פסוק וְתָכַל דָּוִד הַמֶּלֶךְ לְצִאת אֶל אַבְשָׁלוֹם (שמו"ב יג לט) ופירשו המפרשים שהוא מקרא קצר, והרי זה ככתוב 'ותכל נפש דוד המלך' - שהיה לו רצון חזק לצאת אל אבשלום, כמו 'נכספה וגם כלתה נפשי'...

וכעין זה אפשר לפרש את השורש של תכלת, שהוא הצבע של הים ושל השמים שאין רואים את הסוף שלהם, והם מעוררים מצד אחד שאיפה להיפגש עם המרחק הבלתי נראה, ומצד שני מראים לאדם איך שהיכולת שלו 'כלה' - יש לה גבול וסוף.

והנה יתכן שיהודי לא יקיים 'שאו מרום עיניכם' ולא יראה את תכלת השמים, ולא יתעורר בקרבו הבחינה של 'כלתה נפשי לחצרות ה'', אבל המצוה לתת 'פתיל תכלת' על כנפי בגדיו, בהכרח תוריד לו את השמים למטה מול עיניו, תזכיר לו את השמים ותעורר את ה'כלתה נפשי'...

וכאשר יראה שהתכלת הזו צבועה על 'פתיל' - יזכר גם שצריך לאגד את כל הכוחות ולהתחזק כנגד המבטים הארציים המשכיחים את המבט השמימי הזה, ולא להסתפק בכך אלא לבקש עוד חיזוק ועוד חיזוק, כי...אלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לו.

ציץ

'ציץ' מצינו בפרשה לגבי מה שהיה על מצח אהרן. ומצינו גם 'ויצץ ציץ ויגמול שקדים' שהכוונה לפרח הנפתח מעל פרי החונט. ומצינו גם 'מציץ מהחרכים' שהכוונה למשקיף דרך סדקים. וכן מצינו 'ציצית' שהם חוטים התלויים בבגד, ומצינו גם 'ציצית ראשי' (יחזקאל ח, ג) שהכוונה לשערות. ויש פסוק 'תנו ציץ למואב' (ירמיה מח, ט), ופירש רש"י: "תנו כנף למואב, כל דבר תלאי התולה ובולט מן האדם ומן הבהמה קרוי ציץ כמו והיה לכם לציצית, ויקחני בציצת ראשי".

ואפשר לקשר את כל הדוגמאות, שהענין של 'ציץ' הוא רושם או רגש המתגלה ומתברר בחוץ, כי -

הפרח הנפתח מתוך הפרי החדש, מבטא את שמחת היצירה התקוה וההתפתחות. וכן שערות הראש מוסיפים רושם לאדם ובפרט שיש בהם רמזים המגלים את הרגש הפנימי של האדם, את הרהוריו ומחשבותיו, כידוע.

וכן ביקוש 'כנף' נותן למעופף להביע את רצונו לברוח ולהיעלם.

וה'מציץ מהחרכים' מגלה במבטיו שמאד מעניין אותו מה שנעשה אצל פלוני, ההבעה המתפשטת הזו היא כעין 'ציץ'.

והנה 'ציץ נזר הקודש' מטרתו היתה להביע ולגלות שהנושא את הציץ הינו 'קודש לה'. ולפי זה 'ציצית הכנף', בא להביע להיכן שואפים כנפיו של יהודי – שואפים לענין של 'פתיל', לחיזוק אחר חיזוק הנזכר לעיל... למראה התכלת וכיסופיו...

'ציץ נזר הקודש' ולימודו לדורות

לפי מה שאמרנו שה'ציץ' מביע בחוץ את הרוגש בפנים, קשה מאד הענין של ה'ציץ', כי האם כאשר מישהו תולה על עצמו פתק שהוא 'קדוש לה' זה מבטא משהו פנימי?

וגם על פי פשט שנפרש שזוהי הודעה המודיעה שיש לו קדושה יתירה משאר העם והכהנים, עדיין לא מובן, כי כבר יש לו הרבה בגדים מיוחדים המודיעים על המעמד שלו, ומה צריך את ההדגשה היתירה הזו?

אך הנה רואים אנו שאהרן הכהן היה בוש מלהיות כהן גדול, ומצד שני רואים שבבית-שני היו תחרויות על המעמד הזה-

ושני ההפכים האלו יכולים להימצא אצל כל יהודי, בבחינת 'רצוא ושוב', מצד אחד כאשר זוכה לרגע בהיר – שואף ונכסף לחצרות ה', רוצה להתעלות ולהתקדש יותר ויותר... ומצד שני כאשר מביט על מצבו הנוכחי מתמלא בבושה, מרגיש שאינו ראוי למדרגות ולקדושה...

ואומרת התורה, שיהיה איך שיהיה, כאשר יהודי כבר נבחר להיות 'כהן גדול' – אל לו להתעטף בבושה, ולהרגיש כמו זר הבא אל הקודש, אלא עליו לשנן לעצמו ולהכריז על עצמו כ'קודש לה', שהפעולות החיצונות יעוררו את הפנימיות עד שההשראה הזו אכן תציץ מתוך מהותו... לא יראו עליו את הבושה אלא את הקדושה.

ומעתה מובן למה היה הציץ הזה צריך להיות מוקף מלמעלה ומתחתיו ומג' צדדים בפתיל תכלת, כי החולשה והבושה יכולים תמיד לחזור ולהרפות אותו, ועליו להכיר את הענין של 'פתיל' – שצריך לגלות את הכוחות שיש לו כן, ולבקש להוסיף עליהם עוד חיזוק, הן מהצדדים והן מה' העוזר לו מלמעלה –

אולם החיזוקים הללו לא יהיו בכיוון של מה שידוע היום כ'שיח-המרצה', שאדם חוזר לעצמו על משפטים שאני מסוגל וה' יעזור לי ואני יצליח וכו', אלא מתוך 'תכלת', שיגלה שה' נתן בו כיסופין לחצרות ה', בזכותם זכה לכל מה שיש לו עד הנה, ובזכותם יזכה להוסיף חיזוק ולקבל חיזוק!

את היסוד הזה צריך כל יהודי להכיר כלפי עבודות הקודש שהוא ממונה עליהם, לא להרגיש בהם זרות, לא לתת לעיניו ולבו לסור ולחשוב שכמדומה עניני החול יותר מושכים אותו...

אלא יתחזק תמיד לגלות שהיה לו ויש לו איזה שאיפה אל הקודש, זוהי השאיפה האמתית שלו, בזכותה זכה בקדושות שהיו לו עד הנה, וכאשר יוסיף להתחזק בם ואמונתם – יועילו לו להוסיף קדושה על קדושתו...

כל זה נרמז בפתילי הלבן שיש לנו בציצית כיום, רומזים להתחזק שוב ושוב שכלפי העבודה שלי אני 'לבן' ולא שחור, ואמנם אין כיום פתיל תכלת עם כלות-הנפש הנרמז בו, אבל אנו מצפים לתכלת הזו, יש לנו לפחות את הכיסופין אל הכיסופין...

זהו גם חיזוק הצהלה והשמחה שהיתה לשושנת יעקב בראותם יחד תכלת מרדכי!

חינוך

חינוך בפרשה / הרב יחיאל מיכל מונדרוביץ, מפקח בתלמודי תורה ומרצה חינוכי

יהי רצון...

כולנו שמענו את הסיפור אודות אדם שמבחין ב'גולם' של פרפר הדבוק באילן. האיש הביט בסקרנות במאמצי הפרפר להשיל מעליו את קליפת ה'גולם' הקשה. הוא כבר הבקיע נקב קטנטן בקליפה, וכעת מנסה להגדיל את החור ולהשתחרר. האיש עמד מרותק במשך שעות, עוקב אחרי עמל הפרפר הקטן הנלחם בקליפה. הפרפר הצליח להרחיב את הפתח, ניכרת התקדמות, אך אינו מצליח להשיל מעליו את המעטפת. הפרפר הפסיק, באפיסת כוחות.

רחמי האיש גאו ועלו. לבו על הפרפר הקטן המתאמץ ללא הצלחה. בזהירות הרחיב האיש את פתח הקליפה, והנה הפרפר, כנפיים מקופלות לצידו גופו התפוח. האיש רואה כי הפרפר מנסה כעת לפתוח כפניו, ללא הואיל. כנפיו נותרות דבוקות לצדי גופו, והפרפר צונח ארצה. האיש ממשיך ומביט, רוצה לראות את הפרפר פורש כנפיים צבעוניות וממריא אל על. אך במקום לנסוק ולעוף, זחל לו הפרפר והסתתר בצמחייה, כאשר כנפיו נותרו סגורות.

האיש – מתוך רצון טוב להטיב – פגע נואשות בפרפר המתפתח. הוא לא ידע כי המאמץ הממושך מול קליפת הגולם הקשה חיוני לפרפר המתפתח. בתהליך אורך ומייגע זה גוף הפרפר מעביר נוזלים אל כנפיו המכווצות. כאשר האיש 'עשה זאת במקומו', והקל – לכאורה – על הפרפר, לא התפתחו כנפיו כנדרש. גופו נותר כבד ותפוח. פרפר זה לעולם לא יעוף. הוא נותר זוחל על האדמה עם כנפיים קטנות ומצומקות שאינן נושאות את גופו השמנמן.

הקב"ה ברא עולמנו, ואותנו - בני אנוש במרכזו, בתכנית 'עשה זאת בעצמך'. ההתנסויות והמאמצים מחזקים ומכשירים אותנו לחיי עשייה והצלחה. 'קיצורי דרך' פוגעים בלמידת 'החיים'. הקלות בהווה - מכשילות בעתיד.

בפרשתנו נאמר 'וַיָּבִיאוּ אֶת הַמִּשְׁפָּן אֶל מֹשֶׁה'. ורש"י מביא ממדרש תנחומא "שלא היה יכול שום אדם להקימו מחמת כובד הקרשים, שאין כח באדם לזקפן, ומשה העמידו. אמר משה לפני הקב"ה 'איך אפשר הקמתו על ידי אדם?', אמר לו 'עסוק אתה בידך, נראה כמקימו, והוא נזקף וקם מאליו! וזהו שנא' הוּקַם הַמִּשְׁפָּן, הוּקַם מֵאֱלֹהֵי'".

כל פעולה ומקרה בחיינו מתנהלים באורח ניסי, 'הטבע' הלוא הוא 'א-להים' עצמו. יסוד ראשון בייג עיקרי האמונה הוא שְׁהַבּוּרָא יִתְבַּרַךְ שְׁמוֹ הוּא בּוּרָא וּמְנַהֵיג לְכָל הַבְּרוּאִים. גם בורא - וגם מנהיג (עי' רמב"ן שלהי פר' בא). והוא לְבָדוֹ עֲשָׂה וְעוֹשֶׂה וְיַעֲשֶׂה לְכָל הַמַּעֲשִׂים. גם את ה'מעשים' שלנו – הבורא יתב"ש הוא העושה. לא אני מזיז ועוסק בידי, אלא הקב"ה.

אך הוא דורש מאתנו לפעול ולעשות, להשתדל ולנסות, כפי שאמר למשה 'עסוק אתה בידך, תשתדל.

אל לנו לפגוע בילדינו וילעשות את העבודה במקומם. שחה לי מנהלת חשובה "בשנים האחרונות, מרבית פניותיהן של אימהות אלי הן בקשת "הקלות": "נא לדחות את המבחן, בבקשה מבחן בע"פ", לוותר לבתי על שיעורי בית... הקב"ה עוזר לפרפרים הקטנים שלנו! הוא נתן בקרבם כוחות גוף ונפש ללחום מלחמתם ולחזק שרירי כנפיהם. 'הקלה' שלא לצורך – מחלישה! ללא 'מלחמה' אין 'ניצחון'. אמר החכם "אכן, 'סייעתא דשמיא' זה הכל, וגליתי שככל שאני משקיע - יש לי יותר 'סייעתא דשמיא'... הורים מתבטאים זה 'דור חלש' ובכך מחלישים עוד את הדור!

בפרשתנו נאמר וַיֵּרָא מֹשֶׁה אֶת כָּל הַמַּלְאָכָה... וַיְבָרֶךְ אֹתָם מִשָּׁה, פִּירְשׁוּ אִמְרֵי לָהֶם יְיָ רָצוֹן שְׁתִּשְׁרָה שְׁכִינָה בְּמַעֲשֵׂה יְדֵיכֶם. הרי כל מה שעשו הוא כי הקב"ה אמר וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹכְכֶם, ברור שישרה כאן את שכינתו, ומה מברכם משה? דרש רבינו ה'כתב סופר' שהברכה היא שבנ"י ירצו זאת! אין משה אומר 'יהי רצון אבינו שבשמים...' אלא 'יהי רצון' - שלכם! כאשר אתם תרצו זאת באמת, זאת ורק זאת, אזי 'תשרה שכינה במעשה ידיכם' כרצונו יתב"ש! הכרתי אדם יקר שהיה כותב בהקדשה לנערי בר-מצוה 'יהי רצון מלפניך שתעלה בדרכי התורה והחסידות'.

יהי רצון מלפנינו שתשרה שכינה במעשה ידינו, וכדברי חז"ל (שבת לב). 'איזה הן מעשה ידיו של אדם? בניו ובנותיו'. הקב"ה רוצה לשכון מקרבנו, 'ושכנתי בתוכם' - בתוך כל אחד ואחד, אך גם מאתנו נדרש רצון אמיתי. כמו שיש בלבנו רצון לראות נחת מבנינו, כך נעורר ונפיה בקרבם רצון, ונעודד אותם לפתח את הרצונות - למעשים.

חזק

בהצלחה בעבודת הקודש! יחיאל מיכל מונדרוביץ

123ymm@gmail.com

חידות

חדוותא - שאלות לחידודא בפרשת השבוע / הרב בנימין צבי יהודה לוי, מח"ס לקוטי רש"י וליל משוררים על הגש"פ

שאלות בפרשת פקודי

- א. איזו לשון משותפת לפרשת השבוע, לתפילת ראש חודש, ולמגילת אסתר?
- ב. היכן מצאנו "חק יריכות" (גיטין כ. ברש"י ד"ה והא דינרי זהב תוכות הוא)?
- ג. היכן מצאנו לשון "טס" ולשון "רידוד"?
- ד. מהיכן נלקח הביטוי "בית הפרס" (עי' רמב"ם בפ"י המשניות אהלות פי"ז משנה א)?
- ה. מנין שמעלים בקדש ואין מורידין (מגילה כו. ברש"י ד"ה אבל)?

חדוותא דאפטרטא פקודי מנהג א' (מלכים-א ז מ-נ)

- ו. איזו לשון פירש"י מלשון "ברור" (עי' רש"י ישעיה מט, ב), ובמקום אחר פי' "שיכולים לקפלו" (ערכין י:)?
- ז. היכן מצאנו לשון "מפתחות"?

חדוותא דאפטרטא פקודי מנהג ב' (מלכים-א ז, נא - ח, כא)

- ח. שמם של אלו רקיעים מוזכר בהפטרה (חגיגה יב:)?
- תגובות ופתרונות (לכל השאלות או חלקן) נא לשלוח לכתובת. 7628366@okmail.co.il

*

תשובות לפרשת ויקהל

- א. היכן נכתב על רבים לשון יחיד?
(לו, א) וְעָשָׂה בְּצִלְאֵל וְאַהֲלִיאֵב וְכָל אִישׁ חָכֵם לֵב וְכוּ'
  - ב. היכן מצאנו רמז למן (יומא עה.)?
- "(שמות לו-ג) והם הביאו אליו עוד נדבה בבקר בבקר, מאי בבקר בבקר, א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן מדבר שירד להם בבקר בבקר, מלמד שירדו להם לישראל אבנים טובות ומרגליות עם המן (שמות לה-כז) והנשיאים הביאו את אבני השהם תנא נשיאים ממש וכן הוא אומר (משלי כה-יד) נשיאים ורוח וגשם אין".

ג. היכן מצאנו לשון "ממוין" (רמב"ן)?

(לו, ו) וַיֵּצֵא מֹשֶׁה וַיַּעֲבִירוּ קוֹל בְּמַחְנֶה לֵאמֹר אִישׁ וְאִשָּׁה אַל יַעֲשׂוּ עוֹד מְלָאכָה לְתַרוּמַת הַקֹּדֶשׁ וַיִּפְּלֵא הָעָם מִהֵבִיא.

ופי' הרמב"ן "הממוין יקרא מלאכה, וכן אם לא שלח ידו במלאכת רעהו (לעיל כב, ז), לרגל המלאכה אשר לפני (בראשית לג, יד), וכל המלאכה נמבזה ונמס (ש"א טו, ט). והענין, שלא יביאו עוד שום דבר למלאכת הקדש. אבל אמר אל יעשו עוד מלאכה, להכניס הנשים שלא יהיו עוד טוות את העזים. והנה גם ההבאה יקרא מעשה, ומנע מהם הכל":

ומשמע שהלשון "מלאכה" נכתב על מנת להורות ב' דברים שונים ששם "מלאכה". ונמצא שלדעת הרמב"ן דרכה של תורה כן היא.

ולשון "מגרפה" (רש"י מלכים-א ז, מ)?

(לח, ג) וַיַּעַשׂ אֶת כָּל כְּלֵי הַמִּזְבֵּחַ אֶת הַסִּירֹת וְאֶת הַיָּעִים וכו'

ופירש"י (מלכים-א ז, מ) היעים. מגרפות של נחושת, שקורין ווידו"ל באשכנז, לחתות בהן דשן בתוך הסירות:

ד. על איזו תיבה הסתפקו חז"ל אם למנותה במנין ל"ט הפעמים שהיא מצויה בתורה (שבת מט:)?

התיבה (לו, ז) "וְהַמְּלָאכָה הֵיְתָה דַּיִם לְכָל הַמְּלָאכָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ וְהוֹתֵר:

הדור יתבי וקמיבעיא להו הא דתנן אבות מלאכות ארבעים חסר אחת כנגד מי אמר להו ר' חנינא בר חמא כנגד עבודות המשכן אמר להו ר' יונתן בר' אלעזר כך אמר רבי שמעון ברבי יוסי בן לקוניא כנגד מלאכה ומלאכת שבתורה ארבעים חסר אחת בעי רב יוסף (בראשית לט-יא) ויבא הביתה לעשות מלאכתו ממנינא הוא או לא א"ל אביי וליתי ספר תורה ולימני מי לא אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן לא זזו משם עד שהביאו ספר תורה ומנאום אמר ליה כי קא מספקא לי משום דכתיב (שמות לו-ז) והמלאכה היתה דים ממנינא הוא וכו' או דילמא ויבא הביתה לעשות מלאכתו ממנינא הוא והאי והמלאכה היתה דים הכי קאמר דשלים ליה עבידתא, תיקו"ציה.

ה. איזו לשון מצאנוה בשופר של יובל, ובפרשתינו (ר"ה לד.)?

(לו, ו) וַיֵּצֵא מֹשֶׁה וַיַּעֲבִירוּ קוֹל בְּמַחְנֶה לֵאמֹר אִישׁ וְאִשָּׁה אַל יַעֲשׂוּ עוֹד מְלָאכָה לְתַרוּמַת הַקֹּדֶשׁ וַיִּפְּלֵא הָעָם מִהֵבִיא:

ובשופר של יובל נאמר (ויקרא כה, ט) וְהַעֲבַרְתָּ שׁוֹפָר תְּרוּעָה בַּחֲדָשׁ הַשְּׁבַעִי בְּעָשׂוֹר לַחֲדָשׁ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים תַּעֲבִירוּ שׁוֹפָר בְּכָל אֲרָצְכֶם: ופירש"י והעברת. לשון ויעבירו קול במחנה (שמות לו, ו), לשון הכרזה:

^צ ויש לבדוק אם הפסוקים הבאנו לעיל ברמב"ן (בשאלה ג), שביארם שהוא לשון "ממוין", אם נמנו גם הם, אולם הלשון "אל יעשו עוד מלאכה" כבר פירש שהוא כולל גם ממוין וגם עבודה.

ואמרו חז"ל (ר"ה לד.) "כתיב הכא והעברת שופר תרועה וכתיב התם (שמות לו-ו) ויצו משה ויעבירו קול במחנה מה להלן בקול אף כאן בקול".

ואיזו לשון הוזכרה במי המבול, ובפרשתינו?

(לו, ו) וַיִּפְּלֵא הָעָם מֵהָבִיא:

ובמי המבול נאמר (בראשית ח, ב) וַיִּסְכְּרוּ מַעֲיֵנַת תְּהוֹם וְאַרְבַּת הַשָּׁמַיִם וַיִּפְּלֵא הַגֶּשֶׁם מִן הַשָּׁמַיִם.

חדוותא דאפטרתא ויקהל-שקלים (מלכים-ב יב)

ו. היכן מצאנו לשון "ריצוי" (עי' רש"י בראשית לד, טו)?

(ט) וַיֵּאָתוּ הַכְּהֵנִים לְבִלְתִּי קָחַת כֶּסֶף מֵאֵת הָעָם וּלְבִלְתִּי חִזַּק אֶת בְּדָק הַבַּיִת:

ופירש"י (בראשית לד, טו) אַךְ בְּזֹאת נְאוֹת לְכֶם וְכוּ' ופירש"י נאות לכם. נתרצה לכם, לשון ויאותו הכהנים (מלכים-ב יב, ט). ביהוידע:

ולשון "מנין" (עי' רש"י שמות ה, יח)?

(יב) וַנִּתְּנוּ אֶת הַכֶּסֶף הַמֵּתָפֵן עַל יְדֵי עֲשֵׂי הַמְּלֹאכָה הַמְּפַקְדִים בֵּית ה' וַיּוֹצִיָּאָהוּ לְחֹרְשֵׁי הָעֵץ וְלַבְּנִים הָעֹשִׂים בַּיִת ה': ופירש"י המתפן. לשון מנין, כמו (שמות ה, יח) ותוכן לבנים תתנו:

וכן מצאנו שם (שמות ה, ח) וְאֶת מִתְּפַנֵּת הַלְּבָנִים וְכוּ' ופירש"י ואת מתכנת הלבנים: סכום חשבון הלבנים שהיה כל אחד עושה ליום כשהיה התבן נתן להם, אותו סכום תשימו עליהם גם עתה, למען תכבד העבודה עליהם:

ז. איזו הלכה מהלכות מזוזה נדרשת מפסוק בהפטרה (מנחות לד.)?

שהמזוזה ניתנת בימין הנכנס.

"דתניא ביתך ביאתך מן הימין אתה אומר מן הימין או אינו אלא משמאל ת"ל ביתך מאי תלמודא אמר רבה דרך ביאתך מן הימין דכי עקר איניש כרעיה דימינא עקר רב שמואל בר אחא קמיה דרב פפא משמיה דרבא בר עולא אמר מהכא (מלכים ב יב-י) ויקח יהוידע הכהן ארון אחד ויקב חור בדלתו ויתן אותו אצל המזבח מימין בבוא איש בית ה' ונתנו שמה הכהנים שומרי הסף את כל הכסף המובא בית ה'".

מלה צפונה / הרב יוסף שפר

חידה לפרשת פקודי

ברבות השמחה בכפל ירחים
אשקה למיודעי יין מרקחים
עם מגדי הארץ המשובחים
אשר בפרדסים משתלחים.

*

חיצונם יהיו זנוחים
ואולי לצבע מוצלחים
אך ימלאו בפלחים
כמעלת ריקני האחים.

*

ובשולי כסות משוחים
לצד מוזהבים מונחים
וכשופריה דר' יוחנן זורחים
כשבכסא דכספא משתכחים.

*

במסעות בשל פרץ נחים
וענפיהם בצלויי פסחים
ניצתם עם גפנים פורחים
ובאחד מן תרים נלקחים.

*

פתרון חידת 'מלה צפונה'

הפתרון: רימון

ברבות השמחה בכפל ירחים – מענינא דיומא...

אשקה למיודעי יין מרקחים- אשקך מיין הרקח מעסיס רימונים

עם מגדי הארץ המשובחים- ארץ חיטה ושעורה...ורימון

אשר בפרדסים משתלחים-. שלחך פרדס רימונים

*

חיצונם יהיו זנוחים- ר"מ רימון מצא תוכו אבל קליפתו זרק

ואולי לצבע מוצלחים-קליפי רימונים איסטיס ופואה כדי לצבוע בהן בגד קטן (שבת פט)

אך ימלאו בפלחים-כפלח הרימון רקתך

כמעלת ריקני האחים-.אפילו ריקנין שבך מלאים מצוות כרימון

*

ובשולי כסות משוחים---

לצד מוזהבים מונחים- פעמון ורמן פעמון ורמן על שולי המעיל סביב

וכשופריה דר' יוחנן זורחים- האי מאן דבעי מחזי שופריה דר' יוחנן...

כשבכסא דכספא משתכחים-. ...נייתי כסא דכספא ... ונמליה פרצידיא דרומנא סומקא כו'

(שבת פד)

*

במסעות בשל פרץ נחים- ויסעו מרתמה ויחנו ברמון פרץ

וענפיהם בצלויי פסחים- כיצד צולין את הפסח מביאין שפוד של רימון

ניצתם עם גפנים פורחים- לראות הפרחה הגפן הנצו הרמונים

ובאחד מן תרים נלקחים-. במרגלים – מן הרמונים – אחד נשא רימון (סוטה לד)

אספקלריא לדף היומי - הארות במסכת הנלמדת

הרב אריה גלינסקי מח"ס בירורים וביאורים

מסכת חגיגה

דף ב.

תוספות ד"ה תקנתם את רבו - במה שהיה לו מעיקרא יש לו עכשיו שזהו העבדות ואת עצמו לא תקנתם שאינו יכול לישא אשה ואי משום עבדות הא לא איכפת ליה כלל כיון דמעיקרא היה כולו לרב ועכשיו ביומו לעצמו, הלשון תמוה לכאן מה שייך לומר שלא איכפת ליה, ומה בכך שמתחילה היה כולו לרב, הרי עכשיו חציו לעצמו, אבל לכאן אינו מובן מה הוצרכו לטה ולמה לא פירשו בפשיטות שהכוונה כלפי נישואין שבוה אינו מתוקן ואין הכוונה שבעניין העבדות הוא מתוקן יותר מרבו, וצ"ע.

*

תוספות ד"ה לא תהו בראה 'אבל י"מ משום דעבד לא מיפקיד אפריה ורביה וכו' ועוד פרו ורבו אכולהו בני נח כתיב אף לכנען, תמוה לכאן שהרי מפורש ביבמות [סב ע"א] ובבכורות [מז ע"א] שעכו"ם לאו בני פריה ורביה נינהו, ואף שפרו ורבו נאמר אף לבני נח, מ"מ כיון שלא נשנית, הרי היא אחר מתן תורה רק לישראל וכמבואר בסוגיא בסנהדרין [נו ע"ב] וצ"ע.

*

דף ג.

תוספות ד"ה תחילה לגרים - שנצטווה על המילה טפי מכל אותם שלפניו, צ"ע למה לא פירשו התו' על מה שהתנדב להתקרב להשי"ת, שהרי לכאן על מה שנצטווה אחר כך אין זה שייך כ"כ לגירות, שהרי היה לו ע"ז צווי מפורש, ועיקר שם גירות הוא על מה שמתקרב מעצמו להשי"ת [וגם יהיה ניהא יותר הלשון נדיבי עמים וכו' שמדבר על נדיבות לב להתגייר], וצ"ע.

*

בגמ' רב יוסף כי מטי להאי קרא בכי ויש נספה בלא משפט אמר מי איכא דאזיל בלא זמניה אין כי הא דרב ביבי בר אביי הוה שכיח גביה מלאך המות אמר ליה לשלוחיה זיל אייתי לי מרים מגדלא שיער נשייא אזל אייתי ליה מרים מגדלא דרדקי אמר ליה אנא מרים מגדלא שיער נשייא אמרי לך אמר ליה אי הכי אהדרה אמר ליה הואיל ואייתיתיה ליהוי למניינא אלא היכי יכלת לה הות נקיטא מתארא בידה והות קא שגרא' וכו', לכאן הדבר תמוה איך ייתכן כן, אמנם נראה פשוט שאין הכוונה שבאמת אין שום סיבה שתמות, ובוודאי הכל בהשגחה פרטית, והיה סיבה וטעם למה דווקא היא הסתלקה, ולמה דווקא באופן כזה, וכמו שכל פרט בעולם יש עליו השגחה לפרטי פרטים, אלא שיש סדר והנהגה

של "משפט", שהוא גזר דין שנגזר למעלה עם קטגורים וסנגורים וכיוצ"ב, ובדרך כלל כל עניין של מיתה מוכרח לעבור באופן כזה, וכאן לא נסתלקה באופן של משפט, ושאלו איך ייתכן שיהיה לו רשות לזה, כי רשות מקבלים רק בדרך המשפט, וע"ז השיב שיש אופנים שאי"צ רשות מחמת שהורע מזלו, אבל אין הכוונה ח"ו שעושה מה שרוצה, ובוודאי הכל ברצונו יתברך ויש רזי רזין בכל פרט שנעשה בעולם, וק"ל.

*

דף ה.

בגמ' רבי יוחנן כי מטי להאי קרא בכי וקרבתני אליכם למשפט והייתי עד ממחר במכשפים ובמנאפים ובנשבעים לשקר ובעשקי שכר שכיר עבד שרבו מקרבו לדונו וממחר להעידו תקנה יש לו, הלשון קצת פלא שנראה כביכול כאילו אין לאדם תקנה ומה שיעשה יחייבוהו בדין, וזה פשוט שאין זה הכוונה רק באו לעורר על עוצם ההשגחה ועומק הדין, וא"כ צ"ב למה נקטו לשון כזה, וצ"ע.

*

בגמ' רבי יהושע בן חנניה הוה קאי בי קיסר אחוי ליה ההוא מינא עמא דאהדרינהו מריה לאפיה מיניה אחוי ליה ידו נטויה עלינו, שמעתי בזה ביאור נפלא שהסתר פנים ייתכן בשני אופנים, אופן אחד שהמסתיר פניו מסתובב באופן שאינו מסתכל ומשגיח על מי שמסתיר פניו ממנו, ואופן שני שמניח את ידו את עיניו של מי שמגיח עליו, ועי"ז הוא שרוי בחושך ואינו יכול לראות שמגיחים עליו כי עיניו סתומות, אבל ההבדל הוא עצום, כי באופן הראשון יש כאן באמת ריחוק, אבל באופן השני יש כאן קירוב נורא של תכלית הדביקות, ואדרבא ההסתרה עצמה היא השגחה וקירבה, וזה היה הויכוח ביניהם, שהמין טען שהקב"ה החזיר פניו מאיתנו שאינו משגיח עלינו, אמר לו ריב"ח שאדרבא "ידו נטויה עלינו", היינו שההסתרה היא ע"י מה שידו נטויה על עינינו ועי"ז נדמה לנו שאנו בריחוק והסתרה אבל באמת הרי הוא ממש קרוב אלינו, והוא נפלא מאוד.

*

דף ו.

תוספות ד"ה בית שמאי הא דאמרן - וליכא לאקשווי מנא ליה דאית להו עולת ראייה הואי דלמא לעולם סבירא להו עולת תמיד וטעמא דידהו עדיף להו דהכי משמע מדבעי מאי טעמא לא אמר בית הלל כוותייהו האי לאו מילתא היא דמיבעיא ליה אמאי לא קאמרי בית הלל עולת ראייה כבית שמאי, תמוה לכאור' כוונת התו' שא"כ מהו התשובה שהשיבו שאית ביה שתי אכילות עדיף וכן שעדיף קרבן יחיד מקרבן יחיד, ואם הנידון למה לא אמרו שהיה אז עולת ראייה מהו התשובה הזאת, וצע"ג.

*

תוספות ד"ה יש בשמחה ולא קאמר יש בשתיהן שצריכין שיעור מה שאין כן בשמחה דאימא אף שמחה יש לה שיעור, צ"ב כוונתן דא"כ מהו השיעור, והיה צריך לפרש בגמ' שיהיה אז עולת ראייה מהו התשובה הזאת, וצע"ג.

מהו השיעור, ואולי כוונתם שפשוט שדינו כחגיגה שהוא לאכילה, וגם שמחה שהוא לאכילה מסתמא נתנו לזה אותו שיעור, ואכתי צע"ק.

*

בגמ' 'בעי רב חסדא האי קרא היכי כתיב וישלח את נערי בני ישראל ויעלו עלת כבשים ויזבחו זבחים שלמים לה' פרים או דלמא אידי ואידי פרים הוו למאי נפקא מינה מר זוטרא אמר לפיסוק טעמים רב אחא בריה דרבא אמר לאומר הרי עלי עולה כעולה שהקריבו ישראל במדבר מאי פרים הוו או כבשים הוו תיקו', וכתבו התוספות 'מאי נפקא מינה - כלומר מאי דהוה הוה וכן פריך בפ"ק דיומא (דף ה: ושם) גבי כיצד הלבישן ובפסחים (צו.) גבי אימורי פסחים ובסנהדרין (דף טו: ושם) גבי שור סיני בכמה לא בעי משום דסבירא לאלופי דורות משעה ובע"ז פרק שני (דף לד.) ובתענית (דף יא:) גבי במה שמש משה כל ימי המלואים דלא פריך ליה התם נמי למיסבר קראי לפי שלא מצינו בגדי כהונה רק לאהרן ובניו ועוד דאכתי לא נתחנכו הבגדים דבעינן עלייהו הזאה ונפקא מינה לעבוד במלואים בלא הזאת בגדים', יל"ע למה כאן לא אמרו שנפק"מ למיסבר קראי כמו ביומא, ואולי אה"נ אם לא היה נפק"מ אחרת, הוא ג"כ נפק"מ אבל יותר טוב לומר נפק"מ ממש לדינא, ואכתי צ"ע.

*

דף ז.

בגמ' 'ואין נראין חצאין כו' סבר רב יוסף למימר מאן דאית ליה עשרה בנים לא ליסקו האידנא חמשה ולמחר חמשה, אמר ליה אביי פשיטא הי מינייהו משוית להו פושעים והי מינייהו משוית להו זריזין, ופירש רש"י אמר ליה אביי - האי נמי לא תיבעי לך קרא, דבלאו קרא נמי פשיטא, מאחר שחייב את כולן, אנא ידענא דכל אחד צריך לזרוז את עצמו, דהיאך יאמר האב לאלו הוו זריזין, ולאלו הוו עצלין, צ"ב לכאו' מה הקו', שהרי הלימוד הוא לכאו' שאסור לעשות כן וזה וודאי לא ידענו מהסברא הזאת, רק לכל היותר שראוי לכל אחד לזרוז את עצמו, אבל אין איסור אם לא מזרוז את עצמו, וכאן מתחדש שהאיסור הוא בחלוקתם, וצ"ע.

*

רש"י ד"ה ישראל יוצאין ידי חובתן - משום שמחה, בכל ענין שיש להן בשר לשובע, ואין זקוקין לזבוח שלמים לשם כך', ובהמשך 'והכהנים - שבאו להן חטאות ברגל, חטאות ואשמות שהיו עולי רגלים מחוייבין, ויש להן בשר לשובע - יוצאין בהן משום שמחה, ואין צריכין להביא שלמים לשם שמחה אלא בזמן שאין להן בשר לשובע', משמע ברש"י שיש דין לאכול בשר לשובע וצ"ע השיעור בזה, ובזמננו יש הרבה הנוהגים לאכול עכ"פ כזית בשר, ולהנ"ל משמע שיש ענין כדי שביעה ואולי מצרפים שאר מאכלים, אמנם יל"ע למה לא הוזכר דברי רש"י אלו בפוסקים, וצ"ע בזה [ויעו' עוד לקמיה].

*

דף ח.

בגמ' 'תנו רבנן ושמחת בחגך לרבות כל מיני שמחות לשמחה, מכאן אמרו חכמים ישראל יוצאין ידי חובתן בנדירים ונדבות ובמעשר בהמה והכהנים בחטאת ואשם ובבכור ובחזה ושוק, יכול אף בעופות ובמנחות תלמוד לומר ושמחת בחגך מי שחגיגה באה מהם, יצאו אלו שאין חגיגה באה מהם, רב אשי אמר מושמחת נפקא יצאו אלו שאין בהן שמחה, יל"ע מה הכוונה שבעופות אין שמחה רק בבשר, איזה חלק של שמחה יש בבשר בהמה ולא בעופות, והנה רש"י במשנה [ד"ה אבל לא בעופות] כתב וז"ל 'בחטאת העוף, שאין שובע אלא בבשר בהמה, ובגמרא יליף לה, הנה בגמ' כאן יש שני דעות אם ילפינן שצריך ראוי לחגיגה או שמחמת שאין שמחה אלא בבשר, ויל"ע בכוונת רש"י ולפ"ר כוונתו לדברי רב אשי שאין שמחה בעופות דאם מצד ראוי לחגיגה אינו עניין לשובע, אבל לכאן יל"ע שגם הא דאין שמחה בעופות לא הוזכר בו שובע רק שמחה, ולכאן מבואר ברש"י שזה גופא יסוד העניין שאין שמחה בעופות כי אין בהם שובע, ואולי מזה גופא המקור של מש"כ רש"י קודם שצריך לאכול בשר לשובע, כי הוקשה לרש"י מה ההבדל בין בשר בהמה לעוף שבזה יש שמחה ובזה אין, והכריח מזה שהחילוק הוא בדרגת השובע, וממילא מבואר שצריך בשר לשובע וכנ"ל, ואכתי צ"ע בכל זה.

*

דף ט.

בגמ' 'אמר ליה בר הי הי להלל, מאי דכתיב ושבבתם וראיתם בין צדיק לרשע בין עבד אלהים לאשר לא עבדו היינו צדיק היינו עובד אלהים, היינו רשע היינו אשר לא עבדו, אמר ליה עבדו ולא עבדו תרוייהו צדיקי גמורי נינהו ואינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה ואחד אמר ליה ומשום חד זימנא קרי ליה לא עבדו אמר ליה אין צא ולמד משוק של חמרין עשרה פרסי בזוזא חד עשר פרסי בתרי זוזי, משמע לכאן בהדיא מלשון הגמ' שאין הנקודה במספר מאה ואחד, אלא ביותר מהרגילות, וצ"ל שהיו רגילים ללמוד מאה פעמים, ולכן מאה ואחד הוא יותר מהרגילות ולכן חשוב כל כך, וצ"ע לפי"ז מה שכתב בשו"ת חתם סופר [אורח חיים סימן כ] לעניין הרגל הלשון בל' יום, שיסודו מצד מאה ואחד תפילות, שהוא מסוגל לזיכרון, וז"ל שם 'ע"כ נ"ל דדברי ר' יוחנן בנויים על מה דאמרינן בש"ס דילן בחגיגה ט' ע"ב אינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה פעמים ואחד וכן הוא מפורסם ומקובל שהשונה מאה פעמים ואחד לא במהרה הוא שוכח, ומובא במשנ"ב [סי' קיד ס"ק מא], וכן משמע בליקו"מ [סי' ז'] שהוא מצד שהמספר מאה ואחד מסוגל לזיכרון, וצ"ע לפי"ז איך יתפרש המשל מעשרה פרסי בזוזא, וצ"ע

*

דף י.

בגמ' 'וליוצא ולבא אין שלום אמר רב כיון שיוצא אדם מדבר הלכה לדבר מקרא שוב אין לו שלום ושמואל אמר זה הפורש מתלמוד למשנה ורבי יוחנן אמר אפילו מתלמוד לתלמוד, ופירש רש"י 'אפילו מתלמוד לתלמוד - מתלמוד ירושלמי לתלמוד בבלי שהוא

עמוק, כדאמרינן בסנהדרין (כד, א): במחשכים הושיבני כמתי עולם - זו התלמוד של בבלי, וכן מבואר בתו' [אלא שכתבו דרך נוספת באופן אחר לגמרי, אבל באופן של דרך זה הסכימו לדרכו של רש"י], ולכאו' הדבר פלא מאוד, שאם הבבלי עמוק יותר א"כ אדרבא טוב לפרוש מהירושלמי לבבלי, שהרי בכל הדברים שקודם הלסרון ביוצא מהדבר העמוק לדבר שאינו עמוק, כמו ממשנה למקרא ומתלמוד למשנה, וא"כ גם כאן היה צ"ל על דרך זה, וא"כ היה צ"ל באופן שפורש מבבלי לירושלמי, וצע"ג, [ועצם הדבר שנקטו רש"י ותו' שהבבלי עמוק יותר, אע"פ שאצלינו בד"כ לימוד הירושלמי קשה יותר, היינו משום הקושי בלשון ואיך לסדר את הדברים מהו קו' ומהו תי' וכדו', אבל בעיקר הדבר בבלי יש הרבה יותר שקו"ט ועומק חשבון וסברא].

*

דף יא.

תוספות ד"ה במעשה בראשית - פי' ר"ת הוא שם מ"ב אותיות היוצא מבראשית ומפסוק של אחריו, תמוה קצת למה יש חשש בזה שיבואו לשאול מה לפניו ומה לאחריו, ויש לתמוה עוד מהמבואר בברייתא במגילה [דף כה ע"א] שמעשה בראשית נקראין ולא מתרגמין, א"כ מבואר שהכוונה לפסוקים שיש בהם מקרא ותרגום, אבל בשם מ"ב אין כאן מקרא ותרגום, וצע"ג.

סיפור

אחרי במדבר / הרב נח גדליה קוצקוב

הגבל את ההר...

ההר הצהבהב והצחיח, שהתמזג היטב עד עתה בנוף המדברי שמסביב, החל לשנות את מראהו. ההר החל להוריק ולהתמלא בדשא ירוק ורענן ואף פרחין מדיפי ניחוח משכר צמחו בו. ההר היה אפוף רוח חגיגית ונראה היה כלובש חג לקראת יעודו הגדול המצפה לו.

צפניהו וזבדיהו, הביטו לעבר ההר המוריק במהירות. ראה צפניהו, אמר זבדיהו לידידו. הרי משה הצטווה להגביל את ההר גם בפני הבהמות, **גַם הַצֹּאן וְהַבָּקָר אֶל יָרְעוּ אֶל מוֹל הָהָר הַהוּא**, כדי שיוחל איסור הרעיה בהר, היה צריך להצמיח בו עשב עליו יחול האיסור, זו הסיבה שההר הקדים להוריק עוד לפני מתן תורה, כדי שמזמן שיחול איסור ההגבלה כבר תחול הגבלת הרעייה שבו על בעלי החיים (ראה לבוש סי' תצד). אבל יש כאן מסר עצום גם בשבילנו. המדבר הוא מקום צחיח, מקום שרף נחש ועקרב ציה וצלמוות. כל זה עד שבאה אליו התורה, התורה היא מקור החיים לכל, גם לבעלי החיים, היא מקור הרעננות וההתחדשות, לא יתכן לתת תורה במקום יבש! כי היושב הוא סתירה לתורה שכל כולה לחלוחית של חיים וצבע רענן מגרה ומושך... (לחם שלמה שבועות)

סביב ההר עמלו רבים שנבחרו לכך, על הקמת גדרות ברזל חזקות המלופפות בחבלים עבותים, המונעים כל אפשרות פריצה טיפוס או חציה. גם תלילי תיל נמתחו על הגדרות החסונות מחשש שמא ינסה מישהו לעבור... הלא כך הזהיר הקב"ה – **הַגְבִּיל אֶת הָהָר**, יש להקפיד על קיום המצוה בהידור הרב ביותר, להגביל ככל האפשר, הגבלה ותיחום מוחלטים שאינם ניתנים לפריצה, הבהירו הגדרנים תוך שהם מנגבים מפניהם את הזיעה הניגרת מהם...

צפניהו וזבדיהו, התקשו להבין, מדוע שיהיה אדם שירצה לעבור את הגבול ולהנכס לתחום האסור, הלא מלבד הציווי האלוקי שמענו גם אזהרות ואיומים שלא מתפרשים לשני פנים, **כִּי סָקוֹל יִסָּקֵל אוּ יִיָּרֶה אִם בְּהֵמָה אִם אִישׁ לֹא יִחְיֶה!**... זה יהיה גורלו של מי שאינו מציית לתמרורי האזהרה, שכאילו גולגולת מצולבת חקוקה בהם. וכי יש אדם שאינו חס על חייו. מה הדחף שיהיה לאדם מן השורה להשליך חייו מנגד ולנסות לחצות את הקו האדום? תהו. רבי אלצפן שחלף אף הוא במקום, הואיל להסביר להם. לא, טעות בידכם, אין החשש מאיזה קל דעת או חלש אופי שירצה לנסות ולבדוק את האפשרות האסורה. לא ולא. מדובר על אנשים נעלים ומרוממים, אנשים כמוני וכמוכם, שיאמרו לעצמם, עדיף לנו כדי לראות ולהשיג מראות אלוקים להקריב את חיינו, אכן סקול נסקל וירה ניירה. אנו מקבלים זאת באהבה, העיקר שנוכל להציץ רגע אחד ושניה אחת בשכינה, להתקרב למקור האור האלוקי בעוד פסיעה אחת!... כאן צריך משה להרתיע בהרתעה אחרת, **אֶל ה' לְרֵאוֹת וְנִפְלַל מִמֶּנּוּ רַב**, האנשים הללו שיהרסו את הגדר בשביל לראות ולהשיג. דעו,

כי 'נפל ממנו רב', הגדולה והחשיבות שלכם אותה אתם רוצים להשיג על ידי הראייה וההבטה הזו, תיפול מכם, לא תזכו לה. לא תאבדו רק את חייכם, גם את המעלה הרוחנית שרציתם להשיג לא תשיגו! זו כבר הרתעה חמורה יותר מכל גדר או חומה!... (חתם סופר; דברי שאול)

למה באמת, תהה צפניהו, למה שלא נאפשר לאדם מרומם בעל מעלה שכל כולו השתוקקות להשיג עוד קצת מראות אלוקים, עוד פסיעה של קרבה לשכינה, להשיג את מה שהוא חפץ ומשתוקק להשיג?... זהו, ענה צפניהו. אם נתרגל לכך שלימוד התורה שלנו מגיע רק עם רגשות רוחניים מענגים ונעלים של קרבת אלוקים, ולא גם בימים ובמציאויות חיים של הגבלה וגבול על התחושה הרוחנית המענגת, לאחר שיגמר המעמד הכביר, ונצטרך לשבת ולהגות בתורה בימים של קושי אפרוריות ויובש, לא נמצא את מקומינו, לא נדע כיצד עושים זאת. אנו צריכים להתרגל, שגם כשמגבילים אותנו מלראות לחוות ולהשיג רוחניות, אין זה פוטר אותנו מלעשות את שלנו בכוחות עצמנו, לעמול להתייגע ולהשיג את מה שאנו יכולים ואף חייבים להשיג! (חתם סופר דרשות)

החינוך שמחנך אותנו הבורא הוא חינוך כפול. אנשים אלו, שאנו יכולים בהחלט להבין אותם. רוצים למות, הם לא רוצים לחיות. הם רואים את הגוף כדבר חומרי וגס שמעכב אותם מלהשיג רוחניות טהורה וצרופה. הם מחליטים להתאבד לשם שמים, להכנס אל הגבול האסור, להסקל ולהיירות, ואז להתפשט מהגוף העכור והחמרי, להדבק בקדושה ביוצר הכל בנשמתם בלבד. הם טועים!... המעלה של יהודי איננה כשהוא נשמה ערטילאית המרחפת בעולמות עליונים, המעלה של יהודי שהוא נמצא בתוך גוף חמרי וחשוך, והוא 'מגביל' אותו ללא הרף בגלל הציווי האלוקי העומד מעליו. הוא תופס את ידו ואת רגלו, את עיניו ואת אזניו, שלא לראות ולא לשמוע, לא ללכת ולא לגעת במה שאסור לו!... זה יהודי אמיתי... (כרם שלמה ר"ש קלוגר)

כשאני מפשפש בתכונת נפשי לאור מה שאמר רבינו, אמר זבדיהו לרבי אלצפן, אני חושש שלא בטוח שאותו אדם, שבמקרה יכול להיות אני בעצמי, באמת ירוץ לפרוץ את הגדר ולעבור את הגבול רק מתוך ההשתוקקות הרוחנית הפנימית שתבער בו. כך זה יראה לעיניו ובזה הוא ירמה את עצמו. הסיבה האמיתית תהיה אחרת. הרי בהתחלה עלו משה אהרן והכהנים אל ההר, אחר כך ירדו אהרן והכהנים ויעלה משה לבדו. תהיה לכל אחד תחושת קיפוח בלתי נשלטת, מדוע הכהנים יותר ממני, אולי יש בי איזה דמיון לאהרן, אולי יש בי איזה ניצוץ מנשמת משה וגם אני יכול לעלות כמוהו. נרמה את עצמנו כאילו בוערת בנו איזה השתוקקות רוחנית בלתי נשלטת להשגת הבורא, כשבאמת בוערת בנו אש קנאה וקיפוח שפלה ונחותה, שלא נעים לנו להודות בקיומה. את הרגש השפל הזה אנו צריכים להגביל. אנו צריכים לדעת ולהפנים, כן, אנחנו לא מושלמים, יש אנשים מרוממים וקדושים מעמנו. קצת ענווה לא תזיק לפני שמקבלים את התורה! סיכם זבדיהו (כתב סופר)

כעת, בזמן שאנו מתבוננים בהר המוגבל, זהו זמן מסוגל לבקש ולהתפלל מהקב"ה שיעזור לנו 'להגביל' את עצמנו מכאן ואילך, לקשור את עצמנו לרצונו יתברך, ולא לעבור עליו בשום פנים. נשוב שוב ושוב על התחינה המוכרת - האר עיננו בתורתך ודבק לבנו

במצוותיך, ויחד לבבנו לאהבה את שמך! (בארות המים בשם ר"מ מרימנוב). יש לי את ההרגשה, הוסיף זבדיהו, שכעת בימים אלו נותן לנו הקב"ה כח 'להגביל' את תורתו כשם שהיא 'מגבילה' אותנו. דהיינו, התורה שרחבה מארץ מידה ואין ספור פירושים אפשר לפרש בה הנשגבים ונעלים מהבנת בן אנוש, מעתה תהיה מוגבלת להתפרש לפי כלי הקיבול שלנו ולפי הפרשנות שאנו ניתן לה, לפי העולם בו אנו חיים. זה תהליך בעל עצמה כבירה שמתרחש ממש ברגעים אלו, התורה מגבילה את עצמה אילינו כפי שאנו מגבילים עצמנו אליה! (קדושת לוי)

"מתוך ההפיכה" – סיפור היסטורי מפעים, מהעבר הלא רחוק / הרב חנוך חיים וינשטוק

[נ.ב. נסמכתי על ספר שמחברו כתב את הספר בארה"ב בשנת תשנ"ז וקיבל הסכמות רחבות מגדולי הרבנים באמריקה. זה נכתב לבני ולבנות הנעורים החסידיים בשפה האידיש ועשיתי לזה עיבוד ספרותי רחב מאד. אני לא אחראי לתוכן]

פרק ק"ב "כשהאמת צועקת לא מפחדים"

סקירה ממצה:

חיים שלום מועבר באישון לילה לכלא חדש אי שם בארץ, היה זה מבצע חשאי ביותר, הוא נעשה על פי הוראה מגבוה, המגמה הייתה להגיע לעסקה משתלמת עם חיים שלום, הדרגים הגבוהים רוצים את שובו לצבא בשל אינטרסים אישיים, לכן הם הולכים על מהלך מהפכני, להציע לו לשנות זהות לחלוטין, כחייל יליד מערב ברלין בשם פליקס האוזר ולעבור למחנה צבאי בצפון, הוא יהיה תחת פיקודו הישיר של האלוף בריל (מראשי התוכנית) הוא יקבל מעמד מיוחד וישוכן בחדר נפרד, לא יהיה לו קשר עם כל העבר, כך יוכל לבנות לעצמו דמות מחדש, מציעים לו לכך גם משכורת עתק, את ההצעה מביא לו אחד מהדרג העליון שאינו מוכר לו בפנים, הוא מדבר איתו בגרמנית צחה, זה נועד לבחון את רמת הידע שלו בשפה הזו, זה משמש להם כמודל בדיקה, האם שכח את העבר או שהוא מנסה לשחק איתם, הוא נותן לו שלושה ימים לשקול את ההצעה.

חיים שלום חש את הטלטלה העזה שתוקפת אותו למשמע ההצעה המפתיעה, הוא אינו יודע איך להתמודד עם ההצעה הקסומה, לרגעים הוא מתפתה לקבל את ההצעה, אבל הפעם הוא כבר לא שבוי לחלוטין, יש גם ליצר הטוב דעה, הוא חש את הצד שכנגד שמזהיר אותו, לא להחליף עולם עומד בעולם עובר.

סערה קשה תוקפת אותו, מערבולת מחשבות עוברות במוחו, הוא לא יודע אם ההצעה באה לטובתו או לרעתו ומגמתה לחשוף את השקר שבמשחק שלו, לסוף הוא נרדם על יצועו מרוב עייפות, הוא רואה לפתע את אביו ז"ל בבהירות רבה כאילו בהקיץ, הפעם הוא לא בא עם ארשת מאיימת ולא משמיע לו תוכחה נוקבת כבעבר, אלא מחייך אליו ומדבר עמו במאור פנים, הוא מעודד אותו לעמוד בניסיון, כמו כן מבטיח לו שזה הניסיון האחרון שלו אם יעמוד בו יצא לחופשי בקרוב.

האם יצליח חיים שלום לעמוד בניסיון הקשה הזה, או שחלילה שוב יתפתה ויפול בשוחה העמוקה שטומנים לו? אתם מוזמנים לעקוב אחר המשך המאבק הקשה שיתנהל בפנינו בפרקים הבאים.

*

דפיקה בעלת מקצב מסוים נשמעה בביתו של אפרים זלמן, אפרים זלמן זיהה את הדפיקה [כפי שסוכם בפעם הקודמת] כך ידע שהאיש שעומד מאחורי הדלת הוא מומי בר, יש לו

כנראה אלו חדשות למסור לו בעניינו של חיים שלום. הוא ניגש לפתוח את הדלת. הוא ראה את מומי עומד מתוח מאד, ניכר עליו שמהו מסעיר אותו מאד. הוא מיהר להכניסו לביתו ולהכין לו כוס קפה חם להשיב את רוחו.

”רב אפרים זלמן החשוב, לא איש בשורה אנוכי היום, פתח את השיחה בצורה ישירה בלי הקדמות, הייתי היום בירושלים לרגל עניין חשוב, החלטתי לבקר את חיים שלום ולראות מה מצבו, כשהגעתי למקום הרגשתי תכונה לא רגילה במקום שנראתה לי מוזרה מאד, היה ברור לי שאירע שם משהו חמור מאד, ראיתי כמה אנשי שב”ס מסתובבים בהולים אנה ואנה, הדיבורים היו מהוססים מאד, נראה שפחדו שהדברים ידלפו החוצה, היה ברור שקרה משהו שמטריד את כל הנוכחים, החלטתי לברר מה קורה במקום, אבל הבנתי שהם לא ירצו לחשוף זאת בפני מבקר זר.

אבל רכשתי זוג עיניים חדות שמבחינות בדקויות, בשל תפקידי כזקיף משך שנים, בחנתי מי נראה טרף קל עבורי, הצלחתי לתפוס בחור צעיר שנראה לי כפתוח ולא מעורר בעיות, ניגשתי אליו חרישית ושאלתי אותו מה פשר התכונה, הוא ענה לי שאחד מהאסירים נעלם באישון עין, הוא לא נמלט מהכלא, כי לא היו שום סימני בריחה, כמעט ברור שמישהו דאג להוציא אותו באישון לילה וזה אומר שמישהו כאן בגד.

זה גרם לפאניקה אדירה בתוכנו, פעם ראשונה קורה כדבר הזה, יש המון ידיעות שסותרות אחת את השניה, יש אומרים שאחד מאנשי הצוות שיתף פעולה עם האסיר, יש איזשהו חשד על אחד מאנשי הצוות שחיבב אותו ותמיד היה לצדו, כי אולי הלך צעד אחד רחוק מדי, להציל את הבחור שלא ינמק במקום, כמוכן שהלה מכחיש מכל וכל כל מעורבות בעניין,

ישנה שמועה אחרת שתופסת תאוצה, שזה נעשה על פי צו רשמי, זה לכל הפחות מרגיע אותנו שלא אנחנו אשמים במעל, אבל גם על זה יש הרבה ויכוחים ואין הסכמה בעניין, אם אכן כן, מישהו שם טעה במרחב שיקול הדעת שלו, הייתה כאן איזו פשלה מחרידה שמתאימה לטירונים בני שעה אחת, לא עדכנו את הדרגים הנמוכים, כך לא ידענו כי סידרו כאן העברה מסתורית.

במקום להודיע בצורה מסודרת שהייתה מעוררת פחות תהיות, אולי ניחושים בדבר הסיבות, אבל זה היה מונע מאתנו כל כך הרבה כאבי ראש, במקום זה נהגו כשלומיאלים אמיתיים, השאירו עקבות למכביר, הם פעלו כנראה בשיטת ”סמוך” הישראלית שסומכת שהעניינים יסתדרו מאליהם (כי הם הרי מוצלחים ולכן תמיד הכל יסתדר לטובה).

אבל הפעם הם מעדו, אנחנו הסוהרים שאמונים על ביקורת יום יומית, עשינו ביקורת דקדקנית מה קורה בחדרים, כשנכנסנו לחדר אגילינו כי חסר שם אסיר אחד, הערנו את יתר האסירים בתא, זה היה ממש סיפור להעיר אותם, הם נראו כאילו שתו לשוכרה עד טמטום מוחלט, בקושי הבינו מה רוצים מהם, חשבנו שהם משחקים איתנו, אולי הם רצחו אותנו נפש, כי הם די שנאו אותנו, הם נחקרו על ידינו שתי וערב, אבל הם הכחישו מכל וכל את החשדות שלנו, הם טענו בלהט שהאסיר היה איתם בתחילת הלילה, כולם נשכבו

לישון ושינה חזקה תקפה אותם, הם לא חשו דבר עד שהערנו אותם, אין להם מושג איך הוא נעלם באמצע הלילה, הפעם השתכנענו שהם אכן צודקים.

התלוננו לדרג שיותר מלמעלה וכאן ראינו שיש עוד יותר בלגן, מישהו מנסה להסתיר דברים, דבר זה אינו מוצא חן בעינינו ובשביל זה עוררנו סערה, אתה באת בדיוק בעיצומה של הסערה, היה אסור לי לספר לך את זה, אבל מה לעשות, זה רובץ לי על הלב, לא הייתי מסוגל לנצור את לשוני, אבל אני מבקש ממך בכל לשון של בקשה ואזהרה, אל תדליף את הסיפור החוצה, כי זה מעמיד אותי בסכנת פיטורין”.

”מי זה האסיר אפשר אולי לדעת?” שאלתי את הסוהר, בלי להתחשב באזהרה החמורה ששלח לי.

”אסור לי לומר לך, גם כך אמרתי לך יותר מדאי, מה זה משנה לך מי הוא האסיר? אתה בלאו הכי לא תוכל לעזור”.

מומי ממשיך את דיבורו: ”למרות שהוא לא אמר לי מי הוא האסיר, אבל אני חושב שאני יודע בדיוק מי הוא, אני לא יכול להסביר למה יש לי את התחושה הזאת, בלי כל סימוכין, אבל לא אחת יש לי תחושה חזקה שמאותתת לי דברים (אינטואיציה) וכמעט תמיד צדקתי, גם כאן יש לי את התחושה שהמדובר הוא בחיים שלום, כנראה שהוא נעלם באופן מסתורי, הוא מדי עושה להם צרות עם המשחק שלו, הם רוצים לאכול אותו חי על כך שהוא משטה בכל המערכת בלי שיוכלו להטיח בו את האמת בפרצוף, מי יודע אם הוא לא עובר סדרת התעללויות שיפה להן השתיקה, לכן הוציאו אותו באישון ליל, כך יוכלו לעשות עמו מה שרוצים בלי שאיש יוכל למחות על כך.

באתי לכן לספר לך כדי שתערכו בהתאם, אם לא תתעוררו לצאת לפעילות עבורו בהקדם האפשרי, יתכן שחיים שלום יעלם מהאופק לחלוטין, איש בעולם לא ידע מה נעשה איתו, הוא יכול להירקב באיזה כלא למשך שנים רבות ואיש לא יוכל להוכיח את הדבר”.

פני אפרים זלמן חוורו כסיד, הרעיון הזה הפחיד אותו, הוא הרגיש כמו מומי שיש מגמה שפלה להרוס לחיים שלום את החיים, מבחינתם עשה חטא חמור שאין לו כפרה, קצין שערק מהצבא בפתאומיות, זה מציב סימני תהיה גדולים על ”הצבא המהולל” שלהם, אם היו יכולים היו מזמן דנים אותו בעונשים כבדים, אלא שחיים שלום לא עושה להם חיים קלים, הוא מצליח לשטות בהם זמן רב בלי שיצליחו להביך אותו, לכן הם מנסים בשיטות סדיסטיות כדי לגרום לו להודות כי היה חייל וערק מהצבא, יתכן שההעלמה הייתה אחת הדרכים כדי לגרום לו להודות.

הוא חייב מידיית ללכת למגרש הרוסים לברר מה שלומו, הוא לא תולה בכך הרבה תקוות, הסיכוי נראה קלוש מדי, הם לא ירשו להוציא מהם את הסוד, אבל הוא חייב לנסות לעשות את השתדלות שלו להוציא פרטים, אם לא ינסה ודאי לא ידע כלום, אבל אם ילך יש סיכוי קלוש שכן יצליח, מלבד זאת הם צריכים לדעת שישנה משפחה שעומדת מאחורי חיים שלום, אולי זה ירתיע אותם מלגלוש למעשים פסולים בתכלית, שמא המשפחה תרים קול זעקה ותהפוך עולמות, גם הם יודעים שאי אפשר להתעלם מדעת קהל עולמית.

ר' אפרים זלמן הוא אדם עסוק עד למעלה מראש, יש לו סדר יום מלא וגדוש בתורה ועבודת השי"ת, איש אינו רואה אותו מטייל או עומד לקרוא מודעה משלל המודעות שמציפות את קירות מאה שערים בואכה גאולה (בזכותן עומדים הקירות זה עשרות שנים בלי הסבר כ"מגדל פיזה" ישנן מקומות ששכבות המודעות שהודבקו זו על זו, יכולות לשמש כבידוד הולם בימי החורף הקרים).

אפילו מודעות של לוויית אינו רואה, לא שחלילה וחס הוא מזלזל במודעות יקרות אלו שמבקשות מהציבור הקדוש ליטול חלק במצוה חשובה של הלוויית המת, הוא פשוט נמצא באמצע שקלא וטריא, בדברי הגמ' או הפוסקים, כי הוא לא ניתק מהסוגיא כשיוצא מביתו בבקר, או מהכולל אחרי שעות לימוד ארוכות בעיון, ההליכה משמשת רק גשר חיבור בין הבית לבית המדרש, לכן אינה משמשת כחציצה לבית התלמוד.

הוא שוחה בים התלמוד גם כשהוא ברחוב, עד שהוא לא שם לב למה שמתרחש מחוץ לסוגיא הנלמדת, גם האנשים שעוברים ברחוב יודעים זאת ומסתכלים בו בהערצה, שהוא יחסר סדר שלם מהכולל, מי היה מאמין, מאז חתונתו לא החסיר רק פעם אחת או שתיים, שהוא יחליט לאבד סדר שלם, הוי אומר שמדובר בפיקוח נפש גמור.

כעת עומדת בפניו מצוה כבירה של "פדיון שבויים" שבנויה מהרבה חלקים, הראשון שבהם, לדעת מה קורה עם ידידו חיים שלום, האם העלימו אותו באישון לילה, אסור לעבור לסדר היום על פשע חמור כזה בלא תגובה ראויה, יתכן מאד שמעלימים אותו לאיזה חור נידח' עד שלא יהיה ניתן להצילו, הוא חייב לעשות מעשה, גם אם זה עומד על גשר צר מאד.

כל אותו הלילה כמעט ולא ישן מרוב דאגה לחיים שלום שסובל כל כך הרבה זמן, מי יודע מה חורשים אותם גורמים לעשות עמו, אם לא יראו שמישהו מתעניין בו, יוכלו לעשות בו ככל העולה על רוחם, הפעולה ראשונה שצריכה להיות, להראות להם שיש מישהו שאכפת לו מאד מהאסיר, הוא לא יתן להם מנוחה, בלי נדר ירעיד את הרחוב היהודי, אם ימשיכו להתנכל לבחור המסכן.

מיד אחרי התפילה לא השתהה לרגע, אפילו לא לטעימה קלה של פת שחרית, אלא שם פעמיו אל בית המעצר "מגרש הרוסים" כשהגיע למקום נעצר על ידי זקיף ששאלו למטרת בואו, אפרים זלמן אמר לו שיש לו שיחה חשובה מאד עם מנהל בית המעצר, הוא אמר זאת בביטחון גמור.

לשאלתו אם הוא יכול להראות לו איזה אישור אמר שהדברים נסגרו על פה, עם אנשי צוות החקירה, בתחילה ניסה אותו זקיף להתווכח איתו, אבל כשאפרים זלמן אמר לו שאם ימנע ממנו את הכניסה, הוא יגיש תלונה כנגדו, את דבריו אמר בביטחון חזק עד שהלה השתכנע כי הוא מוזמן מראש ונתן לו להיכנס, הוא גם הורה לו היכן לשכתו של מנהל המעצר.

הביטחון העצמי שהקריין אותה לכל אלו שפגש בדרכו כי הוא אורח מוזמן, זה הביא לכך שאיש לא עצר לשאלו מי הוא ומה הוא עושה כאן במקום, למרות חזרתו הלא שכיחה במקום כזה.

כשהגיע ללשכה הקיש על הדלת כבן בית שמרמו לאנשי ביתו לפתוח לו את הדלת. מנהל הלשכה בכבודו ובעצמו פתח בפניו את הדלת, הוא נדהם לגלות אברך חסידי עומד מולו, כדבר הזה לא אירע לו מעולם, תדהמתו הייתה כה גדולה, עד שלא השמיע צעקה מתבקשת, מי אתה ואיך נכנסת לכאן בלי הזמנה?

”מה בקשתך בחור?” שאל בקול נמוך כאילו הוא מפחד שאיש ישמענו, ניכר היה עליו כי עדיין אינו מסוגל להשתחרר מתדהמתו למחזה המשונה.

”הרשיני להיכנס ללשכתך הכבודה, כך אוכל לומר את דברי בצורה ראויה” השיב אפרים זלמן בלי להתבלבל.

המנהל הופתע מצורת הגישה של אברך שחש את עצמו כבן בית במקום, הוא הורה לו על כסא שהיה מול שולחנו המשרדי. תכף לכך שב להתיישב על כסאו המשרדי המכובד אותו קיבל רק שבוע קודם לכן. תמה מה בפיו של אותו אברך לומר לו.

אפרים זלמן לא בזבז את הזמן שניתן לו, הוא מיהר להציג את עצמו כבן משפחת חיים שלום פינקלשטיין שבא לברר מה קורה עמו, הוא מעוניין לבקרו ולדבר עמו.

המנהל הקדיר פנים למשמע השאלה, עתה שבה אליו רוחו, הוא החליט ללמד מידת ”דרך ארץ” את האברך החצוף שנכנס בלי שיוזמן.

”היכן אתה חושב שאתה נמצא? נראה לך שכל העולם הוא שלך? אתה נכנס לך למקום סגור עם ביטחון עצום, בלי להזמין פגישה מראש, זה לא בא בחשבון” הוא תופף על השולחן בעצבנות, להדגיש את הזעם שמצטבר בקרבו.

”הזמנתי בעבר פגישה עם חיים שלום, זה אושר לי בלי כל היסוס, אחרי כן דיברתי עם צוות החוקרים משך שעה ארוכה, לאחר מיכן אמרו לי שישמחו לדבר עמי פעם נוספת, מזה הבנתי שהם מסכימים לפגישה נוספת עם חיים שלום, על סמך זה באתי עתה, ברצוני לדבר עם חיים שלום ואחרי כן אני אמור להיפגש עם הצוות הנכבד”.

המנהל היה נבוך למשמע דבריו, אפרים זלמן החליק את הדברים בצורה מופלאה, עד שהעמיד את המנהל כאידיוט מושלם. הוא נותר לחשוב מה עושים עם האברך החצוף, הוא גם היה מופתע שצוות החוקרים נהגו מעשה בעל הבית ודילגו מעליו.

מאידך, מה אומרים כעת לבחור? איך יסביר לו שבקשתו אינה יכולה להיענות, אסור לספר לו שחיים שלום הועבר למקום אחר באישון לילה, דבר שלא היה לו תקדים. הוא עצמו עוד לא הצליח להבין, מה עמד מאחורי הפניה הלא שגרתית, אבל עם האלוף משה בריל הוא לא מתעסק, הוא הכיר את העוצמה הרבה שלו עוד מימי שירותו בצבא כששירת תחתיו כסגן מפקד חטיבה.

לא אחת יצא לו להתחכך עמו והוא ידע שמה שהוא רוצה הוא משיג, הוא אדם שעומד על שלו ולא מוותר, הוא אינו גורם שולי במטכ”ל, אם הוא צלצל אליו לא דרך מזכירה, זה אומר שהנושא רציני וסגור עם ראש המטה. לכן נתן את ההסכמה בלי שיהיה לו מושג, למה זה כל כך נחוץ.

עתה עליו לענות מענה קצר שלא יסגיר את הסיפור.

”יונגערמאן (אברך) מצטער מאד לאכזבך, אין לי את האפשרות להיענות למבוקשך, בקצרה אומר לך, שלומו של הבחור טוב מאד, הוא נמצא בידיים טובות מאד, אשתדל למסור לו שהתעניינו בשלומו”.

אם חשב שאפרים זלמן יתקפל במהרה טעה, אפרים זלמן הוא עקשן עצום, אצלו מוחלט שאינו יוצא מהמקום בידיים ריקות, אסור לו לוותר לו, מי יודע אם תהיה לו אפשרות נוספת לקבל מידע חיוני על חיים שלום.

”סליחה, אם עלי להעז פני ולומר לך שהמענה שלך אינו הוגן”.

”האם שמעתי נכון מה שאמרת?” נשמעה צרחת אימים בחדר שהרעידה את אמות הסיפים.

אם חשב שאפרים זלמן ירעד מועצמת קולו טעה, אפרים זלמן הישיר מבט כנגדו והמשיך לטעון.

”לכל אסיר יש את הזכות שיבואו לבקרו, הוא נמק אצלכם בכלא בלי משפט זמן רב, בעוד הוא אדם שאינו בריא כלל וכלל, הוא היה כמעט קרוב לשערי ”גן עדן” בניסי ניסים הצליחו לחלצו מידי מלאך המוות שפרש את צילו עליו, הוא היה חסר הכרה ושכב בטיפול נמרץ במצב אנוש זמן רב, כתוצאה ממחלתו הקשה לקה במוחו, חלקים גדולים של חייו נעלמו ממנו חייו נעצרו בגיל העשרה, מי יודע אם זה לא נזק בלתי הפיך רח”ל.

במקום להתחשב במצב העדין שלו הבאתם בלשים לבית החולים, לרחרח מתי ניתן לחטוף אותו, כאילו מדובר כאן ברוצח שפל שהמית כמה עשרות אנשים, לא הרפיתם ממנו לרגע, שמרתם עליו בחוץ יומם ולילה, חשבתם שאיש אינו יודע, אבל היו לא מעט שראו איך אתם סוגרים עליו את היציאה כפושע מועד.

עוד לפני ששוחרר כיאות באו אנשים מטעמכם ולקחו אותו מהמקום בחיפזון, אפילו בלי תעודת שחרור ראויה, ביררתי את הדבר בבית החולים, הם דיווחו לי שבאו שני חברים לקחתו, הוא יצא מהמקום בצורה לא מסודרת ככל חולה שמשתחרר. משהו מריח כאן כמו רוסייה הסובייטית.

אם לא תתנו לי להיפגש עמו, אני אגש לשגרירות האמריקאית, יש לי שם קשרים ואודיע להם שמתנכלים לאדם בלי עילה מוצדקת. אתם יודעים שיש כיום באמריקה ציבור יהודי חרדי מכובד שיודעים לעמוד מנגד.

גם כאן בארץ יש את ה”עדה החרדית” גוף מאד מכובד, אם צריך אפשר גם להפעיל עסקנים מיתר הציבור החרדי. הדבר יפורסם בעיתונות החרדית שמתעללים ביהודי חרדי

שאיבד את ההכרה בשכונת מאה שערים, הוא הובא כמעט מת לבית החולים ביקור חולים ובשל הלשנה של רשע אחד שהחליט להלביש עליו עלילה כאילו הוא שירת בצבא וברח משם אסרתם אותו בלי הוכחות, הוא חבוש זמן ארוך אצלכם בלי שיתנו לו את התנאים המינימליים, כביקורי משפחה. נארגן הפגנות ונדאג לפרסם זאת בכל מקום ואתם יודעים שאם אנו רוצים אנו יודעים לעשות הרבה רעש וצלצולים, למה אתם צריכים כאב ראש מיותר?!”

ר' אפרים זלמן עצמו לא האמין שיש בו כוחות כאלו, זה כל כך לא תאם את אישיותו הסולידית, אבל בשעת לחץ נוראה התגלו בו כוחות עלומים שלא היה מודע להם כלל, דומה היה לאדם שרואה את ביתו נשרף ועליו לבדו להתמודד כדי להציל את אשתו וילדיו מהסכנה האיומה, באותם רגעים מתגלים אצל כל אדם כוחות שלא ידע עליהם כלל.

מנהל המעצר שומע כמעט בפה פעור את דברי האברך, הוא חצוף מוכשר שיודע לדגדג היטב במקומות הנכונים, אם היה יכול היה סוטר לו על לחייו אחת ושתיים ואולי אף שם אותו באחד מתאי הכלא לשבוע ימים, כדי שידע שלא מדברים בחוסר נימוס לאנשים חשובים כמוהו, אבל הוא חושש לעתידו.

”תשמע אותי אברך אנונימי שכמוך, חסר דרך ארץ כאחד הריקים והפוחזים, אתה לא יכול להרים את קולך על מנהל בית המעצר, אתה מדבר אלי ממש בעזות, אבקשך לדבר יותר בנימוס” הוא קיווה שבתגובה הזו קצת איזן את המצב.

”אבקש אלף מחילות ממך, אין לי חלילה וחס כנגדך דבר, אבל אני מבקש לעמוד על הזכות האלמנטרית של חיים שלום כאדם שנברא בצלם אנוש כמוך, הוא אינו פושע נקלה, מדובר באדם מסכן מאד שלא היה לו יום אחד טוב בעולם, מאז שאני מכיר אותו ה”שליימזל” רודף אחריו, עד שנהיה בן בית אצלו, למה לא תתנו לו את המינימום ההכרחי, פגישה עם אדם מבחוץ?”

”כרגע זה לא ניתן, אולי ביום אחר” ניסה המנהל להתחמק מהמצב המביך.

”אני דורש לסדר לי פגישה בתאריך מוגדר, כך אדע שלא צוחקים עליי”. תבע אפרים זלמן את חלקו.

המנהל הרגיש שהוא לא מסוגל מול האברך הזה שמשחק את המצב בלי להתבלבל, הוא חש את עצמו נחות מול העוצמות שהוא מפגין, אסור לו להראות את עצמו בחולשתו.

”אני לא חייב לך כלום, תנסה בפעם אחרת, אולי אז ישחק מזלך ותוכל להיכנס אליו לביקור. אבל עליך לדעת שיש פרוצדורה מנהלית, כאן זה לא ”בית התמחוי” שלכם שם נדחפים בלי תור, כאן צריכים להגיש בקשה מסודרת, לכשתוגש נדון בדבר” הוא השמיע את דבריו בטונים גבוהים, מקווה שאולי אחד מאנשיו יבוא למקום ויעיף את החצוף.

אפרים זלמן חש שהוא אינו יכול יותר לחשות, עליו להעז פעם נוספת ולהראות לו שיש לו ידיעה רצינית בהקשר לחיים שלום, מקוה שהניחוש של מומי נכון והוא לא מסבך את

עצמו באשמה חסרת שחר, הוא התפלל בלבו שהמילים שיאמר לא יהרסו את שרידי הסיכוי לעשות משהו חיובי עבור חיים שלום.

”טוב אם אתה מנסה לחמוק ממני, אומר לך משהו שאני יודע מבפנים ולא תוכל לצחוק עלי“.

”שוטה שכמוך, אתה מנסה להלך עלי אימים כאילו אני בנך הקטן“ הצטחק המנהל מנסה לחפות על המבוכה העצומה שתוקפת אותו מהאברך המוזר שמרגיש את עצמו בעל הבית במקום.

”איני מהלך אימים, אבל יש לי ידיעות מעבר למה שאתה חושב.“

”הפלא ופלא, אולי תתגייס לשירות שלנו, אנחנו צריכים אנשים כמוך. הנה עומד מולי אברך מעניין שמלא עם סנסציות וכנראה עם עוד דברים חיוביים נוספים, הוא יכול לתרום למדינה הצעירה שלנו שזקוקה להרבה כוח אדם, במקום לעשות מעשה יהודי הוא וחבריו מסתגרים להם בתוך חומות מאה שערים לא רוצים להכיר במדינה שקמה אחרי מסעי רדיפה בכל העולם כולו“. הגיב בארסיות את דבריו, בוחן את אפרים זלמן במבט חריף, מנסה לראות איך עבדו עליו דבריו.

אבל אפרים זלמן לא נרתע, הוא ישמיע את מה שיש לו לומר, אולי ירעידו דבריו את אמות הסיפים.

”ובכן יש לי ידיעה מבפנים, הוצאתם באישון לילה את חיים שלום, כמו גנבים בלילה, איש אינו יודע מאומה, יד רוחצת יד, פשוט מנסים להעלים אדם ולטשטש את מציאותו, ממש כמו ברוסיה הקומוניסטית, שם חיי אדם אינם שווים, אפילו קליפת השום, לכן אתה מנסה להתחמק ממני, כי אתה יודע שהוא לא נמצא בחדרו“.

המנהל נחרד לשמוע את המילים, הוא לא האמין שהדברים דלפו החוצה, אבל עוף השמים הולך את הקול, היה מישוהו מבפנים שבגד והוציא את כל הכביסה המלוכלכת החוצה, אחרת לא היה אותו חסיד יודע לספר דברים כמעט כהווייתם. אבל הוא לא יכול להמשיך את הקרקס הזה להמשיך, עליו לסלק את החצוף הזה שנכנס ומטריד את מנוחתו כבר למעלה מחצי שעה.

”אני מבקש ממך לצאת תיכף ומיד מחדרי, אם לא תציית לי, אדאג לכלוא אותך למספר ימים, כך תלמד את הלקח המתאים לחצופים כמוך“.

”אני יוצא מכאן מיד, אבל ידך לא על העליונה, הצדק בסוף יצא לאויר העולם“ סגר אפרים זלמן את השיחה הקשה.

הוא יצא עם רגשות מעורבים, הוא לא קיבל הודאה מפורשת ממנהל בית המעצר, אבל ניכר היה עליו כי המילים שלו החרידו אותו מאד, גופו שידר עצבנות יתר לא בשל חוצפתו, אלא בשל הסוד שדלף החוצה. הוא כמעט בטוח שאכן חיים שלום הועבר באישון לילה לבית כלא אי שם, כדי שאיש לא ידע כלום עליו, כך יוכלו לעשות בו כחומר ביד היוצר.

מה עושים במקרה כזה? הוא חייב להימלך באביו, יש את המו"צ הקבוע שלהם הגרי"ז מינצברג שליט"א, משמים מסייעים אותו על כל מה שהוא עושה, כל הנוטל עצה מן הזקנים לעולם לא יתחרט על כך.

סיפור / מתוך מדור 'פרחים לתורה' באספקלריא

כפתחו של אולם

ערב ראש חודש אדר א', השעה 6 בערב, במרכז הרפואי 'שניידר' שבפתח תקוה. אל בית החולים נכנסו בצעדים מהירים אב ובנו בן ה-12, לאחר שקיבלו הפניה דחופה לחדר מיון. כידוע לכל מי שבא בשערי מקום כזה, ידי הצוות הרפואי מלאות עבודה, עומס הפניות תמיד גבוה, והעניינים מתנהלים באיטיות מתישה.

כבר בכניסתו לבית החולים, החל החשש לכרסם בלבו של האב, מי יודע מה יהיה עם שיעורו היומי הקבוע, שאמור להתחיל בעוד חמש שעות בדיוק, בשעה אחת עשרה בלילה. הזמן מתקדם בקצב מהיר, ואילו ההליכים מתנהלים בעצלתיים. אבל הרי ברור שהוא חייב להגיע לשיעור בזמן, הן בעשר השנים האחרונות ניתן למנות על אצבעות יד אחת את מספר הפעמים בהן נעדר משיעורו היומי!

כשהבין האב כי ההחלטה בענין בנו מתמהמהת, התחיל להילחץ. למרות שהיה ברור כי הוא נותר כאן לעוד שעות ארוכות, החל האב להתחנן על נפשו בפני הצוות הרפואי, להסביר כי הוא מבקש לזרז את ההליכים, וגם ניסה להתקשר לעסקנים בנסיון להפעיל את השפעתם.

'זה בכלל לא הגיוני מה שאני עושה עכשיו', הרהר לרגע, 'וכי מי לא יודע שחדר מיון הוא מקום שמבלים בו הרבה זמן?' אבל רגע אחר כך התאזר בגבורה: 'מה אני עושה חשבונות האם זה מעשי או לא? אני עושה את מה שאני יכול, גם אם לא נראה שזה יוביל לתוצאה!' הוא החל לנסות. ביקש בעדינות מהצוות, עירב עסקנים, וגם ניסה למצוא ממלאי מקום, אך ללא הצלחה. השעון הוסיף להתקדם, ורק בשעה תשע בערב הסתכל הרופא על הבדיקות ופסק: 'לאשפו במחלקה'. 'אין שמחה כהתרת הספיקות', חשב לעצמו האב הממהר, 'לפחות התוכנית ברורה. אשפוז מידי, ועד אחת עשרה אצליח להגיע לשיעור'...

האב כבר כוסס ציפורניים במתח, הדקות מוסיפות לחלוף, וכבר רבע לעשר □ הוא מתחנן שוב לצוות, שוב מנסה להפעיל קשרים ולזרז הליכים. נכון, זה לא הגיוני להצליח להתגבר על הסחבת הטבעית, אבל הוא חייב להגיע לשיעור, לפחות יעשה מה שהוא יכול!

ואז ניתן האות, בשעה טובה, 'עולים למחלקה!' הוא מזדרז, נוטל את בנו בזרועותיו, ומחיש את צעדיו. בבואו למחלקה חשכו עיניו כשהאחות אומרת לו: 'רגע, צריך לעבור הליך קבלה'...

הוא מביט בשאלון הרפואי הארוך, ולבו מסרב להאמין. מה יהיה עם השיעור שאמור להתחיל בעוד שלושים ושלוש דקות? השעון מוסיף להתקדם, 10:31, 10:32 □ מה יהיה??

ואז צלצל הטלפון, ועל הקו אחד ממאזיניו הקבועים בשיעור, עסקן נודע בעולם הרפואי. 'סליחה שלא ענית קודם', מתנצל האיש, 'חיפשת אותי בשביל משהו?'

'אכן כן', משיב מגיד השיעור, ומספר על מהלך הערב והמלחמה במחוגי השעון כדי לנסות להגיע לשיעור, תוך שהוא עושה ככל שביכולתו לשם כך. 'אבל כנראה כבר מאוחר מדי, אני פה, והשיעור אמור להתחיל בעוד פחות מחצי שעה!'

'תנוח דעתך', התנדב האיש מיד, 'בדיוק אני בדרך לבית החולים, וחשבתי להתקשר אליך כדי שאוכל לשמוע את השיעור בטלפון' □ אתה במחלקת ילדים? אני בא ישר אליך, ואני אשמור על בנך עד שתשוב.'

בשעה 10:42 החליף המאזין את מגיד השיעור בכסא ההמתנה בקבלה למחלקת ילדים, ואילו מגיד השיעור יצא במהירות לבני ברק, ובשעה 10:59 כבר עמד על הסטנדר כמדי יום, והחל להרצות בלהט את שיעורו היומי. על קו הטלפון היה המאזין שהתנדב לשמור על הילד, ואיש לא ידע מה עומד מאחורי הקביעות שגם היום ניצחה נגד כל הסיכויים...

כי כשיהודי רוצה, ומנסה, ועושה, ופועל כמיטב יכולתו – הקדוש ברוך הוא עוזר לו. אם מגיד השיעור לא היה מקפיד על הקביעות, ומתקשר, ומתחנן, ומשתדל ומנסה לטכס עצה – ספק אם השיעור היומי היה מתקיים במתכונתו. אך משהחליט לנסות, לפעול, לדבר, להתקשר, לבקש ולהתחנן להזדרז – סייע לו הקדוש ברוך הוא לשמור על קביעות עתים לתורה.

לא פעם יש לנו התלבטות. האם אני מסוגל להיכנס לשיעור קבוע מדי יום כאשר אני חוזר עייף מהעבודה? כיצד אצליח להתרכז? וכיצד אתמודד עם השמחות הרבות הנערכות בשעות הערב? ואולי אני בכלל לא מסוגל להתרגל למחוייבות נוספת בל"ז הצפוף? והאם מגיד השיעור יצליח 'לדבר' גם אל איש כמוני?

אבל יהודי לא צריך לעשות את החשבון. יהודי צריך לעשות, ולנסות, ולהשתדל. קודם כל – להתחיל לבוא, לנסות להבין, להשתדל לשמור על הקביעות, לעשות הכל כדי להיות מרוכז. והקדוש ברוך הוא – בדרכו הייחודית והבלעדית – ישלים את התמונה...

השאלה אם לבוא לשיעור, אינה שאלה של 'האם אני יכול להבין', או 'האם יש לי זמן לכך'. השאלה היא 'האם אני רוצה'. אם אני רוצה – אתאמץ, אבוא, אשתדל, אעשה את שלי. בורא עולם יעניק לי את היכולת להבין, ישלח ברכתו בשעותי כדי שיהיה לי פנאי לכך.

אני לא עושה חשבונות שמים, ולא בוחן מעשים לפי הסיכוי להצלחתם. אני עושה את שלי, ומניח לבורא עולם לעשות את כל השאר!

מדי חודש בחודשו מתרוצץ הרב משה פ. להחזקת כולל האברכים שהוא מחזיק במסירות נפש, אלא שבשלהי חודש שבט האחרון, גילה לחרדתו כי המאמץ לא צלח, והקופה ריקה □ הוא מתרוצץ אנה ואנה, מתקשר ומבקש, פונה ומתחנן, אך הקופה נותרת ריקה וכבר ביום המחר הוא זקוק למלוא הסכום...

הוא נכנס להיכל הכולל בסיום הסדר, ופונה לאברך הראשון שנקרה בדרכו: 'תשמע, מחר ראש חודש, הקופה ריקה ואני פשוט לא מצליח לגייס כסף. החלטתי שאני מנסה לעשות הכל גם אם זה חסר סיכוי – ואני פונה אליך שתעזור לי לגייס את הכסף.'

האברך משך בכתפיו בתדהמה: 'אני? מה לי ולגיוס כספים? מעודי לא התנסיתי במקצוע, אינני מקושר לבעלי הון ואני חסר יכולות לחלוטין! אני יכול לסייע לך לגייס כסף? כיצד?' 'את כל זה אני יודע', אמר ר' משה בחביבות, 'אני יודע שבעיקרון זה חסר סיכוי. ובכל זאת, אני מנסה לעשות מה שאני יכול, ואני מבקש גם ממך לעשות ככל שתוכל, ובורא עולם יהיה בעזרנו!'

האברך שב לביתו, ומחליט לאמץ את הגישה הזו. נכון, לא הגיוני וסביר שיצליח לסייע, אבל הוא ינסה לעשות את שלו. הוא מתקשר לאחיו השוהה בבלגיה, משוחח עמו על דא ועל הא, וגם שואל אולי יש לו רעיון כיצד ניתן לסייע בגיוס הכספים.

באותה שעה, לא היה לאח כל רעיון. אך בשעה מאוחרת מאוד בלילה, לפתע צלצל הטלפון ואחיו בישר לו: 'פגשתי כאן יהודי, והלה סיפר שהפריש סכום כסף להחזקת כולל לצורך סגולה לישועה, ושאל אם יש לי רעיון למי להעביר את הכסף □ מיד נתתי לו את הפרטים שלכם' הוא אומר בשמחה.

ביום המחרת, נכנסה העברה בנקאית לחשבון הכולל, מנדיב עלום מבלגיה הרחוקה. נדיב שלא היה אתו כל קשר, ומגייס כספים חסר נסיון, וסיפור פלאי של צירוף מקרים – וכל אלה הובילו לסוף הטוב!

כי האדם נדרש להתאמץ, לפעול, לעשות, לנסות. יכולותיו וכישוריו אינם רלוונטיים, הוא לא צריך לעשות את החשבון אם הוא מסוגל. הוא צריך רק לפעול כמיטב יכולתו, והקדוש ברוך הוא מסייע בעדו!